

ULUSLARARASI
ÖĞRENCİ
SEMPOZYUMU
International Student Symposium

DİL ve EĞİTİM BİLİMLERİ
BİLDİRİLER KİTABI

2

PROCEEDINGS BOOK
LANGUAGE
and **EDUCATIONAL SCIENCES**

UDEF ULUSLARARASI
ÖĞRENCİ DERNEKLERİ
FEDERASYONU
FEDERATION OF INTERNATIONAL STUDENT ASSOCIATIONS
الاتحاد العالمي للمنظمات الطلابية

Yedikita
ULUSLARARASI ÖĞRENCİ DERNEĞİ
INTERNATIONAL STUDENT ASSOCIATION

Uluslararası
Öğrenci Sempozyumu
International
Student Symposium
ندوة الطلاب الدوليين

Kahramanmaraş
Büyükşehir Belediyesi

Kahramanmaraş
Gençlik Ve Spor Müdürlüğü

ULUSLARARASI
ÖĞRENCİ
SEMPOZYUMU
International Student Symposium

23-25 | 20
EYLÜL | 22
KAHRAMANMARAŞ
SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ

8. ULUSLARARASI ÖĞRENCİ SEMPOZYUMU
BİLDİRİLER KİTABI - 2
8th INTERNATIONAL STUDENT SYMPOSIUM
PROCEEDINGS BOOK – 2

DİL ve EĞİTİM BİLİMLERİ
LANGUAGE and EDUCATIONAL SCIENCES

Editör / Editor

Doç. Dr. Selçuk Atay
Osman Kâmil Başören

Tasarım / Graphic Design

Cüret KARAKAŞ
UDEF

ISBN:

978-625-7480-18-5

Yayın Yeri ve Tarihi / Publication Place and Date

İstanbul, 2023

Yayıncı Bilgileri / Publisher Information

ULUSLARARASI ÖĞRENCİ DERNEKLERİ FEDERASYONU (UDEF)
FEDERATION OF INTERNATIONAL STUDENT ASSOCIATIONS

Dervişali Mh. Kariye Cami Sk. No: 6 34200 Fatih/İstanbul

Telefon: +90 (212) 255 88 66 | Fax: +90 (212) 255 88 62 | E-posta: info@udef.org.tr

Düzenleyen Kurumlar / Organized by
Uluslararası Öğrenci Dernekleri Federasyonu (UDEP) | Kahramanmaraş Sütçü İmam
Üniversitesi | Yedi Kıta Uluslararası Öğrenci Derneği

Destekleyen Kurumlar / Sponsoring Institutions
Kahramanmaraş Valiliği | Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi | Dulkadiroğlu
Belediyesi | Onikişubat Belediyesi | Kahramanmaraş Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü

Düzenleme Kurulu / Organizing Committee
Dr. Salman Narlı UDEF | Emin Sandık UDEF | Yunus Tath UDEF | Azamat Arpachiev UDEF |
Abdul Raheem Akbari UDEF | Yılmaz Ergenekon Keklik YEDİ KITA UÖD | Necip Fazıl Kala
YEDİ KITA UÖD Fatih Kaynar YEDİ KITA UÖD | Ümmet Soydemir YEDİ KITA UÖD

Bilim Kurulu / Scientific Committee
Prof.Dr. Ahmet Alibasic University of Sarejevo | **Prof.Dr. Ahmet Alkan** Kahramanmaraş Sütçü İmam
Üniversitesi | **Prof.Dr. Ahmet Tekbiyık** Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi | **Prof.Dr. Faruk**
Taşçı İstanbul Üniversitesi | **Prof.Dr. Hakkı Yazıcı** Afyon Kocatepe Üniversitesi | **Prof.Dr. Mehmet**
Çevik İzmir Katip Çelebi Üniversitesi | **Prof.Dr. Muhidin Mulalic** International University of Sarajevo
| **Prof.Dr. Yakup Poyraz** Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi | **Assoc. Prof. Dr. Makame Omar**
Makame State University of Zanzibar (Tanzania) | **Assoc. Prof. Dr. Samarbek Syrgabaev** Bishkek
Humanitarian University | **Doç.Dr. Ahmet Ayhan Koyuncu** Afyon Kocatepe Üniversitesi | **Doç. Dr.**
Fatih Tiyek Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi | **Doç. Dr. Feyza Betül Köse** Kahramanmaraş
Sütçü İmam Üniversitesi | **Doç.Dr. Mehmet Ali Aydemir** Muş Alparslan Üniversitesi | **Doç.Dr.**
Muhammet Nurullah Cicioğlu Batman Üniversitesi | **Doç.Dr. Nurul Huda Sakib** Jahangirnagar
University | **Doç. Dr. Seher Atmaca** Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi | **Doç.Dr. Zafer Çelik**
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi | **Doç.Dr. Sifatullah Bahij** Kabul Teknik Üniversitesi | **Dr. Öğr.**
Üyesi Alimcan Buğda Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi | **Dr. Öğr. Üyesi Aylin Yardımcı**
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi | **Dr. Öğr. Üyesi Daşdemir Mahmandarov** Azerbaycan
İlahiyat Enstitüsü | **Dr. Öğr. Üyesi Kamran Abdullayev** Karadeniz Teknik Üniversitesi | **Dr. Öğr.**
Üyesi Marziye Memmedli Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi | **Dr. Öğr. Üyesi Mesut Barış**
İstanbul Gelişim Üniversitesi | **Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Ali Bolat** İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi
| **Dr. Öğr. Üyesi Rahmat Ullah** Gelişim Üniversitesi | **Dr. Öğr. Üyesi Sultan Mahmud Rana** Rajshahi
University | **Dr. Öğr. Üyesi Taha Eğri** Kırklareli Üniversitesi | **Dr. Öğr. Üyesi Youssoufa Soumana**
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi

Organizasyon Komitesi
Muhammed Olimov UDEF | Cüret Karakaş UDEF | Abdullah Aslan UDEF | Harun
Çakıl UDEF | Osman Kâmil Başören UDEF | İlker Türkmen UDEF | E. Burak Sırakaya
UDEF | Sebahattin Kala YEDİ KITA UÖD | Selahaddin Said Şan YEDİ KITA UÖD |
Muhammet Nazif Çevik YEDİ KITA UÖD | Nezirhan Balakan YEDİ KITA UÖD | Imam
Hissein Alio UDEF

İÇİNDEKİLER

<i>Aidai Kydyshova</i> Kırgız Kültüründe Çocuk Yetiştirmek.....	6
<i>Alsina Murtazin</i> Tatar Türkçesi ve Türkiye Türkçesi Arasındaki Yalancı Eşdeğer Sözler...	19
<i>Hussein Shukur</i> Arapçanın Türkçeden Aldığı Kelime ve Ekler	34
<i>Lynda Inas Haddad</i> Cezayir 2 Üniversitesinde Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenen Öğrencilerin Türk Dili ve Kültürünü Geliştirmek için Kullandıkları Kaynaklar	44
<i>Md Mosaddek Billah</i> İlk Türkçe Bengalce Sözlük Çalışmaları ve Leksikografi Kavramı Üzerine bir Mülâhaza.....	57
<i>Mohamed Sh Ali</i> A Comparative Analysis of the Education Systems of Türkiye and Somalia: The Similarities and the Differences.....	78
<i>Nasratullah Morad, Prof. Dr. Şahin Köktürk</i> Metinlerarasılık Bağlamında: “Dinle Sana bir Nasihat Edeyim”	98
<i>Rahma İbrahim Mohammed Abdulatif</i> Türkiye Türkçesinde ve Mısır Arapçasında Kadın Konulu Atasözleri	113
<i>Sadraddin Mammadli</i> Sosyal Adalet Bağlamında, Azerbaycan’da Eğitim Politikaları	142
<i>Winda Trimelia Utami, Jhoni Warmansyah, Nurfitri Zainal Abidin</i> Introducing Local Culture to Children From an Early Age Literature Review in Indonesia	156

Kırgız Kültüründe Çocuk Yetiştirmek

Aidai Kydyshova¹

Özet

Her çocuk bir kültürün içinde doğar ve büyür. Dolayısıyla her toplumun kendine özgü çocuk yetiştirme yöntemleri ve geleneksel kuralları vardır. Kırgız ata sözünde; “Beşikteki çocuğun bey olacağını kim bilir, karındaki bebeğin han olacağını kim bilir”; “Ataların sözü aklın özü demektir” gibi ifadeler çocuk yetiştirmede örf adetlerin etkisinin ne kadar büyük olduğunu göstermektedir. Atalarımızdan gelerek devam eden manevi değerlerin bugünkü nesillerin yetişmesinde önemli rol aldığını günümüzde şahit olmaktayız. Bebeklik çağından itibaren Kırgız halkının beşik şarkısını (nine), destanlarını ve masallarını dinleyerek büyüyen çocuklar ileride Manas, Semetey, Kızısaykal, Kurmancan Datka, Cengiz Aytmatov gibi tarihe iz bırakan bireyler yetişir. Kırgızlarda çok eskiden beri özellikle hamile kadınların beslenmesine özen göstermişlerdir. Çocuk sağ salim dünyaya gelmesi için hamilelik döneminde büyükler tarafından bir takım öf adetler uygulanır. Bu uygulamalar hamile kadını ve doğmamış bebeği zarardan koruduğunu ve onların güvenliğini sağladığına inanılmıştır. Bu makalede Kırgız halkının çocuk yetiştirmedeki “kırk günlüğünü kutlamak”, “tuşoo kesüü-ilk adım”, “centek toy” gibi geleneksel örf adetler anlatılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kırgız, Çocuk, Beşik İrı, Tuşoo Kesüü, Centek Toy.

Giriş

Aslında hayatta eğitimin önemli bir yeri vardır. Eğitim, bir milleti millet olarak ayakta tutan ve değerleri nesilden nesile aktaran en asil temellerden biridir. Zira nesiller arası ilişkinin güçlendirilmesi ve gelecek nesillere güçlü bir miras aktarmak da eğitim ile yapılır. Hayatta iki şey insanı oldukça gururlandırır. Birincisi kendinden daha iyi bir nesil yetiştirmek. İkinci ise, atalardan gelen mirası iyi bir şekilde anlamak, tanımak, muhafaza etmek, geliştirmek ve sonraki

¹ İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Avrasya Araştırmaları Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi, aidaika.hp@gmail.com

nesillere güçlü bir değerleri aktarmaktır. Bütün bunlar eğitimin bir parçası olarak sayılır.

Çocukluk çağlarından başlayarak, yeni bir neslin yetişmesinde, Kırgız halkının kültürel mirası çerçevesinde, şarkılarının; destanlarının ve tüm birikimlerinin incelenmesi, yeni bir medeniyet inşası ve gelişimini tasavvur etmede oldukça önemlidir. Kırgızlar çok eskiden beri soyun devam etmesi için “aile küçük bir memleket” ifadesini kullanarak aile hayatına büyük önem vermişlerdir. Baba ocağının tütmesinde erkek çocuğunun önemli bir yeri olduğu vurgulanmıştır. Çocuğu olmayan, özellikle erkek çocuğu olmayan aileler kutsal saydıkları mezarları, pınarları ziyaret etmiş, Yüce Allah’a dua ederek medet ummuş, ölen ata-babaların ruhlarına Kur’an-ı Kerim’den sureler okumuş ve böylece arzularının gerçekleşeceğine inanmışlardır. Kırgızlar arasındaki bu inançlar günümüzde de canlılığını korumaktadır. (Dyikanbaeva, 2011:181).

Kırgız halkının çocukluğa, diğer bir ifadeyle insan ömrünün beş yaşına kadar olan dönemine, ayrı bir önem verdiği göze çarpmaktadır. Bu dönem, bir insanın hızlı bir şekilde büyüme ve gelişme dönemi olarak kabul edilir. Kırgız atasözündeki “Beşikteki bebek beş defa değişir” ifadesi bu durumdan dolayı ortaya çıkmış olmalıdır. Çocuk yetiştirme sürecinde, çocuğun büyüme ve gelişmesinde genel olarak yaş özellikleri dikkate alınmıştır. Kırgız kültüründe bir çocuk doğduğu andan itibaren, “kırkı çıkmamış çocuk” ve “kırmızı et çocuk” gibi ifadeleri kullanmışlardır.

Bu dönemde bebek kendi kendini savunma bağışıklığının daha iyi bir şekilde gelişmediği söylenir. Bu nedenle daha kırk günü dolmamış çocuğun beşiğini temiz tutmak, sürekli elde tutmamak, yabancıları, akrabaları ve hatta babaları bile öpmelerini pek müsaade edilmemiştir. Çocuk 3-5 aylıkken onu “gülen çocuk” olarak nitelendirirler çünkü bu dönemde sevdiklerini görünce duygu durumunu ifade eder, mutlu olur, güler ve çabalamaya başlar.

Kırgızlarda Doğum

Geçmiş dönemde Kırgızlarda hamile kadınların yeme içmesine ve davranışlarına dikkat etmişlerdir. Çocuk sağ salim dünya’ya gelmesi için ninelerimiz hamilelik ile ilgili örf adetleri uygulamışlardır. Bu uygulamalar hamile kadını ve doğmamış bebeği zarardan koruduğunu ve onların güvenliğini sağladığına inanmışlardır. Kırgızlar, bebek doğmadan önce kesinlikle bebeğin giysilerini beşiğini hazırlamaz. Çünkü bebek anne karnındayken ya da doğum sırasında ölebilir. Dolayısıyla bebeğin sağ salim dünyaya geleceği kesin değildir. Hamilelik ile ilgili örf

adetlerden biri hamile kadına asla deve etini yedirmezler. Bunun sebebi ise hamileliğin deve gibi 12 aya kadar uzayacağı inancıdır. Söz konusu olan inanç günümüzde de uygulanmaktadır. Manas Destanında ifade edildiği gibi Çıyırdı Manas karnındayken Kaplan'ın yüreğini yemek istemiştir:

Toydon kiyin toktolup,	Düğünden sonra
Toguz ayday ötüptür;	Dokuz ay geçmiştir;
Manas boygo bütkönü	Manas'a hamile kalalı
Bir neçe ayga cetiptir.	Birkaç ay geçmiştir.
Baybiçe bolso bul kündö	Hanım ise bu günlerde
Bal, şekerge karabayt,	Bal, şeker istemez,
Başka tamak carabayt.	Başka yemek de geçmez.
Cesem deyt colbors cürögün,	Yesem der kaplan yüreğini,
Mından başka sanabayt;	Başka birşey istemez;
Ce tabılbayt colbors cürögü.	Ya kaplan yüreği bulunmaz.
Cindi bolup baybiçe	Hanım ise delirdi
Ceriginen cüdödü.	Dermansız hale geldi.
Cılkıçı kabar bergeni,	Yılkıçı haber verdi,
Kangaydın kara mergeni	Kangay'ın avcısı
Colbors atıp saldı dep,	Kaplanı vurmuş diye
Terisin sıyrıp aldı dep,	Derisini soymuş diye,
Boor, cürök, başka eti	Ciğer, yürek etleri
Kur talaada kaldı dep.	Tarlaya bırakmış diye
Aytkanın Çıyır uguptur,	Bunları Çıyır duymuştur,
Aldınan çurkap çığıptır.	Önünü kesip çıkmıştır.
Tura kaldı Çıyırdı	Durmuştur Çıyır

Cılkıcının coluna,
Kara kulak, çon cambı
Karmay bardı koluna.
Kayıptan düynö tap dedi,
Karap turbay cılkıçı
Kayta ıldamdap çap dedi.
Caşırıp, caap cürbögün,
Carıp colbors cürögün,
Alıp kel, dedi özümö
Ata-enemden sen cakın
Körünösün közümö.
Kaalaganın baarisın,
Kaça de, berem özünö.

Yılkıcının yolunda,
Kara kulak ve yay
Bunlar vardı elinde.
İstersen yoktan var et dedi
Yoksa durmadan sen yılıkıcı,
Çabuk geri dön dedi.
Benden sakın saklama,
Kaplanın yüreğini,
Getirirsen sen bana
Ana babmdan bile sen
Çok yakınısın şu anda.
Dile benden ne dilersen,
İsteddiğini vercegim.

Çelkendey basıp baybiçe,
Çelektep suunu alganı,
Eki cürök salganı.
Çala-bula bışırıp,
Canga berbey calmadı.
Sonun eken bu da, dep,
Sorposun içem mına dep,
Eki ayaktay sorposun
Kaltırbay içip alganı.
Baybiçenin talgacı
Magdırıp,kanıp kalganı.

Yerinden kalktı bu kadın,
Helke'ye su koyup,
İki yüreği koymuştur.
Yarım yamalak pişirdi,
Kimseyle de vermedi.
Çok güzelmiş tadı da,
Çorbasını da içeceğim diye,
İki kâse çorbayı
Tamamını içmiştir.
Kadın'ın aşermesi tamamdır
Kendine geldi, içi rahat

Er Manas boygo bütökönü

Eçen ay, eçen kün bolup,

Tolgoo canı kirgeni

Beyşembenin tün bolup.

(Abakirov, 2014:71-72).

Manas'a hamile kaldığından beri

Birkaç ay, gün geçmiştir,

Doğum zamanı gelmiştir,

Perşembenin gecesi

Destanda görüldüğü gibi Çıyırda'nın kaplanın yüreğini yeme isteği Manas gibi kahraman yiğidin geleceğinden haber vermiştir. Kırgızlar, kadın aşerdiği şeyi yerse çocuğun yenilen şeyin özelliklerini taşıyacağına inanırlar. Bu nedenle Kırgızlar gebe kadınların yeme içmesine önem vermiş, aşerme dönemine çok dikkatli davranmışlardır.

Çocuğun doğumu ile kutlama törenler ve gelenekler düzenlenir. Kırgızlar uzun zamandır çocuk yetiştirmede uygulanan ritüellere önem vermişlerdir. Atalar, çocuğu her türlü nazar ve kötü sözlerden korumak için bu ritüelleri bir eğitim kaynağı olarak kullanmışlardır. Balaluu üy bazar, balasız üy mazar (çocuklu ev pazar, çocuksuz ev mezar) atasözü, çok çocuklu ailenin mutlu, mesut, bereketli aile tablosunu ifade etmektedir. Eskiden kırgızlar 13-14 çocuk sahibi olmak normal karşılanıyordu. Günümüzde genellikle 3-4 çocuk sahibi olma tercih ediyorlar. Eski inançlardan biri olup günümüze kadar varlığını devam ettiren "Umay Ene (ana)" inancıdır. Türk Mitolojisinde Umay Ene koruyucu melek olarak şekilleniyor. Kırgız Türkleri de Umay Ene inancına önem vermişlerdir, doğum sırasında bebeği her türlü kötülükten koruyacağına inanmışlardır. Ayrıca bebeğin sırtında bulunan mavi lekeler Umay Ene'nin elinin izi olduğunu ifade göstermektedir.

Süyünçü (Müjde)

Kırgız aile geleneğinde bebeğin doğduğu gün, çocuklar doğum yapılan ailenin yakınlarına müjde verirler. Bebek dünyaya geldiğinde ailenin yakınlarına haber verme geleneği Kırgızlarda "süyünçü" (müjde) denir. Eğer doğan bebek kız ise "süyünçü kırk cılkıluu boldun" diyerek haber vermişlerdir. Bu durum müjdeni isterim nur topu gibi kızın oldu anlamına gelmektedir. Bir kızın doğum haberi "kırk yılki" olarak adlandırılmasının nedeni ise eskiden Kırgızlarda kızı evlendiğinde erkek tarafından kırk at verilmiştir. Eğer doğan bebek erkek ise 'aslan gibi oğlun oldu' diyerek haber vermiştir. Müjde için altın, gümüş, para, koyun vermişlerdir. Bu geleneksel

anlayış, Manas destanında da görülmektedir; Akbalta Cakıp'a (Manas'ın babası) erkek çocuğu olduğunu haberlediğinde Cakıp çok sevinmiş ve mücdesi için Akbalta'ya dokuz at, dört deve vermiştir (Abakirov, 2014: 77).

Göbek Kesme (Kindik Kesüü)

Bebekler için yapılan ritüellerden biri ise “Kindik Kesüü” yani yeni doğan bebeğin göbek kordonunun kesme ritüelidir. Kırgızlarda bebeğin göbek kordonunu kesen kadın “Kindik Ene” sayılır ve müjdesi verilir. Bebeğin göbek kordonunu kesen kadın sıradan birisi olamazdı çünkü bebeğin huyu, karakteri ona benzeyeceğine inanıyorlardı. Bebeğin göbek kordonunu kesecek kadın iyi kalpli, güzel ahlaklı ve güçlü olmasına dikkat edilirdi. Bebeğin göbeğini kesmek için hazırlanan alet çok sert ve keskin olmak zorundadır. Eskiden Kırgızlar bebeklerin göbeğini buzla keserek buz gibi temiz, buzun soğuğu gibi dayanıklı olacağına inanmışlardır. “Muz menen kindigin kesken Kırgız eli tuuştuu elbiz (Göbeği buz ile kesilen Kırgızlar kardeş halk)” olarak görürler. Kırgızlar bu sebepten dolayı göbeği keserken “ak bata (dua)” okuyarak kesmiştir. Genel olarak söylemek gerekirse ritüel esnasında okunan dua çok değerlidir ve o anda çocuğun bedeninden geçerek kanına sineceğine ve gelecek hayatında iyi ve sağlam insan olarak yetişeceğine inanılmaktadır. Göbek kesildiğinde okunacak duanın genel anlamı, iyelerden, pirlerden çocuğa uzun ömür, temiz kalp, milletine yurduna sahip çıkan insan olmasını anlatan güzel dua sözleridir. Göbek kesme esnasında okunan bu duayı okuma görevi göbeği kesen kadın ya da yanındaki yardımcıdır. Dua kadınlardan biri tarafından göbek kesilmeden önce okunur (Akmataliyev, 2003: 288). Kırgızlarda çocuğun kesilen göbek bağı, bahçede ayak basılmayan yere gömülür. Fakat eskiden göçebe yaşam tarzından dolayı dağda ıssız bir yere sakladıkları görülmektedir. Balanın kindigin keskendeki bata (Bebeklerin göbeği kesildiğinde okunan dua şöyledir:

Bısmılda, menin kolum emes,

Batma, Zuuranın kolu

Ulunun caşın bersin,

Cakşının başın bersin.

Kiçüünün malın bersin,

Bakaydın ömürün bersin.

Bismillah, benim elim değil,

Fatma, Zehranın eli

Büyüklerin yaşından versin,

İyilerin başından versin.

Küçüklerin malından versin,

Bakay'ın ömründen versin.

Er Ağıştın köñülün bersin,
 Kanıkeydey tilektüü bol.
 Almambettey uluu bol,
 Aruukedey suluu bol.
 Bilektüüdön küçtüü bol,
 Caltıraktan tüstü bol.
 Ataluudan uluu bol,
 Akılduudan kunduu bol.
 Enelüüdön erke bol,
 El adlında serke bol.
 Kızıl tilden tañdayluu bol,
 Irıskıdan mañdıyluu bol.
 Oomiyin!

Er Ağış'ın kalbinden versin,
 Kanıkey gibi iyi niyetli ol.
 Almambet gibi büyük ol,
 Aruuke gibi güzel ol.
 Bileği güçlülerden de güçlü ol,
 Parlaktan da parlak ol.
 Sülalende kıymetli ol,
 Akıllıdan daha akıllı ol.
 Kardeşlerinin arasında şımarık ol,
 Halkın önünde güçlü ol.
 Söz söylerken söz ustası ol,
 Rızık yolunda şanslı ol.
 Âmin!

(Akmataliyev, 2003:292).

XIX. yüzyılın ikinci yarısında Orta Asya'yı gezen yabancı gezginlerin birçoğu Kırgızların söz ustası olduklarını, ahenkli konuştuklarını, sözlerinde güzellik olan bir millet olduklarını ifade etmişlerdir. Dahası genç, yaşlı ayırt etmeden sanki şarkı, türkü hüneri için yaratılmış gibiler derler (Dıykanbayeva 2018: s. 179).

Bebeğin Ağzını Tatlandırma (Balanı Oozandıruu)

Bebeğin ağzına yağ ile tatlandırma (yağ ile - oozandıruu) yeni doğan bebek eve geldiğinde kapıdan girmeden önce yapılması gereken gelenektir. Gelinin kayın validesi sağılmış ineğin sütünden yapılan tereyağı (sarı may) bir işkembeye koyarak biriktirir. Bu işlem gelin hamile kaldığı günden itibaren yapılmaya başlar. İşkembe doğum yapılmadan açılmaz. Aynı zamanda işkembe tereyağı için buz dolabı gibidir, tereyağının bozulmadan uzun zaman saklanmasını sağlamıştır. Kırgızlarda “sarı mayday saktoo (tereyağı gibi saklamak)” deyimini bundan ortaya çıkarmıştır. Bebeğin tereyağı ile tatlandırılması ise mayлуу-сүттүү (yağlı-sütlü) yani bereketli olsun, eve bolluk getirsin anlamına gelmektedir. Bebeğin ağzına yağ tatlandırma işlemini

sadece kadınlar yapar. Bebeğin baba annesi, anne annesi, ya da ailenin büyüklerinden biri yapması münasiptir. Kırgızlarda tereyağı ilaç gibi değerlidir; çünkü tereyağı hazırlamak için çok emek sarf edilir, tereyağı doğadan ve inek sütünden alınır. Diğer bir faydalı tarafı da bebeğin bağırsakları yağlanıp ve kabız olmayacağı düşüncesidir Kırgızlar sağılan sütlerden üretilen yiyeceklere de değer verirler. Kırgızlar, süt terimini “ak (beyaz)” olarak ifade ederler. Çünkü süttten yapılan yiyecekler onlar için kutsaldır, iyiliğin ve bereketin simgesidir (Akmataliyev, 2003:289).

Bebeğe Ad Verme

Kırgızlarda doğumdan birkaç gün sonra çocuğa isim verme geleneği önemli bir yer tutmaktadır. Yapılan bu uygulamada bebeğin kulağına molla tarafından ezan okunarak bebeğin ismi verilmektedir. Kırgızlarda bebeklerin kulağına ezan okuyup isim verme ritüeli İslam dinine mensup oldukları tarihten itibaren uygulanmaktadır. Bebeklere isim verme görevi ailenin büyüklerine verilmiştir. Çocuğun adının manası onun geleceğini etkileyeceğine inanmışlardır ve bu nedenle anlamlı, güzel isim vermeye çalışmışlardır. Genelde ikinci, üçüncü çocuğunun ismi abisinin ya da ablasının adına uyuşan isimlerden oluşmuştur. Örnek olarak; kızının adı Aygül ise, sonraki kızının adı Nurgül olacaktır.

Kırk Gün Sonra Yapılan Ritüeller (Kırkın Çıgaruu)

Doğumdan sonra anne bebeği ile kendi evinde (baba ocağında) kırk gün geçirmesi gerekmektedir. Yeni doğuran kadının ve yeni doğan çocuğun toparlanması için en az kırk gün dinlenmesi lazımdır. Kırk gün aralığında aile bireyleri hariç annenin ve bebeğin sağlığı için misafir kabul edilmemektedir. Yeni anne olmuş kadın kesinlikle ağır işleri yapmaması ve yeme içmesine dikkat etmesi gerektirdiğinden kırk günlük süre çok önemlidir. Bebeğin doğumundan kırk gün geçtiğinde çocuğu kırk kaşık suya yıkama geleneği uygulanmaktadır. Bebeği yıkama görevi her zaman annesi ve nineleri tarafından yapılmaktadır. Yıkama işlemi şu şekilde gerçekleşmektedir: Bebeği yıkamak için öncelikle kırk kaşık suyla yıkarlat sonra kırk kâse ılık su hazırlanır, içine de bir yemek kaşığı tuz atılır. Hazırlanan bu suyu vücuduna dökerken “suoday taza, nurday sulu bol (su gibi temiz, nur gibi parlak ol)” ifadeleri kullanılır. Bebeğin üzerine kırk kâse su döküldükten sonra bebek annesinin kucağına verilir. Kırgızlarda bebeği o kırk kâse suda yıkadıkları günden itibaren o çocuğun doğaya yaklaştığına inanırlar ve bu durumu “tabiyat enesin taanadı (tabiat annesiyle tanıştı)” şeklinde ifade ederler. (Akmataliyev,

2010:26). Bebeği yıkadıktan sonra kırk parça kumaştan dikilmiş ilk gömleğini giydirirler. Bu gömlek çocukları mutlu büyüyen aile bireylerinin elbiselerinden alınan parçalardan dikilir.

Centek Toy (Çocuk Doğduğunda Verilen Yemek)

Kırgız Türklerinde bebek doğduğu gün evde güzel bir yemek yapılır. Ama eskiden Kırgızlar göçebe hayat yaşadıkları ve bu göçebelik esnasında hayvanlarla uğraştıkları için bebek doğacağı süre zarfında “centek bata (hayır duası)” alır. Bunun için Kırgızlar hayvan bağırsağını kurutarak ona tereyağı saklarlar, o sakladıkları yağları hayırlı olsun gelen komşu ve akrabalarına dağıtmaktadırlar. Kırgızlar “Centegiñdi cegenmin, centegimdi cediñ bele (Yeni doğduğunda yapılan yemeğini yemiştin, sen de benim yemeğimi yemiş miydin)” gibi sözler söylerler. Centek duası sırasında yemek yenildikten sonra sofrada oturan büyükler tarafından sofraya dua edilir ve çocuk için dua yapılır:

Ata tuugan çoğulup keldiñ,	Tüm akrabalar burda toplandıñız,
Nariste böbökkö bata berdiñ:	Yavru bebeğe dua verdin:
Altın başı aman bolsun,	Altınbaşı sağ salim olsun,
Ar baladan alıs bolsun.	Kaza beladan uzak olsun.

(Akmataliyev, 2003: 296).

Beşik Töreni

Beşik töreni Kırgızlarda kuşaktan kuşağa aktarılan geleneklerden biridir. Çocuğu beşiğe beleme geleneği geçmişten günümüze kadar devam etmektedir. Beşik ustalar tarafından çeşitli şekillerde, çeşitli ağaçlardan yapılırdı. Genellikle beşikler ardıç ve ceviz ağacından yapılırdı. Ardıç ağacı beşik için çok sağlam ve uzun zamana kadar kullanmaya dayanıklı olmuştur. Eskiden Kırgızlarda ailenin varlığına göre beşik yapmaktaydı. Varlıklı ailenin beşiği altın, gümüş ile süslenirdi. Beşik göçebe hayata uygundur. Beşiği atlar ve develerin üzerine atılarak göç etmişlerdir. Çocuğu beşiğe beleme görevi kadınlara aittir. Genellikle beşik töreni ilk çocuğa yapılır. Beşiği bebeğin anneannesi getirecektir. Beşiğe çocuğu yatırmadan önce çeşitli ritüeller uygulanmaktadır. Öncelikle ardıç ağacı kurusu korun içine atılır ve dumanıyla beraber beşiğin etrafında “Alas alas ar baleden kalas” (alas alas her beladan koru) diyerek beşiğin içini cinlerden temizlemiş olurlar. Bebeği beşiğe babaannesi, anneannesi ile çok çocuğu olan, halk arasında sözü geçen kadın yatırır. Şayet bebek kız çocuğu ise beşiğin içine ayna, makas, tarak,

takılar koyularak, o kız çocuğu büyüdüğü zaman iyi bir ev hanımı olması için Yaradan'a dua edilir. Eğer bebek erkek çocuk ise ona kahraman ve cömert birisi olması temennisiyle, orak, balta ve kamçı gibi erkeklerin kullandıkları aletleri koyarlar. Bilindiği üzere beşik bebeğin vücudunun sağlam, kemiklerin düzgün olmasını sağlar. Ayrıca 'beşik ırı' ninni çocuğun gelişiminde önemli yere sahiptir. Kırgızlarda ninni kelimesi 'aldey', 'beşik ırı' olarak isimlendirilmiştir. Nitelim nine söylenirken anne ile bebeğin arasında özel bir bağ kurulur. Bundan dolayı da anne şefkatinin yeri bambaşkadır.

Beşik İle İlgili Önemli Kurallar

- Bebeği beşiğe yatırdıktan sonra huzurla uyuması için beşiğin üzerine dokuz uykulu kişinin kıyafetleriyle örterler.
- Boş beşik sallanmaz. Çünkü ileride kısır kalacağı inancı vardır.
- Bebeği beşiğe daima sağ taraftan yatırılması gerekir.
- Bebeği beşiğe yatırırken eve giren kişi bebek beşiğe tam yatırılmadıkça dışarı çıkmaz. Çünkü dışarıdan gelen kişi bebeğin uykusunun berberinde dışarı götüreceğine inanılır.
- Beşiği ayakla kaydırmak, kaldırmak kesinlikle olmaz. Ayrıca beşiğin üzerinden geçmek de yasaktır. Dolayısıyla bebeği yatırırken beşiğin üzerinden geçirmezler.
- Beşiğin iki ucundan aynı anda iki kişinin kaldırması yasaktır. Bu bir cenaze töreninde bir tabutu iki ucundan taşımaya benzediği içindir. Ayrıca beşiği aynı anda iki kişinin sallamasına da izin verilmez
- Bebek beşikteyken dışarıya çıkartmak gerekirse, önce ayak tarafın çıkarılır.
- Beşiği satın alırken pazarlık yapmadan, söylediği fiyata satın alınmalıdır.

İlk Adım (Tuşoo kesüü)

Kırgızların hayatında çocuklarının ilk adımını atmasına da çok önem verdiği görülmektedir. Kırgızlar çocuğun bahtı için taş tölgöö (taş falı) denilen bir fala baktırırlar. Kırgız topluluğunda çocuğun ilk adımını atması "kaz-kaz turguzu (kaz gibi adım attı)", "tay-tay bastı (yavaş-yavaş adım attı)" sözleriyle ifade edilmektedir. Kırgızlarda çocuğunun ilk adımının atmasına dair şu inançlar da vardır: Kırgızlar çocuk ilk adımını atarken sağ ayağını atarsa o ailede bolluk bereket ve iyi işler, iyi olaylar, mutluluk, gerçekleşeceğine inanmaktadırlar. Eğer çocuk sol ayağıyla ilk

adımını atarsa-pişmanlık, kötülük, uğursuzluk yaşanacağına inanırlar (Akmataliyev, 2003: 23). Geçmişten günümüze kadar Kırgızlar canlı cansız bütün varlıkların sahibi olduğuna inanmışlardır. Çocuklarının yürümesine engel olan kötü ruhları yok etme düşüncesindedirler. Böylelikle Kırgızlarda çocuk için “tuşoo kesüü” toyu gerçekleştirilmektedir. Tuşoo kesüü toyu çocuğun ilk adım atmasında yapılan uygulamalardır. Tuşoo kesüü törenine çocuğun anne babası tarafından, akrabaları, kardeşleri, komşuları ve küçük yaştaki çocuklar davet edilmektedir. Bu törende çocuğa yeni kıyafetler giydirilir. Yaşlı nineleri ve dedeleri tarafından övgü sözleri söylenerek yeni kıyafetler giydirilir. Bu sözlere örnek verilecek olursa şu şekilde belirtilebilir: “Koynogün mort bolsun, canın bek bolsun (gömleğin dayanıklı olsun, canın sağ olsun)”, “kiyimiñ erteñ ele cırtılsın (gömleğini yarına bırakmadan yırt, yani çok yaramaz güçlü çocuk ol” manasında söylenmektedir (Akmataliyev, 2004:131). Tuşoo kesüü toyu şöyle gerçekleşmektedir; çocuğun ayaklarına siyah ve beyaz ipten oluşan ala örgülü ipler ile bağlanır. Tuşoo toy’a gelenler arasında çocuklar ayrı bir grup, kadınlar ayrı bir grup, erkekler ayrı bir grup olarak koşu yarısı düzenlenir. Koşuda birinci gelen çocuk makas ya da bıçak ile çocuğun ayağındaki ipi keser. İpi keserek çocuğun önündeki bütün engellerin önlendiğine inanılır. Yarışmada birinci ve ikinci gelenler çocuğun elinden tutarak yürütürler. Bunun anlamı ise çocuğun onlar gibi güçlü ve hızlı olmasının temennisidir. Ayrıca yarışmada ilk üçe girenlere özel hediyeler ve ödüller verilir.

Sonuç

Kırgızlar için çocuk, bir miras, hazine ve zenginlik olmuştur. Her toplumun kendi kültürü, geleneği, inançları, değerleri, hedefleri ve davranışları olduğu gibi Kırgız Türklerinin de kendi mantalitesine ait çeşitli örf ve adetleri vardır. Çocuk ile ilgili uygulanan ritüellerin amacı ileride güçlü ve vatan sever bir birey yetiştirme çabasıdır. Bu çabalar da mutlaka milli ve manevi yönü ile birlikte olmalıdır.

Kaynakça

- Abakirov, K, Akmataliev A. (2014). Manas. I. Cilt. Kırgız Kitep Borboru. Bişkek.
- Abdilbaev M. (1990). Muras. Kırgızstan Yayınevi. Frunze.
- Abduldaev E, İsaev D. (1969). Kırgız Tilinin Tüştüdmö Sözdüğü. Mektep Yayınevi.

Frunze:

- Akmatalliev Abdıldacan. (2012). Kırgız Adabiyatının Tarihi. C. IV. Poligrafbumresursı Basması. Bişkek.
- Akmatalliev, A. (2003). Kaada Salttar Ak Batalar. Meerim Fondu. Bişkek.
- Akmatalliev, A. (2004). Kırgız Adabiyatı Ensiklopediyalık Okuu Kuralı. Bişkek.
- Akmatalliev, A. (2010). Kırgız Adabiyatı: Tarih cana Mezgil. AvrasyaYayınları. Bişkek.
- Biynazarov, B. (2014). Kırgızdın Köröngölüü Murastarı. Bişkek.
- Duishonkul Uulu, K. (2018). Kırgızistan'da Zamancıların Dinî ve İtikadî Görüşleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Bursa.
- Dyikanbaeva, M. (2011). Kırgız Türklerinde Erkek Çocuğun Önemi ve Edebi Eserlere Yansıması. A.Ü.Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi [TAED]. Erzurum.
- Dyikanbaeva, M. (2018). Kırgız Atışma Oyunu “Akıyneke”in Çocuk Eğitimindeki Yeri: Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi. Erzurum.
- Iyman Fondu. (2017). Iyman Carçıları. Turar Yayınları. Bişkek.
- İbuka M. (2015). Üç Caştan Kiyin Keç. Çev: Coodonbekov A. “ST. Art Ltd” JÇK Yayınevi. Bişkek.
- Karasaev, H. (2016). Kamus Naama: Karasay Sözdük, Bişkek: Salam yay.
- Risgulova, G. (2016). Manas Eposundagı Bala Tarbiyaloo İdeyaları. İzvestniya Vuzov No:12. Bişkek.
- Supataeva, Shadmanai. (2019). Kırgız Türklerinde Çocuk Folkloru. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Nevşehir.
- Umarova, R. (2021). Kırgızdardın Salttuu Pedagogikalık Madaniyatındagı Kız Baldardı Sosialdaştırıuu Sistemasi: Yüksek Lisans Tezi, Kırgız Respublikasının Uluttuk İlimder Akademiyasının Tüştük Bölümünün Gumanitardık Cana Aymaktık İlimiy İzildöölör

İnstitutu. Oş.

- Yılmaz, Hasan. (2018). Türk, Kırgız Ve Rus Ebeveynlerin Çocuk Yetiştirme Tutumları: Kùltürler Arası Karşılaştırma. VII. Cilt. sayı 3. Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi. Bişkek.

Tatar Türkçesi ve Türkiye Türkçesi Arasındaki Yalancı Eşdeğer Sözcükler

Alsina Murtazina¹

Özet

Türk kültür merkezlerinden olan bir tarafta Oğuz Türklerinin merkezi Türkiye ve diğer tarafta Kıpçak Türklerinin merkezi Tataristan, asırlar boyunca birbirleri ile ilişki içerisinde olmuşlardır. Tanzimat fermanı ile modern bir yapı alan Türkiye, aynı zamanda Türk dünyası için de bir örnek durumunu almıştır. Var olan ilişkiler bu dönemden sonra kültürel, siyasi, sosyal gibi pek çok alanda görülmeye başlanmıştır. Eğitim alanında da bu iki kardeş halk ve devlet arasında bağlantılar bulunmaktadır. Ben de onlardan biri olarak çalışmada bu iki ağız arasında yapılan aktarmalarda ve dil öğreniminde/öğretiminde yaşanan sorunların azaltılmasını hedefleyerek bu yalancı eş değer yapılar üzerine eğildim. Araştırılan bu konu Tatar ve Türkiye Türkçesinin arasındaki yanılıcı benzerlikleri ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Türkçe konuşulan herhangi bir ülkede bir Tatar Türkü için anlaşmanın ve öğrenmenin kolay olacağına dair yaygın bir görüş bulunmaktadır. Gerçekten de Türk yazı dilleri birçok yönden benzerdir. Ancak bu, Kazakistan'da, Özbekistan'da, Azerbaycan'da ve aynı zamanda Türkiye'de Tatar ve Türkiye Türkleri etnik, dilsel hem kültür olarak birbirine benzemektedir. Dini kimlik de bu iki halkın ilişkisinde ve karşılıklı anlayışında önemli bir faktördür. Örneğin "Kutadgu Bilig" gibi eserler bu diller için anahtardır ve Tatar ve Türk edebiyatının temelini oluşturur. Aynı zamanda bu iki yazı dili birbirinden çok da farklıdır. Temel farkın kökeni ise yukarıda belirttiğimiz gibi, Tatar Türkçesinin Kıpçak grubuna, Türkiye Türkçesinin Oğuz grubuna ait olmasıdır.

Tatar Türklerine Türkiye Türkçesini öğretiminin en güncel sorunlarından biri olan yalancı eşdeğer sözcüklerdir. Bu, iki dilin/lehçenin söz varlıklarında yer alan ses dizilişleri denk veya denk olmanın eşliğinde olan sözcüklerin kavram alanlarının tamamının ya da bir kısmının farklılık göstermesi durumudur. Yalancı eşdeğer çalışmaları en az iki dil/lehçe arasında yer alan semantik farklılıkları ortaya koyarak diller/lehçeler arası aktarmalarda ve dil

¹ Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Fen ve Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyat Bölümü, lisans.

öğrenim/öğretiminde yaşanan sorunları en aza indirmeyi amaçlamaktadır. Yalancı eşdeğer sözcüklerin tespiti ayrıca dillerin/lehçelerin söz varlıklarının eş zamanlı olarak karşılaştırılmasına olanak sağlamaktadır. Böylece dillerin/lehçelerin söz varlıklarının ses, yapı, şekil ve anlam açısından ne gibi değişimlere uğradığı tespit edilebilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Tatar Türkçesi, Türkiye Türkçesi, Yalancı Eşdeğer Sözcükler, dil, lehçe.

Disiplin: Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları

Giriş

14-15. yüzyıllarda üç, 16-19. yüzyıllarda iki temel yazı diline sahip olan Türk dili, 20. yüzyıl başlarına kadar doğal seyrinde gelişmiştir. 20. yüzyılda Sovyetler Birliğinin, hâkimiyeti altındaki Türk topluluklarına birbirinden farklı Kiril alfabelerini kabul ettirmesi, günümüzde yirmiden fazla Türk yazı dilinin oluşmasına neden olmuştur. Sovyet rejiminin uyguladığı çeşitli politikalarla zaman içerisinde Türk lehçeleri arasındaki farklılıklar artmış ve bu durum Türk halkları arasında anlaşılabilirlik oranının azalmasına yol açmıştır.

1991 yılında Bağımsız Devletler Topluluğunun kurulmasıyla birlikte dış politikasını değiştiren Türkiye, Orta Asya ülkeleriyle siyasi ve ekonomik ilişkiler temelinde dilsel ve kültürel farklılıkları azaltmak için somut adımlar atmıştır. Türkiye Cumhuriyeti sadece asırlık bir tarihe ve kültüre sahip bir ülke değil, aynı zamanda farklı halklar, milliyetler ve dinler arasında bir etkileşim merkezidir. Türkiye, kardeş halklara kapısı her zaman açık olan, yardım eli her Türk halkına her zaman uzanacak birkaç ülkeden biridir. Türkiye Cumhuriyeti, aynı zamanda Türk dünyası için de bir örnek durumunu almıştır.

Türkiye’de de pek çok fakültede “Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları” bölümleri kurulmuştur. Ayrıca üniversitelerde Türkçe Öğretim Merkezleri (TÖMER) de açılmıştır. Bugünlerde Türkiye’de büyük sayıda YTB (Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı) programı yardımı ile Tataristan’dan Tatar Türkleri okumaktadır. Bölüme başlamadan önce bir sene Türkiye Türkçesini öğrenmeye imkân verilmektedir. Bu lehçeyi Tatar Türkleri öğrenirken en güncel sorunlarından biri olan yalancı eş değerli sözcüklerdir.

Çeviri ise farklı dil ve kültüre sahip toplumların birbirleriyle iletişimini sağlamaya yönelik bir girişimdir. İlk olarak dinî metinler üzerinde başlayan yazılı çevirinin tarihi çok eski çağlara kadar dayanmaktadır.

Tüm bunlarla birlikte, Çağdaş Türk yazı dilleri ve lehçelerine yönelik bilimsel çalışmalar artmış ve aktarma faaliyetleri hız kazanmıştır. Öte yandan bu faaliyetler, aktarma problemlerini de beraberinde getirmiştir. Aktarmalarda yapılan hataların fark edilmesiyle araştırmacılar duruma hemen dikkati çekmiş ve konuyu farklı bakış açılarıyla ele almışlardır. Bu tür çalışmalar günümüzde de devam etmektedir.

Yöntem

Yalancı eş değerlik çalışmaları en az iki dil/lehçe arasında yer alan semantik farklılıkları ortaya koyarak diller/lehçeler arası aktarmalarda ve dil öğrenim/öğretiminde yaşanan sorunları en aza indirmeyi amaçlamaktadır. Yalancı eş değerli sözcüklerin tespiti ayrıca dillerin/lehçelerin söz varlıklarının eş zamanlı olarak karşılaştırılmasına olanak sağlamaktadır. Böylece dillerin/lehçelerin söz varlıklarının ses, yapı, şekil ve anlam açısından ne gibi değişimlere uğradığı tespit edilebilmektedir. Ağızlar üzerine yapılan yalancı eş değerlik çalışmalarının hemen hepsi kelimeler üzerinedir. Lehçelerin söz varlığının yalancı eş değerli sözcükler üzerinden karşılaştırmalı olarak incelenmiştir.

Çalışma oldukça hacimli olmakla birlikte bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden birisi olan doküman analizi yöntemiyle incelenmiştir. Doküman incelemesi yöntemi; araştırma verilerinde birincil kaynak olarak dokümanların toplanması ve analizi olarak tanımlanmaktadır (O’leary, 2004).

Belirgin anlam farklılıklarına sahip olan yalancı eş değerler çalışmaya dâhil edilirken, küçük anlam farklılıkları taşıyan sözcükler çalışmanın dışında bırakılmıştır. Bir makalenin sınırlarını aşacağı için çalışmada tespit edilen sözcüklerin içeriklerinin tamamına bu makalede yer verilmemiştir ancak tespit edilen tüm sözcükler tablolar hâlinde araştırmacıların dikkatine sunulmuştur.

Sözcükler açıklanırken Türkiye Türkçesindeki sözcükler ve anlamları Türkçe Sözlük’ten doğrudan aktarılmıştır. Tatar Türkçesindeki maddeler ve anlamları Rusçadan Türkiye Türkçesine aktararak verilmiştir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Kazan Tatarlarının sürdürmüş oldukları geleneklerin ele alındığı dokümanlar oluşturmaktadır. Çalışma evreni amaçlı örneklem yoluyla belirlenmiştir. Amaçlı örneklem, evreni temsil ettiğini, evrenin tipik bir örneği olduğunu düşünülen bir alt grubun örneklem olarak seçilmesidir (Sencer ve Sencer, 1978).

Çalışma, tek bir Türk grubunu temsil etmelerine rağmen, her dilin birtakım özelliklerini ve farklılıklarını ortaya koymaktadır. Aynı zamanda Türk dilinin Tatar dili üzerindeki etkisi de görülmektedir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada verilerin toplanması kaynak tarama yoluyla elde edilmiştir. Romanlardan elde edilen veriler temalara ayrılmış veyarararak fişlemeleri yapılmıştır. Fişlemelerin kategorize edilmesinin ardından kendi içerisinde bir bütün oluşturması sağlanmıştır. Nihai olarak romanlardan elde edilen veriler fişleme ve kategorilendirme yoluyla tespit edilmiş ve değerlerle ilgili yorumlar yapılarak sonuçlara ulaşılmıştır.

Verilerin Analizi

Çalışmanın veriler içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir.

İçerik analizi dokümanlardaki içeriğe ilişkin tekrarlanabilen ve geçerli çıkarımlarda bulunmak için kullanılabilen bir tekniktir (Krippendorff, 2004). Çalışmada verilerden elde edilen veriler analiz sürecinden geçirilmesinin ardından fişlenerek kategorilere ayrılmıştır.

Bulgular

Dünyadaki insanların varlıklarla olan ilişkileri bütünü farklıdır. Bu farklılıklar insanın dilini de etkiler. Değişken olan bu insan-varlık ilişkisi, «...gerçekleştiği yer ve zamanın insanların varlığı sembolleştirmekte kullandıkları işaret sistemine, yani dillerine de yansır ve tabii bu değişimler, dillerin hem ses hem anlam yapılarında ortaya çıkar. "3. (3 Günay Karaağaç, "Dil, Ağız ve Kulak ile İlgili Kelimelerimiz", EÜ. TDEAD. VII, İzmir 1993, s. 86)

Bu sebeple, yani insan ile nesne arası ilişkideki farklılık ve değişkenliğin insanın diline de yansması yüzünden, bir dilin anlam yapısı, sadece farklı zaman ve farklı coğrafyanın değil, aynı zaman ve aynı coğrafyanın insanlar arasında bile farklılık gösterir. Bir dilin diyalektleri arasında ise bu farklılıklar, coğrafya uzaklıkları ve tarih içindeki bilgilenme kanallarının

farklılığıyla doğru orantılıdır. Siyasi ya da dilin değişime ve gelişme açık canlı bir varlık olması gibi nedenlerden dolayı dillerin/lehçelerin dilin temel birimlerinden olan ses, şekil, yapı ve sözcüklüğü açısından farklılık gösterdiği de bilinmektedir. Böylece diyalektler arasında eş sesli (homonymi/homophone) ve çok anlamlı (polysem) ilişkiler ortaya çıkmaktadır.

İngilizcede “false friend” olarak adlandırılan yalancı eş değerler, Türkiye Türkçesi ve Türk lehçeleri üzerinde yapılan araştırmalarda farklı adlandırmalar ile karşımıza çıkmaktadır: yalancı eş değer (Karadoğan 2004; Ersoy 2007; Ertuğ 2007; Özeren 2014); okşar kelimeler (Sultanzade 2010); sahte karşılıklar, sözde denkteşler (Resulov 1994); iletişimi zorlaştıran kelimeler (Özkan 1996); sesteş kelimeler (İlker 1999); eş adlı (Sultanzade 2010); tuzak kelimeler (Mussa 1999). Bu kavram birçok araştırmacı tarafından farklı adlandırılrsa da yaygın terim yalancı eş değer terimi olmuştur. Bu sebeple çalışmada da yaygın olarak tercih edilen yalancı eş değer terimi kullanılmıştır.

"Eş zamanlı ve eş mekânlı bir durum olan" eş seslilik için Türkçede başlıca üç kaynak vardır:

1. Ses değişmelerinin (sound change) yol açtığı eş seslilik,
2. Çok anlamlılığın (polysemy) yol açtığı eş seslilik,
3. Alıntı şekillerin (borrowing) yol açtığı eş seslilik.

Bizim burada bahsedeceğimiz iki Türk şivesi arasındaki eş seslilik, bu tasnifin birinci ve ikinci maddelerindeki türlerdendir; yani alıntı kelimelerin yol açtığı, bu yüzden belirlenmeleri gayet kolayolan eş sesli yapılara değinilmeyecektir.

Yalancı eş değerlik ile ilgili önemli çalışmalar yapan Asker Resulov’a göre bu tuzak sözcüklerin ortaya çıkış nedenleri şunlardır:

1. “Türk Dilinin uzun tarihsel gelişim dönemleri içinde çeşitli kollara, gruplara, alt birimlere ayrılması.
2. Her iki dile yabancı dillerden giren aynı kelimenin bu dillerde değişik kavramlara karşılık olması ve yazı dilinde bu şekilde kabul edilmesi.
3. Ana dilden gelen bazı kelimelerin bu dillerden birinde yazı diline alınmaması ve konuşma dilinde kalarak zamanla ilk anlamından ve öteki dildeki anlamından farklı bir anlam ve üslûpta kullanılması. (Resulov 1995: 917-918).

Akraba Türk lehçelerinde yer alan ortak söz varlığının tarihsel süreçte benzer değişim ve gelişme

göstermediğini belirten Mahmudov, yalancı eş değerli sözcüklerin ortaya çıkışlarını şöyle ifade etmiştir:

1. “Birden fazla anlamlı ortak bir kelimenin zaman içerisinde lehçelerden birinde anlamlarından birini kaybetmesi mümkündür.
 2. Muayyen bir zaman içerisinde ortak kelimeye lehçelerden birinde yeni bir anlam yüklenmesi ve sonuçta da anlamı farklı bir ortak kelimenin meydana gelmesi mümkündür.
 3. Eski zamanlarda muayyen bir anlamda kullanılan kelimelerin iki dilde yavaş yavaş birbirinden tamamen bağımsız bir şekilde semantik gelişmesi neticesinde şeklen ortak ama anlam bakımından birbirine zıt kelimelerin ortaya çıkması mümkündür.
 4. Arapça ve Farsçadan alınan kelimeler farklı lehçelerde farklı anlamlarda kullanılabilir.
1. Arapça ve Farsçadan alınan kelimelerin mevcut anlamları üzerine yeni anlamlar eklenmiş olabilir. (Mahmudov 1994: 16- 18).

Yalancı Eş Değerlik Türleri

Yalancı eş değerlik türlerinde yapılan tasnifler bazı yönleriyle birbirinden ayrılmaktadır. Nerlich ve P. J. Dominguez yalancı eş değerli sözcükleri “tesadüfi yalancı eş değerliler” ve “semantik yalancı eş değerliler” olmak üzere iki gruba ayırmışlardır. Tesadüfi yalancı eş değerli sözcüklerin örtüşmelerinde herhangi bir semantik ya da etimolojik ortaklık söz konusu değildir. Semantik yalancı eş değerli sözcükler etimolojik ortak bir kökene sahiptir ancak anlamları tamamen ya da kısmen farklıdır. Dominguez ve Nerlich yalancı eş değerli sözcükleri iki başlıkta incelemişlerdir:

1. Tam yalancı eş değerler
2. Kısmi yalancı eş değerler

Tam Yalancı Eş Değerlik

Uğurlu, ses ve yapı bakımından aynı olan veya kaynak lehçe ve hedef lehçe arası düzenli ses denklikleriyle aynı kaynaktan geldikleri bilinen fakat anlam bakımından hiç örtüşmeyen yapıları bu gruba dâhil ederek aynı kaynaktan gelmeyen sestesh (homonym) kelimelerin de burada ele alınabileceğini belirtir (2004: 27).

Uğurlu'nun *yalancı eş değer kelimeler ve anlam alanları hiç örtüşmeyen, “gerçek” yalancı eş değer kelimeler* (2000: 64; 2004a: 27) terimiyle açıkladığı bu durum için Karadoğan *tam*

yalancı eş değerler (2004a: 111), Resulov ise *salt yalancı eş değerler* (1995: 921) terimini kullanmıştır. Tam yalancı eş değerlik, İngilizcede *completely false friends*, *total false friends*, *absolute false friends* terimleriyle karşılanmaktadır.

Kısmi Yalancı Eş Değerlik

Dilde, ses ve yapı bakımından aynı olan veya kaynak lehçe ve hedef lehçe arası düzenli ses denklikleriyle aynı kaynaktan geldikleri bilinen, anlamları ise kabul edilebilir bir oranda, az çok örtüşen yapılara *kısmi yalancı eş değer* denir (Uğurlu 2004: 23). Anlam daralması veya anlam genişlemesi gibi değişmelere uğrayan bu türden kelime/kelime gruplarının kavram alanları bakımından kısmen örtüşmesi söz konusudur.

Karadoğan *kısmi yalancı eş değerlik* (2004a: 104), Resulov ise *göreceli yalancı eş değerler* (1995: 921) terimini kullanmıştır.

Bunlar arasında *kısmî yalancı eş değerlik* ifadesi literatürde en yaygın kullanımdır. Kısmi yalancı eş değerlik, İngilizcede *partial false friends*, terimleriyle karşılanmıştır.

İnceleme

Bu çalışmada Kuzeybatı (Kıpçak) Türk lehçelerinden Tatar Türkçesi ve Güneybatı (Oğuz) Türk lehçelerinden Türkiye Türkçesi arasındaki yalancı eş değerli 30 yalancı eş değerlik türlerine göre karşılaştırılarak 15 kelime ad ve 15 kelime eylem grubunda ele alınarak değerlendirilip *Tablo 1* halinde eklenmiştir. Kullanılan kısaltmalar: T.T-Türkiye Türkçesi; Tat.T-Tatar Türkçesi.

Tablo 1

T.T.	ağrı-	Vücudun bir yeri ağırlı durumda olmak
Tat.T.	avır-	Hasta olmak

T.T.	aldır-	(I) Alma işini yaptırmak. (II) Getirtmek. (III) Vücuttan herhangi bir parçayı veya organı sağlık sebebiyle çıkarttırmak. (IV) Başkasına kaptırmak. (V) Sığdırmak. (VI) Önem vermek, değer vermek
Tat.T.	aldır-	(I) Kesmek (saç kesmek) II Aldırtmak, satın aldırtmak, getirtmek.

T.T.	alıştır-	(I) Alışmasına yol açmak. (II) Uyar duruma getirmek
Tat.T.	alıştır-	Değiştirmek

T.T.	altıncı	(I) Altı sayısının sıra sıfatı, sırada beşinciden sonra gelen. (II) Altın alıp satan kimse
Tat.T.	altıncı	Beş sayısından sonraki sıra sayısı

T.T.	arıza	(I) Aksama, aksaklık, bozulma. (II) Engebe. (III) Bir notanın sesini yarım ton yükseltmek, alçaltmak veya eski durumuna getirmek için notanın soluna konulan diyez, bemol ve bekar işaretlerinin ortak adı
Tat.T.	arıza	Dilekçe

T.T.	azgın	(I) Azmış olan, azılı. (II) Çabuk iltihaplanan, yarası hemen kapanmayan (ten). (III) Çok yaramaz (çocuk). (IV) Cinsel istekleri aşırı olan. (V) Coşmuş, taşmış. (VI) Gözü hiçbir şeyden yılmayan
Tat.T.	azgın	Ahlaksız

T.T.	baca	(I) Dumanı ocaktan çekip havaya vermeye yarayan yol. (II) Su yolu, lağım, maden ocağı vb. yer altı yapılarının hava deliği. (III) Çatı penceresi
Tat.T.	baca	Kayınbirader

T.T.	ballandır-	İmrendirecek bir biçimde övmek
Tat.T.	ballandır-	(I) Pişirilecek yemeğin daha tatlı veya lezzetli yapılması. Yemeğe bal katmak.

		(II) Övmek
--	--	------------

T.T.	bank	Çoğunlukla parklarda ve bahçelerde oturulacak sıra
Tat.T.	bank	Banka

T.T.	banka	(I) Faizle para alıp veren, kredi, iskonto, kambiyo işlemleri yapan, kasalarında para, değerli belge, eşya saklayan ve ticaret, sanayi, ekonomi alanlarında çeşitli etkinliklerde bulunan kuruluş. (II) Bankacılık işleminin yapıldığı yapı
Tat.T.	banka	Kavanoz

T.T.	bant	Yara üzerine yapıştırılan özel olarak hazırlanmış ilaçlı küçük şerit.
Tat.T.	bant	Yay

T.T.	buluş-	(I) Bir araya gelmek. (II) Karşılaşmak. (III) Kavuşmak
Tat.T.	buluş-	Yardım etmek

T.T.	çilek	Gülgillerden, sapsarı sürüngen, çiçekleri beyaz bir bitki.
Tat.T.	çilek	Kova

T.T.	et	İnsanlarda, hayvanlarda deri ile kemik arasındaki kas ve yağdan oluşan tabaka.
Tat.T.	et	Köpek

T.T.	geliş-	(I) Büyüyüp boy atmak, yetişmek, neşvünema bulmak. (II) İlerlemek, olgunlaşmak,
-------------	--------	---

		genişlemek, inkişaf etmek. (III) Şişmanlamak
Tat.T.	kileş-	Uymak, yakışmak, uygun olmak.

T.T.	göl	Yapay su birikintisi.
Tat.T.	göl	Çiçek, gül çiçeği.

T.T.	halat	Pamuk, kenevir, Hindistan cevizi gibi bitkisel liflerin veya çelik tellerin sarılmasıyla oluşan kolların bir arada bükülmesiyle elde edilen kalın ip.
Tat.T.	halat	Bornoz

T.T.	it	Köpek.
Tat.T.	it	Et.

T.T.	kaldır-	Yükseltmek.
Tat.T.	kaldır-	Bırakmak.

T.T.	kara-	(I) Lekelemek. (II) Kötülemek, yermek
Tat.T.	kara-	Bakmak, izlemek, seyretmek

T.T.	kül	Yanan şeylerden artakalan toz madde.
Tat.T.	kül	Göl

T.T.	kıs-	(I) Azaltmak. (II) Kapamak. (III) Sıkıştırmak.
Tat.T.	kıs-	(I) Azaltma. (II) Sıkıştırma.

T.T.	tart-	(I) Bir şeyin birim cinsinden ağırlığını bulmak. (II) Bir şeyi avuç içinde sallayarak ağırlığını kestirmeye çalışmak. (III) Binek hayvanlarının dizginlerini çekmek. (IV) Bir şeyin bütün sonuçlarını düşünmek, hesap etmek. (V) Dikkatle incelemek, değer biçmek
Tat.T.	tart-	(I) Çekmek. (II) Sigara içmek.

T.T.	tap-	İbadet etmek.
Tat.T.	tap-	Bulmak.

T.T.	yaşar-	Yaşla dolmak.
Tat.T.	yaşar-	Genç görünmek, gençleşmek.

T.T.	yaşlık	Yaş olma durumu.
Tat.T.	yeşlik	Gençlik.

T.T.	yap-	Etmek, eylemek.
Tat.T.	yap-	Örtmek kapamak.

T.T.	yokla-	Yoklamak, kontrol etmek.
Tat.T.	yokla-	Uyumak.

T.T.	yarat-	İcat etmek, meydana getirmek.
Tat.T.	yarat-	Sevmek, sevdirmek.

T.T.	ışık	Cisimleri görmeyi, renkleri ayırt etmeyi sağlayan fiziksel enerji, erke, ziya, nur, şavk.
Tat.T.	ışık	Muhafazalı, sakin, تنها yer.

Türkiye ve Tatar Türkçesi arasındaki 30 yalancı eş değerli sözcük arasındaki tam ve kısmi eşdeğerlik durumu aşağıdaki *Tablo 2* olarak gösterilmiştir.

Tablo 2

Sözcük		Tam Yalancı Eş Değerinde	Kısmi Yalancı Eş Değerinde
T.T.	Tat.T.		
Eylem Grubu			
ağrı-	avır-	+	
aldır-	aldır-	+	
alıştır-	alıştır-	+	
ballandır-	ballandır-		+
buluş-	buluş-	+	
geliş-	kileş-	+	
kaldır-	kaldır-	+	
kara-	kara-	+	
kıs-	kıs-		+
tart-	tart-	+	
tap-	tab-	+	
yaşar-	yaşar-	+	
yap-	yap-	+	
yokla-	yokla-	+	
yarat-	yarat-	+	
Ad Grubu			
altıncı	altıncı	+	
arıza	arıza	+	
azgın	azgın	+	
baça	baça	+	
bank	bank	+	
banka	banka	+	
bant	bant	+	
çilek	çilek	+	
et	et	+	
göl	göl	+	
halat	halat	+	
it	it	+	
kül	kül		
yaşlık	yaşlık	+	
ışık	ışık	+	

Sonuç

Lehçe aktarmalarında ve öğrenmede yapılan hataların büyük bir çoğunluğunu oluşturması ve Türk halkları arasında iletişim oranının azalmasına yol açmasının yanı sıra, coğrafi konum, tarihî süreç, siyasi meseleler ve her iki lehçedeki farklı sosyo-kültürel etkileşimler gibi sebeplerle oluşan yalancı eş değer sözcükler Türk dilinin birer zenginliği olduğu kanaatindeyiz.

Tablo 1 için yalancı eş değerli sözcüklerin anlamları TDK ve Tatarsko-Russkiy Slovar sözlüklerini kullanarak düzenlenmiştir. Tatar Türkçesindeki sözcüklerin anlamları önce Tatarca'dan Rusçaya sonra Rusçadan Türkçeye çevrilerek yazılmıştır.

Tatar ve Türkiye Türkçesi alanında yapılacak çalışmalarda, aktarımda hem de öğreniminde/öğretiminde oluşabilecek sorunların önlenmesi için, çalışmamız faydalı olacağını düşünülmektedir.

Bu çalışmada iki farklı lehçe grubunun (Oğuz ve Kıpçak) söz varlığı eş zamanlı olarak yalancı eş değerli sözcükler bakımından taranmıştır. Türkiye Türkçesi ve Tatar Türkçesi arasında iki türde (15 ad, 15 eylem) toplam 30 yalancı eş değerli sözcük üzerinde çalışma yapılmıştır. Tatar ve Türkiye Türkçelerinde mevcut bu türden yalancı eş değer sözcükler, tam ve kısmi yalancı eş değer olmak üzere ayrılarak *Tablo 2* gösterilmiştir. Çoğu sözcük ilk (Tam yalancı eş değer) grubuna ait olduğunu görmekteyiz. Gösterilecek bu dikkat, bu tür çalışmaların değerini bir defa daha perçinleyecektir. Bahsettiğimiz bu problemlerin halledilebilmesi için de müstakil şive gramerin yanı sıra, karşılaştırmalı gramerler, şiveler arası sözlükler ve anlam yapılarıyla ilgili çalışmalar bir an önce yapılmalıdır.

Kaynakça

- ABDULLİN, Ş.A ve diğerleri (1977, 1979, 1981). *Tatar Tělñeñ Añlatmalı Süzlğë 3 Tomda*, SSSR Fenner Akademyası, Kazan: Tataristan Neşriyatı.
- AKSAN, Doğan (1978). *Anlambilimi ve Türk Anlambilimi (Ana Çizgileriyle)*, Ankara: Ankara Üniversitesi DTCF Yayınları.
- ALKAYIŞ, Muhammet Fatih (2009). “Çağdaş Türk Şiveleri Arasında Aktarma Meseleleri (Yeni Uygur Türkçesi-Türkiye Türkçesi Örneği) / The Translating Problems Of Contemporary Turkish Dialects (Between The New Uygur Turkish Dialect And

Turkey Turkish Dialect)", *Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*, ISSN: 1308-2140, (Prof. Dr. Hamza Zülfikar Armağanı), Volume 4/3, Spring 2009, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.673> , p. 60-70.

- ASILGARAYEV Ş.N VE diğeri 2007.-726s. *Tatarsko Russkiy Slovar 2 Tomda*, Magarif Kazan.
- DENİZER, Faik Utkan (2007). *Tarihi Metinleri Aktarma Problemleri- Dede Korkut Oğuznameleri ve Türkiye Türkçesine Yapılmış Aktarmaları Üzerine Kelime Düzeyinde Bir İnceleme-*, Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Muğla.
- Dominguez, P. J. ve Nerlich B. (2002). "False Friends: their origin and semantics in some selected languages", *Journal of Pragmatics*, Vol: 34, s. 1833-1849.
- ERCİLASUN, Ahmet B. (1992). "Türk Lehçelerinin Anlaşılmasında Dikkat Edilecek Noktalar", (*Dil Dergisi*, Sayı:5, Mayıs), *Türk Dünyası Üzerine İncelemeler* (1999), Ankara: Akçağ Yayınları: 179-207.
- GEDİKLİ, Yusuf (1998). "Türk Lehçelerinden Metin Aktarma Yolları ve Metin Aktarmanın İlke ve Meseleleri", *II. Türk Dünyası Yazarlar Kurultayı 8-10 Aralık 1994*, Ankara: 58-69.
- İLKER, Ayşe (1999). "Lehçeden Lehçeye Aktarma Üzerine Bazı Düşünceler", *III. Uluslararası Türk Dili Kurultayı 1996*, Ankara: TDK Yayınları: 553-560.
- KARA, Mehmet (2009). "Lehçeler Arası Aktarmalarda Temel Sorunlar / The Basic Issues In Translation Between Turkic Languages", *Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*, ISSN: 1308-2140, Volume 4/4, Summer 2009, <http://www.turkishstudies.net/sayilar/sayi17/karamehmet.pdf> , p. 1056- 1082.
- ÖNER, Mustafa (2009). *Tatarca-Türkçe Sözlük*, Ankara: TDK Yay.
- ÖZEREN, M. (2019). "Ложные Эквиваленты / False Equivalents", *Problems of*

Modern Science and Education, 1(134), 75-78.

- ÖZKAN, Fatma (1999). Bugünkü Türk Lehçelerindeki İletişimi Zorlaştıran Kelimeler, *III. Uluslararası Türk Dil Kurultayı 1996*, Ankara: TDK Yayınları: 883-889.
- RESULOV, Asker (1995). Akraba Diller ve Yalancı Eş Değerler Sorunu, *Türk Dili*, S. 524, Ankara: 916-924.
- SULTANZADE, Vügar (2010). “Türk Dilleri ve Lehçeleri Arasında Benzeşimler Sözlüklerinin Hazırlanmasının Yöntem ve Prensipleri”, *Bahçeşehir Üniversitesi, Türkiye’de ve Dünyada Sözlük Yazımı ve Araştırmaları Uluslararası Sempozyumu 4-6 Kasım 2010*, İstanbul: 52-56.
- TOKER, Mustafa (2003). *W. Radloff’un “Opit Slovarya Tyurkskih Nareçiy” Adlı Eseri ve Eserde Geçen Tatar Lehçesine Ait Kelimelerin İncelenmesi*, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Basılmamış Doktora Tezi), Konya.
- Türk Dil Kurumu Sözlükleri <https://sozluk.gov.tr/>
- USTA, Çiğdem (2008). “Lehçeden Lehçeye Aktarma Sorunlarına Ek: İmlâ ve Noktalama Hataları Addition To The Translation Problems Between Turkish Dialects: Spelling And Punctuation Mistakes”, *Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*, ISSN: 1308-2140, Volume 3/6, Fall 2008, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.485> , p. 668-691.

Arapçanın Türkçeden Aldığı Kelime ve Ekler

Hussein Shukur¹

Özet

Türkler ile Araplar bin yılı aşkın aynı toprağı ve dini paylaşmışlardır. Aynı toprağı paylaşarak batı işgallerine karşı beraber savaşmışlardır. 7. yüzyılda Emevî komutanı Ubeydullah Bin Ziyad tarafından her yıl 200 asker Irak'a yerleştirilmiştir. Bu sayede Türkler İslam ordusunu savunmuşlardır. Bu noktadan itibaren Türkler ile Araplar arasında iletişim daha da güçlenmiştir. Aynı toprağı ve dini paylaşmakla zamanla kültür alışverişinde bulunmuşlardır. Bu alışverişin başında dil de vardır. Türkçeye pek çok Arapça kelime girmiştir. Bunun yanında Arapça da Türkçeden birçok kelime almıştır. Bu kelimeler farklı alanlarda olup yerli ağızlara kadar yerleşmektedir. Hatta ve hatta farklı Arap ülkeleri farklı Türkçe kelimeler almıştır. Aldıkları kelimelerde zaman zaman ses değişiklikleri olmuştur. Bu değişiklikler genellikle Arapçada bulunmayan sesler üzerinde geçerlidir. Yanı sıra arkaik kelimeler de tespit edilmektedir. Bazı kelimeler Türkiye Türkçesinde kullanılmamasına rağmen bazı Arap ülkelerinde kullanılmaktadır. Arapçada Türkçe kelimelerin bugüne kadar sürmesinin sebeplerinden biri de o ülkelerdeki yaşayan Türklerdir. Bu ülkelerdeki yaşayan Türkler, Araplarla etkileşim halinde oldukları için kültür ve dil alışverişi devam etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Türkçe – Arapça- Alıntı Kelimeler – Ağızlar.

Giriş

Bilindiğı gibi Araplar ile Türkler bin yılı aşkın ticari, askeri ve kültürel etkileşimde bulunmaktadırlar. İki toplum birçok yönden alışveriş yapmıştır. Bu alışveriş, genellikle yemek, kıyafet, kültür, dini inançlar ve en önemlisi dil bakımından kelime alıp vermektir. Türkçenin birçok dile etkisi vardır, bunların başında Arapça gelmektedir. Önce Selçuklu devleti daha sonra Osmanlı imparatorluğunun Ortadoğı ile Kuzey Afrika hakimiyeti nedeniyle Arapça ile

¹ Hussein Ahmed Shukur SHUKUR, Sakarya Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı (Doktora).

Türkçe arasında kelime ve gramer ödünçlemesi olmuştur. Türkler İslamiyet’i kabul ettikten bir süre sonra Arap alfabesi kullanmaya başlamışlardır. Hem İslam dinini kabullenmek hem de kuranın dili Arapça olması nedeniyle, Arapça kelime kullanma ve almaktan gurur duymuşlar. Bilindiği gibi Türkçede 6463 Arapça kelime bulunmaktadır. Buna karşın Arapçada, Türkçe olduğu kadar kelime bulunmasa da yine yüzlerce Türkçe kelime barındırmaktadır. Ancak bu kelimeler genellikle yazı dilinde olmayıp konuşma dilinde daha fazladır.

Arapçanın ana kitabı olan ve fusha ile yazılan Kur’an Kerimde bazı Türkçe kelimeler bulunmaktadır. Kur’an kerimde geçen gasak ~ gassâk (< Türk. Kusuk, kusuk), gulâm (<Türk oğlan veya kulun), talâk (< Türk. tul, tulak “boşanmış”) Türkçe kökenli olduğu düşünülmektedir. Biz bu araştırmada ulaştığımız dört Arapça ağzı ve örnekleri ile birlikte açıklanmaya çalışılacaktır:

Irak Arapçası

Türkçe ’den Irak Arapçasına 410 kelime geçmiştir. Bu kelimeler; akrabalık, şehircilik, bitki, alet, giyim, hayvan, meslek, vücut, tıp, din, kimyasal maddeler, zaman kavramları, coğrafi, müzik, soyut, ev ve mimari olmak üzere 16 başlık altında sınıflandırılmaktadır. En fazla giyim olmak üzere 60 kelime ve en az ise müzik ve din terimlerinden dörder kelime girmektedir. Bu kelimelerin 159’u başta Farsça ve diğer yabancı dillerden Irak Arapçasına girdiği düşünülmektedir. Diğer taraftan Irak Arapçasına Türkçe dil bilgisinden beş ek girmektedir. İlginç tarafı ise dördü isimden isim yapma ekleridir. Öteki ek ise *-mu* soru ekidir. İsimden isim yapım ekleri, örnekleri ile beraber şunlardır: *-lık* ekinin sızıcılaşmış *-lığ* şekli (çamırlığ, haramlığ, kollığ vs.), *-li* ekinin sadece düz-ön damak şekli bulunmaktadır (Kerkukli, karağulli, dişli vs.), *-sız* eki Türkçede olumsuzluk ifade ettiği için Irak Arapçasında da genellikle olumsuz ifade eden kelimeler yapmaktadır (edepsiz, ahlaksız, terbiyesiz vs.), *-ci* eki, sadece düz-ön damak şekli ile Irak Arapçasında, Türkçede olduğu gibi meslek bildirmektedir (eczacı, döşemeci, helvacı, arzuhalci, camcı vs.). *-ci* eki, Arapça dışında Ermenice, Rumca ve birçok Balkan dillerine de girmiştir.³

Soru eki ise sadece yuvarlak-art damak şekli kullanılmaktadır. Ancak anlam kaymasına uğrayarak bir oluşun emin olunması için kullanılır (Shalawee, 2018). Farsçadan Türkçeye giren

³ http://cdn.istanbul.edu.tr/FileHandler2.ashx?f=14_636783929519388454.pdf

hem ... hem eki, Irak Arapçasında tek kelime ile ilave anlamını vermektedir (Özbek, 2020).

Tablo 1: Irak Arapçasında Türkçe Kelimeler

Türkçe	Arapça	Türkçe	Arapça	Türkçe	Arapça
ayna	<i>ayna</i>	perde	berde	alay	alay
pabuç	<i>babuc</i>	burgu	burği	postal	bıstal
bacı	<i>baci</i>	çekiç	çekic	tüfek	tefke
barut	<i>barud</i>	çalgi	çalkı	çatı	çati
pastırma	<i>bastırma</i>	cam	cam	çakmak	çakmak
Baston İtalyanca	<i>baston</i>	çamurluk	çamırlıg	top	tob
becayış	<i>becayış</i>	ok	oh	tabur	tabur
fişek	<i>fişek</i>	kama	kama	kayış	kayış
kartuş	<i>hartuş</i>	nişan	nişan	köşe	koşa
ferman	<i>farman</i>	çadır	çadır	köşk	kuşuk
kelepçe	<i>kelebce</i>	gazino	gazino	meyhane	meyhane
kırpaç	<i>kırbac</i>	tapu	tabo	çiğ er otu	cekrut
Mareşal (Fr.)	<i>marşal</i>	kantin	kantin	acı badem	haci badem
Çay (Çin)	<i>çay</i>	dolma	dolma	çengel	çengel
tarçın	<i>darsin</i>	sucuk	sıcık	damga	demge
Lahana (Rum.)	<i>lehene</i>	kuzu	kuzi	zincir	zincil
Kayısı (Fa.)	<i>kaysi</i>	meze	mezze	sac	sac
Fasulye (Rum.)	<i>fasulya</i>	boru	bori	Fırça (Rum.)	fırça
baklava	<i>baklava</i>	tahta	tehte	kamçı	kamçı
künefe	<i>kunafa</i>	torna	torna	kazma	kazma
kürek	<i>karak</i>	ütü	üti	sonda	sonda
mengene	<i>mencele</i>	nargile	nargile	alaca	alaca
takım	<i>tahım</i>	pala	bala	prova	brova
tül	<i>tül</i>	çorap	cuvarib	çanta	canta
fıstan	<i>füsten</i>	fanila	fenille	kat	kat
kaytan	<i>kiyten</i>				

Mısır Arapçası

Mısır Arapçasına başlangıçta ticari ve askeri yolu ile Türkçe kelimeler girmiştir. Bu etkileşim, Emevîler döneminde gelişmiştir. Fatımilerden sonra Memlukler döneminde dil etkileşimi artarak daha fazla kelime girmeye başlamıştır. Mısır Arapçasında, Kıpçak ve Oğuz lehçelerinin etkisi görülmektedir. Kıpçaklar, Eyyubiler döneminde paralı asker olarak alındıkları için bu sayede birçok askeri terim almıştır. Memluk devleti kurulduğunda Araplar, Türkçe öğrenmek için birçok eser yazmışlar. Daha sonra Osmanlı hâkimiyeti ile birlikte ilişkileri daha da güçlenmiştir. Bu etkileşimin sonucu her alanda Türkçe kelime almaya neden olmuştur. Bu dönemlerde; Farsça, Fransızca, Rumca ve İtalyanca gibi dillerden kelimeler Türkçe üzerinden girmiştir. Mısır Arapçası, Türkçeden 360 kelime almıştır. Kelimeler dışında Mısır Arapçasına Türkçeden ekler de girmiştir. Başta; *baltacı*, *bostancı*, *yağmacı* gibi kelimelerde *-ci* meslek bildiren ekidir. Bu ek sadece isimlere değil (birinci, ikinci, dokuzuncu vs.) dokuza kadar sıra sayı sıfatlarında da kullanılmaktadır. Bir diğer ek ise Farsça olan *-dar* ekidir. Bu ek Türkçe üzerinden Mısır Arapçasına geçmiştir. Örneğin (hükümdar, hazinedar vs.). *-sız* eki sadece düz-art damak olarak olumsuzluk bildirmektedir. *-lı* sıfat yapan ek ise (nazlı, daramalli, Antepi) gibi kelimelerde tespit edilmektedir (Sharaf, 2019).

Tablo 2: Mısır Arapçasında Türkçe Kelimeler

Türkçe	Arapça	Türkçe	Arapça	Türkçe	Arapça
Kürek	<i>kurik</i>	kerevet	<i>kerevite</i>	fatura	<i>fatura</i>
kabadayı	<i>'abaday</i>	tel	<i>tile</i>	findıklı	<i>fîndi'li</i>
alaca	<i>alaga</i>	fişenk	<i>fişink</i>	paçavra	<i>başawra</i>
avanta	<i>awanta</i>	doğru	<i>doğri</i>	bayrak	<i>bayra'</i>
orta	<i>awrta</i>	dolma	<i>dulma</i>	bağa	<i>beğe</i>
pabu	<i>babug</i>	efendi	<i>efendi</i>	bahane	<i>behene</i>
para	<i>bara</i>	ekleme	<i>ekleme</i>	baht	<i>beht</i>
pekmez	<i>bekmiz</i>	boş	<i>boş</i>	enişte	<i>enişte</i>
banker	<i>benkir</i>	bulgur	<i>burğul</i>	esnek	<i>esnek</i>
binbaşı	<i>binbeşi</i>	diz	<i>diz</i>	etek	<i>etek</i>
boğaz	<i>boğaz</i>	düm	<i>dum</i>	fabrika	<i>febrike</i>
posta	<i>bosta</i>	duve	<i>duva'</i>	fişenk	<i>tüfek</i>

fincan	<i>fingen</i>	cephane	<i>cebhane</i>	güllaç	<i>gulleş</i>
fırın	<i>forun</i>	gaz	<i>caz</i>	gümrük	<i>cumruk</i>
fırça	<i>forşa</i>	çizme	<i>gezme</i>	Hasta (Fa.)	<i>heste</i>
fıstan	<i>fostan</i>	çiş	<i>cis</i>	Hoca (Fa.)	<i>hoca</i>
hoşaf	<i>hoşef</i>	kemer	<i>kamar</i>	kavuk	<i>kavuuk</i>
hurda	<i>hurde</i>	kebab	<i>kebeb</i>	kepçe	<i>kebşe</i>
kazanç	<i>kar</i>	kenar	<i>kenar</i>	kilim	<i>kilim</i>
kelepçe	<i>kelebşe</i>	kanepe	<i>kenebe</i>	ikinci	<i>kinici</i>

Suriye Arapçası

Suriye'nin Osmanlılar tarafından fethinden önce orada bulunan Memlukler devletinden, Suriye Arapları pek fazla etkilenmemişlerdi. Suriye Arapçasına Türkçe kelimeler Osmanlı hakimiyeti döneminde girmeye başlamıştır. Anadolu'nun Şam'a yakın olması, iki milletin ve bölgenin arasında ilişki ve etkileşim güçlenmiştir. 16. yüzyıldan 20. yüzyıla kadar, Suriye Arapçası, birçok Türkçe kelime almıştır. 30 kelime alet, 13 giyim-kıyafet, 11 kap, 3 hayvan, 15 yemek, 4 bitki, 16 yer, 6 meslek, 50 isim ve sıfat, 21 fiil ve mastar, 5 aile ve 20 karışık kelime olmak üzere Suriye Arapçasında 176 kelime tespit edilmiştir. Kelimeler dışında meslek bildiren ve sadece düz-öndamak şekli ile *-ci* eki ve sıfat bildiren yine sadece düz-öndamak şekli olan *-li* ekleri tespit edilmiştir. Suriye Arapçasına Türkçeden üç edat girmektedir. *Belki, ancak veya* olmak üzere üç edat da Türkiye Türkçesinde olduğu gibi işlev görmektedir (Dilim, 2006).

Tablo 3: Suriye Arapçasında Türkçe Kelimeler

Türkçe	Arapça	Türkçe	Arapça	Türkçe	Arapça
kabadayı	kabaday	sağ	sag	boş	boş
Doğru	doğri	havuc	havuuç	aslan	aslan
koçak	kocak	cul	cıl	kıç	koç
çizme	cızma	yelek	yeleg	demir	damır
kalpak	kalbak	usta	usta	cepken	cebune

takke	takiye	sade	sede	kazan	kazan (dat sesi)
dolu	doli	canak	cenek	tepsi	tepse
tas	tasa	sepet	sebet	bohça	bakca
çanta	şanta	çektir	şahur	pisi	bisse
çakal	çakal	tavuk	tavuuk	yalancı	yalanci
ayran	‘ayran	çevirme	şavurma	dondurma	dadırma
buz	boza	börek	borek	tatlı	datli
bastırma	bastırma	kuzu	kuzi	kayma	ayma
kavun	kavuun	dilim	dilim	konak	kınak
tepe	tepe	kışla	kışla	han	han
boğaz	bogaz	siyah	kara	köprü	kopri
hane	hene	tavan	tavan	fidan	fdan
çöl	şol	karakol	karakun	çavuş	şavuş
kunduracı	kunderci	bey	bik	ağa	aga
birinci	birinci	zor	zor	hanım	henim
hatun	hatun	karaca	karaci	çolak	colak
ak bıyık	akbik	yara	yara	torun	torın
çatal	çatal	kaba	kaba	demirdaş	demirdaş
uzun	azın	küçük	kıçık	yazıcı	yazci
koca	koca	doğan	dogan		

Cezayir Arapçası

Osmanlı hakimiyetinin Cezayir’i yönetmesinde birçok tartışmalı konular bulunmaktadır. Bazı araştırmacılara göre Cezayir, kuzey Afrika yönetiminin merkezi olmakla beraber Osmanlılar,

başlıca Akdeniz korsanlık ve köle pazarlarının hareket merkezi olmasını karlı bir şekilde kullandıklarını ve çeşitli kültürler, modellere açık, aynı zamanda çok etnisiteli ve çok dilli bir korsanlık ülkesi haline getirdiklerini savunmaktadırlar. Anadolu'dan, adalardan ve Rumeli'den buralara Türkler gerek maceraperest, göçmen, yönetici, memur, yeniçeri ve gönüllü asker olarak Cezayir'de yerleşerek o bölgenin kimlik ve yapısını büyük ölçüde değiştirmiştir. Orada elit kesimi kontrol altına alarak Osmanlı saltanatına sadakatlerini sağlamıştır. Cezayir eyaletindeki sosyal tabakalaşmayı (yönetici, asker, memur, esnaf vs. olarak), sosyal hayatı şekillendirdiği gibi, esnaflık faaliyetlerine, sokakta, sosyal mekânlarda ve pazarda konuşulan dile kadar kendini gösteren etki alanı oluşturdu. Bugünkü halk dilinde bile, bir asırlık süre geçmesine rağmen çok sayıda Türkçe kelime vardır. Halkın önemli bir kesiminin Türk asıllı olması ve bir 'Türk Azınlık Topluluğu'nun varlığını sürdürmeye gayret etmesi, bu ülkelerde Türk-İslam kültür unsurlarının uzun süre yaşamasını sağlayan faktörlerin en önemlisidir. Osmanlılar Cezayir'i uluslararası liman haline getirmeleri, Akdeniz ticareti ile zenginleştirmesi ile ülkeye farklı ülkelerden farklı toplulukların gelmesini sağlamıştır.

Cezayir Arapçasına; askerlik ve idareyle ilgili (askeri, yönetim), mali ve iktisadi hayat (maliye ve ticaret, zanaat ve esnaflık, meslek adları, gemicilik terimleri, terzilik, dokuma, kumaş isimleri), eğitim-öğretim ve dini hayatla ilgili, ev ve sosyal hayatı (ev eşyaları, çeşitli aletler, araç-gereç, giyim kuşam kültürü, yeme içme kültürü, kahve kültürü, eğlence, oyun, müzik), mimari ve sanat (yaşamsal, sosyal mekanlar, mahalle, sokak, mücevher, takı adları) başta olmak üzere 600'den fazla Türkçe kelime geçtiği tespit edilmiştir (Güney, 2018).

Tablo 4: Cezayir Arapçasında Türkçe Kelimeler

Türkçe	Arapça	Türkçe	Arapça	Türkçe	Arapça
ağa	aga	pala	bālā	baltacı	balṭāci
başı bozuk	başibuzuk	bölük	bulûk	çavuş	şāvîş
elçi	îlçî	buyruldu	buyûrildi	Fişek palaskası	balaska
Kama	Bènyār	bezirgân	bazirgân	sandal	sandal
Tüccar gemisi	merkèb bazergân	kayık	ḳâyèk	kabak	kabak
Gemi kığı	keççi	temizlemeğe mahsus makine	karrāka	forsa	kürek cezası
boğac	boğcā	şal	şāl	kahraban	kehruba

Güverte (Türkçe gügerte, güverte, İtalyanca coverta)	kvırta	pazar	bazar	saray	sraya
çeşme	şışma	konak	knak	köşk	kuşk
yankesici	puçakci	kuloğlu	korgli	çargâh	carka
çubuk	çbuk	çöğen (halk ağzı):	çukal	zurna	zorna
tavla	tavla	karagöz	kara kuz	merpuç	merkuş
tavla oyununda bir	yek	pul	pul	pehlivan	pahlavan
telve	telva	teneke	tnaka	yaprak	yebrak
turşu	torşi	kahvaltı	kahvalti	sütlaç	setlac
köfte	kefta	leblebi	lablabi	pilav	Plav (Fa.)
salata	slata	biryani	beryan	terbiye	terbya
döş	duş	çorba	şorba	şerbet	şarbet
salep	söhlöp	burgul	bergul	boza	boza
çörek	çarak	barbunya	barbunya	mercan balığı	morcan baluk
pırasa	brasa				

Murat reis evi ve Hüseyin dayı bölgesi gibi bazı mahalle isimleri de Türkçe olmaktadır.

Araştırdığımız ağızlarda tespit ettiğimiz ekler şunlardır:

1. +cî

Şorbacı, kebapçı, halvaci. (Irak Arapçası).

huzurci, kahrabci, fitneci (Suriye Arapçası).

2. +lık > lığ

Çamırlığ, geceliğ, yazlığ.

3. +sız

Edebsız, dinsız, vicdansız (wicdansız).

4. +li

Kerkukli, karağulli, dişli, kapakli, Emirli.

şişekli, ğurbetli, İzmirli (Suriye Arapçası).

5. *Mu?*

Bu ek sadece Irak Arapçasında mevcuttur.

6. *+dar*

Bu ek sadece Mısır Arapçasında rastlanmaktadır.

Hukumdar, hazinadar, silahdar.

b. *Edat*

Hem: Irak ağızında tespit edilmiştir.

Belki: Irak ve Suriye ağızlarında tespit edilmiştir.

Ancak veya: Bu edatlar sadece Suriye ağızında tespit edilmiştir.

Sonuç

Araştırmacıların tespitlerine göre Arap lehçelerine toplamda 941 kelime girmiştir. Bu kelimelerin yok denecek kadar az sayıda yazı diline geçmiştir. Çalışmaların da birçoğu Arapça konuşma dili üzerine olmaktadır. Türkçe, yazı diline daha çok Arapça kelime aldığı için araştırmalar genellikle Türkçeye giren Arapça kelimeler üzerinde yapılmıştır. Genellikle yüksek lisans tezleri olan bu araştırmaların sadece Suriye Arapçasına giren Türkçe kelimeler kitap halindedir. Kelimelerin dışında tespit ettiğimiz 4 isimden isim yapan ek, bir soru eki ve dört edat Türkçeden alınmıştır. Diğer taraftan araştırmacılar tarafından onlarca ortak atasözü ve deyim rastlanmıştır.

Bu araştırmadan şu sonuçlara varılabilir: Diğer dillerin Türkçeden Türkçe kadar kelime almamalarının nedeni ise bilim ile ilgili yeni kavramlar üretmediğindedir. Türkçe, Arapçadan bu kadar kelime almasının sebebinin büyük bir kısmı, İslam dininin kabul etmesindedir. Ancak Türklerin bilim ile ilgili pek fazla kavram üretmedikleri için Arapça başta olmak üzere ve diğer diller de Türkçeden kelime alıntısı yapmamışlardır. Bundan dolayı genellikle Arapça, konuşma diline daha çok kelime almıştır. Hatta farklı Arap ağızlarının aldığı kelimelerin yarısından fazlası aynı kelimelerdir.

Bu kelimelerde bazı ses özellikleri tespit ettik. Mısır ağzında genellikle /g/ sesi /c/ sesine dönüştüğü için Türkçeden alınan kelimelerde de bu etki görülmektedir örneğin (*çizme – gizme*), /ç/ sesi ise genellikle /tş/ ve zamanla /ş/ sesine dönüşmektedir örneğin (*çevirme – şavurma*), /ö/ sesi de Arapçada bulunmadığı için genellikle /o/ sesine dönüşür. Zaman zaman *bek* ve *kara* gibi eski Türkçeden de kelimeler geçtiği tespit edilmiştir.

Diğer yandan Türkçeye

Bilindiği gibi Türkler, yüzyıllarca Ortadoğu ve Kuzey Afrika’da hakimiyetlerini sürdürmüşlerdir ve bu alanın bazı kısımlarının konuşma dillerinde Türkçeyi bugüne kadar sürdürmektedirler. Eskiden beri konuşma dillerine Türkçe kelime almış olsalar bile, bugün; Irak, Mısır ve Suriye gibi ülkelerde Türkler de yaşamaktadırlar. Türkçe kelimelerin bugüne kadar bu ağızlarda sürdürülmesi bizce Türkler, Araplar ile etkileşimde buldukları için ve Türklerin Arapça konuşmalarında Türkçe kelimeleri barındırdıkları halde Arapların konuşmasında olduğu Türkçe kelimeler pekiştirilmektedir ve bu sebepten bugüne kadar korunmakta olduğunun düşüncesindeyiz. Kuzey Afrika’daki Arap ülkelerinde, Türkçe üzerinden geçen daha çok İtalyanca ve Fransızca kelimelerine muhafaza etmektedirler.

Kaynaklar

- SHALAWEE, D. (2018). Irak Arapçası Üzerinde Türk Dilinin Etkisi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ÖZBEK, N. (2020). Türkçenin Irak Arapçası Üzerindeki Etkisi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- SHARAF, Sh. (2019). Mısır Arapçasında Türkçe Unsurlar. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- DİLİM, A. (2006). El-kelimat-Turkiyye Fi’l-Luga El-Arabiyye ve’l-Lehce’l-Suriyye (Arapça ve Suriye Ağzındaki Türkçe Kelimeler). Suriye İletişim Bakanlığı.
- GÜNEY, F. (2018). Cezayir Arapçasına Osmanlıcadan Geçen Türkçe Kelimeler ve Osmanlı Dönemi Cezayir’inde Günlük Hayat. Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi. (17), 1-16.

Cezayir 2 Üniversitesinde Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenen Öğrencilerin Türk Dili ve Kültürünü Geliştirmek için Kullandıkları Kaynaklar*

Lynda Inas Haddad¹

Özet

Cezayir’de Türkoloji bölümü, Yunus Emre Enstitüsü ve Cezayir 2 Üniversitesinin iş birliği ile 2013 yılında açılmıştır. Böylece Cezayirli öğrenciler, yabancı dil olarak Türkçe öğrenmeye başlamıştır. Cezayir 2 Üniversitesinin Yunus Emre Enstitüsü ile anlaşması olması nedeniyle Türkçe derslerinde Yunus Emre Enstitüsünün Yedi İklim Türkçe kitap seti ders materyali olarak kullanılmaktadır. Ancak Cezayirli öğrencilerin, bu dili daha kolay öğrenmeleri için sadece ders kitaplarının yeterli olmadığına bir gerçektir. Bu nedenle Cezayir 2 üniversitesinde Türkçe öğrenen öğrencilerin ders kitapları dışında Türk dilini ve kültürünü daha hızlı ve kalıcı öğrenmeleri için başka materyallere de ihtiyaçları vardır. İşte Cezayir 2 üniversitesinde Türkçe öğrenen öğrencilerin Türkçeyi daha iyi öğrenebilmeleri için başka materyal ve kaynaklarda faydalanıp faydalanmadığını araştırmak bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Cezayir 2 Üniversitesindeki öğrencilerin Türkçe öğrenme durumları ve Türk dilini ve kültürünü öğrenmek adına kullandıkları materyallere ilişkin görüşlerinin belirlenmesine yönelik araştırma sorusuna cevap arayan bu çalışma, nicel desende bir tarama araştırmasıdır. Bu araştırmayı yapmak için 2019-2020 eğitim-öğretim yılında Cezayir 2 Üniversitesi, Türkoloji bölümündeki farklı seviyelerde Türkçe öğrenen Cezayirli öğrencilerin fikirleri ve düşünceleri anket aracılığıyla toplanmıştır. Öğrencilerden toplanan bu veriler, öğrencilerin eğitim seviyelerine göre yüzde-frekans olarak sunulacaktır. Araştırmanın amacı, Cezayir 2 Üniversitesindeki öğrencilerin Türkçe öğrenme durumlarını ve bu öğrencilerin ders dışında Türkçe öğrenmek amacıyla kullandıkları farklı materyalleri tespit etmektir. Aynı zamanda, öğrencilerin kullandıkları farklı materyallere öğretmenlerin dikkatini çekmektir.

Anahtar Kelimeler: yabancı dil olarak Türkçe, Cezayir’de Türkçe öğretimi, yabancı dil, Türkçe kaynak, dil

¹ Bursa Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Giriş

Son yıllarda Türkçe öğrenmek, Yunus Emre Enstitüsü sayesinde hiç olmadığı kadar kolaylaşmıştır. Bu enstitü, beş kıtadaki farklı ülkelerde ofis kurarak hem yüz yüze hem de dijital ortamda Türkçe öğreten güçlü ve büyük bir kurumdur. Avrupa, Afrika, Asya ve Amerika kıtalarında, toplam 44 ülkede Yunus Emre Enstitüsü şubesi mevcuttur. Bunlardan: ABD, Afganistan, Almanya, Arnavutluk, Avustralya, Avusturya, Azerbaycan, Belçika, Bosna Hersek, Fas, Fransa, Güney Afrika, Güney Kore, Gürcistan, Hırvatistan, Hollanda, İngiltere, İran, İspanya, İtalya, Japonya, Karadağ, Katar, Kazakistan, KKTC, Kosova, Lübnan, Macaristan, Makedonya, Malezya, Mısır, Pakistan, Polonya, Romanya, Rusya, Federasyonu, Senegal, Sırbistan, Somali, Sudan, Suriye, Tunus, Türkiye, Ukrayna ve Ürdün. Bu ülkelerden bazılarında bir şube varken bazılarında ise iki ve ikiden fazla şube vardır (Yunus Emre Enstitüsü [YEE], 2021). Kuzey Afrika’da bulunan Cezayir, yukarıdaki listede yer almamasına rağmen, 2013 yılında Cezayir 2 ve Konstantin şehrindeki Emir Abdülkadir Üniversitelerinin Doğu ve Slav Dilleri Fakültesinde Türkoloji bölümü kurulmuş ve her iki bölüm aynı yıl öğrenci kabul etmiştir (Çangal, 2021). Yapılan bu anlaşmadan sonra Cezayir’de Türkçe öğretimi faaliyetlerine başlanmıştır. Bu bağlamda ilk olarak Yunus Emre Enstitüsü ve TİKA yardımıyla Cezayir 2 Üniversitesi bünyesinde Türkçe öğretimi için üç sınıf hazırlanmış ve Türkiye’den öğretmenler gönderilmiştir.

Türkçe öğretimi için Cezayir 2 Üniversitesi Türkoloji bölümünde TİKA tarafından iki normal sınıf ve 1 kütüphaneli Türkçe öğretim sınıfı kurulmuştur. Bu sınıflar, Türkçe öğrenecek öğrencilerin dil öğrenme sürecindeki ihtiyaçlarına göre akıllı tahta, klima, tekli sandalye, projeksiyon ile donatılmış ve ayrıca kütüphaneli sınıfa Türkçe kitapları konulmuştur. Ayrıca 2017 yılında yine TİKA tarafından 20 kişilik dil laboratuvarı öğrencilerin dil pratiği yapmaları ve dil öğrenme süreçlerini kolaylaştırmak amacıyla açılmıştır (TİKA, 2017). Ancak Cezayir 2 Üniversitesi Türkoloji bölümünde okutmanlık yapmış olan Emek (2017) akıllı tahta olmasına rağmen öğretmenlerin bunları kullan(a)madığını, kütüphanedeki okuma kitaplarının temel seviyelere uygun olmadığını, derste kullanılan yazı tahtalarının küçük olduğunu belirtmektedir. Ayrıca Emek (2017), derste kullanılan materyaller hakkında öğrenci ve öğretmenlere bazı sorular sormuş ve bu soruların cevaplarına çalışmasında yer vermiştir:

Ders kitabı ve tahta dışında materyal kullanamadık. Bu konuda iyi değildik (Öğretici).

Derslerde materyal olarak sadece tahta ve ders kitabı kullanıyoruz. Belki daha büyük bir yazı

tahtası olabilir. Hikâye kitapları ve sesli CD'ler olabilir (Öğrenci).

Kütüphanedeki kitaplar seviyemize göre değil. Bizim seviyemizde kitaplar olsaydı daha iyi olurdu. Ben bir keresinde okumak için bir kitabı açtım fakat hiçbir şey anlamadım (Öğrenci).

Sınıflarda araç gereç ihtiyacımız var. Posterler eksik temin edilmeli. Akıllı tahta var ama aktif olarak kullanılmıyor (Öğretici). (Emek, 2017, s. 122-136)

Günümüzde dil öğretiminde dijital materyaller çok önemli olmasına rağmen yukarıdaki görüşlerde belirtildiği üzere Cezayir 2 Üniversitesinde de yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde Görsel-İşitsel yöntem (Audio-Visual Method) kullanılmamaktadır. Fakat görsel-İşitsel unsurların iç içe olduğu film materyalinin dil öğretiminde kullanılması çok önemlidir.

Cezayirli Öğrencilere Türkçe Öğretimi

Günümüzde çeşitli ülkelerde ve farklı kıtalarda birçok öğrenci Türkçe öğrenmektedir. Bunlardan biri de Cezayirli öğrencilerdir. Son yıllarda Türk kültürü ve Türkçeye Cezayir'de farklı yaş gruplardan çok kişi ilgi duymaktadır. Cezayir'de yabancı dil olarak Türkçe öğretimi alanında öne çıkan iki kurum bulunmaktadır. Bunlar başkentteki Cezayir 2 ve Konstantin şehrindeki Emir Abdulkadir Üniversiteleridir. 2013'te bu üniversitelerde açılan Türkoloji bölümlerine ilaveten, Media şehrindeki Media Yahia Fares, Oran şehrindeki Ahmed Ben Bella, Tilemsen şehrindeki Abubekir Belkaid Üniversitelerinde de Türkoloji bölümünün açılması için protokol imzalanması beklenmektedir (Bulur, 2017). 15 Temmuz 2020'de Cezayir Blida 2 Üniversitesi ile Kırıkkale Üniversitesi arasında imzalanan protokollere göre, Kırıkkale Üniversitesindeki Türkçe Öğretimi Uygulama ve Araştırma Merkezi (TÖMER) tarafından Cezayir Blida 2 Üniversitesi öğrencilerine yönelik çevrimiçi A1 ve A2 seviyelerinde 15 Temmuz Türkçe Öğretim Kursu 5 ay sürecek bir eğitim gerçekleştirilmiştir (Kırıkkale Üniversitesi, 2020).

Cezayir'de Yunus Emre Enstitüsü ve Türkiye Maarif Vakfına bağlı merkezler olmadığı gibi, Cezayir'in 58 şehrinden sadece 4'ünde Türkçe kursu veren özel kurumlar vardır. Bu dört şehirde Türkoloji mezunu öğrenciler, kendi hazırladıkları materyalleri kullanarak Türkçe öğretmektedirler. Türkçe öğretimi yapılan bu özel kurumlarda üst seviye dersleri Türkçe öğreticisi olmayan ve Cezayir'de yaşayan Türk vatandaşları tarafından verilmektedir. Aşağıdaki tabloda Cezayir'de Türkçe kursu veren özel dil okulları yer almaktadır:

Tablo 1: Cezayir'deki Türkçe kursu veren özel dil okulları

Şehir	Kurs merkezi
Blida	ILM Center
Cezayir	Language Universe
Cezayir	Dz Speaking School
Konstantine	Massinissa School
Konstantine	Istanbul and Constantine Institute of Languages
Konstantine	Ecole Echourouk
Konstantine	Noramens Ecole de Formation
Skikda	ICIL Skikda Institut de Langues

(Çangal, 2021, s. 218).

Dünyada, Türkçeye ve Türk kültürüne duyulan ilgi gün geçtikçe artmaktadır. Bu bağlamda YTB'nin Türkiye bursları programı ve YEE'nin yaz okulu programıyla Cezayirli öğrencilerin de Türkiye'de eğitim almaları ve Türkçe öğrenmelerine imkân verilmiştir. Yükseköğretim Kurulunun (YÖK) 2013-2020 yılları arasındaki istatistiklerine bakıldığında Türkiye'deki çeşitli üniversitelerde eğitim alan Cezayirli öğrencilerin sayısı her geçen gün 21 artmaktadır. Aşağıdaki tabloda Türkiye'deki devlet üniversitesi, vakıf üniversitesi ve vakıf meslek yüksek okullarında eğitim alan Cezayirli öğrencilerin sayıları verilmiştir.

Tablo 2: 2013-2020 yılları arasında Türkiye üniversitelerinde okuyan Cezayirli öğrenci sayısı

Yıl	Erkek	Kadın	Toplam
2013-2014	71	17	88
2014-2015	136	42	178
2015-2016	183	56	239
2016-2017	243	89	332
2017-2018	261	124	385
2018-2019	359	229	588
2019-2020	473	306	779

<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> 30.05.2021

Türkçeyi Yabancı Dil Olarak Öğretilmesinde Kullanılan Materyaller

Türkçeyi de diğer yabancı dil öğretiminde de materyal kullanmak önemlidir. Materyal, ders kitapların yanına destekli kullanılan araç gereçlerdir. Genhard (1996) materyalleri üçe ayırır. Radyo haberleri, çizgi filmler ve şarkılar işitsel; spor raporları, gazeteler, restoran menüleri ve tren biletleri yazılı; sokak işaretleri, dergi ve gazete resimleri, posta kartları ise görsel materyallerdir.

Dale (1969) çalışmasında insanlar genellikle öğrendiklerinin %83'ünü görme ve %11'ini işitme duyularıyla öğrenip, okuduklarının %10'unu, işittiklerinin %20'sini, gördüklerinin %30'unu hem görüp hem işittiklerinin %50'sini hatırlamaktadırlar. Ayrıca, öğrencilerin dikkatlerini çekmek, çoklu öğrenme ortamı sağlamak, öğrencilerin hatırlamalarını kolaylaştırmak, soyut şeyleri somutlaştırmak, zamandan tasarruf sağlamak, güvenli gözlem yapma imkânı sunmak, tekrar tekrar kullanılabilirlik, içeriği basitleştirerek anlaşılmayı kolaylaştırmak için derslerde farklı materyal kullanmakta fayda vardır (Yalın, 2010, s. 82-90).

Günümüzde filmlerin, dil öğretimi/öğreniminde bireylere uzaktan eğitim ve kendi kendine öğrenme imkânları sunduğu görüldüğü ve hem görsel hem işitsel materyal olduğu için çok önemlidir. Filmlerin yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılması hem öğreticinin işini kolaylaştırdığı hem de öğrencinin öğrenme süresini hızlandırdığı görülmektedir. Film materyali kullanımı, her seviyede (A1, A2, B1, B2, C1, C2) ve her beceride (dinleme, konuşma, telaffuz, kelime öğretimi) önemli bir etkiye sahiptir, bu nedenle de dil öğretiminde vazgeçilmez bir materyaldir. Bu konu ile ilgili yapılan çalışmalara göre, yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde film kullanmanın yararları şu şekildedir:

- Öğrencilerin temel dil becerilerini (dinleme, konuşma, okuma, yazma) geliştirir,
- Öğrencilerin motivasyonunu artırır ve kaygısı yüksek olan öğrencilerin kaygılarını azaltır,
- Alt yazılı filmler, öğrencilerin dinleme-anlama ve okuma-anlama becerilerini geliştirir,
- Öğrencilerin kelime hazinesinin artması, dilbilgisi öğrenmesini sağlar,
- Yazılı ve tartışmalı etkinlikler uygulandığında, öğrencilerin kendini ifade edebilme becerisini geliştirerek özgüveni artırır,
 - Öğreticilerin başarısını artırır ve verimli ders işlemlerini sağlar,

- Öğrencilerin Türkçeyi öğrenme ilgisi ve isteğini artırır,
- Öğrencilerin dersi dikkatle takip etmesini ve eğlenerek öğrenmesini sağlar,
- Öğrenciler, Türkçeyi doğal bir şekilde işittikleri için, kelimeleri doğru telaffuz etmeyi, doğru vurgu ve tonlamayla konuşmayı öğretir ve akıcı konuşma becerisini geliştirir.

(Aladağ & Karaman, 2018; Arslan & Adem, 2010; Coşkun, 2014; İşcan & Karagöz, 2016a; İşcan & Karagöz, 2016b; İşcan, 2011; İşcan, 2017a; İşcan, 2017b; Kırbas & Doğanay, 2015; Şimşek, 2016).

Türkçenin yabancı dil olarak filmlerle öğretilmesi, öğrencilerin sadece dil becerilerini değil kültürünü öğrenmelerini de kolaylaştırmaktadır. Bu bağlamda bazı filmler ile, öğrencilerin Türk kültürü, Türk tarihi, Türk yaşam biçimi, jest/mimik, kalıp ifadeler, deyimler, atasözleri vb. gibi kültürel unsurlar öğretilmektedir (Arabacı, 2015; Kalenderoğlu & Çekici, 2017; Mutlu & Süğümlü, 2018; Yılmaz & Akkaya, 2018; Yılmaz & Diril, 2015; Yılmaz & Irşi, 2017; Yılmaz & Şenden, 2015). Örneğin Selvi Boylum Al Yazmalım filminin; öğrencilere, evlilik, kız isteme, kız isteme sırasında tatlı getirme, Türk düğünü ve düğünde silah atma, kadın erkek ilişkileri gibi kültürel unsurları öğrettiği ifade edilmiştir (İşcan & Delen, 2017).

Çalışmanın Amacı

Cezayir 2 Üniversitesinde Türkçe öğrenen öğrencilerin Türkçeyi daha iyi öğrenebilmeleri için başka materyal ve kaynaklarda faydalanıp faydalanmadığını araştırmak bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Cezayir 2 Üniversitesindeki öğrencilerin Türkçe öğrenme durumları ve Türk dilini ve kültürünü öğrenmek adına kullandıkları materyallere ilişkin görüşlerinin belirlenmesine yönelik araştırma sorusuna cevap sağlanması amaçlanmıştır.

Çalışmanın Yöntemi

Cezayir 2 üniversitesinde yabancı dil olarak Türkçe öğrenen öğrencilerin Türk dili ve kültürünü geliştirmek için kullandıkları kaynaklar arayan bu çalışma nicel desende bir tarama araştırmasıdır (Büyüköztürk ve diğerleri, 2018). Çalışma kapsamında Cezayir 2 Üniversitesinde öğrenim gören öğrencilerin ve öğretim faaliyetlerini yürüten öğretmenlerin film izlemeyle ilgili görüşleri ve yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan materyalle ilgili fikirleri anket aracılığıyla toplanmış ve yüzde-frekans ve grafik olarak sunulmuştur.

Evren ve Örneklem

Bu araştırmayı yapmak için 2019-2020 eğitim-öğretim yılında Cezayir 2 Üniversitesi, Türkoloji bölümündeki öğretimi gören Cezayirli öğrencilerdir. Araştırmaya katılan toplam öğrenci sayısı 100'dür. Katılımcılardan 33'ü erkek, 67'si ise kadındır. Araştırmada erkeklerin oranı %33, kadınların oranı ise %67'dir. Ankete katılan öğrencilerin seviyeleri farklıdır; onlardan %23'ünü oluşturan 23 öğrenci birinci sınıf, %22'sini oluşturan 22 öğrenci ikinci sınıf, %25'ini oluşturan 25 öğrenci üçüncü sınıf lisans öğrencisi; %30'unu oluşturan 30 öğrenci ise yüksek lisans öğrencisidir. Cezayir 2 Üniversitesinde 3 yıl Türkoloji eğitimi aldıktan sonra mezun olan öğrencilerin Türkçe seviyelerinde yıllara göre farklılıklar görülmektedir. Bunun sebebi de bazı yıllarda, 1. sınıfta (A1-A2), 2. sınıfta (B1-B2), 3. sınıfta (C1) seviyelerinde Türkçe eğitim alınırken; bazı yıllardaysa 1. sınıfta (A1), 2. sınıfta (A2), 3. sınıfta ise (B1-B2) seviyelerinde Türkçe eğitimi alınmasıdır. Bu araştırmaya katılan öğrenci gruplarını da 18 ile 27 yaş arasındadır. Öğrencilerin %8'ini oluşturan 8 öğrenci 18 yaşında, %11'ini oluşturan 11 öğrenci 19 yaşında, % 20'sini oluşturan 20 öğrenci 20 yaşında, %12'sini oluşturan 12 öğrenci 21 yaşında, % 18'ini oluşturan 18 öğrenci 22 yaşında, % 7'sini oluşturan 7 öğrenci 23 yaşında, % 11'ini oluşturan 11 öğrenci 24 yaşında, % 10'unu oluşturan 10 öğrenci 25 yaşında, % 4'ünü oluşturan 4 öğrenci 26 yaşında ve % 2'sini oluşturan 2 öğrenci ise 27 yaşındadır.

Bulgular

Cezayir'de yabancı dil olarak Türkçe öğreten öğretmenlerin, ders kitabı dışında sırasıyla dinleme materyali, alıştırma kitapları, etkileşimli tahta, çalışma yaprakları, bilgisayar destekli alıştırma, DVD film materyalini Türkçe öğretiminde kullanmaktadır (Haddad, 2021). Bu araştırmada ise öğrencilerin ders dışında en çok kullandıkları materyal ise film materyali olduğunu görmekteyiz.

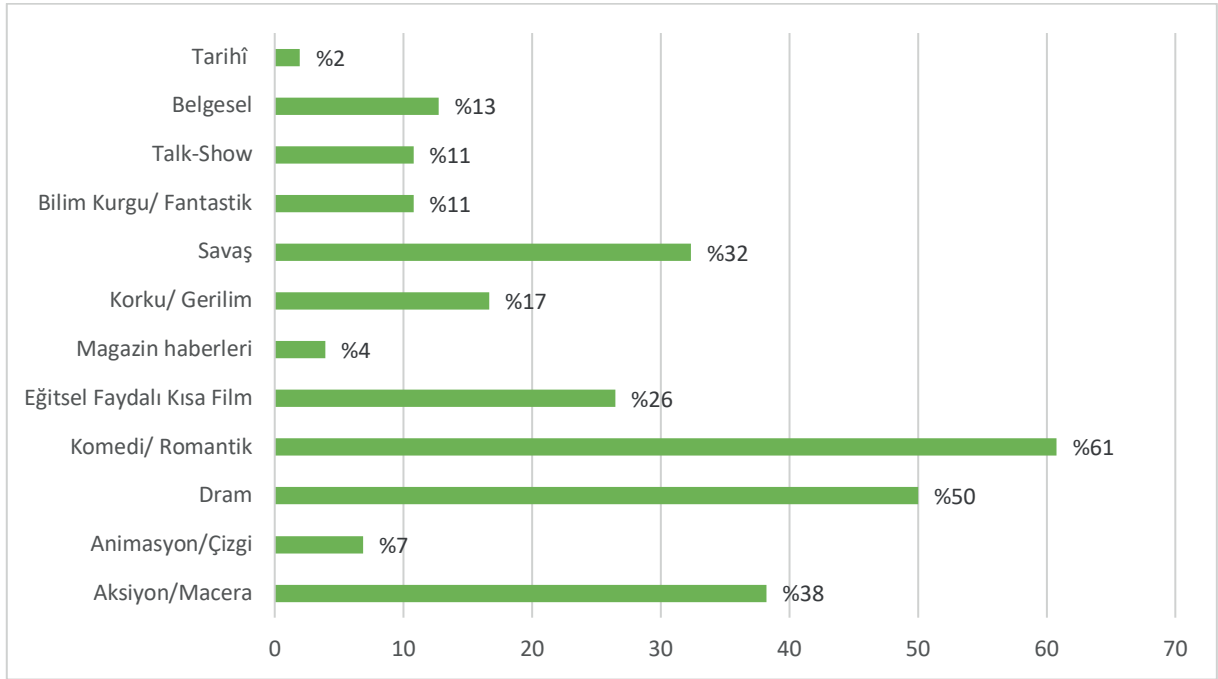
Tablo 3: Yabancı dil olarak Türkçe öğrenen öğrencilerin ders dışında günde kaç saat film izlediklerine ilişkin görüşleri

İzleme süresi	F	%
3 saat veya daha fazla	34	34
1-2 saat arası	41	41
1 saatten fazla	22	22

Hiç	3	3
Toplam	100	100

Tablo 3'te bakıldığında ders dışında 97 öğrenci film izlediğini ve 3 öğrenci film izlemediğini görmekteyiz. Öğrencilerin %41'i (41 öğrenci) 1-2 saat arası, %34'ü (34 öğrenci) 3 saat veya daha fazla, %22'si (22 öğrenci) 1 saatten az film izlemekte, %3'ü (3 öğrenci) ise ders dışında film izlememektedir.

Şekil 1: Yabancı dil olarak Türkçe öğrenen öğrencilerin ders dışında takip ettiği film türlerine ilişkin görüşleri

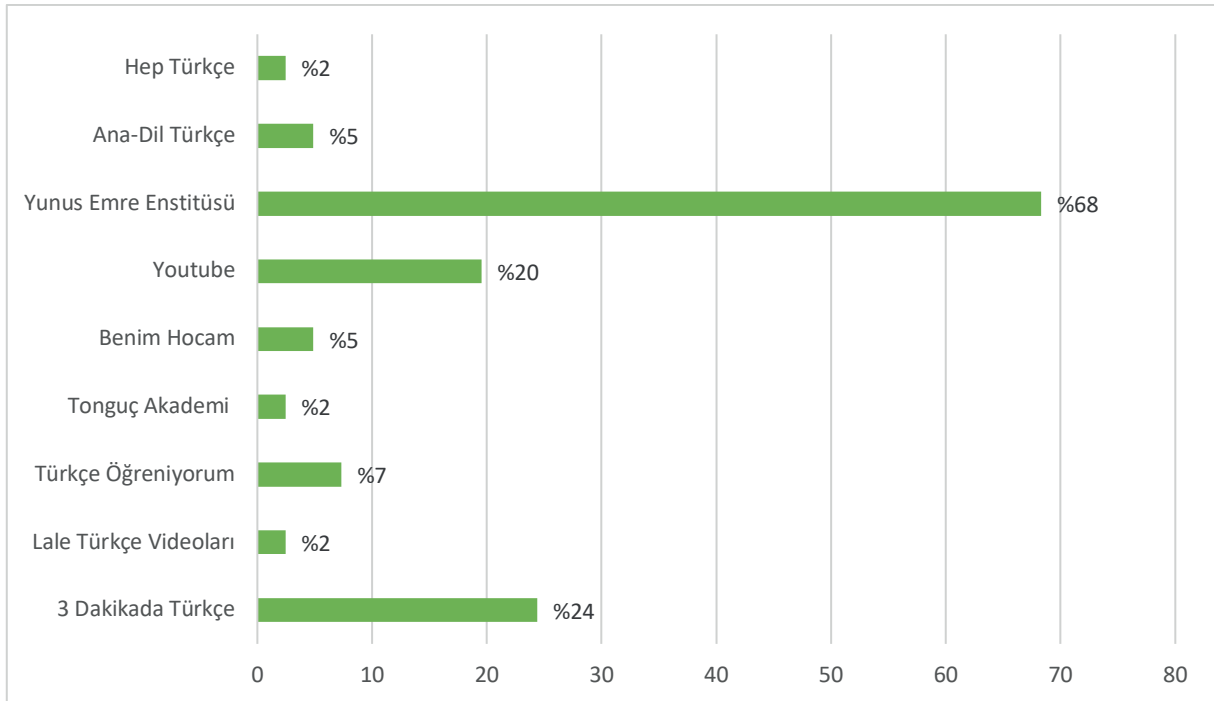
Şekil 1'deki gibi ders dışında film izleyen 97 öğrencinin bulguları yer almaktadır. Öğrenciler, bu soruya birden fazla cevap vermiştir. Ders dışında öğrencilerin % 61'i komedi/romantik filmlerini, %50'si dram filmlerini, % 38'i aksiyon/macera filmlerini, % 32'si savaş filmlerini, %26'sı eğitsel kısa filmleri, % 17'si korku/gerilim filmlerini, %13'ü belgesel filmleri, % 11'i bilim kurgu filmlerini, % 11'i Talk-Show programlarını, %7'si animasyon/çizgi filmleri, % 4'ü ise magazin haberlerini izlemektedir.

Tablo 4: Yabancı dil olarak Türkçe öğrenen öğrencilerin ders dışında eğitsel filmleri takip edip etmemelerine ilişkin görüşleri

Yanıtlar	F	%
Evet	41	41
Hayır	59	59
Toplam	100	100

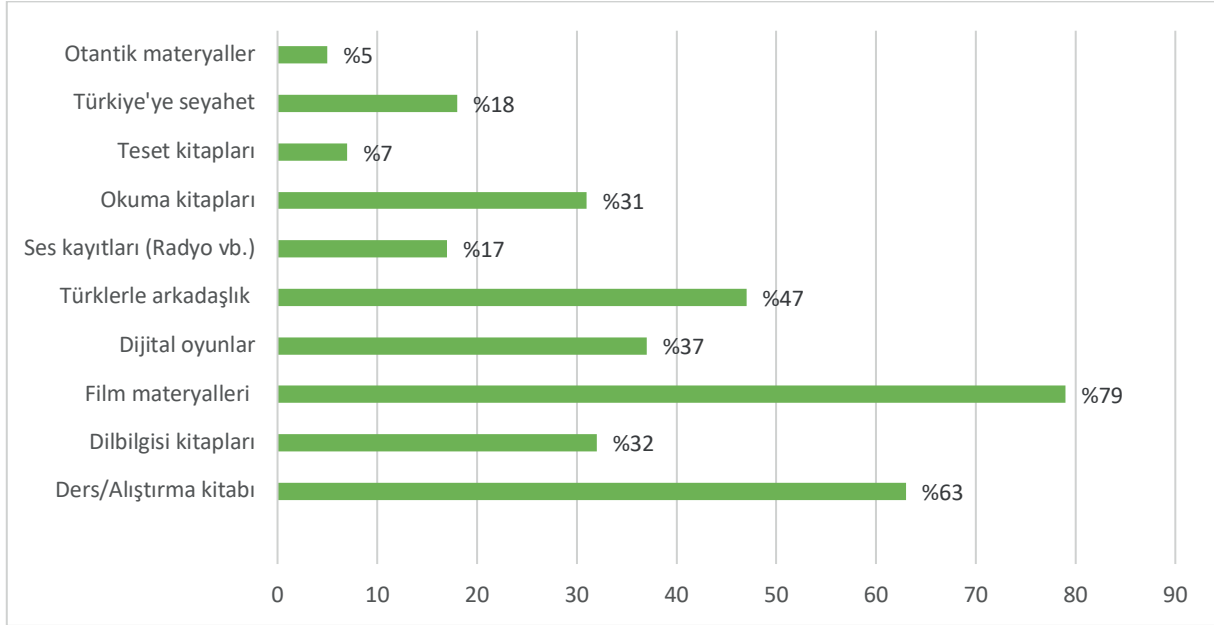
Tablo 4'e bakıldığında ders dışında öğrencilerin %41'i (41 öğrenci) eğitsel filmleri takip ederken, %59'u (59 öğrenci) ise eğitsel filmleri takip etmediğini belirtmiştir.

Şekil 2: Yabancı dil olarak Türkçe öğrenen öğrencilerin ders dışında takip ettiği eğitsel filmlere ilişkin görüşleri

Şekilde 2'de ki gibi yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde ders dışında dil gelişimi için eğitsel filmleri takip eden 41 öğrencinin görüşleri yer almaktadır. Öğrencilerin %68'i Yunus Emre Enstitüsü, %24'ü Üç Dakika Türkçe, %20'si Youtube, %7'si Türkçe Öğreniyorum, %5'i Ana-Dil Türkçe, %5'i Benim Hocam, %2'si Tonguç Akademi, %2'si Hep Türkçe, %2'si ise Lale Türkçe kitabı eğitsel kısa filmlerini izlemektedir.

Şekil 3: Cezayir 2 Üniversitesi yabancı dil olarak Türkçe öğretimi öğrencilerinin Türk kültürünü geliştirmek için kullandıkları kaynaklara ilişkin görüşleri

Şekil 3'teki gibi öğrencilerin %79'u Türk kültürünü öğrenmek için film izlemeyi tercih ederken, %63'ü ders/alıştırma kitaplarından, %47'si Türklerle arkadaşlık kurmaktan, %37'si dijital oyunlardan, %32'si dilbilgisi kitaplarından, %31'i okuma kitaplarından, %18'i Türkiye'ye seyahat etmekten, %17'si ses kayıtlarından, %7'si test kitaplarından, %5'i ise otantik materyallerden yararlanmaktadır.

Sonuç

Sonuç olarak; öğrenciler Türk dilini ve kültürünü öğrenmek için en çok film materyali kullanmaktadır. Öğrencilerin yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde Türk kültürünü öğrenmek için film materyalinden ve ders kitaplarından yararlandığı ve Türklerle arkadaşlık ettiği anlaşılmaktadır.

Eğitim materyali olarak kullanılmakta olan video filmleri, öğrencilerin aynı anda birden çok duyu organına hitap ettiği için, kalıcı izli öğrenme oluşturur, motivasyonu artırır, hızlı öğrenmeyi kolaylaştırır ve farklı becerileri geliştirir. Bunun somut örneği ise, çevremizdeki birçok öğrencinin İngilizce ve Türkçeyi sadece film ve dizileri izleyerek öğrenmesidir.

Öğrencilerin çoğu ders dışında ve boş zamanlarında günde 1-3 saat arası Türkçe film izlemektedir. Komedi ve romantik filmler öğrencilerin en çok izlenen Türk film türü olmuştur. Okumuş & Demir (2014) dünyada farklı kıtalarda ve Kosova'da Türkçe öğrenmek için bazıları

romantik-komedi bazıları ise romantik-dram olan -Ezel, Lale Devri, Muhteşem Yüzyıl, Menekşe ile Halil, Fatmagül'ün Suçu Ne, Kurtlar Vadisi, Aşk ve Ceza, Bin Bir Gece, Umutsuz Ev Kadınları, Yer Gök Aşk, Harem vb.- Türk dizilerinin izlendiğini belirttikten sonra bu dizilerin öğrencilerin Türkçe öğrenmeye etkisini artırdığını belirtmiştir. Ders dışında Türk dilini ve kültürünü geliştirmek amacıyla film materyalinden yararlanan öğrencilerin çoğu ise eğitsel film materyali komedi ve romantik filmleri kadar izlenmemektedir.

Kaynakça

- Aladağ, E., & Karaman, B. (2018). Değer Eğitiminde Kısa Filmlerden Yararlanma: Örnek Bir Uygulama. *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(1), 360- 377. doi: 10.30803/adusobed.404748
- Arabacı, P. Ü. (2015). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde yararlanılan kısa ve uzun metrajlı filmlerin Kırgızistan bağlamında değerlendirilmesi. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(2), 83-97. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/mjss/issue/40495/485121>
- Arslan, M., & Adem, E. (2010). Yabancılara Türkçe öğretiminde görsel ve işitsel araçların etkin kullanımı. *Dil Dergisi*, 0(147), 63-86.
- Bulur, M. (2017). Türkçe, Cezayir de seçmeli ders olarak kabul edildi. <https://www.memurlar.net/haber/662283/turkce-cezayir-de-secmeli-ders-olarak-kabul-edildi.htm>
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2018). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (25. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Coşkun, H. (2014). Sınıf ve Türkçe öğretmenlerinin Türkçe derslerinde görsel-işitsel materyal kullanma durumları ve bunu etkileyen faktörler. *International Journal of Language Academy*, 2(4), 333-347.
- Çangal, Ö. (2021). Cezayir'de yabancı dil olarak Türkçe öğretimi üzerine bir değerlendirme. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(Özel Sayı), 210-227. <https://doi.org/10.35675/befdergi.850772>
- Dale, E. (1969). *Audio-visual methods in teaching* (3rd ed). New York: Dryden.
- Emek, M. (2017). Cezayir 2 Üniversitesi Türkoloji bölümü temel düzey (A1-A2) Türkçe öğretim programının diller için Avrupa ortak öneriler çerçevesi bağlamında Stuflebeam'in çevre girdi süreç ürün modeliyle değerlendirilmesi. (Yayımlanmamış doktora tezi). *Atatürk Üniversitesi, Ankara*.

- Genhard, J. G. (1996). *Teaching English as a foreign language: A teacher self-development and methodology*. Ann arbor: the University of Michigan Press.
- Haddad, L. I. (2021). Cezayir’de Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretmenlerin ve Öğrenenlerin Eğitsel Kısa Film Materyalinin Öğrencilere Sağladığı Dilsel ve Kültürel Kazanımlara İlişkin Görüşleri. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- İşcan, A. (2017a). Using films in vocabulary teaching of Turkish as a foreign language. *Journal of Current Researches on Educational Studies*, 5(5), 27-35. doi:10.11114/jets.v5i5.2245
- İşcan, A. (2017b). Filmlerle yabancılara Türkçe öğretimi. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- İşcan, A., & Delen, M. (2017). Yabancılara Türkçe öğretiminde filmlerin kullanımı (Selvi Boylum Al Yazmalım filmi örneği). *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 5(2), 87-101. doi:10.16916/aded.270858
- İşcan, A., & Karagöz, B. (2016a). The use of Turkish films in teaching Turkish as a foreign language: A sample from Hababam Sınıfı. *Participatory Educational Research*, 4(2), 190-198. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/778452>
- İşcan, A., & Karagöz, B. (2016b). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde konuşma becerisi kazandırmada filmlerin kullanımı. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(4), 1265-1278. <https://dergipark.org.tr/en/pub/diyalog/issue/24377/258369>
- Kalenderoğlu, İ., & Çekici, Y. E. (2017). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde B2 düzeyinde Türk filmleriyle kültür aktarımı: Neşeli Günler örneği. *Uluslararası Türkoloji Araştırmaları ve İncelemeleri Dergisi*, 2(2), 47-57.
- Kırbaş, G., & Doğanay, H. (2015). Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi/öğreniminde dizi ve filmler. *International Journal of Languages' Education and Teaching, UDES*, 1052-1061.
- *Kırıkkale Üniversitesi* (2020). Üniversitemizden Cezayir’de “15 Temmuz Türkçe Öğretim Kursu”. <https://kku.edu.tr/Anasayfa/Haber/Index/1522>
- Mutlu, H. H., & Süğümlü, Ü. (2018). Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde reklam filmlerinin farklı beceri ve seviyelerde kullanımı. *Turkish Studies*, 13(27), 1039- 1053. doi: 10.7827/Turkishstudies.14400
- Okumuş, S., & Demir, H. H. (2014). Kosova’da yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde bir dinleme/izleme etkinliği: Türkçe dizi filmler ve etkileri. *Uluslararası Balkan Eğitim ve Bilim Kongresi*, (9), 78-85

- Şimşek, M. R. (2016). Yabancılara Türkçe öğretiminde film-temelli öğretim etkinlikleri geliştirme: Bütünleştirilmiş beceri yaklaşımı. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 47, 319-330. doi:10.9761/JASSS3301
- TİKA (2017). TİKA Cezayir II Üniversitesi'nde dil laboratuvarı kurdu. Retrieved from <https://www.tika.gov.tr/tr>
- Yalın, H. İ. (2010). Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme. Ankara: Pegem Yayınları
- Yılmaz, F., & Akkaya, Ü. (2018). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kültür aktarım aracı olarak reklamlar. *Route Educational and Social Science Journal*, 5(12), 41-52.
- Yılmaz, F., & Diril, A. (2015). Filmlerle yabancılara Türkçe öğretimi: Beyaz melek film örneği. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(10), 223-240. doi:10.16992/ASOS.513
- Yılmaz, F., & Irşi, A. (2017). Yabancılara Türkçe öğretiminde TV dizilerinin kullanımı. *International Journal Of Languages' Education And Teaching*, 5(2), 144- 157. doi:10.18298/ijlet.1788
- Yılmaz, F., & Şenden, Y. E. (2015). Yabancılara Türkçe öğretiminde kalıp sözler:“Babam ve Oğlum” film örneği. *International Journal of SocialScience*, 32, 187-202. <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS2683>
- Yunus Emre Enstitüsü (2021). Enstitülerimiz. Retrieved from <https://www.yee.org.tr/>

İlk Türkçe Bengalce Sözlük Çalışmaları ve Leksikografi Kavramı Üzerine bir Mülâhaza

Md Mosaddek Billah¹

Özet

İki dilli çift yönlü sözlükler, diller ve milletler arası anlam köprüsü inşa ederler. Türkler ile Hint alt kıtasının tarihi derin ilişkileri sadece siyasi, dini, kültürel, askeri ve turizm bağlamında sınırlı değildir. Aynı zamanda dil üzerinde de etkisini göstermiştir. Hint alt kıtasındaki ülkelerde ve Türkiye'deki akademik alanda karşılıklı sözlük çalışmaları sınırlı olduğu bilinmektedir. Özellikle Bangladeş ile çok boyutlu münasebetler olmasına rağmen Türkçe- Bengalce herhangi bir sözlük çalışması yoktu. Araştırma konusu olan "İlk Bengalce-Türkçe ve Türkçe-Bengalce Sözlük" önemli bir eksikliği gidermeye ön ayak olmuştur. Bu çalışmada sözlüğün özgün yapısı, ihtivası, amacı, sonucu, ilke ve yöntemi leksikografi (sözlükçülük) kavramı çerçevesinde ele alınarak irdelenmiştir. Bu incelemede eserin sadece kelimelerin karşılıklı anlamlarıyla teşekkül etmeyip bulunan ortak kelimeler ile unutulmuş kültürel bağları yeniden hem Türk hem de Bengal halkının gözler önüne serilmiştir. Örnek olarak Baba, Bahadır, Hatun ve Begüm gibi kelimeler Türkçeden Bengalceye verintiler olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca çalışmalarımızda leksikografi teriminin ihtiva ettiği kuramsal manası, tanımı ve işlevi üzerinde literatür çalışmalarından faydalanarak tarafsız bir biçimde tasvir edilip toplanan bilgiler analiz edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Bengalce, Dil, İlk, Leksikografi, Sözlük, Türkçe.

Giriş

Sözlükler yüzyıllara dayanan çeşitli türden kelime anlamları barındıran, insanların fikirlerine katkı sağlayan ve dillerin kaynağı olan nadide eserlerdir. Almanca lexikon, Bengalce Abhidhan, Türkçe ise sözlük olarak tanımlanan eser ilk kez nerede, ne zaman ve nasıl ortaya çıktığını bilinmemekle birlikte tarihi kaynaklardaki en eski sözlük Sümerce, Akadca karşılıklar kılavuzu

¹ Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, mosaddekbillah1@gmail.com, 0000-0001-8416-1626

niteliğindeki Urra Hubullu'dur. Sözcüklerin konularına göre düzenlendiği sözlük, 24 tablettten oluşmaktadır. Günümüzde Fransa'da Louvre Müzesi'nde bulunan yaklaşık olarak MÖ 2300 yılında Akad İmparatorluğu'nda ortaya konulduğu sanılan sözlüğün tabletleri Suriye'deki Ebla kalıntılarında bulunmuştur. Sözlüğün ilk tabletinde karşılığı verilen ilk sözcükler 'urra ve hubullu' sözlüğe ad olmuştur. Taşımacılıkla ilgili terimler, hayvan adları ve bazı başka özellikler sözlüğün ticari amaçlarla hazırlandığını düşündürmektedir (Akalin, 2010). Diğer bir yaklaşım ise İskenderiye Müzesi Kütüphanecisi Aristophanes'in (MÖ. 257-180) hazırladığı eserin ilk sözlük olduğudur. Bundan başka İskenderiyeli Pamphilus'un daha önceki çalışmalardan yararlanarak oluşturduğu 95 kitaptan oluşan Yunanca sözlük ile Latinler de Marcus Verrius Flac-cus'un sözlüğü de ilk örnekler arasında sayılmaktadır. Latince "sözlük" anlamına gelen "dictionarizm" terimini ilk kez 1225 yılında John Garland kullanmıştır (Kurul, 1998). Doğuda ilk basılan sözlük 1320'de Türk şairi Amir Khusro tarafından Hintçe, Farsça ve Türkçe kelimeleri esas olarak derlenen Khaliq-i-Bari'yi olarak bilinir (Mehta, 1979). Günümüzdeki sözlük bir dilin bütün veya belli bir çağda kullanılmış kelime ve deyimlerini alfabe sırasına göre alarak tanımlarını yapan, açıklayan ve başka dillerdeki karşılıklarını veren eserdir (TDK, Türkçe Sözlük, 2011). Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lügatte her milletin konuştuğu dil ve bu dilin her kelimesine lügat ve lügat kitabı da sözlük olarak nitelendirilmiştir (Devellioğlu, 1988). Modern zamanda sözlük ve sözlük çalışmaları daha sistematik hale gelmiştir. Dil bilimi dallarından olan Leksikoloji ve leksikografi, sözlükler her yönden incelemektedir. Ancak bu modern bilimsel yaklaşımların hala teşekkül devrimi tamamlamamış görülmekte ve hala farklı fikir, tasnif ve tanımları ortaya çıkmaktadır. Çağımızda sözlüklere artık bu modern perspektiflerle yaklaşılmaktadır. Bu bilim dallarının Türkçedeki karşılığı etrafında da tartışmalar sürmektedir. İlk Türkçe-Bengalce ve Bengalce-Türkçe Sözlük çalışmaları leksikografi kuramıyla mülhazanın bir amacı da sözlüğün kuramsal açıdan incelenmesidir. Konumuz olan sözlük salt bir sözlük olmayıp aynı zamanda dil kültür alanında bir sorumluk taşımaktadır. Bu sorumluluğu yerine getirirken sorunları, dikkat edilen ve edilmesi gereken hususları bütün yönüyle ele almaktadır. Bunun yanında Türkçe-Bengalce ve Bengalce-Türkçe dil arasında önemli ortak bulguları mevcuttur. Bengal diline Türkçenin fazlaca katkıları olmuştur. Bulgularımız nadir de olsa Türkçe de Bengalce kelimelere rastlanmak mümkündür. Bu ortaklıkla Türkçe veya Bengalce öğrenmek isteyenlerin kültürel anlamda yakınlık hissedecektir. Bu alanında İlk Türkçe-Bengalce ve Bengalce-Türkçe Sözlük sadece dil bilimsel anlamında değil kültürler arası bir iletişim de kurmuştur. Dillerimiz yabancı dil olarak değil

bizim paylaştığımız edebiyat, din ve kültürel olarak bağları kuvvetli olan ortak hafızamızdır. Bu hafızayı koruyup kollamak için sözlüğümüz bir nebze bile olsa önemli bir katkı sağlayacaktır.

Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın yegâne hedefi Türk-Bengal dillerinin müşterek hafızasını ortaya çıkarmak, kültürler ile diller arası çalışmalar yapılacak temel kaynakları oluşturan ilk sözlüğün sözlük bilimi ışığında ele alınıp incelemesidir. Hint alt kıtasında Türk saltanatlarından sadece kazıbilimsel eserler değil dil ilişkisinin de bulunduğunu söyleyebiliriz. Dolayısıyla bu coğrafyada kullanılan dillerde muhakkak ki Türkçe'nin tesiri vardır. Aynı zamanda Türk dilinde de Bengal coğrafyasının dillerinden izlere rastlanmak mümkündür. Bunlarla birlikte dini ve örfi ortak kelimeler de mevcuttur. Günümüzde pek çok alanda alışveriş ve iletişimin artmasına rağmen dünden bugüne ve bugünden geleceğe kutsal bir ırmak gibi asırlar boyu akan dilin kelimeleri günden güne unutulmaktadır. Bu çalışmamızın amacı dilimizin, dinimizin, örf ve kültürümüzün asırlar boyu devam eden iletişimini gün yüzüne çıkarmayı ve belgelemeyi amaçlayan, alanındaki ilk sözlüğün leksikografi kavram çerçevesinde temellendirilip temellendirilemeyeceğini el alarak incelemektir.

Çalışmanın Yöntemi

Çalışmamız dil bilimsel ve leksikografi bir araştırmaya dayanır. O yüzden çalışmamızın konusu olan İlk Türkçe-Bengalce ve Bengalce-Türkçe Sözlüğün ihtiva ettiği bilgi ve bulguları sözlük biliminin sunduğu çerçevesinde tahlil edilmesidir. Aynı zamanda bu çerçeveye göre sözlüğün ihtivası, yapısı ve yöntemi tenkit edilecektir. Eserin yanı sıra Leksikografi kavramı üzerinde de derin bir tartışma içermektedir. Türk Dil Kurumu ve Bengal Akademi'nin sözlüklerinden ve diğer literatür kaynaklardan faydalanılarak toplanan bilgilerin analiz edildikten sonra çalışmanın yöntemine uygun bir şekilde tasvir edilmektedir. Bu çalışmada tespit edilen ve toplanan veriler tarafsız bir biçimde ele alınmış ve yer yer Bengalce alfabesi de kullanılarak çözümlenmeleri yapılmıştır.

İlk Türkçe-Bengalce ve Bengalce-Türkçe Sözlük Çalışması

Türkçe-Bengalce Sözlük Çalışmalarının Tarihçesi

Bir dilin en önemli kaynağı şüphesiz sözlüktür. Tür dili tarihinde bu kaynağın 11. yüzyılın

ikinci yarısında yaklaşık on asır önce Kaşgarlı Mahmud tarafından *Divânu Lugâti't-Türk* ile temeli atılmıştır (Bayat, 2008). Bengalce için bu kaynak 6. Yüzyılda Sanskritçe metne dayanıyor olsa da 18.Yüzyılın sonlarından 19. Yüzyılın başından itibaren özgün temeli atılmaya başlanılmıştır. (Sengupta,S. & Bose, A. 2016). Bu açıdan Türkçe de sözlük geleneğine sahip köklü bir dildir. 12. asırda Zemahşeri'nin *Mukaddimetü'l-Edeb*, 13. Yüzyılında Nahcivan'nin *Sihâh-ı Acemiyye* ve 14. yüzyıla ait olduğu *Hilyetü'l-İnsan* ve *Halbetü'l-Lisan* İbn Mühenna tarafından Türkçeyi öğretmek amacıyla kaleme alınmıştır (Akalin, 2017). Kıpçak Türkçesi ve Çağatay Türkçesi sözlükler de Türkçe'nin önemli kaynaklarından olan sözlüklerdir. *Codeks Cumanikus*, *Ahteri*, *Eser-i Şevket* gibi sözlükler de mevcuttur (Argunşah, M. & Güner,G. 2015). Osmanlı zamanında da özellikle tanzimatla beraber iki dilli sözlük çalışmaların ayrı bir ivme kazanmıştır. Ahmed Vefik Paşa'nın *Lehçe-i Osmani*, *Feristeoğlu Lügati*, Hüseyin Remzi'nin *Remzi Lügat*, Mehmet Selahi'nin *Kamus-ı Osmani*, Şemseddin Sami'nin *Kamus-ı Türki*, Şeyhülislam Mehmed Esad Efendi'nin *Lehçetül Lügat*, Muslihuddin Mustafa'nın *Ahter-i Kebir*, Ali Nazima ve Faik Reşad'ın *Mükemmel Osmanlı Lügat* gibi sözlükçülerin sözlükleri büyük katkı sağlamıştır. Osmanlı sonrasında modern Türkiye batılılaşma politikası olarak harf inkılabı yapılmıştır. Akabinde modern Türkiye'nin Türkçesi için özleştirmeci yaklaşımıyla hummalı bir sözlük çalışması başlatılmıştır. Türk Dil Kurumu gibi dilin gelişmesi ve çağdaş sorunların aşılması için kurumlar oluşturulmuştur.

Cumhuriyet döneminde gerek Türk Dil Kurumu altında gerek bireysel veya diğer kurum ve kuruluşların girişimiyle bu faaliyetleri daha da artmıştır. Bunlardan bazı sözlük çalışmaları şunlardır: 1) *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*, 2) *Batı Kökenli Kelimeler Sözlüğü*, 3) *Büyük Türkçe Sözlük*, 4) *Derleme Sözlüğü*, 5) *Eren Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, 6) *Güncel Türkçe Sözlük*, 7) *Okul sözlüğü*, 8) *Sesli Türkçe Sözlük*, 9) *Tarama Sözlüğü*, 10) *Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü*, 11) *Kişî Adları Sözlüğü*, 12) *Türk İşaret Dili sözlüğü*, 13) *Terim Sözlükleri Türk*, 14) *Türk Lehçeleri Sözlüğü*, 15) *Türkçede Batı Kökenli Kelimeler Sözlüğü*, 16) *Türkiye Türkçesi Ağzları Sözlüğü*, 17) *Türkçe Verintiler sözlüğü*, 18) *Yabancı Sözlere Karşılıklar Kılavuzu* gibi sözlüklerdir (TDK). Bunlarla birlikte İlhan Ayverdi'nin Kubbealtı ve Mehmet Doğan'ın Büyük Türkçe Sözlük gibi nadide eserlerinin de cumhuriyet döneminde telif edildiğini söyleyebiliriz.

Söz konusu Bengalce sözlük çalışmalarını dört dönem olarak tasnif edebiliriz. İlk olarak Sanskritçe ve Bengalce beyit derlemesi metinleri temel alarak başlayabiliriz. Bengalce sözlük

geleneği çok eskiye dayanmasa da bu bölge ve dilin insanları sözlük kültüründen yoksun değildi. Bangladeş'in farklı kütüphanelerinde korunan orta çağ el yazmaları arasında en çok *Omorkoş* (অমরকোষ) veya *Namlinganuşaşon* (নামলিঙ্গানুশাসন) başlıklı Sanskritçe beyitlerden oluşan bir eser dikkatimizi çekiyor. Bu sözlük altıncı yüzyılda Amor Singh tarafından derlenmiştir. Bununla birlikte, bu sözlüğün kelime dağarcığının çoğunun Bengalce Dili ile aynı olması oldukça dikkat çekicidir. Buna göre Bengalce sözlükleri kullanma veya uygulama tarihinin Omorkoş'tan geldiği söylenebilir (Sarker, 2014). Bengal Türk Saltanat döneminde de Bengalce dil çalışması siyasi sebepler gereği büyük destek görmüştür. Celaleddin Muhammed Şah (ö. 1433) emriyle Krittibas Ojha tarafında Hinduların ikinci büyük destanı *Ramayana'yı* mensur şeklinde Sanskritçeden Bengalceye çevirilmiştir (Shahidullah, 1965).

İkinci olarak sömürgecilikle misyoner ve oryantalist çalışmalarıyla hareketleri göz önünde tutabiliriz. Bengalce sözlük aslında on sekizinci yüzyıldan başlar. İlk aşamasında, esas olarak iki dilli sözlükler konmuştur (Murshid, 2009). Portuguez bu türün ilki olarak tanımlanabilir. Zamanında Dakka'da misyonerlik yapan Portekizli rahip Fr. Manoel Da Assumpcam tarafından *Vocabulario em Idioma Bengalla* adlı sözlük ele alınmıştır. Toplamda 602 sayfadan oluşan bu sözlük 1743 yılında Lizbon şehrinden Roma alfabesiyle basılmıştır. Daha sonrasında Kalküta'da 1805 yılında William Carey tarafından *Bengalce Dili Sözlüğü*, 1815 yılında John Mendis Serampore'in *İngilizce ve Bengalce Sözlük*, 1827 yılında Kalküta'da William Morton'nun *Dibhaşarthakabhidhan* sözlüğü, 1828 yılında JD Pearson tarafından *Kelime Bilgisi: İngilizce ve Bengalce sözlüğü* ve 1829 yılından GC Houghton Bengalce ve Sanskritçe adlı sözlük kalküta'da yayınlamıştır. Diğer bir sözlük çalışması ise 1788 yılında Londra'dan Roma alfabesiyle iki Bengalce sözlük yayımlandı. Bunlar Hint Sözlüğü olarak geçiyor ve sözcüklerin derleyicileri bilinmemektedir. Bunlar "Hintçe" kelimeler olarak adlandırılmış olsa da Roma alfabesiyle yazılmış Bengalce'dir. Nitekim derleyicileri bilinmeyen bu iki sözlük, ilk Bengalce-İngilizce sözlükleri olarak kabul edilmektedir (Bhattac Harya, 1970).

Üçüncü dönem Bangla Akademisi kurulduktan sonra başlamıştır. Bağımsızlıktan önce 1955 yılında Bangladeş'te Bangla Akademisinin kurulmasından sonra sözlük çalışmaları yeni bir ivme kazanmıştı. Kuruluşundan hemen sonra düzenli olarak tek dilli, iki dilli, çok dilli sözlükler hazırlamıştır. Çeşitli terminolojik sözlüklerin yayınlanmasında Bangla Akademisi'nin büyük katkıları sağlayan faaliyeti olmuştur. 2009 yılına kadar Bangla Akademisi, büyük hacimli tek dilli-iki dilli sözlükler veya küçük terminolojik sözlükler dahil olmak üzere yaklaşık 70 sözlük

yayınladı. Onlardan en önemli ve en meşhur olanı 1955'te Muhammed Shahidullah tarafından telif edilen Bangladesher Anchalik Bhasar Abhidhan adlı Bangladeş'in lehçeler Sözlüğüdür (Quaiyum, 1987).

Dördüncü dönem Bangladeş'in bağımsız sonrasındaki dönemi olarak kabul edebiliriz. Bangladeş'in bağımsızlık hareketinin arkasında yatan en önemli etkenlerden biri dildir. Doğu Pakistan olarak bilinen Bangladeş 1971 bağımsızlığını almıştır. Bağımsızlığını ilan ettikten sonra kendi dili olan Bengalce resmi olarak kullanmaya ve konuşmaya başlamıştır. Bununla birlikte dil çalışmaları da yeni ivmeler kazanmıştır. Bağımsız Bangladeş'te yapılan bazı önemli çalışmalardan: 1985'te Shamsuzzaman Khan ve arkadaşları tarafından Charitabhidhan (Biyografiler), Naren Biswas tarafından 1989'da Uchcharan Abhidhan (Bengalce Telaffuz Sözlüğü), 1992'de Ahmed Sharif'ın Sangkhipta Bangla Abhidhan (Küçük Bengalce Sözlük), 1993 ve 1998'de Abu Ishaq tarafından Samakalin Bangla Bhasar Abhidhan (Çağdaş Bengalce Sözlük), Jamil Choudhury tarafından 1994'te Banan Abhidhan (Yazım Sözlüğü), 1998 yılında Ashfaq-Ul-Alam'ın Lekhak Abhidhan (Yazarlar Sözlüğü), 2000 yılında Mohammad Abdul Quaiyum tarafından Madhyajuger Bangla Bhasar Abhidhan (Ortaçağ Bengal Dili Sözlüğü) gibi eserler ortaya konulmuştur. (Mishra, 2000).

İlk Türkçe-Bengalce ve Bengalce-Türkçe sözlüklerin ortaya çıkma sürecinde yöntem ve ihtiva şekillerinde epey bir farklıklar mevcuttur. İlk sözlüklerde kendi dillerinin lehçelerini kapsayan veya sözcükleri tanımlamasında farklı yaklaşımlar sergilenmiştir. Modern zamanda bu eserleri yeniden ele alıp tasvir ve tasnif etmemiz gerekmektedir. Zira günümüzde sözlük çalışmalarına artık ayrı bir bilim dalı olan sözlük bilim (leksikoloji) kuramıyla yaklaşılmaktadır. İlk Türkçe-Bengalce ve Bengalce-Türkçe Sözlük açısından da bu kuramsal yaklaşım geçerlidir. Günümüzde konumuz olan eser hariç Türkçe-Bengalce veya Bengalce-Türkçe alanında bir sözlük çalışması bulunmamaktadır. Ancak günümüzdeki piyasa ihtiyacını karşılamak için bazı kelimeler, cümleler ve başlangıç düzeyde dilbilgisi ihtiva eden kitapçık haline getirilmiş Türkçe- Bengalce iki çalışma mevcuttur. Onlardan bir tanesi Turkey Bhasha Shikka (Türk Dili Öğrenimi) gündelik diyaloglar ağırlıklı ve dilbilgisi kapsayan bir eserdir (Haider, 2018). Diğer bir çalışması ise popüler sanatın etkisiyle Türk dilini öğrenmek isteyenlerin ihtiyacı karşılamak amacıyla diyaloglar ve günlük ihtiyacı olan kelimelerden oluşan Tripti Şohokare Turkey Shikhi (Memnuniyetle Türkçe Öğrenin) adlı eseridir (Elahi, 2021). Çalışmamızın konusu olan İlk Türkçe-Bengalce ve Bengalce-Türkçe Sözlük nasıl bir sözlük olarak düşünüldüğü sorusunun cevabına aşağıda etraflıca değinilecektir.

Sözlüğün Hazırlıkları Safhası

İlk Türkçe-Bengalce ve Bengalce-Türkçe sözlüğün zaruri bir ihtiyaç ve eksikliği fark edilip

2014 yılında bireysel olarak bir çalışma başlatılmıştır. Ancak bu çabayla yakın gelecekte bir sonuç alınamayacağı ön görülünce 2015 yılında bir ekip çalışmasına teşebbüs edilmiştir. Ancak ahenksiz bir ekip çalışmasından sonra ortaya çıkan madde başlarının imlaya uygun olarak fişlenmediği, yeterince kelime hacmi içermediği, herhangi bir kriter veya yöntemle uymadığı belirlenmiştir. Böyle bir şeyin olmasına izin verilmeyip ekibi dağıtarak bağımsız olarak çalışılmaya devam edilmiştir. Bu süreçte hali hazırda yazılmış sözlüklerin izlediği yol ve yöntemler incelenip ilham alınmıştır. İlk Türkçe-Bengalce ve Bengalce-Türkçe Sözlük hazırlanması aşamasında, sözlükleri araştırırken Kubbealtı sözlüğün öncüsü İlhan Ayverdi'nin şu sözleri rehber niteliğinde olmuştur.

“On sekiz yaşından itibaren ömrünü büyük mürebbi Kenan Büyükkaksoy'un yolunda sırasıyla Mehmet Örtenoğlu, Sâmiha Ayverdi ve Ekrem Hakkı Ayverdi çalışma yapmışlardır. Bir hizmet aşkı ve gayret varsa hepsi onlardandır. Gerektiği ölçüde muvaffak ve semereli olamamışsa sadece bu kendine aittir. Affola!.. Bu sözlüğe ne kadar çileli ne derece zor bir iş olduğunu bilmeden otuz sene kadar önce başlanmıştı. Bu çetinden çetin işe dilimizin maruz kaldığı işler acısı maceraya karşı elini kolunu bağlayarak oturulamayacağı için kalkışmış ve kendimizi birdenbire omuzlarımızı çatırdatacak bir yükün altında buluvermiştik (Ayverdi, 2005).”

Bununla birlikte İngilizlerin ve Almanların etkileyici sözlük hikayeleri vardır. Ama yakın tarihte bu topraklarda yaşayan birinin sessizce zahmetine ve çilesine katlanıp nadide eserin takdimdeki sözleriyle İlk Türkçe-Bengalce ve Bengalce-Türkçe Sözlüğün bugünkü yolunu kat etmesinde derinden derine etkili olmuştur. Çalışmaların titizliği ve devamlılığın bir ömre bedel olacak kadar zahmetli ve tedrici bir yol olduğunu anlatmıştır. Devamında sözlüğü yeniden hazırlanmaya ve kendi alanında bir örnek bulunmayan Bengalcenin en yakın dilinde Türk Dil kurumunun yayınladığı Korhan Kayanın Hindi-Türkçe sözlüğün dil bilimsel olarak sözlükçülük etiketleme (lexicographic indication) açısından örnek alınmıştır (Kaya, K. & Kidambi, S. 2013). 2021 yılında Prof. Dr. Halim Öznurhan'ın danışmanlığında İlk Türkçe-Bengalce ve Bengalce-Türkçe Sözlük adı altında TÜBİTAK'ın 2209-a- üniversite öğrencileri araştırma projeleri destekleme programları 1. dönem kapsamında sözlük hazırlanması için destek görülmüştür (TÜBİTAK, 2021).

Sözlüğün Yapısı ve Hedef Kitlesi

Türkiye ile Bangladeş'in çok boyutlu ilişkisi ve tarihi güçlü bağları olmasına rağmen 268

milyon insanın konuştuğu, dünyanın en fazla konuşulan 6. Dili olan Bengalce ve önemli büyük bir dil olan Türkçe ile anlam köprüsü kuracak herhangi Türkçe-Bengalce sözlük çalışması yoktur. O yüzden nasıl bir sözlük olması gerektiği sorusunu sorarak var olan yokluğun farkındalığına varılıp çift yönlü iki dilli bir sözlük hedeflenmiştir. İlk olarak J. W. Redhouse'in standart el sözlük gibi düşünülse de daha sonra kullanıcı kitleye göre pragmatik bir sözlük bakış açısıyla çerçevelendirilmiştir. Sözlükte herhangi bir kelime yabancı kökenli olarak etiketlenmemekle beraber pek yaygın olmayan kelime havi olmamıştır. Bu yapısal yaklaşım Şemseddin Samî'nin *Kâmûs-i Türkî* sözlüğünden esinlenilmiştir.

“Yazar bu eserini hazırlarken bir sözlüğün içerisinde ne kadar yabancı asıllı kelime bulunursa bulunsun, bu kelimelerin Türkçe olduklarını, yani yaşayan kelimelerin asıllarına bakılmadan Türkçenin malı sayılması gerektiği düşüncesinden hareketle Türkçede yer etmiş Arapça ve Farsça asıllı kelimelerin dilimizde kullanılmaları gerektiği fikrini savunmaktadır. Bazı şartlar ve zorunluluklar dahilinde dillerin birbirinden kelime almaları normal karşılanması gerektiği ifade edilmektedir. Bu düşünceye dayalı olarak Ş. Sâmi farklı dillerden gelen ve o dönemde Türkçede kullanılmakta olan kelimeleri sözlüğüne almıştır. Türkçenin bu noktadaki tasarrufu aynı gerekçelerle farklı frekanslarda hâlen devam etmektedir (Çiçek, 2009).”

Diğer bir yönden bakıldığında İlk Türkçe-Bengalce ve Bengalce-Türkçe Sözlük yapı bakımından çağdaş bir sözlüktür. Çünkü ana malzeme kaynağı olarak günümüzde kullanılan kelimelere dayandırılarak ortaya konmuştur. Eserimiz çift yönlü iki dilli olması hasebiyle ilk kısmı Türkçe ve Bengalce ikinci kısmı ise Bengalce Türkçe olarak belirlenmiştir. Ayrıyeten günümüz şartlarına göre teknolojinin geniş kullanımı ve erişimi düşünülerek çevrim içi olarak da bahsi geçen sözlüğün veri tabanı oluşturulmuştur.

Dilbilimsel ve leksikografî bir araştırmaya dayanarak elde edilen bütün bilgileri inceleyip sözlük olarak yayınlanması amaçlanmaktaydı. Dolayısıyla Türkçe ve Bengalce çalışmalarına katkı sağlaması ve bu çalışma neticesinde telif konulu bir sözlüğün tabii gayesi Türk ve Bengal kamuoyuna sunulmasıdır. Bu nedenle alanında örneği olmayan İlk Türkçe-Bengalce ve Bengalce-Türkçe Sözlüğün genel bir hedef kitlesi olduğunu belirtebiliriz. Ancak hedef kitlesi belirlerken Erdoğan Boz'un önerileri dikkate alınmıştır (Boz, 2006):

“Sözcükler Bir ders kitabı olmamakla beraber yardımcı materyal olarak hedef kitlenin gelişmesine katkı bulunmaya amaçlarlar. Dil, en geniş anlamda kültürün yansıtıcı görevini

üstlenir. Dilin temel yapı taşları da kelimelerdir. Arkasında bir yığın kavram barındıran bu kelimelerin korunması ve istediğinde aranıp bulunmasında en pratik araç da sözlükler oluyor. Böylelikle sözlüklere, kültürün koruyuculuğu ve gelecek nesillere taşıyıcılığı görevi yüklenmiş olur. Bu nedenle sözlükler, en büyük hedef kitlesi olan milletin tamamı için büyük önem taşır”.

Bu husus dikkate alınarak araştırma, eğitim, ticaret, iş, turizm ve syahat için Türkçe/Bengalce yabancı dil olarak öğrenmek isteyenlerin gereksinimlerini karşılayabilecek yeterli söz varlığına sahip bir sözlük sunulmaktadır. Sözlük konusu her zaman canlı bir biçimde ilgi ve önem taşımamasından dolayı ilerde yüksek lisans, doktora araştırmacı öğrencilerin eserini etmenler ve eksiklikler açısından yeni sözlük hazırlamasına veya katkı sağlamasına teşvik edecek özelliktedir.

Sözlüğün Muhtevası

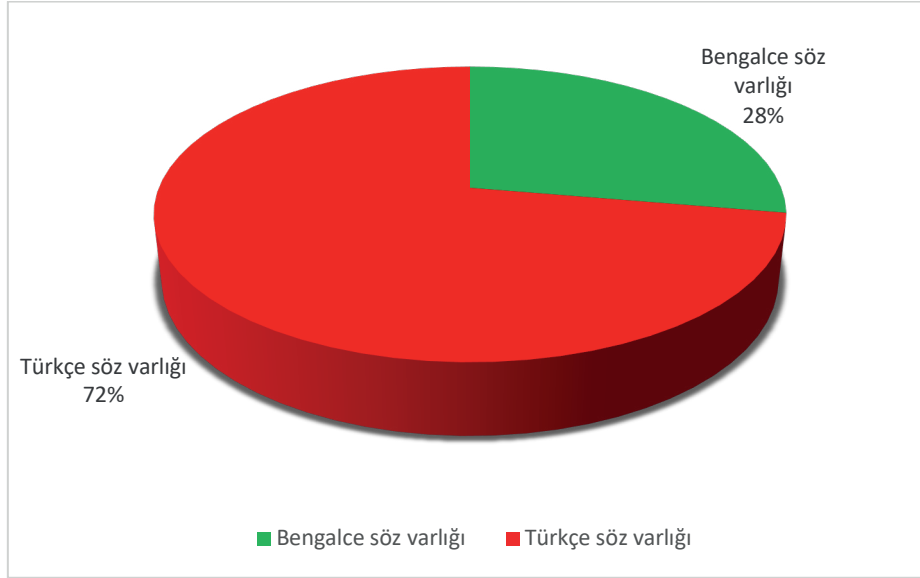
İlk İlk Türkçe-Bengalce ve Bengalce-Türkçe Sözlük konusu ve muhtevasıyla özgün bir çalışmadır. İki dil arasında üçüncü bir dile ihtiyaç duyulmaksızın birbirleriyle anlam alışverişi yapmaya katkı sağlayan ilk eser olması vasfıyla doğal olarak özgünlük içerir. Sözlükte çağdaş kelimeleri öncelikle ve özenle seçilip ihtiva edilmiştir. Sözlüğün gelen yapısı aşağıdaki başlıklar çerçevesinde ele alınmıştır.

- Ön Söz
- Sözlüğün hazırlık safhası
- Sözlükte izlenen yol ve yöntemleri
- Kullanım Kılavuzu
- Alfabelerin tanıtımı
- Temel dil bilgisi
- Konu başlıklı kelimeler
- Madde listesi ve anlamları

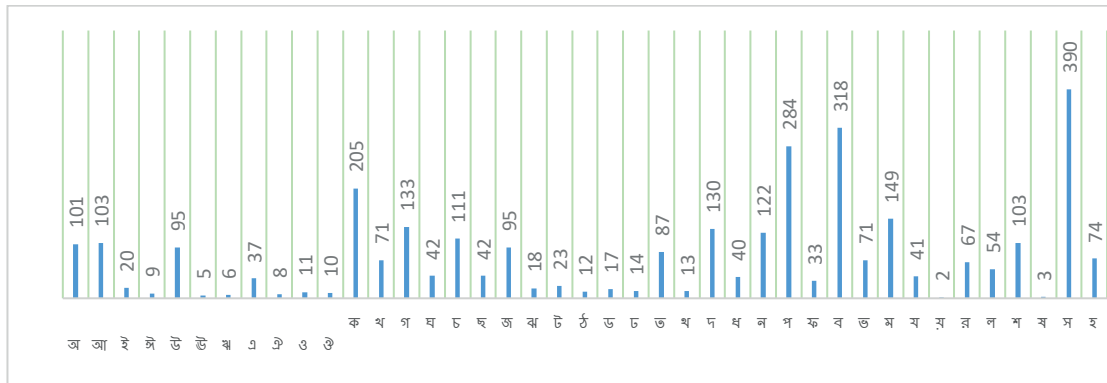
Bu maddelerdeki müellifin ön sözünde çalışma hakkında bir genel ve teşekkür yazısı yer almaktadır. Sözlüğün hazırlık safhasında sözlüğün kısa bir hikâyesi anlatılmaktadır. Diğer başlıklarda kullanıcıya sözlük hakkında bilgi verip kolayca kullanabilmeleri için kısa

açıklamalar bulunmaktadır. Sözlüğün diğer bir konusu kelime hacmidir. Eserde toplam 15,947 söz varlığı mevcuttur. Aşağıda sözlüğün söz varlığın frekansı daha iyi anlamak için şemalar oluşturulmuştur.

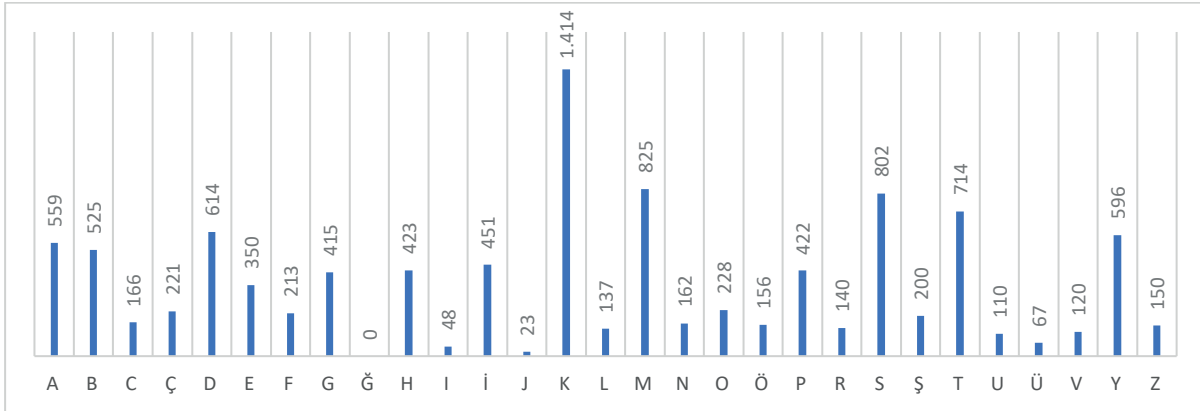
Şekil 1: Söz varlığın genel durumu

Şekil 2. Bengalce alfabetik madde başların frekansı

Şekil 3. Türkçe alfabetik madde başların sayısı

Yukarıdaki şekil-1’de çoğu kırmızı rengi ile oluşan 11,278 kelimelik Türkçe söz varlığını temsil etmektedir. Aynı şeklin yeşil tarafı ise 4,419 Bengalce kelimeler içermektedir. Şekil-2’de ise Bengalce alfabelerin frekansı anlatılmaktadır. Buna göre en çok kelime sayısı olan maddesi “ঈ” (Ş) harfidir. Türkçe “Ğ” olduğu gibi Bengalce de bazı harflerle başlayan kelimeler yoktur onlardan ঙ, ঞ, ঠ, ড ve ণ (ng, genizden gelen n, damaktan r, damaktan nefesli r ve damaktan n) harfleridir. Bu harfler şekil-2’de ayrıyeten verilmemiştir. Şekil-3’te ise Türkçe abecelerin madde başları sayısal olarak gösterilmiştir.

Sözlükte İzlenen Yöntem

Başlangıcında bazı ilkel sorularla yola çıkarak sözlüğün yolu ve yöntemi belirlenmişti. Onlardan birkaçı şöyledir; 1. Neden böyle bir sözlük çalışması bulunmuyor? 2. Sözlüğün ihtiyacı nasıl giderilecek? 3. Şimdiye kadar bu sözlüğe ihtiyaç duyulmamış mı? 4. İhtiyaç varsa da neden hazırlanmamıştır? 5. Kimlerin bu Sözlüğe ihtiyacı vardır? 6. Sözlük hazırlarken nasıl bir sözlük örnek alınmalıdır? 7. Nasıl bir sözlük Tahayyül ediliyor? 9. Sözlük çalışmasına nasıl başlanmalı? 10. Ne gibi bir sonuç ve etki gösterecek? Ama bu soruların tamamı bilimsel sözlükçülük kriterleri düşünülerek sorulmamıştı. Sadece ihtiyacı olan bir sözlük sezgilerin amatörce sorularıydı. Daha sonra yöntem olarak geleneksel el yazmasıyla fişlemeye başlanılmıştır. Bu yöntemi daha sonra sözlük bilimi ve sözlükçülük açısından incelenip uygulamalı olarak benimsenmiştir. Sözlükteki güncel yöntem ve uygulamalar aşağıda maddeler hâlinde ele alınmıştır.

Derleme ve Fişleme

İlk olarak geleneksel el yazısıyla fişleme yöntemine bir süre devam edilmiştir. Ancak toplanan verilerin bilimsel kriterlere uymadığı ve fişleme yöntemi kaybolma riski taşıdığından dolayı sonraki safhada elektronik ve çevrimiçi programlardan faydalanılmıştır. Böylelikle daha düzenli, kalıcı ve esnek bir yöntem seçilmiştir.

Sözlüğün Türünü Belirlemek

Sözlük ihtiyaca binaen hedef kitlesini dikkate alarak çift yönlü iki dilli olarak hem Türkçe-Bengalce hem de Bengalce-Türkçe madde başlarıyla oluşturulmuştur.

Tablo 1: Türkçe-Bengalce sözlük örneği

Madde başları	Dil bilgisi ve dil bilimsel etiketleme (Lexicographic Indication)	Anlamları
Ab	is.	পানি
Formül	İs, mat.	সূত্র

Tablo 2: Bengalce-Türkçe sözlük örneği

Madde başları	Dil bilgisi ve dil bilimsel etiketleme (Lexicographic Indication)	Okunuşları	Anlamları
দাবা	is. Spor.	Daba	Satranç
পার করা	f.	par kora	Geçirmek, kurtarmak

Yukarıdaki tablo- 1’de Türkçe-Bengalce sözlüğün nasıl ele alındığını göstermektedir. Ab ve formül kelimeler dil bilgisi açısından cinsi isim iken ve dil bilimsel etiketleme (Lexicographic Indication) açısından formül kelimesi matematik alanı olarak belirtilmiştir. “Ab” kelimesinin Bengalce tanımı “pani” yani “su” olarak karşısında yazılmıştır. Tablo-2’ye bakarsak Bengalce “দাবা” ve “পার করা” kelimeleri dil bilgisi açısından cinsi isim ile fiil iken dil bilimsel etiketleme (Lexicographic Indication) açısından “দাবা” kelimesi spor alanı olarak etiketlenmiştir. Aynı

zamanda “দাৰা” ve “পার করা” kelimelerin “daba” ve “par kora” olarak okunuşlarıyla “satranç” ile “geçirmek” tanımlarına yer verilmiştir.

Madde Başlarının Belirlenmesi

Daha kolay kullanılmalari bakımından madde başları Türkçe için Türk Dil Kurumu'nun imla kılavuzuna göre belirlenmiştir. Bengalce için ise Bengal Akademisi'nin madde başlarını örnek alınmıştır (Sharif, 2008). İki resmi kurumun imlası İlk Türkçe-Bengalce ve Bengalce-Türkçe Sözlüğün hazırlık aşamasına büyük bir yarar sağlamıştır.

Alfabeleri Açıklaması

Sözlüğün en önemli özgün kısmı alfabeleri açıklamadaki yöntem ve yaklaşımından oluşuyor. Her iki dilin alfabeleri büyük bir titizlikle detaylı bir şekilde açıklanmıştır. Alfabeleri açıklarken Sanskritçe, Hintçe ve Urduca gibi yakın dillerin alfabelerini araştırıp tablolar halinde teker teker belirleyici şekilde tasvir edilmiştir. Türkçe'nin alfabeleri de aynı şekilde detaylıca ele alınmıştır. Osmanlı Türkçesi harfleri de dahil edilerek daha kolay anlaşılır hale getirilmiştir. Alfabelerin hepsini gösterip açıklamak mümkün olamayacağı için sırasıyla sözlükten birkaç tanesinin örnekleri aşağıda tablo şeklinde verilmiştir.

Tablo 3: Bengalce sesli harflerin örneği

Ağzın açıklığına göre	Sesliler	Harfin ismi	Türkçe Karşılığı	Çeviri Yazı	Uluslararası Sesçil	Sesçil İmi	Sesçil İmlerin okunuşu	Örnek
Geniş	আ	Şôre'a	A	a	a	oI	A'kar	Aktar
Dar	ই	Rôşşô'i	İ	i	i	fo	Roşi'kar	İslam

Tablo 4: Bengalce sessiz harflerin örneği

Sessizler	Harfin İsmi	Türkçe Karşılığı	Çevri yazı	Uluslararası Sesçil	Sesçil imlerin bağlacı
ক	Kô	Ince k	K	ko	কা কি কী কু কু কে কৈ কো কৌ ka ki kii ku ku kri ke koi ko kou
গ	gô	Ince g	g	go	গা গি গী গু গু গে গৈ গো গৌ ga gi gii gu gu gri ge goi go gou

Bengalcede 11 sesli ve 39 sessiz harf ile toplam 50 tane harf bulunmaktadır. Yukarıdaki tablo-3'te Bengalce harflerin ağız açıklığına göre harflerin ismi ile Türkçe karşılığı, çeviri yazı, uluslararası sesçilleri, harflerin sesçil imi, sesçil imlerin okunuşu ve Türkçe örneklerle sözlüğün ön kısmında ihtiva edilmiştir. Tablo-4'te ise sessiz harflerle sesçil imlerin bağlacı ile detaylı tasvir edilmiştir.

Tablo 5: Türkçe alfabe tasviri

বড় হাতের লেখা	ছোট হাতের লেখা	অক্ষরের নাম	সম্ভাব্য উচ্চারণ	সমার্থবোধক অক্ষর	আন্তর্জাতিক উচ্চারণ বর্ণমালা	ওসমানী তুর্কি ভাষা অনুযায়ী	উদাহরণ
A	a	a	আ	আ	a	ا	Allah
B	b	be	বে	ব	b	ب	Baba
C	c	ce	জে	জ	dʒ	ج	Cennet

Tablo-5'te Türkçe alfabelerin büyük küçük yazılışı, Bengalce karşılığı ve telaffuzu, uluslararası sesin karşılığı, Osmanlı dönemindeki kullanımı ve örnekler oluştururken daha iyi anlaşılır kılmak için en yakın ortak kelimeleri tercih edilmiştir.

Kısaltmalar

Bu hususta Türk Dil Kurumu'nun kısaltmalar dizininden faydalanılmıştır (TDK, Kısaltmalar Dizini). Ayrıca diğer sözlüklerin izledikleri yol ve prensipleri de incelenmiştir. TDK'nin yayımladığı Korhan Kaya'nın Hindi-Türkçe sözlüğü esas alınmıştır. Kısaltmalar örneği aşağıda şema şeklinde gösterilmiştir.

Tablo 6: Kısaltmalar

anat.	Anatomi
ar.	Arapça
argo.	Argo söz

Leksikografi Kavrama Dair

Günümüzde dil biliminin yeni bir kanadı olarak ortaya çıkan leksikografi kavramı ve çerçevesi güncelliğini korumaktadır. Leksikografi sözcüğünü kökeni bakımından inceleyecek olursak “lexikón” ve “gráphein” sözcüklerinden oluşmuş yunanca kökenli bir birleşik kelime olduğunu görürüz (Erikli, 2019). Yunanca λέξις lexis, "konuşma", "kelime" ve γράφω grapho, "geçirmek, yazmak" anlamına gelen leksikografi, modern zamanda sözlük yazma veya hazırlama bilimi olarak kullanılmaktadır (Rundell, M & Atkins, B. 2008). Bu kavramın Türkçe karşılığı hakkında da aynı şey söz konudur. Sözlük bilimi, sözlük bilgisi, lügatçılık ve sözlükçülük gibi farklı yaklaşımlar olduğunu leksikoloji ile aynı manada kullanan da vardır. Kavrama literatür anlamında bakılırsa sözlük yazarlığı, sözlük oluşturma, sözlük hazırlama, sözlüğü satan veya ilgilenen anlamını kapsamaktadır. Mehmet kahraman “Sözlük Bilim Kuram, İlke ve Yöntemler Üzerine” çalışmasında hatta sözlük hazırlama yolları, yöntemleri ve tekniklerini konu alan, işleyen kuramsal ve uygulamalı bir bilim dalı olarak betimlerken leksikografi terimini sözlük bilimi olarak tercih etmiştir. Kahraman kendi çalışmasında da atfettiği (Topaloğlu 1989: 133; Korkmaz, 2007: 199; Yüksel, 2005: 266) müellifler gibi bahsi geçen kavramın neden sözlük bilimi olarak tercih edip diğer müelliflerin sözlükbilgisi (Vardar 2002: 184; Hengirmen, 1999: 341) veya sözlükçülük (Akalin, 2010: 165; Usta, 2010: 92) gibi terimsel tanımlamayı tercih etmediği açıklığa kavuşturmamıştır (Kahraman, 2016). Türk Dil Kurumu Çevrim içi Güncel Türkçe Sözlükte leksikografi terimini isim olarak Fransızca lexicographie’den sözlükçülük anlamında kullanırken leksikoloji kelimesini ise lexicogic’den sözcük bilimi olarak tanımlamıştır (TDK). Türkçedeki bu belirsizlik tartışmalarına çalışmamızda uzun uzadıya yer vermektense konu ile ilgili inceleme yapan Emrah Özcan’ın değerlendirmesi ve önerisine kulak vermek daha faydalı olacaktır.

“Sözlük çalışmaları gibi yeni yeni büyüyen alanlarda terim konusunda en baştan titiz ve seçici davranmak alanın geleceği açısından önem taşımaktadır. Elbette ki kimi kullanımlar kimi araştırmacılara uygun gelmeyecektir, örneğin lexicography terimi örneğinde olduğu gibi, -grafti ekiyle biten bir terimin kuramsal bir çalışmayı adlandırmak için yeğlenmemesi gibi. Bizim önerimiz bu tür alanlarda temel bazı çatı terimlerin yeğlenmesidir bu nedenle Hartmann’ın önerdiği sözlük araştırmaları terimine benzer biçimde sözlük çalışmaları bir şemsiye terim olarak kullanılabilir. Bunun dışında, kuramsal çalışmalardan bahsederken sözlükbilim, uygulama odaklı çalışmalar için de sözlükçülük terimlerinin kullanılması terim birliğinin sağlanması için kullanılması önerilebilir (Özcan, 2018).”

Yukarıdaki bu öneriden dolayı leksikografi kavramının Türkçe karşılığının terim birliği sağlaması açısından artık sözlükçülük olarak ifade edilecektir. Alman dilbilimci Wieganda göre sözlükçülük belirli bir veri çeşidinin söz konusu sözlüksel-bilgi verilerinden sözlüğün mutlak ve doğru kullanımı vasıtasıyla elde edilebilecek bilgilerdir (Wiegand, 2001). Aslında sözlükçülük üzerinde farklı tartışmalar sadece Türkçeye mahsus değil Alman dilbilimciler arasında da kavramın fonksiyonu, ihtivası ve yöntemi üzerinde farklı görüşleri mevcuttur (Bergenholtz, H. & Tarp, S. 2003). Bu tartışmalar bir yana kavramın oluşturduğu önemli alt dalı sayılabilecek iki kategorisi vardır.

1. Uygulamalı Sözlükçülük (Practical lexicography)
 - Sözlük hazırlama
 - Sözlük biçimi
 - Sözlük tasnifi
2. Kuramsal Sözlükçülük (Theoretical lexicography)
 - Eleştiri
 - Kuramsal uygunluk

Sözlükçülüğü bu iki alt kategori olarak ele alırsak birinci olan uygulamalı kategori daha çok hazırlama, yazma, derleme veya bir sözlük oluşturmadaki araç gereçlerin ve yöntemlerin uygulamalı olarak ele alan daldır. Kuramsal sözlükçülük ise sözlüğün fonksiyonel, çeşidi, tarihi, uygulaması ve yöntemini teorik olarak ele alan daldır. Kuramsal sözlükçülüğün altında

eleştirel ve fonksiyonel sözlükçülük gibi yaklaşımları benimseyen dilbilimciler vardır. Sözlükçülük kavramın teşekkül devri hala tamamlanamadığı için tartışmalar ve yorumlar daima canlılığını koruyacaktır.

Bulgular

Alıntı ve Verintiler

Bir Ural-Altay dili olan Türk dili ile Hint-Avrupa dil ailesinin Hindî dilleri arasındaki ilişkiler çok eski dönemlere kadar uzanır. Hindistan, Türklerin benimsediği dinlerden biri olarak, Budacılığın merkezi olması yanında, çeşitli Türk boylarının da göç yeri olmuştur. Hint kavimleri, tarihin her döneminde bir veya birkaç Türk kavmiyle komşuluk yaşamıştır. Son olarak da İslam dindaşlığının Gazneli Mahmut ile komşuluk ilişkisine ve nihayet Kutbettin Aybek'in 1192'de Delhi Sultanlığını kurmasıyla da yöneten-yönetilen ilişkisine dönüşmesi, 665 yıl süren bir birliktelik yaratmış ve bu ilişkiler, İngilizlerin 1857'de Hindistan'ı işgaliyle sona ermiştir (Karaağaç, 2021). Bu tarihi süreç boyunca Türklerin az da olsa dillerinin izleri kalmıştır. Bengalcede Türkçe birçok unsurların bulunduğu gibi Türkçede de nadir birkaç unsur bulabiliriz. Türk dilinin etkilediği sahalardan Hint alt kıtasında, Bengalcedeki en bilinen Türkçe verintiler arasında Bengal dilinde olan kelimeler aşağıda verilmiştir: 1). Baba (বাবা) 2. Begüm (বেগম) 3. Çakmak (চকমক) 4). Dede (দাদা) 5). Korma (কোরমা) 6). Leş (লাশ) 7). Moğol (মোগল) 8). Nine (নানি) 9). Telaş (তলাস) 10). Tonga (তোঙ্গা) 11). Top (তোপ) 12). Türki (তুর্কি) 13). Urdi (উর্দি) gibi kelimelerdir (Mahmut, 2019). Türkçeye Bengalceden unsurlar düşünecek olursak Kaşgarlı Mahmut'un sözlüğünde yer alan ağaç veya sarmaşık anlamında gelen ‘’mandar’’ kelimesi ağaca sarılan bir bitki veya onun kurumasına sebep olan bir ağaç türüdür. Aslında bu ‘’mandar’’ kelimesi Bengalce মন্দার গাছ (mandar gas) kökünden gelmesi kuvvetle muhtemeldir. (Mahmud, 2020).

Temellendirme ve Sorunları

Çalışmalarımızın sonucunda sözlüğün bazı sorunları tespit edilmiştir. Hatasız eser olamayacağı gibi hataları tespit edip düzeltmekte de bir bahane olmamalıdır. Sözlüğün hazırlama aşamasındaki yöntemsel sorunu var olduğunu aşikârdır. Bu sorunların bazıları:

- Uzman kişi tarafından ele almaması
- İlgili kurumlar arasın iş birliği yapılmaması

- Bireysel çaba girişimi
- Ekip çalışması olmaması
- İlk hazırlama aşamasında eksik Teknik ve yöntem uygulanması
- Çalışmanın editoryal süreçten geçmemesi
- Tanıklama eksikliği
- Etiketleme açısından yetersiz olmasıdır.

Bu sorunların tespiti önemli ölçüde çözüme yakınlaştırmaktadır. Çalışmamızda yer alan sözlükçülük kuram ışığında sorunların uzman ekiple giderilmesi ve daha da yapıcı eleştirel yaklaşımı sergileyerek mükemmel bir sözlük hazırlanmasına yardımcı olacaktır. Sözlüğün hedef kitlesi ve karmaşıklıktan uzak olması gibi birçok müspet yönleri de bulunmaktadır. Sözlüğün genel yapısı yöntemsel olarak sözlükçülük kuramına uygun olarak görülmektedir.

Sonuç

Dil sadece abecelerden oluşmamaktadır. Dilin yaşamdaki anlamı, sevgiyi, üzüntüyü, mutluluğu ve öfke gibi duyguları konuşarak ya da yazarak ifade etmeyi sağlar. Bunlar ifade edilirken kullandığımız kelimeler vasıtasıyla yapılabilmektedir. Ancak bugünün kelimeleri dündekinden daha farklıdır. Dolayısıyla dil de bizimle yaşıyor ve hayat bulur. İnsanların dününü bugüne taşıyan ve bugününü yarımına taşıyacak olan yegâne araç dildir. Sözlükler dil aracılığıyla değirmendeki su gibi kelimeler taşır. Söz varlığı yok olmakla kendisi de yok olmaya mahkûm olur. Canlılığı korumak için diller arası ilişkiler çok önemlidir. Artıları ve eksiklikleri ile İlk Türkçe-Bengalce ve Bengalce-Türkçe Sözlük bu önemli kavrayışla Türkiye ile Bangladeş arasında derin tarihsel bağlantıları dil köprüsü ile daha da yakınlaştıracaktır. Bu eser Bangladeş'in değil alt kıtanın yani 268 milyon insan tarafından konuşulan Bengalce'nin omuzlarımızdaki yükü bir nebze olsa hafifletecektir. Aynı şey yüz milyonlarca Türkçe konuşan insanlar için de geçerlidir. Bu başlangıç mutlaka bir sonuç getirecektir. Bu sözlük sonraki süreçte daha faydalı eserler vermeye önemli bir rehber olacaktır. Diğer önemli bir husus çalışmamızdaki bulgular ışığında Sanskritçe, Hintçe ve Urduca ekseninde Bengalceyi de katarak araştırmalar derinleşirse Türkçe ile daha fazla ortak yönleri buluna bileceğine ümit ediyorum. Bundan sonra Türkçe-Bengalce ve Bengalce-Türkçe diller arasındaki bilimsel ilişki daha da pekişecektir. Her şeyden önce dilimiz varlığımızdır aynı zamanda kimliğimizdir.

Varlığımızı ve kimliğimizi üçüncü bir aracı dile ihtiyaç duymadan tanımak, anlamak ve anlaşılacak, bu eserin temennisi ve hedefidir.

Teşekkür

Sözlük çalışmasına kurum olarak maddi desteği veren TÜBİTAK'a, araştırmanın her aşamasında beni teşvik eden Prof. Dr. Atalay Şahin'e, Prof. Dr. Yusuf Benli 'ye ve danışmanım olarak Prof. Halim Öznurhan'a, her zaman fikirleriyle desteğini esirgemeyen değerli Doç. Dr. Mahmut Sami Özdil ve Erciyes Üniversitesi İlahiyat fakültesinin hocalarına minnettarlığımı sunuyorum. Ayrıca bu makalenin çalışmaları için UDEF'in Kayseri şubesi KUDER'e de teşekkürü bir borç bilirim.

Kaynakça

- Akalın, Ş. (2010). Sözlüğün Tarihi. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, 268-279.
- Akalın Ş. H. (2017). *Geçmişten Günümüze Türkçe sözlükçülüğü*. Ankara: Önka Yayınları.
- Argunşah, M. (2015). *Codex Cumanicus*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Ayverdi, İ. (2005). *Kubbealtı Lugatı*. İstanbul: Kubbealtı yayınları.
- Bayat, F. (2008). *Kâşgarlı Mahmud*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Bergenholtz, H., & Tarp, S. (2003, January). Two Opposing Theories: On H.E. Wiegand's Recent Discovery of Lexicographic Functions. *Hermes*, 31(31), 171-196. doi:10.7146/hjlc. v16i31.25743
- Bhattacharya, J. (1970). *Bangla Abhidhan Granther Parichay*. Kalküta: Kalküta Üniversitesi.
- Boz, E. (2006). Sözlük ve Sözlükçülük Sorunu. G. Gülsevin içinde, *Türkçe'nin Çağdaş Sorunları* (s. 1-44). Ankara: Gazi Kitabevi Yayınları.
- Boz, E. (2011, Yaz). Leksikografi Terimin Tanıtımı ve Türkçe Karşılığı Üzerine. *Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi* (4), 9-14.
- Çiçek, A. (2009, Ocak 1). Sözlük Bilim Açısından Kâmûs-i Türkî üzerinde bir

İnceleme. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2), s. 183-94.

- Devellioğlu, F. (1988). *Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lügat*. Ankara: Aydın Yayınları.
- Elahi, K. A. (2021). *Memnuniyetle Türkçe öğrenin*. Chittagong: Pheromone.
- Erikli, F. (2019, jun). Leksikografi Nedir. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 36(1), 1-10. doi:10.32600/huefd.441312
- Haider, A. F. (2018). *Turky Bhasha Shikha*. Dhaka: Career Intelligence.
- Kahraman, M. (2016). Sözlük Bilim Kuram, İlke ve Yöntemler Üzerine. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırma Dergisi*, 5(8), 3288-3312.
- Karaağaç, G. (2021). *Türkçe Verintiler Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Kaya, K., & Kidambi, S. (2013). *Hindi-Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Kurul. (1998). *Türk Dili ve Edebiyat Ansiklopedisi*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Mahmud, K. (2020). *Divanu Lugatut-Türk*. Ankara: Türk Dil Kurumu yayınları.
- Mahmut, H. (2019). *Vasha Shikkha*. Dhaka: Atlas Yayınları.
- Mehta, J. L. (1979). *Advanced Study in the History of Medieval India*. Yeni Delhi: Sterling Yayınları.
- Mishra, S. (2000). *Bangla Abhidhaner Kramabikash*. kalküta: Pustak Bipani.
- Murshid, G. (2009). *Atharo Sataker Gadya: Itihas O Samkalin*. Dhaka: Abasar.
- Özcan, E. (2018). Sözlükbilim ve sözlükçülük terimlerinin. *YILDIZ Journal of Educational Research*, 2(3), 1-13. doi:10.51280/yjer.2018.006
- Quaiyum, M. (1987). *Abhidhan*. Dhaka: Bangla Academy.
- Rundell, M., & Atkins, B. (2008). *The Oxford Guide to Practical Lexicography*. Newyork: Oxford University Press.
- Sarker, S. (2014, 9 Salı). *Bangladeş'teki Sözlük Çalışmalar*. Kalerkantho: <https://www.kalerkantho.com/print-edition/silalipi/2014/09/19/130547> adresinden alındı

- Shahidullah, M. (1965). *Bangladesher Anchalik Bhashar Abhidhan*. Dhaka: Bangla Academy.
- Sharif, A. (2008). *Bangla Ovidhan*. Dhaka: Bengal Akademi Yayınları.
- Subodh Sengupta, & Anjali Bose. (2016). *Sangsad Bengali Charitabhidhan*. Kalküta: Sahitya Sangsad.
- TDK. (2011). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- TDK. *Güncel Türkçe Sözlük*. Türk Dil Kurumu: <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı
- TDK. *Kısaltmalar Dizini*. Türk Dil Kurumu: https://tdk.gov.tr/wp-content/uploads/2019/01/K%c4%b1saltmalar_Dizini.pdf adresinden alındı
- TDK. *Sözlükler Hakkında*. Türk Dil Kurumu Sözlükleri: <https://sozluk.gov.tr/dosyalar/Kaynakca.pdf> adresinden alındı
- TÜBİTAK. (2021, Kasım 5). *2209-a- üniversite öğrencileri araştırma projeleri destekleme programları 1. dönem sonuçları*. TÜBİTAK: https://www.tubitak.gov.tr/sites/default/files/4000/2209-a_2021-1_sonuclar_05.11.2021.pdf adresinden alındı
- Wiegand, H. E. (2001). Was eigentlich sind Wörterbuchfunktionen? Kritische Anmerkungen zur neueren und neuesten Wörterbuchforschung. *In Lexicographica*, 217-248.

A Comparative Analysis of the Education Systems of Türkiye and Somalia: The Similarities and the Differences

Mohamed Sh Ali ¹

Abstract

The purpose of the study is to examine the similarities and differences between the education systems in Somalia and Türkiye, the study concentrated on the education system, general goals, educational acts, primary schools, and registration. Education in Türkiye is centralized and governed at the national level, while Somalia is decentralized and governed by the regional. Many differences can be imagined at the beginning of the study, but other disparities came up during the study. Somalia is an example of a country that just came up from a civil war that rips it to pieces for more than 25 years. In the methodology section, official papers and documents were used to compare the similarities and differences in the education systems of both countries. The researcher reviewed official documents, reports, graduate theses, articles, proceedings, National Education Councils' conclusions, and legislative texts consisting of official regulations. In each of the categories analyzed, their disparities were considerably bigger than their commonalities.

Keywords: Comparative Education, Somalia Education System, Türkiye Education system.

Introduction

The world is always changing and evolving. It requires reforms in all fields, including education. Countries that value education must invest in it in the same way that they do in scientific research and its applications. Investing in education is an investment in the future of a country. Curricula must then reflect the country's view of its future.

A school system can be defined as a collection of interconnected activities, practices, norms, and beliefs, as well as a body of knowledge that includes methods of conceptualizing, sharing,

¹ Dokuz Eylül University, Faculty of Education, Education Management and Supervision

expanding, proving, accepting, and rejecting certain claims and beliefs in a certain community. Education is defined as the process by which a community develops, acquires, imparts, shares, and validates knowledge. The education system encompasses all activities conducted in public and private schools at the federal, state, and community levels, including laws, policies, and regulations, funding, school staffing, and all learning and teaching activities.

The goal of comparative education is to make sense of the similarities and differences between educational systems. Thus, comparative education reveals the similarities and differences in the education systems of the countries under consideration. The goal is to benefit from the comparison. In addition to demonstrating similarities and differences, the goal of comparison is to define, persuade, inform, and benefit. (Güven & Gürdal, 2011)

Bray (2004) mentioned some of the earlier scholars' identified purposes for comparative education. Sir Michael Sadler, one of the great grandfathers of comparative education. According to Bray (2004), Sadler proposed that the practical value of studying the workings of foreign educational systems in a right spirit and with scholarly accuracy is that it will result in our being better equipped to study and understand our own. The emphasis in this quotation, according to Bray, is on an individual looking outwards and comparing patterns in other societies with those in his own.

Since the Justice and Development Party (AK Parti) took power in 2002, Türkiye has witnessed a series of dramatic transformations in social, political, cultural, and economic contexts—despite the fact that both sides supporting and opposing these transformations are available in the political arena and general public (Gök, 2016). This put Türkiye in G20 at the end of 2014, which lead to developments in many fields. To form the foundation for the country's progress, education had to be made available to the entire population. In 1924, the Law on Education Unification was passed, and the dual system of religious and secular schools was replaced by a single secular system. Compulsory education was also introduced at the time, though the government lacked the resources to enforce it strictly. It wasn't until the 1960s that serious efforts were made to make primary education more widely available (EP-Nuffic, 2015).

Somalia is recovering from a long and destructive civil war, and the country seems to have gained stability and development since the TFG mandate was over. The noticing development can be seen in the private and public sectors (UNESCO, 2022).

Research Objectives

This study aims to study the similarities and differences between the Somali and Turkish educational systems. This will point out their meeting points and disagreements. The study focused on the educational laws, the general goals, and the educational systems.

Methodology

This research contribution is based on a documentary comparison of government documents, policy papers, and scholarly articles. Ministry of Education, UNICEF, UNESCO, UNDP, and other academic papers for Somalia. In the case of Türkiye, MoNE (Ministry of National Education) circular letters as well as UNICEF (United Nations International Children's Emergency Fund), UNHRC, and UNESCO (The United Nations Educational, Scientific, and Cultural Organization) reports were collected and analyzed. We also included scholarly articles on the educational system to interpret government documents and policy papers and identify policy gaps more precisely.

The Countries' Demographic Variables

Table 1: Countries' demographic variables.

Name of the State	Somali	Türkiye
Capital	Mogadishu	Ankara
Government	Parliamentary Federal Republic	Presidential
Official Language	Somali	Turkish
Religion	Muslim	Muslim
Currency	Somali Shiling	Turkish Lira
Area	637,655 km ²	783,562 km ²

The Findings

The researcher explored the similarities and differences of each country according to research objectives. As mentioned above, the research focused on educational laws, general goals of education, and the educational systems of each country.

The general goals of the Turkish national education system were defined in Basic Law of National Education No. 1739 as (MoNE) (Ministry of National Education, 2005): The general

goals of national education are:

1. To educate all individuals as citizens who are committed to Atatürk's principles and reforms, as well as Atatürk's nationalism as expressed in the Constitution, who adopt, protect, and promote the Turkish Nation's national, moral, human, spiritual, and cultural values, who love and always seek to exalt their families, country, and nation, and who understand their duties and responsibilities towards the Republic of Türkiye, which is a democratic, secular, and social state governed by the Constitution.
2. To raise them to be constructive, creative, and productive individuals who are physically, mentally, morally, spiritually, and emotionally balanced, have a strong personality and character, the ability to think freely and scientifically, and a broad worldview, are respectful of human rights, value personality and enterprise, and feel a sense of responsibility to society.
3. To prepare them for life by developing their interests, talents, and capabilities, providing them with the necessary knowledge, skills, and attitudes, and instilling in them the habit of working with others, and ensuring that they acquire a profession that will make them happy and contribute to society's happiness.
4. In this way, the Turkish Nation can become a constructive, creative, and distinguished partner of contemporary civilization, while also increasing the welfare and happiness of Turkish citizens and Turkish society and supporting and accelerating economic, social, and cultural development within national unity and cohesion (MoNE, 2005).

While Somalian education goals state that education is the backbone of the nation's ability to achieve political, economic, and social development. Undoubtedly, the fundamental importance of education, the government is taking on the education of the country for the following purposes:

- To develop an understanding and vision based on Islam, national identity and values, and adaptation to the Muslim world and the world.
- Build a community based on priceless cultural and civic values, the protection of the law, and the social and national unity of the Somali nation.
- Promote equality of opportunity for all, by identifying and defining barriers that can

interfere with the development of individuals and communities in general.

- Produce the knowledge, skills, and traditions needed to rebuild the country and to meet the world.
- Protect and develop the natural environment so that it can be inherited by future generations.
- Encourage the community to make citizens, take care of interests and improve relationships with people, society, and the world (Education Act, 2017, A1).

As the millennium goals focused on education for all, both countries have primary educational goals.

In Somalia education, primary school is the foundation of the country. This level of education should be for the students:

- Encourage learning and practicing Islamic religion, good morality, and patriotism.
- Helps build physical, mental, and emotional properties.
- Provide basic knowledge and skills (Education Act, 2017, A12).

While in Türkiye, the primary program's goal is to provide children with the knowledge and skills needed for further education or skill training and with the behaviors and habits of good citizens. The goals of Türkiye's primary education program focus on creating the type of educational environment in which students learn subject matter knowledge and information about Turkish society; developing a comprehensive, broad view of the world; becoming knowledgeable about information technologies; and developing interpersonal skills. Parental involvement is important because the family is viewed as an integral component of the education system (“education state university”, n.d.).

Here we can see some similarities and differences existing in both general goals, it seemed to be the major goal to raising individuals with patriotism and cultural values are in both educational goals. The goals are stated the same in terms of building the quality and equality of individuals to have a better future and enabling them to get the desired skills and knowledge.

On the other hand, the goals have some differences. For example, in the first goal of the Somalia

educational objective, we can see that one of the goals is to enhance the understanding and perception of Islam. First, the goal of the Turkish educational general goals states that the aim of education is to raise all individuals as citizens who have committed to the principles and reforms of Atatürk, the nationalism of Atatürk as expressed in the Constitution, who adopt, protect, and promote the national, moral, human, spiritual, and cultural values of the Turkish nation; who love and always seek to exalt their families, country, and nation, who know their duties and responsibilities towards the Republic of Türkiye, which is a democratic, secular, and social state governed by the rule of law.

The second objective of the study compares the two countries in terms of education Acts. There are similarities in the constitutions of the two countries, Türkiye shares the same value of the basics and the right to get an education (Tur. Con. art. 42) with Somalia (Som. Con. art. 30). Yet there are some differences. Like in the Turkish Constitution, it is stated clearly that primary education is compulsory for both boys and girls (Tur. Con. art. 42), the same in the Somali primary schooling is compulsory and free in public schools. In addition, the compulsory of primary schooling is declared in the education act art 13. There is only the right to get a free education (Som. Con. art. 42. §8).

The Turkish Language is compulsory to be taught in Turkish education institutions. “No language other than Turkish shall be taught as a mother tongue to Turkish citizens at any institution of education. Foreign languages to be taught in institutions of education and the rules to be followed by schools conducting education in a foreign language shall be determined by law. The provisions of international treaties are reserved” (Tur. Con. art. 42, p 20), in the contrast Somali constitution do not include this however it is described in the educational Act (Education Act, 2017, A22 S1). In Somalia, Somali language is compulsory to taught in primary schools and at secondary level can be used Somali, Arabic or English. Teaching English language starts at third class of primary school.

The Somali Educational Act contains definitions of the role of the ministry and minister; general and primary educational goals, role of teacher and headteacher; and the ownership of non-public schools and building schools. The Turkish Educational Act covers the same topics as definitions of the role of the ministry and minister; educational goals; the role of teacher and headteacher, and school building and logistics.

Education System

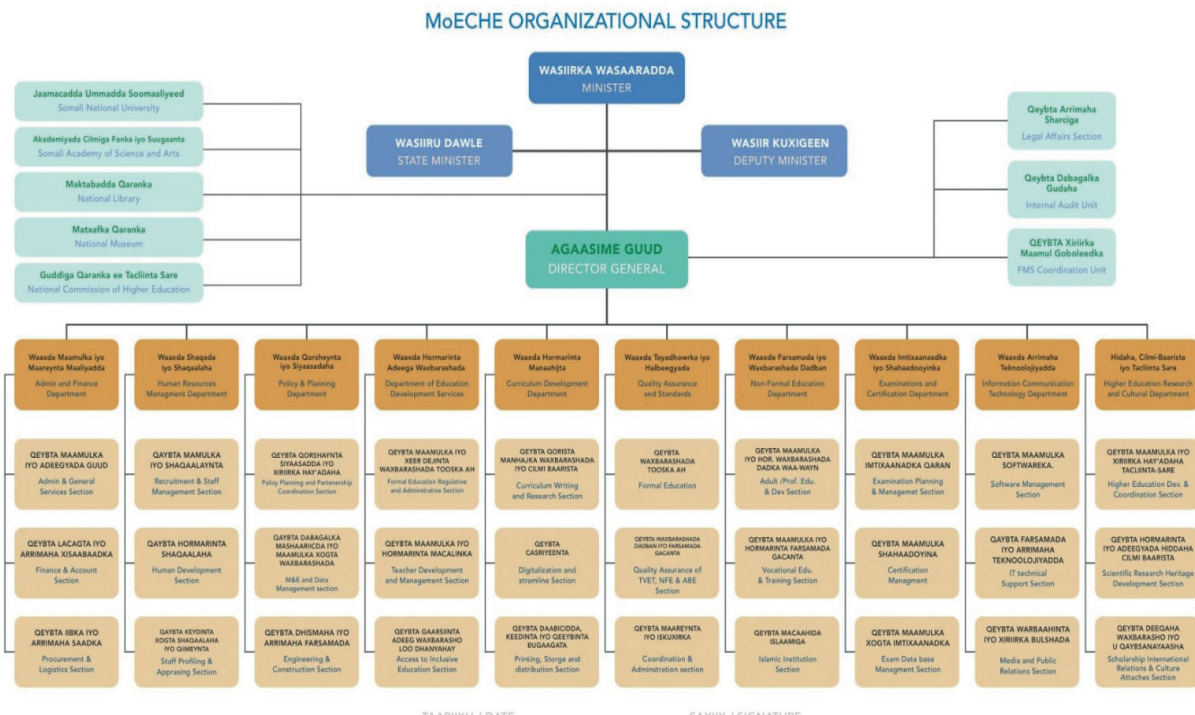
Somalia

The management of the educational system. The Ministry of Education, Culture and Higher Education (MOECHE), which is part of the federal government of Somalia, oversees the country's educational system and is in charge of its overall direction and management (Ministry of Education, 2018). To promote high-quality education and training for all citizens in order to promote both individual and national development, that is its mandate. Currently, the ministry is led by a Minister under which is a Permanent Secretary followed by two Director Generals (who report to the Permanent Secretary) (Ministry of Education, 2017). The MOECHE's organizational structure is based on the ministry's pre-Civil War size and capacity, when it employed over 50,000 people, including ministry staff and teachers. Six departments and 16 sub-departments within the ministry are currently in charge of the various tasks within the industry. These include the departments of umbrella and private education, public schools, policy and planning, quality assurance, and examination and certification (Ministry of Education, 2017).

With the passing of new legislation, Somalia is adopting a new legislation in education. On February 8th, 2021, the General Education Act of the Federal Republic of Somalia was approved by the Somali Parliament. The Act focuses on how education is delivered at the lower and upper primary, secondary, and postsecondary levels (UNESCO, 2022). Before this Act was passed, the General Education Act of July 30, 2017, governed the educational system. The MoECHE oversees education at the FGS level. State-level education is provided by the ministries of education and the Banadir Regional Administration (Education Directorate) in each of the Federal Member State FMS. After long civil war Somalia adopted federalism in 2004 and embarked on its implementation in 2012 (Dahir & SHEikh Ali, 2021), with this federalism Somalia becomes one nation with different Federal States. The four FGS Member States (Galmudug, Jubaland, Hirshabelle and Southwest) have signed a Memorandum of Understanding with the Federal MoECHE which defines their roles, responsibilities and relationships and establishes coordination and dispute resolution mechanisms. Puntland and Somaliland have established their own Ministries of Education, laws, policies and education sector plans (Ministry of Education, 2018). Private schooling is more common in Somalia than in public schools, where it is rare (Ministry of Education, 2018). The district education officers

are expected to oversee the school system at the district level, while the regional education officers and quality assurance officers support efforts to strengthen the education system at the regional level(UNESCO, 2022). A 6+3+3 system, which consists of six years of lower primary, three years of upper primary, and three years of secondary education, was in place in the sector until 2020, in addition to a 4+4+4 system, which consists of four years of lower primary, four years of upper primary, and four years of secondary education. The new law has standardized the entire educational system to a four-year lower primary education, four-year upper primary education, and four-year secondary education structure(UNESCO, 2022).

Figure 1: Organizational Structure of MoECHE

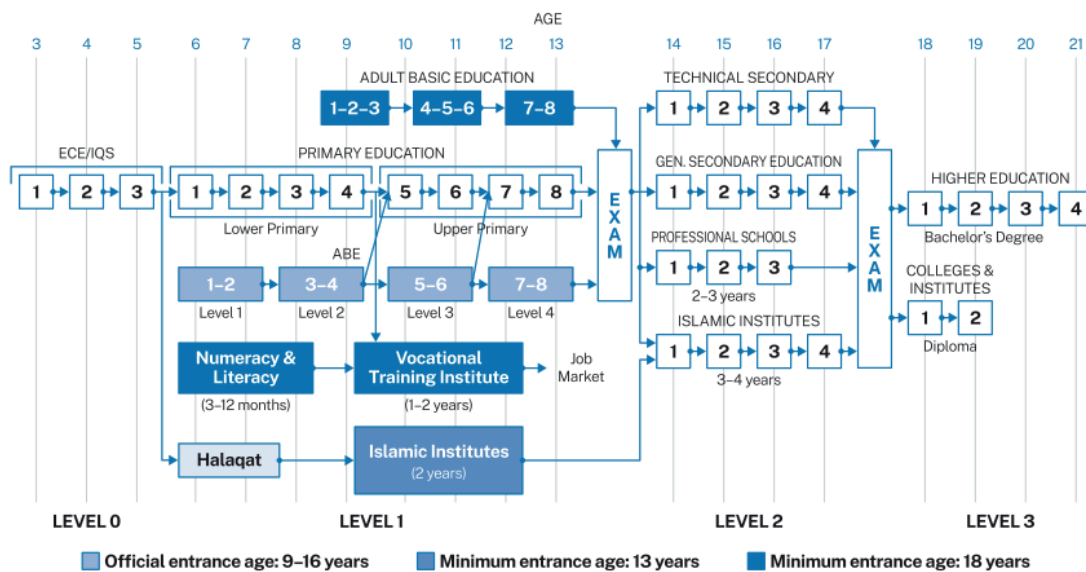

The structure states that the ministry is in the highest rank in the ministry, there is one deputy ministry and one state ministry and one general directorate. All the departments are run under the General directorate and report to Director. Every department has its own waaxda, who is responsible for directing and reporting to the superiors.

In terms of the education system of Somalia, it was reformed in the new educational act 2020 and divided into four levels; preprimary school, primary school, secondary school and higher education (UNESCO, 2022). School journey starts with Quranic level in generally or in some

good income families started with nursery schooling (Ministry of Education, 2017), schooling age starts at the age 6 to begin a compulsory and essential journey. Somalia has a low enrollment rate at 32.7 percent, meaning that an alarming 67.3 percent of primary school-age children were not in school (Heritage Institute for Policy Studies & City University, 2020). In the below formation we can see the structure of the Somali education system.

Figure 2: Structure of the Somali education system, 2021

Primary Schools

The schooling age is between 6 and 13, students will move from class one to class eight and then sit for an exam to finish this level and move to the secondary school level. All primary schools offer seven subjects, which include Somali Language (Literature), Islamic Studies, Science, Mathematics, social science (mixed Geography and History), Arabic Language, and English Language. Students will spend six hours in a day, 45 minutes per period, 15 minutes break, and five days in the week. The grading system in Somali is 1-100 or 80-100 excellent, 70-79 very good, 60-69 good, 50-59 average, and 0.00-49 fail.

Secondary Schools

General secondary education is for children or adults who have a Level 1 certificate. It has a theoretical entry age of 14 years, and will last for four years, going from Form 1 to Form 4.

Students who successfully complete this level of education are awarded a certificate of secondary education. This level will be concluded by a centralized national exam that enables the student to move to the next level (higher education) (UNESCO, 2022). This national exam is prepared and executed by the examination department of the ministry of education. The national exam consists of all subjects taught in the last class (form 4). All the students sit for the exam at the same time. The student will gain the secondary leaving certification if he/she passes in 7 subjects. Although secondary schools have been growing in past years. However, most of the schools had no facilities for learning and teaching, like libraries and laboratories. The academic year of primary and secondary schools consists of two terms. The first starts at the beginning of the first Saturday of August and ends in the third week of December. The second term starts on the first Saturday of January and ends in the last week of May. The number of subjects taught in secondary schools is different from the middle and primary schools. At the secondary level, 10 subjects are to be taught, while in primary and middle school there are eight subjects. The average minute for the class is 40 minutes, and working hours in secondary schools are 31.5, compared to 28 working hours in primary and middle schools (Ministry of Education, 2018b).

The gross enrolment ratio for all secondary age groups was 18.4 percent. Girls made up 40.4 percent of the students enrolled. (Heritage Institute for Policy Studies & City University, 2020). At this level, just scientific and arts subjects are taught; music or dance activities are not included. TVET is mostly private and fragmented and uncoordinated. Their services are limited to short term courses in subjects such as tailoring, electrical courses and working in beauty salons provided by NGO's or private agencies (Heritage Institute for Policy Studies & City University, 2020). It is worth mentioning that there is Islamic institutions that teaches Islamic Religion, ALhadith wa Usoolah. These institutions are same level as the general secondary or TVET.

Higher Education

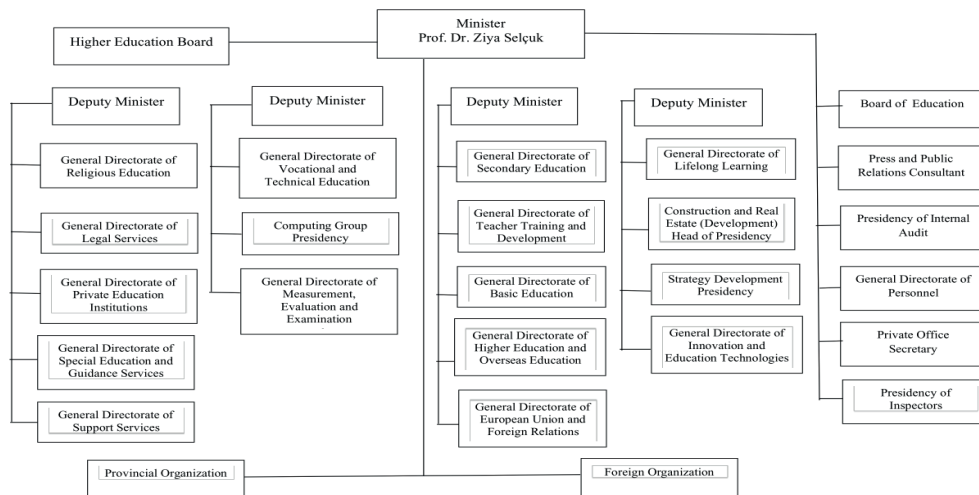
Higher education is private and totally not free. Approximately %95 of the universities in Somalia are private owned institutions. Only few public universities are found in Mogadishu, Bosaso and Borama. When you see the structure of the ministry of education, there is a unit called National Commission of Higher education. This unit is responsible to supervise and give accreditations to the universities. Mostly teacher training occurs in the higher education (Hussein, 2015).

Türkiye

The Ministry of National Education (MoNE) which is responsible for education and training in the Republic of Türkiye. The education system in Türkiye is a centralized administrated and everything goes through the Ministry of National Education (Beycioglu et al., 2014). The Ministry of National Education is not yesterday born institution, the idea of training and education service started in the period of Mohamud II (Ministry of National Education, 2022).

The Ministry of Education in the Republic of Türkiye was founded on 2 March 1926 with the Law No. 789 on the Educational Organization. With this law, the education system was structured; education was built on secular and scientific philosophy; and primary, secondary and higher education was organized according to certain principles (Apaydın, 2020). The education is free and compulsory in the public schools(Altinkalp et al., 2022), and educational activities are provided by the national ministry of Education both in public and private. The ministry has educational directorate in the 81 cities and 924 districts. City and district directorate consist of branches, bureaus, permanent boards and commissions (Güven & Gürdal, 2011).

Figure 3: Structure of the Turkey Ministry of education

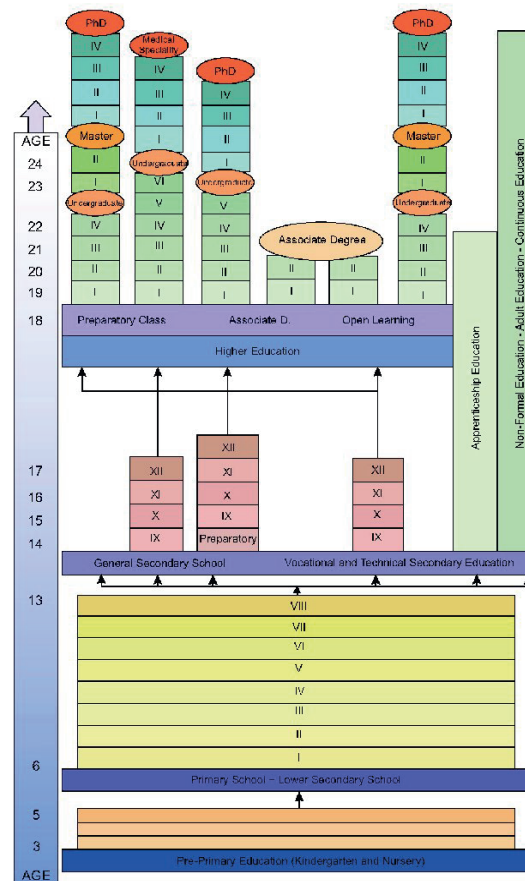
Structure and organization of education system of Türkiye (adopted from Apaydın, 2020) (the ministry of Ministry National Education is Mahmut Özer 2022). Look at the appendix 1.

The structure of the ministry of education is consisting of ministry, and three deputies, every deputy is responsible for a group of departments (Ministry of Education, 2022). Higher commission of Education was founded 1981, stated clear in the organizational chart and seemed

to be separated from the ministry, and is responsible for supervising and controlling higher education at public and private universities (Balbay & Kilis, 2018).

The formation and duties of the MoNE were governed by Laws Nos. 652 and 3797. Both laws essentially featured provisions on the MoNE's purpose and functions, the Ministry's central, provincial, and foreign organization, service units, the Board of Education, the National Education Council, working groups/boards, responsibilities and authority, appointments, and staffing (Apaydın, 2020).

Figure 4: Structure of the Turkish education system

Structure of education system of Türkiye (adopted from Kazancı et al., 2016)

Historically the education system goes back to the Ottoman Empire, and Republican schools were a continuation of the Ottoman 3+3+3+3 pattern which was first switched to 6+3+3 and later to a 5+3+3-year standard, in which the 5-year elementary schools replaced the 3-year iptidai and the 3-year Rushdiya, the 3-year Idadiya became the middle (orta) school and the

Sultani was now called the "Lise". Primary schools concentrated on the 3-R's rather than Holy Kur'an, plus life studies, history, geography, science and civics, handiwork, drawing, PT, and music, all taught in Turkish. The middle (Orta) school and lise were considered the first and second levels of the new secondary education (Varli, 2008). Recently, Türkiye follows a 4+4+4 pattern which is primary, middle and secondary school (Balbay & Kilis, 2018), Turkish education consists of formal and informal education. The aim of primary education is to ensure that every Turkish child acquires the basic knowledge, skills, behaviors, and habits to become a good citizen, is raised in line with national concepts of morality, and is prepared for life and for the next education level in line with his or her interests and skills.

The Ministry of National Education oversees the primary education program and establishes guidelines for passing classes, exams, and attendance. Prior to 1982, students began the primary program at age seven (Ministry of National Education, 2005).

Pre-Primary And Primary School

In Türkiye, pre-primary is not compulsory nor free and designed for children between 3-5 years of age (Miralay et al., 2021). Primary education covers the education of children in the 6-14 age group (Kazancı et al., 2016). Primary education is compulsory for all citizens, boys, or girls, and is provided free of charge in State schools. Primary education institutions are schools that provide eight years of compulsory and free education, but parents must buy the schools uniforms, books, and school supplies.

The core curriculum of the first, second, and third grades are primarily Turkish, mathematics, life science, and foreign language, however this varies by school. In fourth grade, the course 'life science' is replaced by the course 'science and social studies.' Foreign language instruction is generally prominent in private schools, with English being the most widely taught language, however some schools offer German, French, or Spanish instead. Some private schools teach two foreign languages concurrently (Kazancı et al., 2016).

Secondary Schools

Secondary schools educate children between the ages of 15 and 18 for at least four years following primary school. High schools, foreign language teaching high schools, Anatolian high schools, science high schools, Anatolian teacher training high schools, and Anatolian fine arts high schools are all part of general secondary education. Anatolian high schools and private

high schools often have longer daily schedules, with up to eight classes per day, than public high schools (Kazancı et al., 2016).

Secondary education follows primary education and cover up general, vocational, and technical high schools offering at least 3 years of education. The aim of secondary education is to give students a minimum common culture, to acquaint them with the problems of the individual and society, to teach how to seek solutions, to raise awareness to ensure their contribution to the socio-economic and cultural development of the country and to prepare students for higher education, for professions, for life and for business in line with their interests and skills (Ministry of National Education, 2005).

The last year (12th grade), however, is generally preparatory for university and/or working life. Some schools in secondary education are preferred. Therefore, a relative level of success is needed to enter a preferred school. To evaluate student success, the MNE organizes a common, national exam in the second semester of 8th grade. Sometimes private schools have different exams, and other times they only look at school grades. However, the final year (12th grade) is often preparation for university and/or working life. Some schools are preferred in secondary education. As a result, a certain level of success is required to gain admission to a favored institution. In the second semester of eighth grade, the MNE administers a standardized, national exam to assess student progress. Private schools may have various exams at times, whereas public schools may merely look at school grades (Kazancı et al., 2016).

The academic year typically begins in mid-September and concludes in mid-June, with some differences between urban and rural areas. There is normally a morning and an afternoon session during the school day, although in congested schools, there is a split session. Schools are open five days a week (Monday through Friday), for a total of 35-40 hours, Annual training period is 36 weeks (180 days) (Balbay & Kilis, 2018). Between January and February, there is a two-week winter vacation. Universities often divide the academic year into two semesters, which run from mid Sept to January and February/March to June/July (all about Türkiye, n.d.)

Higher Education

Higher education encompasses any postsecondary programs lasting at least two years. The system is made up of universities and non-university higher education institutions (police and military academies and colleges). Every year, the Student Selection and Placement Center

(SYM) administers a nationwide single-stage examination for admission to higher education. The institution was founded in 1974 and became a member of the Council of Higher Education in 1981 (Varlı, 2008). This exam is made up of two core entry exams. These are the Yükseköğretime Geçiş Sınavı (Higher Education Examination, YGS) and the Lisans Yerleştirme Sınavı (Undergraduate Placement Examination, LYS). The Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi (Student Selection and Placement Centre, ÖSYM), which is linked with the YÖK, organizes and manages the admission examinations (EP-Nuffic, 2015). Public owned Universities are more come then private universities, and since 2004 the number of universities is doubling (Gök, 2016).

Conclusion and Results

Similarities And The Differences Between The Two Countries

Table 2: Similarities between the countries

Similarities	Türkiye	Somalia
Responsible Agency for education	Ministry of Education	Ministry of Education
Universities	<u>YÖK</u>	NCHE
Structure	4+4+4	4+4+4
Schooling status	Free and compulsory	Free and compulsory
National Exam 8 th grade	8 th grade national exam	8 th grade national exam
Primary and secondary aging	Same	Same

As the table shows, the ministry of education is the responsible agent to educate children and promote their well-being in the two countries. Both countries have the same institution for higher education. In Türkiye, we have YÖK, as stated by articles 130 and 131 of the 1982 constitution, is in charge of university oversight in Türkiye. The case is the same in Somalia. NCHE is the responsible agent for verifying and giving accreditation to the higher education institutions in Somalia.

As for the structure of the education system, Somalia and Türkiye use the same pattern of 4+4+4, which is four primary, four middle schools, and four secondary schools. Somalia abandoned the previous pattern, which was 6+3+3. Historically, Türkiye used many patterns to

facilitate its education. In both countries, primary school is free and compulsory, in both countries free education is the right of any individual. The age at which children start schooling is the same. There is an 8th grade national exam in the two-education systems.

On the other hand, there are many differences between the two educational systems, in which Türkiye uses a centralized educational system, based in Ankara, which has the authority to decide and implement the educational policy of the country, and Somalia uses a decentralized system, where the country adopted the federalism system where the local state has its own ministry of education. The structure of the Turkish ministry consists of one minister and three deputies. Every deputy runs a number of departments and reports to the minister, while in Somalia there is one minister, one state minister, one deputy, and the General Directorate of the ministry. The GD is the machine that runs the whole ministry, and all departments report to him. After that, the GD will report to the minister. One more difference is that the audit unit of the ministry is a separate unit from the supervision of the deputies and directly reports to the Minister.

Table 3: Differences between the countries

Differences	Türkiye	Somalia
Program development	Centralized	Decentralized
Structure of the ministry	One minister and three deputies. Everyone has group of departments and report to the minister	One minister, one state minister, one deputy minister and one General Directorate which all departments report the DG and then the DG will report to the minister.
Audit of the ministry	Report to the minister	Report to the DG
Universities	Mostly owned by the state	Mostly owned by private
12th grade leaving certificate	No leaving certificate but there is admission national exam administrated by ÖSYM	National exam administrated by the ministry of education.
TVET	TVET is working in Türkiye public and private schools	No TVET public schools and no formal TVET schools.

Annual training hours	36 weeks (180 days)	43 weeks (215 days)
Working hours per week	35-40 hours	31.5-28 hours
Working days	Mon-Fri	Sat-Wed
Calendar	Mid Sept-mid June	Aug-May

In Somalia, the universities are all private owned institutions, and the public universities are few. Compare this to Türkiye, the public owned universities are more than private universities. Somalia students who finish the 12th grade and prepare to start new and challenging life has to sit for national exam. This exam is administrated by the ministry of Education, where in Türkiye the ministry has nothing to do with such exams. Actually, there is a division designed to administrate this exam, and it used to get an admission to a university. Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi (Student Selection and Placement Centre, ÖSYM, this exam is made up of two core entry exams. These are the Yükseköğretime Geçiş Sınavı (Higher Education Examination, YGS) and the Lisans Yerleştirme Sınavı (Undergraduate Placement Examination, LYS). Annual working hours are different, in Türkiye schools work 36 weeks (180) 35-40 hours per week in Türkiye and working days are Monday to Friday. School calendar is between Mid-September and ends in Mid-June. Compare to 36 weeks (180 days) 31.5-28 working hours and working days are Saturday to Wednesday in Somalia, where school calendar starts in August and ends in May.

References

- Abdinor Dahir & Ali Yassin Sheikh Ali (2021) Federalism in post-conflict Somalia: A critical review of its reception and governance challenges, *Regional & Federal Studies*, DOI: [10.1080/13597566.2021.1998005](https://doi.org/10.1080/13597566.2021.1998005)
- “All about Türkiye” (n.d.). Retrieved from <https://www.allaboutTürkiye.com/>
- “Education State University” (n.d.) Retrieved from <https://education.stateuniversity.com/pages/1563/Turkey-PREPRIMARY-PRIMARY-EDUCATION.html>

- Altinkalp, I., Vonkova, H., & Moore, A. (2022). The Policy of Inclusion: A Comparative Analysis of Refugee Education Policies in Germany and Türkiye. *Bulgarian Comparative Education Society*, 20, 94–100.
- Apaydın, Ç. (2020). THE ORGANIZATIONAL STRUCTURE OF THE CENTRAL ORGANIZATION OF THE TURKISH REPUBLIC MINISTRY OF EDUCATION. *European Journal of Education Studies*, 6(12), 1–16. <https://doi.org/10.5281/zenodo.3660685>
- Bray, M. (2004). Methodology and focus in comparative education. In M. Bray, & R. Koo (Eds.), *Education and society in Hong Kong and Macao: Comparative perspectives on continuity and change* (2nd ed., pp. 237-250). Hong Kong: Comparative Education Research Centre, the University of Hong Kong, and Dordrecht: Kluwer Academic Publishers
- Balbay, S., & Kilis, S. (2018). SDU International Journal of Educational Studies A Comparative Study of the Educational System , Teacher Education and English Language Education of South Korea and A Comparative Study of the Educational System , Teacher Education and English Language Edu. *SDU International Journal of Educational Studies*, 5(2), 1–12.
- Beycioglu, K., Sincar, M., Özer, N., Ugurlu, C. T., & Yildirim, C. (2014). Mapping the terrain of superintendency in Türkiye: Structural, institutional and normative features. In *Nova Science Publishers, Inc. All* (Issue October 2021, pp. 131–144).
- Constitution of the Republic of Turkey. https://global.tbmm.gov.tr/docs/constitution_en.
- Constitution of the Federal Republic of Somalia. <http://hrlibrary.umn.edu/research/Somalia-Constitution2012.pdf>.
- Dahir, A., & SHEikh Ali, A. Y. (2021). Federalism in post conflict Somalia A critical review of its reception and governance challenges.pdf. *Regional & Federal Studies*. <https://doi.org/10.1080/13597566.2021.1998005>
- EP-Nuffic. (2015). *Education system Türkiye: The Turkish education system described and compared with the Dutch system*.

- Gök, E. (2016). The Turkish higher education system from the kaleidoscope of Martin Trow. *Eğitim ve Bilim*, 41(184), 147–168. <https://doi.org/10.15390/EB.2016.3193>
- Güven, I., & Gürdal, A. (2011). Comparative analysis of science education systems of Türkiye and Canada. *Journal of Turkish Science Education*, 8(4), 89–110.
- Hussein, A. S. A. (2015). Educational challenges in post- - transitional Somalia Case study Mogadishu. *The Heritage Institute for Policy Studies*, 18. http://www.heritageinstitute.org/wp-content/uploads/2015/04/Educational-challenges-in-post-transitional-Somalia_ENG.pdf
- Kazancı, N., Gürbüz, A., & Kazancı, M. (2016). Geosciences Education in Primary and Secondary Schools in Türkiye. *Earth Education Science Global Perspectives*, 2(3), 20–21.
- Ministry of Education, C. and H. E. (2017). *Federal Government of Somalia Ministry of Education , Culture and Higher Education: Education Sector Strategic Plan 2018-2020*.
- Ministry of Education, C. and H. E. (2018). *Federal Government of Somalia Ministry of Education , Culture and Higher Education: Education Sector Strategic Plan*. 1–247.
- Ministry of National Education. (2005). *Basic Education in Türkiye. Background Report*. <http://dx.doi.org/10.1787/10482440705%0Awww.oecd.org/edu/reviews/nationalpolicies>
- Miralay, F., Tangiri, R. N., Sadeeq, S. A., & Timur, B. (2021). the Republic of Cameroon English Educational Sub-. *Near East University Journal of Education Faculty*, 4(2).
- UNESCO. (2022). Somalia Education Sector Analysis, Assessing opportunities for rebuilding the country through education. In *IIEP-UNESCO*.
- Varli, Z. (2008). THE STRUCTURE OF THE TURKISH EDUCATIONAL SYSTEM. *Practice and Theory in Systems of Education*, 3(2), 95–103.

Appendix 1

Figure 5: Structure of the Turkey Ministry of education Retrieved from the ministry website.

Metinlerarasılık Bağlamında: “Dinle Sana bir Nasihat Edeyim”

Nasratullah Morad¹

Prof. Dr. Şahin Köktürk²

Özet

Bu çalışmada, âşık edebiyatının en önemli saz şairlerinden biri olan Karacaoğlan'ın “Dinle sana bir nasihat edeyim” mısrasıyla başlayan, öğütleme türündeki şiiri metinlerarası ilişkiler açısından incelenmiştir. Gönderen metin-gönderilen metin/ler ilişkisini ortaya çıkarmayı amaçlayan metinlerarasılık, bu ilişkilerin hangi teknikler veya söz sanatlarıyla gerçekleştiğini de açıklar. Kubilay Aktulum bu teknikleri ortak birliktelik ve türev ilişkileri ana başlıkları altında toplamıştır.

Metinlerarasılık sonuçta bir yazar/şairin beslendiği/yararlandığı kaynaklarla olan -olumlu veya olumsuz- münasebetini de belirgin hale getirir.

Karacaoğlan'ın, öğüt içerikli bu şiirine metinlerarası ilişkiler açısından bakıldığında dinî ve millî olmak üzere iki kaynaktan yararlandığı, dinî olarak âyet ve hadislere, millî kaynaktan ise atasözü ve deyimlere göndermelerde bulunduğu görülmektedir.

Bu şiirin metinlerarası ilişki teknikleri aracılığıyla incelenmesi, Karacaoğlan'ın istifade ettiği bu iki kaynağı ne kadar önemseydiğini ve değer verdiğini de ortaya koymaktadır.

Anahtar Sözcükler: metinlerarasılık, Karacaoğlan, nasihat, atasözü, deyim, âyet, hadis

Disiplin: Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

¹ Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı doktora öğrencisi.

² Ondokuz Mayıs Üniversitesi Fen Edebiyatı Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Prof. Dr.

Giriş

17. yüzyıl ve sonrasında yazılmış cönk ve mecmualarda şiirlerine rastlanan Karacaoğlan; âşık edebiyatının en önemli saz şairlerindedir. Halk şairleri arasında en çok araştırılan ve hakkında yazı yazılan saz şairi olmasına rağmen doğum tarihi kesin olarak belli değildir. Yaşadığı yüzyıl olarak XV. yüzyıl sonları ile XVIII. yüzyıl başları arasında iki asırlık bir zaman dilimi söz konusudur (Albayrak, 2001: 377-378). Hayatı hakkında da kesin bilgi bulunmamakla birlikte 17. yüzyılda Çukurova-Toroslar 'da doğup, yörenin Türkmen aşiretleri arasında yaşadığı anlaşılmaktadır (URL- 1). Karacaoğlan'ın nerede öldüğü ve mezarının nerede olduğu da belli değildir. Mezarının bulunduğu yerler arasında Mersin, Adana, Maraş ve Erzurum zikredilmekle beraber bunların hiçbirinin kesin olduğu söylenemez (Albayrak, 2001: 378).

Karacaoğlan'ın hayatı hakkındaki bilgiler net olmadığı gibi onun şiirlerinin ilk söylendiği şekilleri hakkında karara varmak mümkün olmamıştır. Karacaoğlan'ın kendisinin olmayan birçok şiirin ona mal edilmesi de muhtemeldir. Âşık edebiyatının en belirgin özelliklerinden biri olarak kabul edilen irticali söyleyiş yeteneği, Karacaoğlan'daki birçok halk şairinin ulaşamayacağı bir düzeydedir. Buna dilinin sadeliği, yerel ve çarpıcı unsurların ustaca kullanımını da eklendiğinde Karacaoğlan'ın şiirinin gerçek yüzü ortaya çıkar (Albayrak, 2001: 378).

Karacaoğlan'ın şiirlerindeki dil ve söyleyiş güzelliği birçok Türk halk şairinin öncüsü olmuşsa da bu güzelliğe çok az şair ulaşabilmiştir. Öte yandan edebiyat tarihçileri tarafından eleştirilen şiirlerinde zaman zaman görülen morfolojik hataları şaire değil, tespit sırasında oluşan müstensih hatalarına bağlamak daha doğrudur. Böyle hatalar hemen hemen bütün halk şairlerinde görülür. Başta koşma olmak üzere türkü, semai, varsağı ve destan nazım şekillerini kullanan Karacaoğlan, şiirlerinin tamamını 4 + 4 + 3 yahut 6 + 5 = 11'li veya 4 + 4 = 8'li hece kalıbıyla yazmıştır (Albayrak, 2001: 378).

Pir Sultan Abdal, Âşık Garip, Köroğlu, Öksüz Dede, Kul Mehmet'ten etkilenmiş; Âşık Ömer, Âşık Hasan, Âşık İsmail, Kâtibi, Kuloğlu, Gevheri gibi çağdaş şairleri olduğu kadar, kendisinden sonra yaşamış Dadaloğlu, Gündeşlioğlu, Beyoğlu, Deliboran, Bayburtlu Zihni, Dertli, Seyranî, Zileli Talibî, Ruhsatî, Şem'î gibi halk şairlerini etkilemiştir. Daha sonra hem Meşrutiyet döneminde hem de Cumhuriyet döneminde halk edebiyatı geleneğinden yararlanan şairler Rıza Tevfik Bölükbaşı, Faruk Nafiz Çamlıbel, Behçet Kemal Çağlar, Necip Fazıl Kısakürek, Ahmet Kutsi Tecer ve Cahit Külebi Karacaoğlan'dan esinlenmişlerdir. 1920

yılından beri araştırılan, derlenen ve yayınlanan Karacaoğlan'ın şiirleri, beş yüzü aşkın yazılı kaynağa girmiştir (URL- 1).

“Dinle sana bir nasihat edeyim” mısraıyla başlayan bu Karacaoğlan şiiri, halk tarafından sevilen ve ezgisiyle okunan bir koşmadır. Bazı varyantlarında Pir Sultan Abdal mahlası görülen bu şiirin Karacaoğlan'ın Pir Sultan Abdal'a bir naziresi olarak düşünülebilir.

Karacaoğlan'ın söz konusu şiiri metinlerarasılık açısından incelendiğinde; bu koşmanın hangi kaynaklardan beslendiğini/yararlandığını, metinlerarasılık tekniklerinden hangilerinin kullanıldığını ve bu tercihlerin ne manaya geldiğini açık bir şekilde görmek mümkün olacaktır.

Şiiri, metinlerarası ilişkiler açısından değerlendirebilmek için önce metinlerarasılık kavramı hakkında bilgi vermek faydalı olacaktır.

Metinlerarasılık Kavramı

Metinlerarasılık altmışlı yılların edebiyat eleştirisinde, Julia Kristeva tarafından ortaya atılan, edebiyatın ve edebîliğin vazgeçilmez ölçütü olarak kabul edilen bir kavramdır. Metinlerarasılık; bir metnin başka bir metin içinde etkin olarak var olması, iki veya daha fazla metin arasında karşılıklı konuşma/alışveriş, bir metnin yeniden üretilmesi veya söyleyiş biçimidir (Akay, 2021: 15). Kavram, genel anlamıyla bir yeniden yazma işlemi olarak da algılanabilir. Bir yazar başka bir yazarın metninden parçaları, kendi metninin bağlamında kaynaştırarak yeniden yazmasıdır (Aktulum, 2000: 17).

Türk ve dünya edebiyatında metinlerarası tekniğin yeniliğini iddia etmek ve bu tekniği sadece postmodern edebiyat kuramlarına izafe etmek edebiyat kuramı bağlamında pek çok sorun yaratabilir. Çünkü iktibas, telmîh, irâd-ı mesel ve tazmîn gibi klasik belâgat ilminin öne sürdüğü edebî kavramları bir tarafa bırakmak, gelenek ile modern/postmodern arasındaki tüm bağların ortadan kaldırılması anlamına gelmektedir. Buradaki amaç, terimde karışıklık yaratmak değildir (Korkmaz, 2017: 71-72).

Metinlerarasında, her metnin eski metinlerden aldığı parçaları yeni bir bütün içerisinde bir araya getirdiğini ileri sürerek her metnin kendinden önce yazılmış öteki metinlerin alanında yer aldığı, hiçbir metnin eski metinlerden tümüyle bağımsız olamayacağı düşüncesi öne çıkar (Aktulum, 2000: 18).

Şair yazdığı şiirde iletmek istediğini (mesaj, anlam vb.) birçok teknikle gerçekleştirir. Yani şairin bir niyeti vardır. Bir edebi metinden bahsederken üç niyet söz konusudur. Birincisi “yazarın/şairin niyeti”, ikincisi “metnin niyeti”, üçüncüsü ise “okuyucunun/yorumcunun niyeti”dir (Eco, 1996: 19). "Edebiyat araştırması" denilince akla bu niyetlerin bir nevi incelenmesi gelir. Yazar/şair, amacını netleştirmek için birçok yolu kullanabilir; yeni anlatım tekniklerini deneyebilir; diğer sanatların imkanlarından yararlanabilir. Dili farklı şekillerde de kullanabilir (Köktürk, 2007: 151). "Niyet" kavramına şiir ve şair ekseninde atıfta bulunan Dursun Ali Tökel'e göre şair bir "niyet" sahibidir ve bu niyetini göstermek için dış dünyadaki nesnelere kullanır. Şair için her biri "araç" olan bu nesnelere, şairin ifade etmek istediği "duygu/düşünce"yi görünür kılmak/somutlaştırmak için gerekli tekniklerdir (2003: 40).

Bir şair veya yazarın kendinden önceki (art zamanlı), devrindeki (eşzamanlı) müelliflerin metinleriyle bir şekilde ilişkiye girmesi genel olarak metinlerarası ilişki diye tanımlanmaktadır. Bazı şairler başkalarına ait metinleri iktibas veya iktisab ederek kullanırlar (Köktürk, 2007: 151). Metinlerarası ilişkiler; iktibas, alıntı, telmih, içerik örtüşmesi, taklit (ciddi taklit-nazire), (alaylı taklit-tehzil-pastiş); gizli alıntı, anıştırma, gönderge, yansılama, öykünme, anlatı içinde anlatı basmakalıp söz gibi yöntemlerle gerçekleştirilmektedir (Çetin, 2003: 139).

Bir metne ayrışık unsurlar sokarak metnin çizgiselliğini kesen, birliğini bozan, onu başka bir metnin uzamına gönderen metinlerarası yoluyla, iki metin arasında alışveriş işlemi, "yeniden-yazma", "yapıştırma", "mozaik", "ayrışıklık", "yaptakçılık", "palempsest" vb. imgeler yaratır (Aktulum, 2000: 15).

Metinlerarasılık kavramının ilk defa Kristeva'yla birlikte postmodern eleştiri alanında kullanılmaya başlandığı bilinse de Aktulum'a göre ister çağdaş ister eski, ister klasik metinler söz konusu olsun, metinlerarasılık her yazı kılıfına özgü değişmez bir özelliktir. Hiçbir metin daha önce yazılmış başka metinlerden bağımsız olarak yazılamaz, açık ya da kapalı bir biçimde her metin daha önce yazılmış metinlerden izler taşır, önceki metinleri anımsatır (2000: 19).

Metinlerarası Yöntemler

Ortakbirliktelik İlişkileri

Gennete'in "iki veya daha fazla metin arasındaki ortak birliktelik ilişkisi, yani bir metnin diğerinde biçimsel ve çoğu zaman nesnel mevcudiyeti" tanımından yola çıkarak, iki tür metinlerarası ilişki tanımlanabilir: Ortak bir çağrışım ilişkisine dayanan “ortak birliktelik”

niteliğindeki metinlerarası ilişkiler; “türev ilişkisi”ne dayalı metinlerarası ilişkiler. Farklı metinlerarası yöntemler açık ve kapalı olarak değerlendirilebilir. Metne referansla, eserin başlığının veya yazarının açıkça belirtildiği ve alıntılarla (örneğin, parantez veya italik kullanımı) açık ilişkiler; bir esere farklı unsurların dahil edilmesi hakkında herhangi bir ipucu veya ipucu vermeden kapalı ilişkiler oluşturulabilir. Bu durumda metindeki ayrışık unsurları belirlemek okuyucunun sorumluluğundadır. Alıntı, gönderge, açık; gizli alıntı ve anıştırma, kapalı metinlerarası ilişkiler; yansılama (parodi), alaycı dönüştürüm (travestissement burlesque), öykünme (pastiş) ise bir türev ilişkisine dayanan ve açık metinlerarası biçimler sayılırlar (Aktulum, 2000: 93-94).

Alıntı ve Gönderge (Citation- reference)

Jacobson, alıntıyı “bir sözce içinde sözce, bir ileti içinde ileti, bir sözce üzerine sözce” olarak tanımlar (Aktulum, 2000: 94). Alıntı, bir yazarın bir başka yazarın eserinden kısa ya da uzun bir parçayı kaynağını açıkça belirterek, olduğu gibi kendi metnine aktarmasıdır. Yazarın alıntı yaparken beklentisi, alıntı aracılığıyla kendi metninin duygu, düşünce ya da okurda yaratacağı etki bakımından desteklenmesi, güçlenmesidir (Köktürk, 2019: 66). Genellikle ileri sürülen bir görüşü açıklamak ya da desteklemek için bir yazardan, ünlü bir kişiden alınan parça olarak tanımlanan alıntı ile bir sözce başka bir bağlamda yinelenir, böylelikle iki ya da daha çok metin arasında bir alışverişe olanak sağlanmış olur. Alıntı bilinçli, istemli bir anımsamadır. Başka metne ait bir kesit yeni bir metne sokularak ona yeni bir anlam yüklenir (Aktulum, 2000: 94-95).

Alıntının değergesi, bir yazarın yazmaya başlarken kullandığı öteki unsurlardan ayrılmaz: Antoine Compagnon’a göre, "Her yazı bir yapııştırma ve açıklama, alıntı ve yorumdur." Öyleyse yazmak hep yeniden-yazmaktır. Bir yazar yeni bir metin oluştururken bile aslında başka metinlerden aldığı parçaları bir bütün oluşturacak biçimde yan yana getirip kaynaştırarak bir yeniden yazma işine girer (Aktulum, 2000: 96).

Alıntı iki söylemi ya da iki metni, “alıntılanan metin” ve “alıntılayan metin” bağıntısına getirir. Bir sözcenin bir metinden öteki metne yer değiştirmesi iki metin arasında bir köprü kurar, bağ oluşturur (Aktulum, 2000: 96).

Karacaoğlan da şiirlerinde açık veya gizli alıntı yapmıştır. Bu alıntılarının bir kısmı aynen bir kısmı da düşüncenin ifadesi gereği değiştirilerek metne dahil edilmiştir. Bu ameliyede

Karacaoğlan, Türk edebiyatının ilk edebî ürünlerinden 17. yüzyıldaki eserlere kadar bir çok metinden yararlanmış, bazen bir dize içinde birbirinden uzak asırların söz varlığını bir araya getirmiştir. En çok müracaat ettiği kaynakların başında Pir Sultan Abdal’ın şiirleri gelmektedir. Bunun yanı sıra “Dinle sana bir nasihat edeyim” şiirinde Türk Halk Edebiyatı’ndan, Divan Edebiyatı’ndan, Tasavvufî Edebiyattan, “metinlerarasılık” örneklerinin; âyet ve hadislerden yapılan iktibasların da izleri görülmektedir.

Karacaoğlan’ın şiirinde bu metinlerarası ilişki biçimlerinden en önemlisinin ve en çok müracaat edilenin nazire (ciddî taklit) olduğunu söylemek mümkündür.

Nazire (Ciddî Taklit)

Ciddî ve alaylı olmak üzere iki çeşidi olan taklit, bir başka şairin metnini örnek alarak, ona benzer nitelikte metin üretmek demektir. İçerik örtüşmesi ile de karışabilir (Köktürk, 2007: 157).

Nazîrenin edebî kuramına ilişkin orijinal görüşleri ilk defa Abdülkâhir el-Cürcânî ortaya koymuştur. Ona göre nazîre bir şaire ait şiirin üslûp özelliklerinin onu aşmak amacıyla taklit edilmesidir (ihtizâ); bu taklitte kafiye ve tema birliği şart değildir. Taklit bazı lafzî benzerlikler taşıyorsa açık, taşıymıyorsa kapalı taklit adını alır. Bununla birlikte Cürcânî, başkasına ait bir dizenin kelimelerini eş anlamlı kelimelerle değiştirmenin çirkin bir selika olacağını ifade etmiştir (Durmuş, 2006: 455).

Yaygın anlamıyla nazîre daha çok şiirde görülür ve orijinal eserle aynı vezin ve revîde olur. Çoğunlukla onu aşmak amacıyla kaleme alınır. Bazen da nazîre eş değerde bir eser ortaya koymak, yarışmak veya ona duyulan ilgiyi ifade etmek için yazılır. Vezin ve kafiye birliği sebebiyle nazîrelerle nekâiz türü şiirler arasında şekil açısından benzerlik bulunsa da nekâiz atışmak gayesiyle ortaya konulduğundan nazîreden farklıdır (Durmuş, 2006: 455-456).

“Dinle sana bir nasihat edeyim” şiirinde metinlerarası ilişki açısından en çok müracaat edilen yöntemin nazire (ciddî taklit) olabileceğini belirtilmişti. Karacaoğlan’ın nazire yaptığı kaynakların başında ise Pir Sultan Abdal’ın aynı başlıklı şiiri gelmektedir.

Alıntılarının birçoğu metin ekleme şeklindedir. Yani Karacaoğlan yukarıda adı geçen kaynaktan maksadına uygun gördüğü mısra ve ifadeleri çoğu zaman hiç değiştirmeden, bazen de küçük değişikliklerle şiirine dâhil etmiştir. Pir Sultan Abdal’ın;

Dinle sana bir nasihat edeyim
 Hatırdan gönülden geçici olma
 Yiğidin başına bir hal gelirse
 Bunu ellere açıcı olma

kıtasıyla başlayan bu şiirine, Karacaoğlan;

Dinle sana bir nasihat edeyim
 Hatırdan, gönülden geçici olma
 Yiğidin başına bir iş gelince
 Anı yad ellere açıcı olma

dörtlüğüyle başlayan 6 bentlik bir nazire yazmıştır. Böylece Karacaoğlan başka metin, olay ve objelerle desteklemek suretiyle şiirinin muhtevasına çağrışım zenginliği ve anlam derinliği katmıştır.

Söz konusu şiir Karacaoğlan'ın Pir Sultan Abdal'a bir naziresi olarak düşünülebilir. Ancak iki metin arasında mahlastan başka önemli bir fark olmadığından bunun bir mahlas karışıklığı olması ihtimali de vardır.

Gizli Alıntı- Aşırma (Plagiat)

Metinlerarasının en açık ve en sık başvurulan biçimi olarak ayraçlar ya da italik yazı ile belirtilen “gizli alıntı” bir başka ifade ile “aşırma” şeklinde tanımlanır. Bir yazarın kendi düşünsel çabasının sonucu olmayan bir yapıttan, bazı bölümleri veya bütünü ayraçlarla belirtmeden, aşırıya varacak derecede, olduğu gibi kopyalaması, yazarın adının yerine kendi adını yazması, başkalarının yazısını kendi yazısıymış gibi göstermesi, onu sahiplenmesi olarak da tanımlanabilir. Aşırma, başkalarının fikirlerini, zahmetlerini ve ulaştıkları sonuçları kendisininmiş gibi gösterme çabasıdır. Aynı zamanda başkalarına ait cümleleri değiştirerek yeniden benzerini yazmak, başka yazarın ortaya attığı yeni fikri kendisininmiş gibi göstermektir. Gizli alıntı bir yazarın cümlelerini kopyalamak, anlatım biçimlerini kullanmak, bir yazıyı şeklini değiştirerek sözcüğü sözcüğüne yeniden-yazmaktır. Bunların dışında aşırma, bir metnin gizlice kendi metnine sokulması değil daha önceki yazarların metinlerini ve öne sürdükleri düşünceleri düzeltmek, böylelikle bir yazınsal geleneğe bağlı kalmamak, onun benimsetmeye çalıştığı ilkeleri yadsımaktır (Aktulum, 2000: 103-108).

Gizli alıntı üzerinde duran Michel Schneider'e göre ise şu ya da bu biçimde başkasına ait cümleleri, parçaları kendi eserine sokmayan yazar yok gibidir. Örneğin, Pir Sultan Abdal'ın "Dinle sana bir nasihat edeyim" diye başlayan koşmasını Karacaoğlan yeniden düzenleyerek ya da dörtlük sayısını artırarak 6 bent haline getirmiş olabilir. Şair 3. ve 5. bent dışında tüm mısraları Pir Sultan'dan aktarır. Burada gizli alıntı açıkça karşımıza çıkar. Benzeşmeler uzun ve fazla olduğu için yukarıda belirttiğimiz gibi "ciddi taklit" veya etkileşim olabilir. Üstelik şair alıntı yaptığı ya da metnin nereden geldiği hakkında hiçbir ipucu vermez.

Gönderme (Atıf)

Gönderme, bir eserin veya yazarın adını anmakla yetinmektir. Gönderme, belirli bir esere olabileceği gibi bir yazara, o sanatçının sadece en bilinen mısrasına, cümlesine veya günlük hayattan, popüler kültürden, dünyada gündemi belirleyen olay ve eserlerden birine vs. olabilir (Gökalp 2007:17). Karacaoğlan'ın "Dinle sana bir nasihat edeyim" şiirinde ise metinlerarası biçimlerinden olan "gönderme" görülmemektedir.

Anıştırma (Telmih)

Metinlerarasının çok kullanılan bir biçimi olan anıştırma, anıştırılan metin ile anıştırma yapan metin arasında bir "söyleşim"i işin içerisine sokar (Aktulum, 2000: 108-109). Anıştırma/telmih bir konuşmaya veya yazdığı önemli bir olaya, fikraya, atasözüne veya meşhur bir şiire, bir veya birkaç kelimeye işaret etmektir. Telmihteki göndermelerin amacı, o tür tarihî nitelikli bilgilerin çağrışımları yoluyla başka türlü düşünce veya duygular uyandırmak, iletiler aktarmaktır (Çetin, 2003: 142).

Dictionary of World Literary Terms, anıştırmayı şöyle tanımlar:

"Bir şeyi doğrudan anmadan belirtme. Doğrudan anma bir göndergedir. Anıştırma, bir sözcüğün alıntılanması ya da bir başka yapıtın, kimliği söylenmeden ya da açıkça bildirilmeden anılmasıdır." (Aktulum, 2000: 109).

Les Figures du Discours'da anıştırmayı "söylenen bir şeyin söylenmeyen bir şeyle olan ilişkisi ve bu şey konusunda bu ilişkinin uyandırdığı düşünce" olarak tanımlar (Aktulum, 2000: 110).

Anıştırmanın başka bir edebî esere, sanata, tarihe, kişilere vb. örtük bir gönderme olduğunu belirten Aktulum'a göre anıştırmanın da alıntı gibi geniş bir kullanım alanı vardır ancak anıştırma, alıntı gibi iki sözceyi (ibareyi) yan yana getirmek yerine, üst üste koyar, düzenlamanın altından söyleme ait bir yananlam çıkar. Daha çok iki düşünce arasında yapılan

yakınlaştırmadır. Bu açıdan biraz eğretiye benzer yarım alıntıdır, yarım ipuçlarından bütünü tamamlamaya yarayan bir iki kelime veya cümledir (Aktulum, 1999:113).

Gönderme (atıf) ve anıştırma (telmih), seçilen bu şiir için de geçerli olacaktır. Karacaoğlan, dinî, millî ve büyük insanların sözlerine de göndermede bulunmuştur.

Karacaoğlan'ın söz konusu şiiri metinlerarası ilişki bağlamında incelendiğinde, onu bir dönüşüm işlemine tabi tutarak yeni bir anlamla donattığı, daha önce okuduğu bir metinden kimi kırıntıları olduğu gibi metnine yerleştirmeye yetinmeyerek, bir yeniden-yazma işlemiyle, yeni bir anlam alanı yarattığı, başvuru ilk sözcenin içerisine sokulduğu yeni bir metnin bağlamında yeni bir işlev ile belirlediğini örneklerle göstermeye çalışacağız.

Mecliste arif ol kelamı dinle

El iki söylerse sen bir söyle (Sakaoğlu, 2004: 389).

Beyti Peygamber efendimizin (sav), “Az konuşmak imandan, çok söz nifaktandır” ve “En kolay ibadet, susmak ve güzel ahlakıdır” (İbni Ebiddünya) hadislerine bir göndermedir. “Bir din kardeşi konuşurken susmak mürüvvettendir.” (Hatib) Hadis-i şerifteki dinleyip susmak nezakettendir sözünü de söz konusu şiir anlatır.

Dörtlüğün “Hatıra dokunup yıkıcı olma” mısrası Teberani'nin; “İnsanın hatalarının, kusurlarının çoğu dilindedir.” Kalbe dokunup yıkıcı olmamayı hatırlatır.

“Size layık olan onu dinlemek” dizesi; Taberani'nin “Büyüklerle oturun, âlimlere sorun ve hikmet ehli ile beraber olun!” nasihatini çağrıştırmaktadır.

Fıkıh bilgini olan Beyhakî'nin “Ya âlim, ya talebe veya bunları dinleyenlerden olun! Yahut ilim ehlini sevenlerden olun! Bunlardan gayrısı olan helak olur!” nasihatleri “kötülerle konup göçücü olma” mısrasına gönderme olabilir (URL- 7).

Kısacası Karacaoğlan metnini İslamî değerlerden gelenler (ayet, hadis) ve Türk folklorundan gelenler (atasözü, deyim) gibi dinî ve millî kaynaklardan yararlanarak kurmuştur.

Karacaoğlan'ın söz konusu şiiri gönderme (atıf) ve anıştırma (telmih) için de geçerli olacaktır. Şairin şiirine metinlerarası bağlamında bakılınca daha çok Kur'an izlerinin olduğu sonucuna varırız.

Dinle sana bir nasihat edeyim

Hatırdan gönülden geçici olma

Yiğidin başına bir iş gelince

Anı yad ellere açıcı olma (Sakaoğlu, 2004: 389).

Bu şiirde “nasihat” kavramı Lokmân Hekîm’in oğullarına verdiği öğüde gönderme vardır (Lokmân Sûresi/12-14). Aynı zamanda Kur’an’ın başka bir âyetinde ise “İnsanlara öğüt ver; çünkü sen ancak bir öğüt vericisin!” (Gâşiye Sûresi/21) diye geçmektedir.

Sır saklamak ve sırrı açmamak için Kur’an Kerim’deki “Verdiğiniz sözü ve yaptığınız antlaşmayı yerine getirin. Çünkü ahidden (ötürü) mesuliyet muhakkak bulunuyor.” (İsrâ sûresi/34) âyetini hatırlatır (URL-4).

Elinden geldikçe sen eylik eyle

Hatıra dokunup yıkıcı olma (Sakaoğlu, 2004: 389).

Dörtlükteki “iyilik etmek”le ilgili birçok ayeti örnek verebiliriz. “Siz hep hayırlı işler yapmada birbirinizle yarışın” (Bakara, 148. ayet), “Bir de iyilik edin ve yaptığımızı güzel yapın. Doğrusu Allah iyilik eden ve işini güzel yapanları sever.” (Bakara, 195. ayet), “Allah yakınlarla iyilik etmeyi emreder” (Nahl, 90. ayet), “Allah iyi korunanlar ve hep güzellik yapanlarla beraberdir.” (Nahl, 128. ayet), “Allah Muhsinleri sever” (URL- 3) ayetlerine gönderme olabilir.

“Darılıp da başa kakıcı olma” mısrası da Bakara Suresindeki “Mallarını Allah yolunda harcayan, sonra da harcadıklarının arkasından başa kakıp incitmeyenler için rablerinin katında özel karşılık vardır. Artık onlar için korku yoktur, onlar üzüntü de çekmeyeceklerdir.”; “Ey iman edenler! Allah’a ve âhiret gününe inanmadığı halde malını insanlara gösteriş yapmak için harcayan kimse gibi sadakalarınızı başa kakmak ve incitmek suretiyle boşa çıkarmayın.” (263-264) Aynı zamanda Kur’an-ı Kerim’in diğer suresinin ayetlerindeki; “İşte başıma kaktığın bu nimet, gerçekte bir iyilik değil, İsrâiloğulları’nı kul köle yapmış olmanın bir sonucuydu.” (Şuarâ , 22. ayet), Onlar zâhiren müslüman oldukları için seni minnet altında bırakmak istiyorlar. De ki: “Müslümanlığınızı benim başıma kakmayın. Tam aksine, eğer iman iddianızda doğru ve samimi iseniz, asıl sizi imana erdirmekle Allah size iyilik ediyor demektir.” (Hucurât, 17. ayet), “Yaptığın iyiliği çok görüp başa kakma.” (Müddessir, 6. ayet) ayetlerinde göndermedir.

Alçaklarda otur gözet kendini

Katı yükseklerden uçucu olma (Sakaoğlu, 2004: 389).

Kim Allah'a kulluk etmekten çekinir ve büyüklük taslarsa, bilsin ki, O, onların hepsini huzuruna toplayacaktır.” (Nisâ Suresi, 172. ayet), Kulluğundan yüz çevirenlere ve kibirlenenlere gelince, onlara acı bir şekilde azap edecektir; bunlar kendileri için Allah'tan başka ne bir dost ne de bir yardımcı bulabileceklerdir (Nisâ Suresi, 173. ayet), Sakın ola ki, onlardan bazı gruplara verdiğimiz geçici dünya nimetine göz dikmeyesin! Onlardan yana üzülme, müminlere karşı da alçak gönüllü ol! (Hicr Suresi, 88. ayet); Sizin tanrınız bir tek tanrıdır. Âhirete inanmayanlara gelince, işte onların kalpleri inkârcıdır; onlar ululuk taslayan küstahlardır. Hiç kuşku yok ki Allah onların saklı tuttuklarını da açığa vurduklarını da bilmektedir. O, ululuk taslayanları sevmez (Nahl Suresi, 22.-23. ayet); Yeryüzünde böbürlenerek dolaşma! Ne yeri yarabilir ne de dağlarla boy ölçüşebilirsin (İsrâ Suresi, 37. ayet); “Küçümseyerek surat asıp insanlardan yüz çevirme ve yeryüzünde böbürlenerek yürüme! Çünkü Allah hiçbir kibirleneni, övüngenini sevmez.” (Lokman Suresi, 18. ayet) gibi ayetler yukarıdaki şiire gönderme olabilir.

Karacaoğlan'ın “muradım nasihat bunda söylemek- size layık olan onu dinlemek” dizeleri Lokman Suresi'nin “Biz insana anne babasıyla ilgili öğütler verdik.”, “Benim yolumda gidenlere uy” (14.-15.) ayetini çağrıştırmaktadır.

Şair'in “kötülerle konup göçücü olma” şiirindeki dize; “Kâfirlerle beraber oturmayın; yoksa siz de onlar gibi olursunuz” (Nisa Suresi, 140. ayet) ayeti, Allahü teâlâ, Davut aleyhisselama, “Beni sevmeyenlerle dostluk etme! Bunlar senin düşmanıdır. Kalbini karartır ve seni benden uzaklaştırır” ayetini hatırlatır.

Karacaoğlan'ın şiirinin ilk mısrası “nasihat” kavramı ile başlar. Bu kavram bizi Peygamber efendimizin, “Eddinü nasiha”, “Din nasihattir” (Buhari) hadisine götürür. Sır tutma konusundaki “Anı yad ellere açıcı olma” mısrası ise “Bir kimse, etrafına bakınarak bir söz söylese, o söz dinleyene emanettir” (Tirmizi), “Allah nezdinde, insanların en kötüsü, birbirinin sırrını başkasına söyleyen karı-kocadır” (Müslim) (URL- 5) gibi hadislere de işaret eder.

“Darılıp da başa kakıcı olma” mısrası ise Ebû Zer radiyallahu anh'den rivayet edildiğine göre Nebî sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: "Üç sınıf insan vardır ki kıyamet günü Allah, onlarla konuşmaz, yüzlerine bakmaz, onları temize çıkarmaz. Hem de onlar için can yakıcı bir

azab vardır." ve bu üç sınıf insan ise; "Elbisesini kibirle yerlerde sürüyen, yaptığı iyiliği başa kakan ve yalan yere yemin ederek ticaret malını iyi bir fiyatla satmaya çalışandır" cevabını verdi. (Müslim, İmân 171. Ayrıca bk. Ebû Dâvûd, Libâs 25; Tirmizî, Büyû' 5; Nesâî, Zekât 69, Büyû' 5, Zînet 103; İbni Mâce, Ticârât 30) (URL- 6). Başa kakmakla ilgili dize bu hadise göndermedir.

Kalbinde zerre kadar kibir bulunan kimse cennete giremez." (Müslim, İman, 147), "Allah'ı Teâla, kıyamet günü, böbürlenerek eteklerini yerlerde sürüyen kimsenin yüzüne bakmaz." (Buhari, Libas, 1, 5; Müslim, Libas, 43), Kim Allah'ı Teâlâ'nın rızası için bir derece tevazu gösterirse, bu sebeple Allah onu bir derece yükseltir. Kim de Allah'a karşı bir derece kibirde bulunursa, Allah da onu bu sebeple bir derece alçaltır." (İbn-i Mâce, Zühd, 16) (URL- 2) hadisleri "Alçaklarda otur gözet kendini, katı yükseklerden uçucu olma" mısraları ile ilişkilendirebiliriz.

"Kötülerle konup göçücü olma" ve kötü insanlarla bir araya gelmeyip insanlarla hem sohbet olma konusunda Peygamber efendimizin birisine hitaben: "Herkes sevdiği ile beraber olacaktır. Sen de, ahirette sevdiğinle beraber olacaksın" (Buhari) hadisine işaret olabilir.

Karacaoğlan'ın söz konusu şiirinde yukarıda bahsedildiği gibi millî kaynaklardan olan atasözleri ve deyimlerden de sıkça kullanmıştır.

Atasözleri geçmişten bugüne gelen geniş deneyim ve gözlemlerin ürünü olan kısa ve özlü sözlerdir. Bu sözler sanat bakımından değerlidir. Her atasözü genel bir kural, bir düstur niteliğindedir. Atasözleri, Türkçe'nin anlatım yönünden ne kadar zengin olduğunu ortaya koyarlar. Dolaysız, dolaylı (mecazlı), örneklemeli, karşılaştırmalı, öykünmeli, soru cevaplı anlatım biçimleriyle üslûpta zenginlik sağlarlar (Artun, 2009: 151-152).

Âşıklar düşüncelerini kısa ve özlü bir biçimde anlatmak, uyarılarda bulunmak, etkileyici ve sanatlı bir anlatım sağlamak için atasözlerini kullanırlar. Şiirlerinde sık sık atasözlerine başvururlar. Bu âşığın yetiştiği kültürün doğal sonucudur (Artun, 2009: 152).

Atasözleri Karacaoğlan şiirlerinde de sık sık görülmektedir. O da toplumun sözcüsü olarak bu işlevi yerine getirir.

"El iki söylerse sen birin söyle- elinden geldikçe sen eylik eyle" (iyilik yap denize at balık bilmezse Halık bilir), "asilzadelerden kötülük gelmez- sen iyilik et de o zâyi olmaz", "sev seni seveni zâyi etme emek" (sev seni seveni hak ile yeksan ise, sevme seni sevmeyeni Mısra sultan

ise) gibi cümlelerle, atasözü ifadeleri hissettirme, halkın yüzyıllar içinde dile kattığı zenginliği şiirine dahil etmiştir.

Sözlü gelenekteki en önemli söz kalıplarından başka bir bölümü de deyimler oluşturmaktadır. Deyim, bir kavramı belirtmek için bulunmuş özel bir anlatım kalıbıdır. Yol gösterme niteliği taşımaz, hüküm bildirmez (Artun, 2009: 152).

Karacaoğlan, şiirinde günlük konuşma dilinde sık kullanılan deyimlerden yararlanır. O, deyimleri güzellemelede bir öğüt vermekten çok genel bir tutumu belirleme amacıyla ve özel bir durumu anlatmak için kullanır.

Hatırdan gönülden geçmemek, başına iş gelmek, sırrı yad ellere açmamak (sır saklamak), hatıra dokunmak, hatır yıkmak, kendini bilmemek, başa kakmak, eline ekmek başına tokmak, bendini yoklamak, duzağını fendini dağıtmak, alçaklarda oturmak, katı yükseklerde uçmak, sevenin sözünden geçmemek, aşkın deryasını boydan aşımak, konup göçmek gibi anonim Türk halk edebiyatına ait olan deyim ve deyimsi ifadeleri kullanarak eserini zenginleştirmiştir.

Sonuç

Karacaoğlan, şiirlerine 17. yüzyılda yazılmış mecmualardan beri rastlanan ünlü saz şairidir. Aşık edebiyatının en önemli şairlerindedir. Karacaoğlan'ın şiirleri aşk ve doğa üzerinde kuruludur. Ayrılık, gurbet, sıla özlemi ve ölüm en çok değindiği konulardır. Duygularını, yaşadıklarını, düşüncelerini; içten, gerçekçi ve özgün bir şiir yapısı içinde anlatır. Karacaoğlan'ın, öğüt içerikli “Dinle sana bir nasihat edeyim” şiirine metinlerarası ilişkiler açısından bakıldığında dinî ve millî olmak üzere iki kaynaktan yararlandığı, dinî olarak âyet ve hadislere, millî kaynaktan ise atasözü ve deyimlere göndermelerde bulunduğu görülmektedir.

Söz konusu şiirde Karacaoğlan'ın amacı nasihat etmektir. O şiirinde farklı kaynaklara başvurur. Eserinin daha kaliteli olması için dinî ve millî kaynaklardan yararlanarak eserini kurmuştur.

Şiirin başından itibaren en çok başvurulan kaynakların başında Kur'an-ı Kerim ve hadisi şerif gelmektedir. Başvurulan diğer önemli kaynak ise Türk halk kültürüdür.

Karacaoğlan, “Dinle sana bir nasihat edeyim” şiirinde yoğun bir şekilde metinlerarası biçimlerini kullanmıştır. İncelenen şiirde dinî kaynaklardan olan Kur'an ve hadisten iktisablar; anonim halk edebiyatındaki atasözleri ve deyimlerin sık sık kullanıldığı tespit edilmiştir.

Kubilây Aktulum metinlerarasılık yöntemlerini ortakbirliktelik ve türev ilişkileri ana başlıkları altında toplamıştır. Söz konusu şiirde ortakbirliktelik tekniklerinden alıntı ve gönderge, gizli alıntı-aşırma (plagiat), anıştırma (telmih), nazire (ciddî taklit) ve gönderme (atıf) yöntemleri görülmektedir. Ancak türev ilişkilerinden olan yansılama (parodi), alaycı (gülünç) dönüştürüm ve öykünme (pastiş) yöntemlerini kullanmamıştır.

Kaynakça

- AKAY, H. (2021). *Metin Tahlilinde Yeni Yaklaşımlar -1*, editörler: Şelçık Çıkla vd., Çolpan Kitap, Ankara.
- AKTULUM, K. (2000). *Metinlerarası İlişkiler*, Ankara, Öteki Yayınevi.
- ALBAYRK, N. (2001). “Karacaoğlan”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 24, s. 377-379, İstanbul.
- ARTUN, E. (2009). *Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı*, Kitabevi Yay.
- ÇETİN, N. (2003). *Şiir Çözümleme Yöntemi*, Ankara.
- DURMUŞ, İ. (2006). *Nazire*, İslam Ansiklopedyası, Test Yayını. (<https://islamansiklopedisi.org.tr/nazire>) (erişim tarihi: 07.12.2021).
- Eco, Umberto (1996). *Yorum ve Aşırma Yorum*, (Çeviren: Kemal Atakay), Can Yayınları, İstanbul.
- GÖKALP-ALPASLAN, G. (2007). *Metinlerarası İlişkiler ve Gılgamış Destnının Çağdaş Yorumları*, İstanbul, Multilingual Yayınları.
- KORKMAZ, F. (2017). “Metinlerarası İlişkilerin Klasik Retorikteki Kökeni Üzerine Bir Araştırma”, *HİKMET-Akademik Edebiyat Dergisi [Journal of Academic Literature]*, Gelenek ve Postmodernizm Özel Sayısı, ss. 71-88.
- KÖKTÜRK, Ş. (2007). *Geçiş Sürecinde Bir Âşık Kağızmanlı Cemal Hoca*, Hece Yayınları, Ankara.
- _____,Ş. (2019). *Halkbilimi Araştırmaları -1*, Merdiven Yayın, Ankara.
- Kur’ân-ı Kerim ve Meâl-i Şerifi, (2000). Elmalılı M. Hamdi Yazır, İşaret Yayınları,

İstabnul.

- SABRİ KOZ, M. (2014). Karacaoğlan Kitabı, İstanbul, Kitabevi.
- SAKAOĞLU, S. (2004). Karacaoğlan, Akçağ Yayınları, Ankara.
- TÖKEL, D. A. (2003). “Anlama Götüren Kilometre Taşları: Divan Şiirini Redifine Göre Yorumlamak”, Yom Sanat, S. 11, Mart-Nisan 2003, s. 39-43.
- (URL- 1), <https://tr.wikipedia.org/wiki/Karacaoğlan>, (erişim tarihi: 04.12.2021).
- (URL- 2), <http://www.risaleforum.com/hadis-i-serifler/28574-konusmak-ve-susmak.html> , (erişim tarihi: 08.12.2021).
- (URL- 3), (erişim tarihi: 08.12.2021), <https://www.kuranvemeali.com/hayir-iyilik-ile-ilgili-ayetler>,
- (URL- 4), (erişim tarihi: 09.12.2021). <https://www.islamveihsan.com/sir-saklamak-ile-ilgili-ayet-ve-hadisler.html/amp>,
- (URL- 5), (erişim tarihi: 12.02.2022). <https://dinimizislam.com/detay.asp?Aid=1288>
- (URL- 6), (erişim tarihi: 13.02.2022). <https://www.islamveihsan.com/yapilan-iyiligi-basa-kakmak-ile-ilgili-ayet-ve-hadisler.html>
- (URL- 7), (erişim tarihi: 13.02.2022). <https://dinimizislam.com/detay.asp?Aid=1247>

Türkiye Türkçesinde ve Mısır Arapçasında Kadın Konulu Atasözleri

Rahma İbrahim Mohammed Abdulatif¹

Özet

Mısır, Osmanlıların hâkimiyetine girdikten sonra Türkler ile Mısırlılar arasındaki ilişkiler güçlenmiştir. O zamanda aynı kültürü paylaştıkları için her iki millet dil açısından ortak bir kültüre sahip olmuştur.

Bu çalışmada Türk ve Mısır toplumlarının kadın konulu atasözleri karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır.

Her iki millete ait olan kadınların atasözleri tespit edilmiştir. Mısır Arapçasının atasözleri için Ahmad Teymur tarafından hazırlanmış olan atasözleri sözlüğü ve konu ile ilgili yazılan makaleler incelenmiştir. Yaklaşık 3 bin atasözü taranarak kadın ve onun toplumsal rolleri ile ilgili olan atasözleri seçilmiştir. Türkçe atasözleri için Ulusal Tez Merkezi'nde konu ile ilgili yazılan tezler incelendikten sonra atasözleri fişlenmiştir. Bununla beraber kaynakça kısmında bulunan makalelerdeki atasözleri de taranmıştır.

Çalışmada kadının anne olarak, eş olarak, kız çocuğu olarak, elti olarak, dul olarak ve kayınvalide olarak nasıl konumlandığı gösterilmiştir. Bununla birlikte kadınlar ile ilgili genel yargılar içeren atasözleri belirtilmiştir. Zira bunlar kadının o toplum için ne ifade ettiğini anlamak açısından önemlidir.

Çalışmanın amacı, bu ortak kültürel unsurlara sahip olan iki milletin sosyal hayatta kadınların yeri aynı olup olmadığını tespit etmektir. Kadın kavramı içeren atasözlerinin her iki dilde benzerlik ve farklılıkları ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeleri: Kadın atasözleri, Mısır Arapçası ,Türkiye Türkçesi.

Disiplin: Türk Dili ve Edebiyatı.

¹ Doktora Öğrencisi, Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı.

Giriş

Sözvarlığı bir dilin kültür hazinesi, milletin karakteri ve kalıcı servetidir. Bütün dillerde mevcut olan bir kavramdır. Fransızca'da “vocabulaire”; İngilizcede “vocabulary”; Almancada “wortschatz” ve Arapçada “المفردات” terimleriyle karşılanmaktadır. Türkçede ise sözcük dağarcığı, sözcük gömüsü, sözcük hazinesi, kelime serveti, kelime kadrosu gibi farklı terimler bulunmaktadır.

Türk dilin sözvarlığının önemli unsurlarından biri olan atasözleri bir milletin aynası sayılmaktadır. Atasözleri, toplumun kimliğini oluşturmaktadır; zira atasözleri milletin bir konuya özgü düşüncelerini, görüşlerini ve tavsiyelerini yansıtmaya ve anlatma biçimidir. Atasözleri bir toplumun tarihsel süreç içerisinde meydana getirdiği ve nesilden nesile aktardığı değerli bir mirastır.

Çıkışları çok eskilere dayanan atasözleri anonim nitelikleri ve ilk taslakları başlangıçta bir kişinin yaratusıdır. Zamanla birçok kişi tarafından bu taslakların üzerine eklemeler, değiştirmeler yapılarak, onlara halkın benimsediği biçim verilmiştir (Güneş, 1999).

Aksoy'un *Atasözleri Sözlüğü*'nde atasözlerinin, ulusal varlıklar olduğuna geniş halk yığınlarının yüzyıllar boyunca geçirdikleri denemelerden ve bunlara dayanan düşüncelerden doğdukları vurgulanır ve bu sözlerin ulusun ortak düşünce, kanı ve tutumunu belirlediği ifade edilir (Aksoy, 2014).

Aksoy (1995) atasözlerini biçimsel özellikler ve kavramsal özellikler olmak üzere iki açıdan inceler. Atasözlerinin biçimsel özellikleri, belirli kalıp içerisinde, belirli sözcüklerle söylenmiş olması, kısa ve özlü olması ve geniş zaman ya da buyurma kipiyle kullanılmasıdır. Kavramsal özellikleri ise toplumsal olayların, doğal olayların olagelme durumuyla ilgili bilgi vermesi, az sözle zengin anlatımı olması, deneye ya da mantığa dayanarak töre öğrencesi bildirmesi, gerçekleri, felsefi görüşleri bildirmesi, görenek gelenekleri/birtakım inanışları bildirmesidir (Aksoy, 1995).

Bilinen ilk örnekleri Orhun Abidelerinde bulunan atasözlerinin en eski tanımı, *Dîvânu Lugâti't-Türk* adlı eserde bulunmaktadır. Saw olarak geçen atasözü “söz, haber, salık; mektup; risale; atalar sözü, darbimesel; kıssa, hikâye, tarihsel şeyler” olarak açıklanmaktadır (Atalay, 1991).

Mısırlılar ve Araplar da “atasözü” karşılığı “مثل” olarak kullanmaktadırlar. “مثل” kelimesi benzeme ve benzerlik anlamına gelmektedir. Genellikle atasözü söylemeden önce على رأي

"المثل" "mesele göre" anlamına gelen bir kalıpla başlamaktadırlar.

Arap atasözleri vecize mesel, kıyasî mesel ve hurafî mesel üçe ayırmaktadır. Vecize mesel: manası doğrudur. Kıyasî mesel: Bu teşbih veya temsil yoluyla herhangi bir fikir yahut o konudaki delilleri açıklama gayesi güden tavsif etme veya hikâye etme şeklindeki konuşmadır. Hurafî mesel ise, hayvan ve cansız varlıkların konuşmaları gibi rivayet edilen çok veciz ve yaygın sözlerdir (Uzun, 2003).

Yöntem ve Malzeme

Bu çalışmada mümkün olduğunca kadın ile ilgili çok sayıda atasözüne yer vermeye çalışılmıştır. Bunun doğrultusunda taranan atasözleri, iki kültürde kadının toplumsal rollerine vurgu yapması anlamında değerlendirilmekle birlikte iki toplumun müşterek yönleri ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. İki millette kadının yeri aynı olup olmadığı, kayınvalide rolü, eş rolü, kız çocuğu rolü, dul rolü gibi rollerin aynı şekilde konumlanıp konumlanmadığının gösterilmesi hedeflenmiştir.

Bu amaç doğrultusunda, Mısır Arapçasındaki ve Türkiye Türkçesindeki kadın ile ilgili atasözleri tespit edilmiştir. İki toplumda nasıl yorumlandığı ve her iki kültürün bakış açısı değerlendirilmiştir.

Mısır atasözleri üzerine yazılan Ahmad Taymur'un *Mısır Atasözleri Sözlüğü* adlı sözlüğü incelenmiştir. Bununla birlikte konu ile ilgili Arapça makaleler okunmuştur. Kadın kavramı içeren atasözleri tespit edildikten sonra Türkiye Türkçesinde bulunan atasözleri ile ortak konulara sahip olan atasözleri seçilmiştir. Türkiye Türkçesinde kadın ile ilgili atasözleri için "Arap Atasözlerinde Kadın Konulu Atasözleri", "Türk, Moğol ve Kore Atasözlerinde Kadın" ve "Türk- Rus Kadın Konulu Atasözleri" gibi tezler incelenmiştir. Bu tezlerdeki yer alan atasözleri taranmıştır. Bununla beraber konuya dair makaleler incelenmiştir. Çalışmada kadına ilişkin atasözlerinin yanında kadının toplumsal rollerine vurgu yapan atasözleri de gösterilmiştir.

Tespit edilen atasözleri kadının toplumdaki farklı kimliğine göre ve kadınla ilgili genel yargılara göre tasnif edilmiştir. Atasözleri alfabetik sıraya göre yazılmıştır. Mısır Arapçasında atasözlerinin orijinal şekli belirtildikten sonra Türkiye Türkçesine çevrilmiştir. Bundan sonra Türkiye Türkçesindeki benzeri verilmiştir.

Kız Çocuğuyla İlgili Atasözleri:

Kız Çocuğunun Olumsuz Karşılandığını ve Erkek Çocuğuna Göre Değersiz Olmasını Anlatan Atasözleri:

"أبو البنات شحات"

Anlamı: Kız babası dilencidir.

"اللي يخلف بنات عمره مايرتاح"

Anlamı: Kızı olan hep dertli olur.

"إن ماتت اختك انستر عرضك"

Anlamı: Kız kardeşin ölürse şerefın korunur.

"البنات تجيب العار والمعيار والعدو لباب الدار"

Anlamı: Kız eve kadar rezillik ve düşman getirir.

"صوت حية ولا صوت بنية"

Anlamı: Evde ejderha canavar sesi olsun, ancak kız sesi olmasın.

"عقربتان على الحيط ولا بنتين في البيت"

Anlamı: Evde iki kız bulunmak yerine duvarda iki akrep bulunmak daha iyidir.

"لا تبكي على اللي مات أبكي على اللي خلف بنات"

Anlamı: Ölene ağlama kızı doğurana ağla.

"موت البنات ستره"

Anlamı: Kızların ölmesi şerefın korunmasıdır.

"مسكينة اللي ماعندها غير البنات"

Anlamı: Kız çocuğundan başka çocuk doğurmayan kadına yazık.

"يا جايبة البنات يا شايلة الهم للمات"

Anlamı: Kızı doğuran kadın, ölünceye kadar dertli olur.

Türkçedeki Benzeri:

"Bir ev (gemi) donanır, bir kız (çıplak) donanmaz."

"Bir evde iki kız, biri çuvaldız biri biz."

"Kız doğuran, tez kocar."

"Kız olan evde tütün tüter mi, yedi kız bir oğlan eder mi?"

“Kızın var, sizin var.”

“Oğlan doğuran övünsün, kız doğuran dövünsün.”

“Oğlan olsun deli olsun, ekmek olsun kuru olsun.”

Kız Çocuğunun Olumlu Karşılandığını Anlatan Atasözleri:

"أبو البنات مرزوق"

Anlamı: Kız babası şanslıdır.

"بيت البنات بيت البركات"

Anlamı: Kızın bulunduğu ev bereketlidir.

"خلفة البنات رزق"

Anlamı: Kız çocuğunu doğurması rızıktır.

"مين يسعدها زمانها بتجيب بناتها قبل صبيانها"

Anlamı: Erkek çocuktan önce kız çocuğu doğurana ne mutlu.

Türkçedeki Benzeri:

“Bir anaya bir kız, bir kafaya bir göz.”

Erkek Çocuğu Doğuran Kadının Kız Çocuğu Doğuran Kadından Daha Üstün Olduğunu Anlatan Atasözleri:

"الست الي ماتجيش ولد حصيرة البيت أحسن"

Anlamı: Ev hasır, erkek çocuğu doğurmayan kadından daha değerlidir.

"أم البنت مسنودة بخيط وأم الولد مسنودة بحيط"

Anlamı: Kızın annesi ipe yaslanır, erkeğin annesi ise duvara yaslanır.

"لما قالولي ولد انسند ضهري وقام ولما قالولي بنت انهدت الحيطه عليا"

Anlamı: Erkek çocuk dediklerinde güçlü oldum; kız çocuğu dediklerinde yıkıldım.

Türkçedeki Benzeri:

“Avrat lâzım kalçalı, oğlan doğursun aslan pençeli.”

“Her buluttan yağmur yağmaz, her karıdan oğlan doğmaz.”

“Kız anası köşe minderi, oğlan anası kapı yaması.”

“Oğlan anası raf elması, kız anası ahır danası.”

“Oğlu, kızı olmayan avrattan, eski hasır yeğdir.”

Kızın Halasına Benzemesini Anlatan Atasözleri

"البننت لعمتها والولد لخاله"

Anlamı: “Kız halaya, oğlan dayıya.”

Türkçedeki Benzeri:

“Oğlan dayıya; kız halaya (çeker).”

Kızlara Karşı Siddet Uygulanması Gerektiğini Anlatan Atasözleri:

"أكسر للبت ضلع يطلعها أربعة وعشرين"

Anlam: Kızın kolunu kır yine başka yirmi dört kol çıkar.

"البننت إما جبرها أوقيرها"

Anlamı: Kız ya zorla tutulur ya da gömülür.

"البننت باللدح والولد بالمدح"

Anlamı: Kız dövmekle (terbiye edilir), erkek övmekle (terbiye edilir).

"دلح بنتك تعرك ودلح أبلك يعزك"

Anlamı: Kızını şımartırsan seni rezil eder, oğlunu şımartırsan senin değerine değer katar.

Türkçedeki Benzeri:

“Kızını dövmeyen, dizini döver.”

“Demir tavında, dilber çağında.” Kızgın ateşte kor hale getirilip şekil verilen demir ile serpilme çağındaki kız arasında da yine bir bağ kurulduğu göze çarpmaktadır (Aşan ve Demir, 2015).

Evlilik Konusunda Kadına Bakış Açısını Gösteren Atasözleri:

Eş Seçiminin Kadına Bırakılmaması Gerektiğini Anlatan Atasözleri:

"لو ساىوا البننت على مزاجها يا بتاخذ يا زمار يا طبال"

Anlamı: Kızı keyfine göre bırakırsalar ya davulcuyla evlenir ya da zurnacıyla.

Türkçedeki Benzeri:

“Kızı gönlüne bırakırsan ya davulcuya kaçar (varır) ya zurnacıya.”

Kızın Hemen Evlendirilmesi Gerekliğini Anlatan Atasözleri:

Hem Türkiye Türkçesinde hem de Mısır Arapçasında atasözlerinin çoğunda kızın daha doğduğu andan itibaren nasıl ve ne zaman evlendirileceği düşünülmektedir.

"البننت إن جري دمها جوزها وأخلص من همها"

Anlamı: Kız, hemen büyüyünce onu evlendirip derdinden kurtul.

"أخطب لبننتك وماتخطبش لأبنك"

Anlamı: Kızına koca ara, oğluna gelin arama.

Türkçedeki Benzeri:

“At beslenirken kız istenirken.”

“Demir tavında, dilber çağında.”

“Erken evlenen döl alır, erken kalkan yol alır.”

“Horoz küçükse tavuk düşer peşine”

“Kız kucakta, çeyiz bucakta.”

“Kız on beşe geldikte, kendin koca ara.”

“On beşindeki kız ya erde gerek ya yerde.”

“Sabah karnını doyuran, küçükken evlenen aldanmamış.”

Evlilik Çağında Kızın İsteyenleri Çok Olduğunu Anlatan Atasözleri:

"البننت بيدقوا بابها كتار بتفتح لواحد"

Anlamı: Kız evinin kapısını çok kişi çalar; kapı bir tek kişiye açılır.

Türkçedeki Benzeri:

“Bir kız bin kişi ister, bir kişi alır.”

Soylu Kızla Evlenmesi Gerekliğini Anlatan Atasözleri:

"اللي راسها بتوجعها صيت أبوها بينفعها"

Anlamı: Baş ağrıyan kadına babasının soyu yarar.

"اللي مابتزوج بخودها تنزوج بجودها"

Anlamı: Kadının güzelliği yaramazsa, soyluğu yarar.

"بنت الأصول تخاف من العار ولو ضربوها بالنار"

Anlamı: Soylu kız ateşe atılırsa bile namusunu korur.

"خد الأصيلة ولو كانت على الحصيرة"

Anlamı: Soylu kızı hasır üzerinde olsa da "çok fakir olsa da" al.

Türkçedeki Benzeri:

"At alırsan başlıdan, kız alırsan çarlıdan."

"At alırsan taydan, kız alırsan soydan al."

"Alma soysuzun kızını sürer gider anasının izini."

"Bez alırsan Musul'dan, kız alırsan asilden."

"Pekmezi küpten, kadını kökten al."

"Soylu al, çirkin olsun, soysuz güzel alma".

Erkeğin Karısına Karşı Şiddet Uygulaması Gerektiğini Anlatan Atasözleri:

"أذبح لها القطة"

Anlamı: İlk geceden karının gururunu kır.

"المرازي السجادة مرة على مرة يلزمها تنفيض"

Anlamı: Kadın halı gibidir, ara sıra silkelmesi gerekir.

"المرا مثل قطعة اللحم كل ما ضربتها طابت"

Anlamı: Kadın et gibidir vuruldukça daha yumuşak oluyor.

"بيجي من برا بيكسر الجره"

Anlamı: Dışarıdan gelir, testiye kırar.

Türkçedeki Benzeri:

"Babanın, kocanın, hocanın vurduğu yerden güller biter."

"Erkektir hem sever hem döver."

"Dayak, cennetten çıkmadır."

"Dövülmeyen kadın tımarsız ata benzer."

“Kabahat öldürende değil, ölüdedir.”

“Kadının karnından sıpayı, sırtından sopayı eksik etme.”

“Pişmiş aştan dövülmüş karıdan zarar gelmez.”

“Üç öğün kötek bir öğün yemek.”

Kadının Sıkı Korunması Gerektiğini Anlatan Atasözleri:

"ثلاثة لاتسلفهم الست والفرس والسلاح"

Anlamı: Üç şey ödünç olarak verilmez: kadın, at ve silah.

"المره زي الحصان إذا فلت اللحم فقدتها"

Anlamı: Kadın at gibidir onun gemi bırakılırsa kaybolur.

Türkçedeki Benzeri:

“At, avrat, kılıç emanet edilmez.”

“Avrat attır gemini boş tutma.”

Kadının Namusu ile İlgili Atasözleri:

"شرف البنت زي العود الكبريت بيولع مرة واحدة"

Anlamı: Kızın namusu kibrit çöpü gibidir bir kere yanar.

Türkçedeki benzeri:

“Avradı ar zapt eder, er zapt etmez.”

“Bey beyliğini verir, kız kızlığını vermez.”

“Tarlayı düz al, kadını kız al.”

Kadın ve Ev İlişkisi ile İlgili Atasözleri:

Evin Ruhunun Kadının Olduğunu Anlatan Atasözleri:

"الأم بتعشش والأب بيطفش"

Anlamı: Anne yuvayı kurar, baba yuvayı dağıtır.

"البيت من غير ست زي الجسد بلا روح"

Anlamı: Kadınsız ev, ruhsuz vücut gibidir.

"الست هي الي بتخلي البيت بيت"

Anlamı: Evi ev eden kadındır.

"الست هي الي بتخلي البيت جنة"

Anlamı: Kadın evi cennet yapar.

"السوق عل الرجال والتدبير على الستات"

Anlamı: Pazara gitmek erkeğin işi, evi yönetmek kadının işidir.

Türkçedeki benzeri:

"Avrat var ev yapar, avrat var ev yıkar."

"Dişi kuş yapar yuvayı, içini dışını sıvayı sıvayı."

"Er getiri, avrat yetiri."

"Evi ev eden avrat."

"Kadın erkeğin eşi, evin güneşidir."

"Kadınsız ev susuz değirmene benzer."

"Kadınsız hane kuşsuz kafese benzer."

Kadının Ev İşlerinde Becerikli Oluşunu Anlatan Atasözleri:

"الشاطرة تغزل برجل حمار"

Anlamı: Becerikli kadın eşek ayağı ile eğirebilir.

"الشاطرة تقول للفرن قود من غير وقود"

Anlamı: Marifetli kadın fırını yakıtsız yakar.

Türkçedeki benzeri:

"Becerikli kadın, fırını yakıtsız yakar."

"Erkek iş başında kadın aş başında belli olur"

"Erkek sel, kadın (avrat) göl."

"Eti ciğer eden de avrat, ciğeri et eden de."

"Kadın var arpa unundan aş yapar."

"Kadın var buğday ununu keş yapar."

“Yuvayı dişi kuş yapar.”

Kadın Güzelliği ile İlgili Atasözleri:

Güzel Kadın ile İlgili Atasözleri:

"الحو حلو ولو قام من النوم والوحش وحش لو أستحمى كل يوم"

Anlamı: Uykudan yeni uyanmış olsa bile güzel olan güzeldir ve her gün duş alsa bile çirkin olan çirkindir.

Türkçedeki benzeri:

“Güzelin uykudan kalkışı, çirkinin hamamdan çıkışı.”

Güzel Kadının Sorunlu Olduğunu Anlatan Atasözleri:

"البنات الحلو نص مصيبة"

Anlamı: Güzel kız bir felaketin yarısı demektir.

"البنات المليحة فضيحة"

Anlamı: Güzel kadın rezillik getirir.

Türkçedeki benzeri:

“Güzelin başında çile eksik olmaz.”

“Güzelin olduğu yerde kavga eksik olmaz.”

Türkiye Türkçesinde bu atasözlerine karşı farklı bir atasözü bulunmuştur: “Kızı güzel olanın ayağı yukarıda olur.” Atasözünden şunu anlamak mümkündür: Kızı güzel olduğu için erkek tarafından daha çok şey istenilebilir.

Güzel Kadının Gururlu Olduğunu Anlatan Atasözleri:

"الحو (الزين) مايعرض حاله"

Anlamı: Güzel kadın kendini sergilemez.

Türkçedeki benzeri:

“Güzel bürünür, çirkin görünür.”

Kadının Beceriksiz Olduğunu Anlatan Atasözleri:

"القرعة تتبها بشعر بنت أختها"

Anlamı: Kel kız, yeğenin saçıyla övünür.

"اللي ماتعرفش ترقص تقول الأرض عوجة"

Anlamı: Dans etmeyi bilmeyen yere eğik der.

"راحت تاخذ بتار أبوها رجعت حيلة"

Anlamı: Babasının intikamını almaya gitti, gebe döndü.

Türkçedeki benzeri:

"Avradın kazdığı kuyudan su çıkmaz"

"Kel kız, teyzesinin saçıyla övünür."

"Oynamasını bilmeyen kız 'yerim dar' demiş; yerini genişletmişler (bollatmışlar), gerim (yenim) dar' demiş."

Kadından Korkulması Gerektiğini Anlatan Atasözleri:

Kadının Kurnazlığını Anlatan Atasözleri:

"النسوان مصايد الرجال"

Anlamı: Kadınlar, adamların tuzağıdır.

"كيد النساء غلب كيد الرجال"

Anlamı: Kadının kurnazlığı, erkeğin kurnazlığını yendi.

"كيد الست بالست الي زيها"

Anlamı: Kadını kıskandıran kendisi gibi kadındır.

Türkçedeki benzeri:

"Kadının fendi, erkeği yendi."

"Kadın, kadının şeytanıdır."

Kadının Tehlikeli Olduğunu Anlatan Atasözleri:

"زي العقربة قرصتها والقبر"

Anlamı: Kadın akrep gibidir ısırınca insanı öldürür.

Türkçedeki benzeri:

“Alma uzun saçlarının ahını, gökten indirir şahini.”

“Ateşle oynama elini yakar, avratla oynama ömrünü yakar.”

“Karıdan korkmayan yanılır.”

Kadının Sinsiliğini Şeytana Benzeten Atasözleri:

"الست زي الشيطان لو ماغوتك عمتك"

Anlamı: Kadın şeytandır, eğer seni kandırmazsa kör eder.

"حطوا الست مع إبليس إبليس طلع يستغيث"

Anlamı: Kadını şeytanla beraber bıraktılar, şeytan yetişin! dedi.

"حيل النسوان غلبت حيل الغيلان"

Anlamı: Kadınların oyunları, şeytanın oyunlarını yendi.

Türkçedeki benzeri:

“Kadının şerri, şeytanın şerrine eşittir.”

“Kadının sofusu, şeytanın maskarası.”

“Kadın şeytana pabucunu ters giydirir.”

“Kadın, kadının şeytanıdır.”

Kadına Sır Söylenmemesi ve Güvenilmemesi Gerektiğini Anlatan Atasözleri:

"أمن للحية ولا تأمن لولية"

Anlamı: Yılana güven kadına güvenme.

"زي النسوان مايبحفظش سر"

Anlamı: Kadınlar gibi sır tutmaz.

"من أعطى سره لمراته يا طول عذابه وشتاته"

Anlamı: Kadına sır verene yazık onun pişmanlığı uzun sürer.

"يا مأمّن للنسوان يا تايه بالعنوان"

Anlamı: Kadınlara güvenen yolunu kaybeder.

Türkçedeki benzeri:

“Arı sırrı, karı sırrı.”

“Babaya dayanma, karıya güvenme, Kadında vefa borçlu da sefa aranmaz.”

“Kadına, çocuğa, sarhoşa sırrını açma.”

“Kadını sırdaş eden esrara tellal aramaz.”

Kadının Akli Kısa Olduğunu Anlatan Atasözleri:

"إسمع للمرء ولا تأخذ برأيه"

Anlamı: Kadını dinle ama fikrini alma!

"الراجل إبن الراجل اللي عمره مايشاور مرءه"

Anlamı: Gerçek adam kadının fikrini hiç almaz.

"شورة المرء بخراب سنه"

Anlamı: Kadının fikrini almak, bir yıldır harap demektir.

"المرء بنص عقل"

Anlamı: Kadın yarım akıllıdır.

"النساء ناقصات عقل ودين"

Anlamı: Kadınların dini ve akli eksiktir.

"لو الطلاق بأيد المرء بتصير الحياة مسخرة"

Anlamı: Boşanma kararı kadının elinde olsaydı hayat maskara olurdu.

"يا مشاور النسوان يا خسران"

Anlamı: Kadınların fikrini alan kaybeder.

Türkçedeki benzeri:

“Kadın kısmının saçı uzun, akli kısa olur.”

“Karının bir akli, erkeğin dokuz akli vardır.”

Sosyal Hayatta Kadının Kimliği İle İlgili Atasözleri:

Eş Kimliği:

14.1.1. Kadının Eşini Şekillendirmede Söz Sahibi ve Destekçi Olduğunu Anlatan Atasözleri:

"وراء كل رجل عظيم امرأة عظيمة"

Anlamı: Her başarılı adamın arkasında başarılı bir kadın vardır.

Türkçedeki benzeri:

"Kadın kocasını isterse vezir, isterse rezil eder."

"Erkeğin iyisi eşeğinden, kadının iyisi eşiğinden bellidir."

"İyi adam eşeğinden, iyi karı döşeğinden belli olur."

14.1.2. Kocanın Eşine Değer Vermekte Söz Sahibi Olduğunu Anlatan Atasözleri:

"اللي يقول لمراته يا عورة تلعب بها الناس الكورة"

Anlamı: Bir koca karısını hakaret ederse insanlar da karısını küçük görürler.

"اللي يقول لمراته يا هانم يقابلوها على السلام"

Anlamı: Bir koca karısına hanım efendi gibi davranırsa insanlar da merdivenlerde karısını karşılarlar. (insanlar karısı için yollara dökülür).

Türkçedeki benzeri:

"Kadını yeşil yaprak eden de kocası, kara toprak eden de kocası."

14.1.3. Karı-koca Arasındaki İlişki Mahrem Olduğunu Anlatan Atasözleri:

"الراجل ومراته زي القبر وأفعاله"

Anlamı: Karı- koca ilişkisi, mezardaki yaşanılanlar gibi gizlidir.

Türkçedeki benzeri:

"Karı koca arasına şeytan bile giremez."

"Karı koca ipek, ara yere giren köpek"

14.1.4. Kadının Evlilik İçerisinde Eşine Olan muhtaçlığını Anlatan Atasözleri:

"الست مالهاش غير بيت جوزها"

Anlamı: Kadın kocasının evinden başka bir evi yoktur.

"المره بلا رجل مثل البستان من غير سياج"

Anlamı: Kocasız olmayan kadın çitsiz bahçe gibidir.

"اللي جوزها يحبها الشمس تطلع لها"

Anlamı: Kocasını onu seven kadının yüzüne güneş çıkar.

"اللي مات جوزها يا غلبها ويا عوزها"

Anlamı: Kocasını ölen kadına yazık olur, insanlara muhtaç olur.

"حرمة من غير راجل زي الطربوش من غير زر"

Anlamı: Kocasını olmayan kadın püskülsüz fes gibidir.

"جهنم جوزي ولا جنة أبويا"

Anlamı: Kocamın cehennemi babamın cennetinden daha iyidir.

"ضل راجل ولا ضل حيطه"

Anlamı: Adamın gölgesi, duvarın gölgesinden daha iyidir.

"يا بخت من رضي عنها جوزها"

Anlamı: Kocasını kendisinden razı olduğu kadına ne mutlu.

Türkçedeki benzeri:

"Ağa başlı kardeşim olacağına, ağır başlı kocam olsun."

"Ayı idi mayı idi kocam idi ya; çalı idi çırpı idi evim idi ya."

"Baba, evlat, oğul ekmeği zindan ekmeği, koca, er ekmeği meydan ekmeği."

"Baba vergisi görümlük, koca vergisi doyumluk."

"Kadının şamdanı altın olsa mumunu dikecek erkektir."

14.1.5. Kadın Erkeğin Kalbini Nasıl Kazanabileceğini Anlatan Atasözleri :

"أقرب طريق لقلب الراجل معدته"

Anlamı: Erkeğin kalbine giden en kısa yol midesidir.

"جوزك يحبك عفية وأهلك يحبوكي غنية"

Anlamı: Kocanı seni sağlıklı sever, ailen ise seni zengin sever.

Türkçedeki benzeri:

"Erkeğin kalbine giden yol midesinden geçer."

"Kadın kocayı var sever, koca kadını sağ sever."

14.1.6. Kadının Evlilik Sürecinde Vefalı ve Akıllı Olmasını Anlatan Atasözleri:

"إذا كان الراجل بحر تكون المره جسر"

Anlamı: Erkek denizse, kadın köprü olur.

"المره خيرا لجوزها وشرها لأهلها"

Anlamı: Kadının iyiliği kocasına gider, kötülüğü ailesine gider.

Türkçedeki benzeri:

"Gece yatar gündüz açar, yıl düzlüğü erkek söyler kadın susar ev düzlüğü"

14.1.7. Evlendikten sonra Çocuk Sahibi Olan Kadının Değerinin Yüksek Olduğunu Anlatan Atasözleri:

"الست اللي ما بتخلفش زي العيار إللي ما بيصبش"

Anlamı: Çocuk sahibi olmayan kadın hedefi tutmayan kurşuna benzer.

Türkçedeki benzeri:

"Beşiği sallayan el dünyaya hükmeder."

"Çocuklu kadın, kargalı çınar, civcivli tavuk."

"Çocuklunun ağzı, çocuksuzun gözü oynar."

"Kadın eşik dibinde değil, beşik dibinde belli olur."

"Kadını eve bağlayan altın şıkırtısı değil beşik gıcırtısıdır."

14.1.8. İkinci Eş İle İlgili Atasözleri:

"القديمة تحلى ولو كانت وحلة"

Anlamı: "İlk karı çirkin olsa da yine güzel görünür"

Türkçedeki Benzeri:

"İlk avrat çarık, sonraki sarık"

Görüldüğü üzere Mısır Arapçasında atasözü birinci kadının tarafındadır. Türkiye Türkçesindeki atasözü ise tam tersi ikinci kadının tarafındadır. Ancak Türkiye Türkçesinde erkeğin iki kadınla evlenmesini engellemek için şu atasözlerine rastlanmıştır: "İki karılı bittin, iki analı süttin ölür." Ve "Kadının biri âlâ, ikisi beladır."

Mısır'da İslam'da mubah olduğu için erkek dört kadınla evlenebilirken Türkiye'de bir kadından fazla evlenmek suç olarak kabul edilmektedir. Ancak eskiden Türkiye'nin bazı köylerinde

resmi olmadan iki kadınla evlenenler vardı.

Anne Kimliği İle İlgili Atasözleri:

14.2.1. Annenin Şefkatini Ve Çocuklarına Sevgisini Anlatan Atasözleri:

"البيت بلا أم زي الجاكت بلا كم"

Anlamı: Annesiz ev kolsuz ceket gibidir.

"الأم بتعشش والأب بيطفش"

Anlamı: Anne yuvayı kurar, baba yuvayı dağıtır.

"القرد في عين أمه غزال"

Anlamı: Maymun yavrusunu ceylan gibi görür.

"اللي مالوش أم حاله يغم"

Anlamı: Annesiz olanın haline üzülür.

"اللي عنده أمه ماتشيلش همه"

Anlamı: Annesi yanında olanı merak etme.

"إن ماتت أمك مات مين يودك"

Anlamı: Eğer annen ölürse, senin sevenlerin öldüler demektir.

"غير الأم ما بتلم"

Anlamı: anneden başka kimse yuvayı korumaz.

"ما عرفش قيمة أمه إلا لما شاف مرات أبوه"

Anlamı: Ancak üvey annesini görünce annesinin kıymetini bildi.

"ما يتيم غير يتيم الأم"

Anlamı: Öksüz olan anne öksüzdür.

"مفيش أحن من الأم"

Anlam: Anneden daha şefkatli kimse yoktur.

Türkçedeki benzeri:

“Ağlarsa anam ağlar, gerisi yalan ağlar.”

“Ana gibi yar olmaz, Bağdat gibi diyar olmaz.”

“Ana ölünce, baba amca olur.”

“Ana yürekten yana.”

“Analı koç olur, anasızlar hiç olur”

“Analı kuzu, kınalı kuzu.”

“Ananın bastığı yavru (civciv) incinmez (ölmez)”

“Annesi olmayan yuva dağılır.”

“Baba öksüzü öksüz değil; ana öksüzü öksüz.”

14.2.2. Anne ile Kız Arasındaki İlişkiyi Anlatan Atasözleri:

"أقفي القدرة على فومها البنت تطلع لأمها"

Anlamı: Testiyi ters çevir, kızın annesine çektiğini görürsün.

"البنت حبيبة أمها"

Anlamı: Kız, annesinin canı.

"بخت أمي أخده في كمي"

Anlamı: Annemin şansını “yenimde” aldım.

Türkçedeki benzeri:

“Ana kızına taht kurmuş, baht kuramamış.”

“Analı kızlı, sırları gizli.”

“Ananın bahtı kızına.”

“Anasına bak kızını al, kenarına bak bezini al.”

“Anneyle kız, helvayla koz.”

“Bir anaya bir kız, bir kafaya bir göz.”

“Oğlan atadan öğrenir sofrayı, kız anadan öğrenir biçki biçmeyi.”

14.2.3. Annenin Çocuklarını Farklı Gözle Görmesini Anlatan Atasözleri:

"الخنفسة عند أمها عروسة"

Anlamı: Dişi osurgan böceği, annesinin gözünde gelindir.

"القرد في عين أمه غزال"

Anlamı: Maymun yavrusunu ceylan gibi görür.

"خنفسة شافت بنتها على الحيط قالت دي لولية في خيط"

Anlamı: Dişi osurgan böceği yavrusunu görmüş ipteki inci gibi evladım var demiş.

Türkçedeki benzeri:

“Karga yavrusuna bakmış benim ak pak evladım demiş.”

Kayınvalide Kimliği İle İlgili Atasözleri:

"الحما عمى وأم الزوج عقربة سامة"

Anlamı: Kayınpeder fenalık ve kocanın annesi zehirli akreptir.

"أنكوي بالنار ولا تفعد حماتي في الدار"

Anlamı: Ateşle yanarım ama kayınvalidem ile aynı evde kalmam.

"إن كتر ضحك حماتك خافي على نفسك"

Anlamı: Kayınvaliden çok gülürse eğer kendin için kork

"على أبنها حنونة وعلى مراته مجنونة"

Anlamı: Kayınvalide, oğlu ile şefkatli olur, gelini ile deli olur.

"قالو يا حمًا ماكنتيش كنة قالت كنت ونسيت"

Anlamı: Kayınvalideye gelin olmadın mı diye sorarsalar oldum ama unuttum der.

"لو كانت الغلة أد التبني كانت الحمّة حبت مرات الابن"

Anlamı: Mahsul ile saman aynı miktarda olsaydı kayınvalide gelinini severdi.

Türkçedeki benzeri:

“Gelin bildiğini işler, kaynana dudağımı dişler.”

“Gelin çiçek, her dediği gerçek; kaynana yılan, her dediği yalan.”

“Gelinin dini yok, kaynananın imanı.”

“Kaynana dinsiz, gelin dilsiz olur.”

“Kaynana pamuk ipliği olup raftan düşse gelinin başını yarar.”

“Kaynana öcü, oğlu cici.”

“Kaynananın iyisi, kırk arşından kuyusu.”

“Kızım sana söylüyorum gelinim sen dinle.”

“Üvey etme, özünde bulursun; geline etme, kızında bulursun.”

Kadının Dul Kimliği İle İlgili Atasözleri:

"الأرامل بينفخها ابليس"

Anlamı: Şeytan, dul kadını şeytanlaştırır.

Türkçedeki Karşılığı veya Benzeri:

“Dul karı, şeytan karı; aldatır, alır bekârı.”

Kadının Üvey Anne Kimliği İle İlgili Atasözleri:

"زوجة الأم سخط من الرب"

Anlamı: Üvey anne Allah’ın cezasıdır.

"ما عرفش قيمة أمه إلا لما شاف مرات ابوه"

Anlamı: Üvey annesini gören kendi annesini kıymetini bilir.

Türkçedeki Benzeri:

“Analık, fenalık (kara yamalık).”

“Üvey, öz olmaz; kemha, (ketenden) bez olmaz.”

Kadının Elti Kimliği İle İlgili Atasözleri:

"دق القرفة ولا صباح السلفه"

Anlamı: Şıvgınların kabukları toz haline getirilmek, eltin ile sabahta görüşmekten daha iyidir.

"مركب الضراير سارت ومركب السلايف غارت"

Anlamı: Kuma gemisi yürüdü ve elti gemisi defol gitti.

Türkçedeki benzeri:

“Elti eltiden kaçır, görümceler bayrak açar.”

“Elti eltiye eş olmaz, arpa unundan aş olmaz.”

“Kuma gemisi yürümüş, elti gemisi yürümemiş.”

İki Kültür Arasında Bire Bir Benzeyen Atasözleri:

Türkiye Türkçesinde ve Mısır Arapçasında farklı konularda kadınla ilgili bire bir benzeyen birçok atasözlerine rastlanmıştır. Bu atasözlerinde aynı görüş ve aynı ifadeler de kullanılmıştır.

Tablo1: Mısır Arapçası İle Türkiye Türkçesi Arasında Bire bir Benzeyen Atasözleri.

Mısır Arapçası	Türkiye Türkçesi
"البننت بيدقوا بابها كتار بتفتح لواحد" Anlamı: Kız evinin kapısını çok kişi çalar; kapı bir tek kişiye açılır.	"Bir kız bin kişi ister, bir kişi alır."
"البننت لعمتها والولد لخاله" Anlamı: Kız halaya, oğlan dayıya.	"Oğlan dayıya; kız halaya (çeker)."
"الحو حلو ولو قام من النوم والوحش وحش ولو أستحمى كل يوم" Anlamı: Uykudan yeni uyanmış olsa bile güzel olan güzeldir ve her gün duş olsa bile çirkin olan çirkindir.	"Güzelin uykudan kalkışı, çirkinin hamamdan çıkışı." "Güzel bürünür, çirkin görünür."
"الحو (الزين) مايعرض حاله" Anlamı: Güzel kadın kendini sergilemez.	"Oğlu, kız olmanın avrattan, eski hasır yeğdir."
"الست إلي ماتجيش ولد حصيرة البيت أحسن" Anlamı: Ev hasırı, erkek çocuğu doğurmamayan kadından daha değerlidir.	"Evi ev eden avrat."
"الست هي إلي بتخلي البيت بيت" Anlamı: Evi ev eden kadındır.	"Becerikli kadın, fırını yakıtsız yakar."
"الشاطرة تقول للفرن قود من غير وقود" Anlamı: Becerikli kadın, fırını yakıtsız yakar.	"Kel kız, teyzesinin saçıyla övünür."
"القرعه تتباها بشعر بنت" Anlamı: Kel kız, yeğenin saçıyla övünür.	"Oynamasını bilmeyen kız 'yerim dar' demiş; yerini genişletmişler (bollaştırmışlar), gerim (yenim) dar' demiş."
"اللي ماتعرفش ترقص تقول الارض عوجه" Anlamı: Dans etmeyi bilmeyen yere eğik der.	"Avrat attır gemini boş tutma."
"العريكه ترقص تقول الارض عوجه" Anlamı: Evi ev eden kadındır.	
"المره زي الحصان إذا فلت اللحم فقدتها" Anlamı: Kadın at gibidir onun gemi bırakılırsa kaybolur.	"Ananın bahtı kızına."
"بخت أمي أخده في كمي" Anlamı: Annemin şansını "yenimde" aldım. tuzağıdır.	"At, avrat, kılıç emanet edilmez."
"ثلاثة لاتسلفهم الست والفرس والسلاح"	

Anlamı: Üç şey ödünç olarak verilmez: kadın, at ve silah. "كيد النساء غلب كيد الرجال" Anlamı: Kadının kurnazlığı, erkeğin kurnazlığını yendi. "لو سابوا البنت على مزاجها يا بتاخذ يا زمار يا طبال" Anlamı: Kızı keyfine göre bırakırsalar ya davulcuyla evlenir ya da zurnacıyla. "ما يتيم غير يتيم الأم" Anlamı: Öksüz olan anne öksüzdür.	"Kadının fendi, erkeği yendi." "Kızı gönlüne bırakırsan ya davulcuya kaçar(varır) ya zurnacıya." "Baba öksüzü öksüz değil; ana öksüzü öksüz."
--	---

Sonuç

Atasözleri bir toplumun uzun yıllara dayanan yaşadığı hayat tarzını, inandığı görüşü, yansıttığı kültürü ve kazandığı tecrübeleri gelecek nesillere aktaran bir kavramdır. Bu atasözleri nesilden nesile kalan değerli bir mirastır. Zira atalarımız tarafından bize gelen tavsiyelerdir ve günümüze kadar konuşurken bizim kullandığımız vecizelerdir.

Çalışmada taranan atasözlerinin hepsine burada yer vermek mümkün olmamakla birlikte Mısır Arapçasında ve Türkiye Türkçesinde kadının daha çok yaşam süreci boyunca üstlendiği kız çocuğu, evlendiğinde gelin, eş, anne, kimi zaman teyze, elti ve kayınvalide gibi roller üzerinde çok sayıda atasözleri bulunmuştur ve bunların çok büyük bir kısmının olumsuz anlamda olduğu tespit edilmiştir. Kadının aile içindeki rolü dışında birey olarak işleyen atasözlerinin sayısı oldukça az görülmüştür.

Kız çocuğu üzerine söylenen atasözleri incelendiğinde hem olumlu hem de olumsuz yargılar içeren atasözlerine rastlanmıştır.

Her iki toplumda cinsiyet eşitsizliği ve ayrımcılığı ifade eden atasözleri hemen hemen aynı oranda bulunmuştur. Bu atasözlerinden kız çocuğu sahibi değil erkek çocuğu sahibi olmanın önemli olduğu çok net bir şekilde anlaşılması mümkündür.

Mısır Arapçasında kızın uğursuz olmasına ve istenilmemesine dair atasözleri Türkiye Türkçesindeki göre daha çok fazla olduğu görülmüştür. Ayrıca Mısır Arapçasında "Evde iki kız bulunmak yerine duvarda iki akrep bulunmak daha iyidir." ve " Kızların ölmesi şerefın korunması demektir." gibi atasözlerinde kız çocuğuna karşı kullanılan ifadeler Türk

atasözlerindeki daha çok sert ve ağır kabul edilmiştir. Dolayısıyla Türk atasözlerinde kız çocuğu Mısır atasözlerine göre daha iyi seviyededir. Bununla birlikte erkek çocuğu doğuran kadın kız çocuğu doğran kadından daha üstün olduğunu anlatan atasözlerinde yine de oğlan çocuğun değeri, kız çocuğuna göre yüksek olduğu vurgulanmıştır.

"أم البنت مسنودة بخيط وأم البنت مسنودة بحيط"

Anlamı: Kızın annesi ipe yaslanır, erkeğin annesi ise duvara yaslanır.

Türkiye Türkçesinde ise "Oğlan anası raf elması, kız anası ahır danası." Atasözleri buna örnek olarak gösterilmiştir.

Buna karşılık her iki kültürde kız çocuğu sahip olmasının hoş olduğunu anlatan atasözleri de bulunmuştur. Bu tip atasözleri için Mısır Arapçasında daha çok örneğe rastlanmıştır.

Kıza karşı şiddet uygulanması ve baskı yapılması gerektiğini anlatan atasözleri, her iki toplumun atasözlerinde kızın terbiyesinde şiddet uygulanması gerektiği ifade edilmiştir. Kadının kendisinden beklenen davranışları yerine getirmediği durumda dayak yemeyi hak ettiği gösterilmiştir. İncelenen Kaynaklarda Mısır Arapçasında kıza yönelik şiddet ile ilgili atasözlerinin sayısı dört adet, Türkiye Türkçesinde ise iki adettir. Evlendikten sonra kadına yönelik şiddet için Mısır Arapçasında 2 örneğe rastlanırken Türkiye Türkçesinde yedi örneğe rastlanır.

İki kültürün de eş seçmekte kızın ailesinin iyi olması ve kızın namuslu olması gibi nitelikler aynı derecede vurgulanmıştır ve kızın güzelliğinden daha çok asaletli olması gerektiği anlatılmıştır. Dolayısıyla bu iki milletin eş seçmekteki kriterlerinin aynı olduğu görülmüştür.

Evlilik ile ilgili atasözleri üzerinde durulması gereken bir diğer husus ise kızın erken evlendirilmesi gerektiğidir. Bu husus ile ilgili söylenen atasözlerine daha çok Türk atasözlerine rastlanmıştır. "On beşinde kız ya erde gerek ya yerde" atasözünden hareketle, anlaşılacağı gibi kadın için evlenmesi ya da öldürülmesi eş tutulmaktadır. Kız, belirli bir yaşa gelip evlendirilmediği takdirde ailesine zarar verebilecek şekilde tehlikeli görülmektedir (Umar, 2019). Ancak bu atasözü ile ilgili şunu belirtmek gerekmektedir. Günümüzde On beşinde olan bir kız çocuğu evlendirmek Türk Medeni kanununa göre suç olarak kabul edilmektedir.

İki millette de evliliklerde ailenin seçimi önemli olduğu, kadına bu konuda pasif bir rol verildiği ve eş seçiminin kıza bırakılmaması gerektiği anlatılmıştır. Bu durum iki kültürde bire bir aynı

şekilde ifade edilmiştir.

"لو سابوا البنت عل مزاجها يا بتاخذ يا زمار يا طبال"

Anlamı: Kızı keyfine göre bırakırsalar ya davulcuyla evlenir ya da zurnacıyla.

Türk atasözü: "Kızı gönlüne bırakırsan ya davulcuya kaçar(varır) ya zurnacıya."

Türk ve Mısır toplumu namus kültürüne sahiptir. Dolayısıyla her iki millette kadın namus olarak nitelendirilmiştir. İki milletin atasözlerinde kadın birine emanet edilmemesi gerektiği anlatılmıştır. Her iki kültürde bu durum aynı şekilde dile getirilmiştir.

"ثلاثة لاتسلفهم الست والفرس والسلاح"

Anlamı: Üç şey ödünç olarak verilmez: kadın, at ve silah.

Türk atasözü: "At, avrat, kılıç emanet edilmez."

Her iki toplumda ailenin yapısında kadının rolü önemli olduğuna vurgu yapılmıştır. Ailede kadının konumu erkeğe nispeten daha büyüktür. Bu tür atasözleri iki millette hemen hemen aynı oranda bulunmuştur.

İki kültürde bulunan birçok atasözünde kızın hamaratlığına dikkat çekilmiştir. Kadının ev işlerinde becerikli olması beklenir. İki millette mevcut olan "Erkeğin kalbine giden yol midesinden geçer." Atasözünden hareketle kadının erkeğin gönlünü ancak ev işlerindeki mahareti ile kazanabileceği belirtilmiştir. Erkek kadının yemek yapmakta becerikli olmasını ve sağlıklı olmasını da sever.

"جوزك يحبك عفية وأهلك يحبوكي غنية"

Anlamı: Kocan seni sağlıklı sever, ailen ise seni zengin sever.

Türk atasözü "Kadın kocayı var sever, koca kadını sağ sever." atasözleri buna örnek olarak gösterilmiştir.

İki milletin atasözlerinde kadının aşağılandığı, beceriksiz, kurnaz, geveze ve akli kısa gibi olumsuz özelliklerle anıldığı çok sayıda örneğe rastlanmıştır. Kadının güvenilmez bir tarafı olduğuna dair de birçok atasözü örneği bulunmuştur. Bu tür atasözlerinin iki kültürde hemen hemen aynı oranda var olduğu gözlemlenmiştir.

Kadının şeytana benzetildiği ve şeytandan daha kurnaz olduğunu anlatan atasözleri Türk kültüründe daha çok bulunmuştur. Mısır Arapçasında ise kadının sinsiliği akrep ve yılan gibi

hayvanlarla ilişkilendirildiği görülmüştür.

İki toplumun atasözlerinde kadın “anne” kimliğine saygı gösterilmiştir, annenin çocuğu ile ilişkisinin kutsal olduğu belirtilmiştir. Bu durum her iki kültürde aynı seviyede vurgulanmıştır. Annenin şefkati ve sevgisi aynı oranda olduğu görülmüştür.

Atasözlerinde karı- koca ilişkisi iki toplumda aynı şekilde resmedilmiştir. Kadının eşini şekillendirmekte söz sahibi ve destekçi olduğu anlatılmıştır. Bu durum Türk atasözlerinde daha açık ve vurgulu bir şekilde gösterilmiştir.

Türk ve Mısır atasözleri kadının idare etmeyi bilmesi, iktisatlı davranması gerektiği fikrinde birleşmiştir.

İki kültürün atasözlerinde anne ile kız birbirinin yoldaşı ve sırdaşı olarak görülmüştür. Hatta kızın yetişmesinde en büyük rol annenin olduğu için “Anne nasılsa kızı da aynıdır” düşüncesi atasözleri şu şekilde yansımıştır:

"أقفي القدرة على فومها البنت تطلع لأمها"

Anlamı: Testiyi ters çevir, kızın annesine çektiğini görürsün.

Türk atasözü: “Anasına bak kızını al, kenarına bak bezini al.”

Üvey anne kavramı, her iki kültürde olumsuzluk ve kötülük sembolü olarak belirtilmiştir. Dul kadın ise iki toplumun atasözlerinde de şeytan ile ilişkilendirilmiştir.

"الأرامل بينفخها ابليس"

Anlamı: Şeytan, dul kadını şeytanlaştırır.

Türkçedeki Karşılığı veya Benzeri: “Dul karı, şeytan karı; aldatır, alır bekârı.”

Her iki millette kayınvalide ve gelin arasındaki gerilim göze çarpılmıştır. Ancak bu duruma Türk atasözlerinde daha çok örnek bulunmuştur.

Her iki toplumun atasözlerinde üvey anneni aynı mertebede kötü bir kadın olduğu ve öz anne gibi olamadığı ifade edilmiş. Kadının elti kimliği de sevilmeyen ve kendisinden kaçılan bir kadın olarak tasvir edilmiştir.

Mısır Arapçasında çocuk sahibi olmayan kadının değersiz olduğu gösterilmiştir. Türk atasözlerinde ise kadının kıymetinin çocuk sahibi olmasına bağlı olduğu görülmüştür.

İncelenen atasözlerine göre Türk ve Mısır atasözlerinde kadının olumsuz özelliklerinin ön plana

çıkarılması konusunda bir ortaklığa rastlanmıştır. İki kültürün atasözlerinde kadına karşı düşünceler ve yargılar hemen hemen birbirine benzerdir. Ayrıca birçok sayıda atasözü bire bir aynı olarak iki kültürde de mevcuttur. Bu benzerlik iki kültürün kadına karşı ortak görüşlere sahip olmasının yanında kültür alışverişinin ve beraber yaşamış olmanın etkisinin de bir göstergesidir.

Teşekkür

Uluslararası Öğrenci Dernekleri Federasyonuna Türkiye’de eğitim gören yabancı öğrencilere bu fırsatı sunduğu için teşekkürü bir borç bilirim. Bana destek veren değerli arkadaşşıma Fatima Alftinat’a ve Dr. Öğr. Üyesi Nesrin Altun’a teşekkürlerimi sunarım.

Kaynakça

- Abdelli, A. (2015). Türkçe ve Arapçada ortak veya benzeşen atasözleri. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Akgül, S. (2017). “Kadın ve aile hayatı “ konuları bakımından Türkiye Türkçesi ve Gagavuz Türkçesi atasözleri. *Türkiyat Mecmuası*, 27 (2), 1-16.
- Aksoy, Ö. (1995). Atasözleri sözlüğü. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Al-selemi, A. (2017). Yemen ve Türkiye’de kullanılan atasözleri (aile – akrabalık) arasındaki benzerlikler üzerine bir araştırma. (Yayınlanmamış yüksek lisan tezi). Konya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Aşan, N., & Demir, T. (2015). Kadına şiddetin arka planı: atasözleri ve deyimlerimiz. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10 (6), 179- 196.
- Atilla, E. (2020). Arap atasözlerinde kadın imgesi. (Yayınlanmamış doktora tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Aydın, N. (2018). Kız – kadın kimliği oluşumu ve kadına bakış bağlamında toplumsal algıya yön veren atasözleri. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 39, 169-180.

- Çelik, H. (2018). Türkçe ve Almandada anne ve bab a kavramı içeren deyim ve atasözlerinin anlambilimsel ve kültürel analizi. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Derviş, S. (2015). خلفة البنات فى الاساطير الشعبية ... جلابة رزق ومشروع فضيحة. Elyum Elsaba' Dergisi, 10 (3), 1-2.
- Elaşri, A. (2016). المرأة فى الأمثال الشعبية. Elahram Dergisi, 141 (47451).
- Eldimrdaş, S. (2017). كيف تناولت الأمثال الشعبية علاقة الحما وزوجة الأبن. Elyum Elsaba' Dergisi, 8 (2), 1-2.
- Ersöz, A. (2010). Türk atasözleri ve deyimlerinde kadına yönelik toplumsal cinsiyet rolleri. Gazi Türkiyat, 1 (6), 167-182.
- Güneş, S. (1999). Türk ve Rus atasözleri arasındaki benzerlikleri. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- İbrahim, B. (2000). أروع الأمثال الشعبية. Elmektebe Elmegmuaye Yayınları.
- Kerim, H. (2020). أمثال شعبية قللت من شأن المرأة على مر التاريخ. Independent Arabia Derdisi, 6 (2), 1-2.
- Mohammed, A. (2009). صورة المرأة العربية فى الأمثال الشعبية الزواج أنموذجا. Jornal Of The College Of Basic Education, 12 (57), 393-408.
- Özkan, B. (2011). Toplumsal cinsiyet bağlamında Türkçe atasözleri ve deyimler. İnternational Periodical For The Languages Literature and History Of Turkish Or Turic. (Turkey).
- Sovgatov, İ. (2016). Gelenek din ilişkisi bağlamında atasözlerinde toplumsal cinsiyet (Türk, Azerbaycan ve Türkmen Örneği). (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Teymur, A. (2012). الأمثال العامية. Hindawi Foundation for Education and Culture.
- Türköne, A. (2018). Türk, Moğol ve Kore atasözlerinde kadın. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Ankara.
- Umar, E. (2019). Türk atasözlerinde ve deyimlerinde kadın. 2nd International Congress

On New Horizons In Education And Social Sciences (ICES), 109 (121), 109- 121.

- Uzun, T. (2003). Arap dilinde meseller (atasözleri). HRÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi, 5, 115- 169.
- Zaraeva, E. (2018). Kadın konulu Türk – Rus atasözleri üzerine toplum dilbilimsel bir inceleme. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.

Sosyal Adalet Bağlamında, Azerbaycan'da Eğitim Politikaları

Sadraddin Mammadli¹

Özet

Bu çalışma, sosyal adalet bağlamında Azerbaycan'da eğitim politikalarının incelenmesini konu edinmektedir. Bilindiği gibi sosyal adalet, kişisel faaliyet fırsatları ve sosyal faydalarla ölçülen, birey ve toplum arasında adil ve eşitlikçi bir ilişki kavramıdır. Batı'da olduğu gibi Asya kültürlerinde de sosyal adalet kavramı genellikle bireylerin sosyal rollerini yerine getirmelerini ve ihtiyaç duyduklarını toplumdaki almalarını sağlama sürecine atıfta bulunmaktadır. Sosyal adalet için mevcut küresel hareket, sosyal hareketliliğin önündeki engelleri yıkmaya, güvenlik ağları oluşturmaya ve ekonomik adalete odaklanmıştır. Ayrıca sosyal adalet eğitim eşitliğinde de kavramsallaştırmıştır. Sosyal adaletin eğitimde kavramsallaştırmanın ana noktası, herkesin yeteneğine ya da ihtiyacına göre eğitim almasıdır. Çoğu zaman, eğitimde sosyal adalet kavramı herkese eşit eğitim verilmesi olarak düşünülse de, her öğrenciye eşit veya aynı eğitimi verme gibi bir durum doğruyu yansıtmamaktadır. Özel eğitime ihtiyaç duyan bir öğrenci ile diğer bir öğrenciye aynı eğitimi vermek, özel eğitime ihtiyaç duyan öğrenci için adaletsizlik olacaktır. Dolayısıyla eğitimde sosyal adalet, her öğrencinin bireysel farklılıklarını ve bireysel ihtiyaçlarını göz önünde tutarak onlara ihtiyaçları doğrultusunda eğitim vermek demektir. Buradan hareketle, çalışmanın amacı, Azerbaycan'da sosyal adalet bağlamında eğitim politikalarının incelenmesi ve değerlendirilmesidir. Bu araştırmada amaca ulaşmak için kullanılan yöntem nitel araştırma yöntemi olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Azerbaycan, Eğitim, Sosyal Adalet, Sosyal Politika.

Giriş

Eğitim, her devletin stratejik olarak önemli bir faaliyet alanı olmakla bu devletin politik-ekonomik, sosyal ve kültürel gelişimini belirler, toplumun manevi değerlerini şekillendirir. Bu nedenle, her egemen devlet eğitimin gelişimine özel önem vermektedir. Bağımsızlığının 31. yılını kutlayan Azerbaycan Cumhuriyeti'nin tüm alanlardaki gelişmelerinden bahsedecek

¹ Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Politika ABD, Doktora Öğrencisi.

olursak, bu gelişmelerin ne kadar şeffaf ve anlaşılır olduğunu görmek mümkündür. Bağımsızlığını kazandıktan sonra, yeni bir toplum inşa etmenin uygar, demokratik modellerini bulma sürecinde, eğitim sisteminin yenilenmesinde dünya deneyimine uygunlaşması büyük ölçüde artmıştır. Ekonomik alandan tutmuş toplumun her alanında müşahide edilen gelişme eğilimi, devletimizin geleceğine dair iyimser düşüncelerin yaranmasına neden olmaktadır. Elbette ki, bu gelişim süreci ülkenin yüksek ve genel eğitim sisteminde de kendini göstermektedir. Bu alanda alınan gerekli tedbirler, atılan başarılı adımlar, Cumhurbaşkanı tarafından imzalanan emir ve kararnameler modern eğitimin kalitesinin yükselmesine neden olmuştur. Günümüzün en önemli unsuru olan modern eğitim sisteminin yeni oluşan toplumun ayrılmaz bir parçası olduğu tartışılmaz bir gerçektir. Bu sivil alanın gelişmesi, bu toplumların ilerlemesine ve ülkedeki tüm faaliyet alanlarındaki başarıların artmasına neden olmaktadır. Çünkü eğitim faktörü her bireyi etkileme gücüne sahiptir ve olumlu sonuçları sivil toplumun gelişiminin her aşamasında görmek mümkündür (Hudiyev, 2012).

Bütün bunlar göz önüne alındığında kesinlikle söylemek mümkün ki eğitim, toplumun ilerlemesinin itici gücüdür ve toplumda entelektüel potansiyel oluşturmaktadır. Dolayısıyla insanlar için umutlu bir gelecek yaratır, yoksulluğu ortadan kaldırır ve insanların refahını artırır. Ayrıca eğitim, hukuk toplumunun kurulmasında paha biçilmez bir rol oynayarak, vatandaş toplumdaki en üretken düşünce gücüne dönüştürür. Bununla birlikte, bireyin veya toplumun gelişimini sağlar, milli ve manevi değerleri korur ve insan sermayesini oluşturur.

Azerbaycan devleti, Sovyetler ödeminde olduğu gibi günümüzde de vatandaşlarının eğitimine çok önem vermekte ve herkesin eşit eğitim alması için önemli politikalar yürütmektedir. Devletin bu politikaları sonucu günümüzde Azerbaycan halkının %98,2'si okuma yazmayı bilmektedir.

Azerbaycan'da Eğitim Politikaları

Azerbaycan'da eğitim sistemine tarihsel süreçten bakarsak, Azerbaycan'da diğer Türk topluluklarına göre son derece gelişmiş bir eğitim sistemi mevcuttur. Azerbaycan'ın 11. yüzyıldan itibaren, Türk-İslâm âleminde mevcut olan geleneksel okul ve medrese eğitim sistemini takip etmiştir. Fakat Azerbaycan tarihinde cereyan eden siyasi gelişmeler sonucu eğitim sisteminde bir devamlılık sağlanamamıştır (Seferov ve Akkuş, 2005).

1828 yılında kabul edilen Türkmençay Antlaşması'yla Azerbaycan eğitim sistemi yeni bir

döneme girmiştir. Böyle ki, iki parçaya bölünün Azerbaycan (Kuzey Azerbaycan-Güney Azerbaycan)'da nüfusun Güney Azerbaycan kısmında kalan bölümü İran dini liderlerinin, Kuzey Azerbaycan'da kalan nüfus ise Ruslaştırma ya da Hristiyanlaştırma merkezleri olan, Rus okullarının etkisi altına düşmüştür.

19. yüzyılın son çeyreğinde Gaspıralı İsmail Bey'in geleneksel okul ve medrese eğitim sistemini reform ederek, "Usul-i cedit" yöntemi ile tanzim etmiş ve bunun etkisi ile hız kazanan Azerbaycan eğitimi meyvelerini vermeye başlamıştır. İslam'dan uzaklaşmadan, modern bilim ilkelerini izleyerek Osmanlı Devleti ile paralel halinde, Türk Dünyasının modern eğitimde en ileri giden ülkesi haline gelmiştir (Seferov, 2004).

28 Mayıs 1918 tarihinde, Memmed Emin Resulzade'nin önderliğinde, ilk Türk-Müslüman devleti olan Azerbaycan Halk Cumhuriyeti (AHC) kurulmuştur. AHC kurulmasıyla, her alanda olduğu gibi eğitimde de önemli reformlar yapılmış ve eğitimde milli ve manevi değerler getirilmeye başlanmıştır. AHC kuruluşu ile birlikte halk maarifi ve eğitim ile ilgili Halk Maarifi Bakanlığı kurulmuştur. (Kol, 2019). AHC Bakanlar Kurulunun 30 Haziran 1918 tarihli kararı ile Halk Maarifi Bakanlığına bağlı üç bölümden oluşan yapı oluşturulmuştur. Bu yapılar:

1. Genel Orta Öğretim,
2. Yüksek ve orta dereceli özel eğitim,
3. Mesleki eğitim okulları.

28 Nisan 1920 tarihinde Kızıl Ordu Azerbaycan'ı işgal etmiş ve Azerbaycan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti (ASSC) kurulmuş ve Azerbaycan'da, milli duygulara yer verilmeyen eğitim sistemi yerleştirilmiştir. Azerbaycan Yüksek Sovyet'i 1 Mayıs 1925 tarihinde çıkardığı kararname ile Arap alfabesini kaldırarak, Latin alfabesine geçmiştir. Fakat Türkiye, 1928 yılında Latin alfabesine geçince, Sovyetler birliği tekrardan Azerbaycan'da Latin alfabesinden, Kiril alfabesine geçmiştir (Ergün, 1997). AHC döneminde kurulan Halk Maarif Bakanlığının adı ASSC Bakanlar kurulunun kararı ile Halk Maarif Komiserliği olarak değiştirilmiştir.

Sovyetler Birliği döneminde, 1930 yılına kadar Azerbaycan'da eski usul eğitim şekli devam etmiştir. Ancak, 1930 yılından itibaren kolhozlaşmanın yarattığı etkilerle tam bir kitle eğitimi başlatılmıştır. Buradaki amaç milli, kültürel ve dini değerlerden yoksun yeni bir Sovyet vatandaşı yetiştirmektir. Dolayısıyla Azerbaycan'da, Türkleşmek, İslamlaşmak ve Batılaşmak prensipleri yasaklanmıştır. Sovyetlerin bu baskıcı eğitim sisteminin, önceki eğitim sistemlerine

gören olumlu yanı, eğitimin zorunlu ve yaygınlaştırılmış hale getirilmesidir. Öğreğin 1926 yılında Azerbaycan'da okuma yazma oranı % 30'ken, bu oran 1970 yılına geldiğinde % 99'a ulaşmıştır (Seferov ve Akkuş, 2005). Günümüzde de Azerbaycan halkın % 98,2'si okuma yazmayı bilmektedir. Bunların %98,6'sı erkekler, %97,7'si kadınlardan oluşmaktadır. Görüldüğü gibi kadınlarla erkekler arasında okuma yazma oranında ciddi bir farklılık bulunmamaktadır. Bu oranlarda, Sovyetler Birliği döneminde uygulanan eğitim sisteminin ve ailelerin eğitime önem vermesinin büyük payı vardır.

1991 yılına geldiğinde, Azerbaycan bağımsızlığını ilan ederek özgür bir Türk devleti olmuştur.

Tarihi süreçten bakacak olursak Azerbaycan, yarın asırdan fazla bir süre içinde farklı rejim tecrübesinden geçmiştir. Bu süre içerisinde üç ayrı alfabe kullanma zorunda kalmıştır. Bu sebeple, Azerbaycan'da eğitim sisteminde süreklilik sağlanamamıştır. Azerbaycan, 1991 yılında bağımsızlığı kazanmasıyla hızlı bir şekilde dünya ile uyum sağlamaya başlamıştır. Bu nedenle, her alanda olduğu gibi eğitim alanında da önemli reformlar yapılmıştır. Dolayısıyla, bağımsızlık sonrası eğitime stratejik önem verilmiş ve üzerinde hassasiyetle durulan bir alan haline gelmiştir. Bunun sonucu Azerbaycan'da yeni eğitim sistemine geçilmiş ve eğitim alanında milliyetçilik, vatanseverlik ve demokrasi gibi ilkler reform edilmiştir (Günaydın, 2017).

Bağımsızlığı kazanmasıyla Azerbaycan, 1993 yılında Kiril alfabesinden Latin alfabesine geçmiştir. 2001 yılında, dönemin Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in çıkardığı bir kararname ile Azerbaycan'da Kiril alfabesi tamamen yasaklanmıştır.

Sovyetler Birliğinden ayrılan Azerbaycan, eski komünist sistemi olan eğitim sisteminin değiştirilmesine ilişkin politikalar izlenmiş ve Sovyetler dönemine ait dersler ve uygulamalar müfredattan çıkarılmıştır. Çıkarılan derslerin yerine, milli şuurun gelişmesine yol açacak dersler müfredata dâhil edilmiştir. Bunun beraberinde tüm vatandaşlara zorunlu 11 yıllık genel orta eğitim alma hakkı tanınmıştır (Ağamalıyev, 1999). Ayrıca herkesin devlet standartlarına uygun olarak eşit ve ücretsiz eğitim alması, Anayasa ile garanti altına alınmıştır.

Sovyetler Birliği eğitim sistemi merkezi yönetim olup, devlet ideolojisi, ulusal eğitim politikası şeklinde uygulanmaktaydı. Dolayısıyla bağımsızlık sonrası yapılan reformlarla Azerbaycan eğitim sisteminden, yoğun ideolojik ve politik eğitim programları müfredat dışı bırakılmış ve öğretmen merkezli eğitim anlayışı yerine düşünme becerilerini geliştiren ve öğrenci odaklı

yöntemlere geçilmiştir. Ve Azerbaycan Millî Eğitim Bakanlığının liderliğinde, Azerbaycan gençlerini modern topluma hazırlayacak yeni bir eğitim modeli hazırlanmıştır (Akhundova, 2016). Bu model, Azerbaycan eğitim sisteminin esasını oluşturan 07 Ekim 1992 tarihli “Tahsil Kanunu” (Eğitim Kanunu) ile güçlendirilmiştir. Azerbaycan eğitim sistemi, altı bölümden oluşan bu kanunla her alanda şekillenmiştir (Çeltikçi, 2013). Bu kanunun hedefi, Azerbaycan gençlerinde milli şuurun gelişmesini sağlamak ve Azerbaycan kimliğini tanımlamaktır.

Azerbaycan Anayasasının 42. Maddesinde ve Tahsil (Eğitim) Kanununun 3.Maddesinde, Azerbaycan vatandaşlarının eğitim haklarına ilişkin hükümler yer almaktadır. Bahsedilen maddelerdeki hükümler gereği, Azerbaycan vatandaşı olan herkes, ırkına, dinine, cinsiyetine, milliyetine, diline, sağlık ve sosyal ekonomik durumuna, yaşadığı yere, çalışma alanına, sabıka durumuna, siyasi görüşüne bakmaksızın eğitim alma hakkı vardır. Sadece belirli meslek ve alanlarda yaş sınırı, cinsiyet farkı, sabıka durumuna ve sağlık durumuna göre devlet tarafından sınırlılık getirilebilir. Vatandaşlar, kamu eğitim kurumlarında ücretsiz eğitim alma hakkına sahiptirler. Ayrıca bu eğitim kurumlarında ek ücretli eğitim grupları oluşturulabilmektedir (Azerbaycan Anayasası ve Azerbaycan Tahsil (Eğitim) Kanunu, 2022).

Kabul edilen Tahsil (Eğitim) Kanunu ile eğitim sisteminde çok değişimler yapılmıştır. Özellikle eğitim sistemi, toplumun ve vatandaşların ihtiyacı yönünde boyutlandırılmıştır. İnsan odaklı faktörler öne çıkarılmış ve bu hedefi savunan eğitim programlarına yer verilmiştir. Yükseköğrenim kurumlarına otonomi tanınmış, özel yükseköğrenim kurumlarının sayı artırılmıştır. Ayrıca eğitim finansmanı olanaklarında çeşitliliğe gidilmiştir.

Tahsil (Eğitim) Kanunu ile din, tarih, dil gibi önemli konularda değişiklik yapılmıştır. Özellikle Sovyet Komünist tarihi ve ilmi komünizm gibi dersler müfredattan çıkarılmış ve Azerbaycan Dili ve Edebiyatı, Azerbaycan Tarihi ve Azerbaycan Anayasası dersleri zorunlu olarak okutulmaya başlatılmış ve bu derslerin orta öğretimden başlayarak ders saatleri artırılmıştır. Milli kültür ve değerleri öğretmek amacıyla ise, İnsan ve Cemiyet adlı ders 8-11. sınıflarda verilmeye başlatılmıştır (Süleymanlı, 2006). Buradaki amacı, Azerbaycan gençlerinde milli şuurun çocukluktan başlayarak gelişimini sağlamak ve milli kültürel değerlere sahip çıkmalarını kazandırmaktır.

Okullarda Azerbaycan edebiyatına ayrıca önem verilmektedir ve hazırlanan edebiyat eğitim programlarında Azerbaycan milli edebiyatı ve gelenekleri özellikle belirtilmektedir. Özellikle

Azerbaycan dilinin yapısı, tarihi ve edebi yönlerinin öğretilmesi büyük önem kazanmıştır. Sovyetler Birliği döneminde müfredattan çıkarılan, Fuzûlî, Hatai, Molla Penah Vagif, Mirze Fetheli Ahundov, Mirze Elekber Sabir, Celil Memmedguluzade, Hüseyin Cavid, Samed Vurgun gibi Azerbaycan edebiyatında önemli yerli olan yazalar, tekrardan müfredata eklenmiştir (Yakıcı ve Savaşkan, 2016).

Azerbaycan, modern eğitim sistemine geçiş sürecinde bazı farklılıklar ortaya koymuştur. Böyle ki, Sovyetler Birliği döneminde olduğu gibi eğitim devletin müstemlekesi altından çıkarılmış ve eğitimin özel sektörler tarafından da verilebileceği anlayışı kabul edilmiştir. Bunun beraber eğitim sadece okullara isnat edilmemesi gerektiği kabul edilmiş ve bu anlayışın kabul edilmesiyle sivil toplum kuruluşlarında eğitim faaliyetleri artmıştır. Sosyal bilimlere verilen önem, Fen bilimlerine verilen önem kadar artmış ve Batı kaynaklı bilim ve meslek dallarına olan talep çoğalmıştır (Günaydın, 2017).

Hazırlanan müfredatta ve ders programlarında, Sovyetler Birliğine ilişkin her ilke çıkarılmıştır. Sovyetler Birliği döneminde, vatandaşların ne gibi mesleklere yöneleceğine ilişkin planlanıp müfredatın belirlenmesi uygulaması da müfredat dışı bırakılmış ve her Azerbaycan vatandaşının ilkokuldan itibaren yeteneklerine uygun okullara yönlendirilmesi, eğitim çalışmalarında başarısız olan öğrenciler ise mesleki ve teknik okullara yönlendirilme uygulaması başlatılmıştır (Akhundov, 2016).

Bağımsızlık sonrası Azerbaycan eğitiminin modern eğitim sistemine entegrasyonu için geniş kapsamlı reformlar yapılmıştır. Bu reformlar 2003-2007 Devlet Programı, 2007-2010 Devlet Programı, 2010-2013 Devlet Programı olarak, üç aşamalı olarak uygulanmıştır. Bu devlet programları sürecinde okullarda altyapı çalışmaları ve eğitim programlarının içeriği düzenlenmiştir. Ayrıca yeni eğitim programlarında eğitim sisteminin yeni nesil teknolojilere uyarlanmasına önem verilmiştir ve ilgili alanlarda elektron uygulama sistemine başlanılmıştır. Bu süreçle beraber, eğitim alanında çalışan insan potansiyeli de modern taleplerin gereksinimlerini karşılamak amacıyla birtakım eğitimlere tabi tutulmuşlardır (Akhundov, 2016).

Ayrıca, 2007-2015 yıllarında, 2019-2023 yılları doktora ve 2022-2026 yılları, Azerbaycan Gençlerinin Yurtdışı Eğitimi Devlet Programı başlatılmıştır. Bu program çerçevesinde, Azerbaycan gençlerinin başta, sağlık, fen, ziraat ve sosyal bilimler gibi öncelikli kabul edilen

alanlarda, dünyanın önde gelen üniversitelerinde devlet bursuyla eğitim alması amaçlanmaktadır. Söz konusu devlet programlarının temel amacı ise, dünyanın en ileri bilimsel başarılarından, yenilikçi öğretme ve öğrenme teknolojilerinden kullanılarak, ülkemizde yeni nesil uzmanların yetiştirilmesi ve Azerbaycan'ın yükseköğretim sisteminin içeriğini ve kalitesini uluslararası çift diploma programları ile çağdaşlaştırmaktır. Devlet programının diğer bir hedefi ise, ülkede rekabetçi bir ekonomik sistemin oluşturulması ve sürdürülebilir kalkınma sağlanması açısından ülkenin modern kadro ihtiyacının karşılanmasıdır. Azerbaycan gençlerinin evrensel değerlere dayalı iyi bir yükseköğrenim görmesi için gerekli koşulların yaratılması, yetenekli gençlerin dünyanın önde gelen ülkelerinde eğitim görme olanaklarının genişletilmesi ve verimliliğinin artırılmasıdır (Azerbaycan Millî Eğitim Bakanlığı, 2022).

Sonuç itibarıyla, Sovyetler Birliğinin çöküşü ve bağımsızlığını yeni kazanmış bir ülkenin içine düştüğü ağır ekonomik şartlar, Ermenistan ile süren savaş, son 100 yılda üç kez alfabenin değiştirilmesi gibi talihsiz durumlar, Azerbaycan eğitim sisteminde olumsuzluklara neden olmuştur. Fakat Haydar Aliyev'in Azerbaycan yönetimine dönüşü sonrası eğitim alanında yaptığı önemli ıslahatlar ve onun devamcısı Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in günümüzde izlediği eğitim politikaları sonucu, söz konusu sorunlar tamamen ortadan kaldırılmıştır. Bunun sonucu yeni eğitim sisteminde, demokrasi, laiklik ve bunlarla birlikte milli ve uluslararası standartlar oluşturulmuştur. Modern, gelişen ve değişen dünyayı benimsemek ve demokratik değerleri topluma sağlamak, eğitim sisteminin temel hedefi olarak kabul edilmiştir.

Özel Bakıma Muhtaç Vatandaşlara İlişkin Eğitim Politikaları

Çalışmanın bu kısmında, Azerbaycan'da özel bakıma muhtaç vatandaşlara ilişkin devlet tarafından yürütülen eğitim politikalarından bahsedilecektir.

Daha önce ifade edildiği üzere, Azerbaycan 1991 yılında bağımsızlığını kazandıktan sonra, her alanda olduğu gibi eğitim alanında da yeni ıslahatlar yapılmaya başlanmış ve 1992 yılının sonlarında yeni "Eğitim Hakkında" kanun kabul edilmiş. Kanunun kabul edilmesiyle, ilgili düzenlemelerin ve normatiflerin hazırlanmasına, eğitim içeriğinin güncellenmesine, müfredat ve ders kitaplarının yeniden yazılmasına başlanılmıştır.

1993 yılında Haydar Aliyev'in iktidara dönüşüyle, 1993-1995 yılları Azerbaycan'da her alanında reformların başlatıldığı bir istikrar dönemi olarak kabul edilmiştir.

12 Kasım 1995 tarihinde Azerbaycan Cumhuriyeti Anayasası kabul edilmiş. Ve bu Anayasa ile Azerbaycan'da zorunlu genel orta ve yükseköğretim uygulaması getirilmiştir. Büyük ekonomik zorluklara rağmen eğitim kurumlarının maddi ve teknik altyapısını güçlendirmeye yönelik bazı adımlar atılmıştır.

Anayasanın 42. maddesine göre her vatandaş eğitim hakkına sahiptir. Ayrıca 1992 yılında kabul edilen, “Engellilerin Ve Çocuk Sağlığı Engelliliğinin Önlenmesi, Engelli Ve Engelli Çocukların Rehabilitasyonu Ve Sosyal Korunması Hakkında” Kanuna göre devlet, onların eğitim ve mesleki eğitimleri için gerekli koşulların sağlanmasını garanti etmiştir. Fakat daha sonra bu kanun kaldırılmıştır (Azerbaycan Anayasası, 2022).

Ayrıca Anayasanın 25. Maddesi gereğince de, Engelliler ve onların sınırlı imkânları nedeniyle hayata geçirmeleri zor olan hak ve sorumlulukları dışında, bu Anayasa'da belirtilen tüm haklardan yararlanabilir ve sorumluluk taşırlar diye hükme yer verilmiştir (Azerbaycan Anayasası, 2022).

Ayrıca, 5 Haziran 2001 tarihinde dönemin Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev tarafından “Engellilerin Eğitimi Hakkında (Özel Eğitim)” Kanunu çıkarılmış. Özel eğitimin amacı, engelli bireylere gerekli bilgi, beceri ve alışkanlıkları aşılayarak onların topluma uyarlanması, iş ve aile yaşamına hazırlanmalarını sağlamaya çalışmaktan ibarettir.

Ayrıca, engelli çocukların genel eğitim kurumlarında eğitim görmelerini sağlamak amacıyla Özel Eğitim Kanununun 12. Maddesi gereğince, “Entegre Eğitim Kurumlarında Eğitimin Organizasyon Kuralları” düzenlenmiş. Bu kurallara göre bütünleşmiş eğitim, engelli çocukların genel eğitim kurumlarında özel eğitim programları ile özel sınıflarda eğitimlerinin düzenlenmesi kararlaştırılmıştır (Özel Eğitim Kanunu, 2022).

Bundan başka Azerbaycan, BM 13.12.2006 yılında kabul ettiği “Engelli Hakları Sözleşmesi”ni 28.01.2009 tarihinde onaylamış ve Azerbaycan bu sözleşmeye taraf olan bir ülke olarak, engellilerin eğitim haklarını tanır ve onlara kapsayıcı eğitimlerin sağlanması için bazı yükümlülükleri üstelenmiştir (UNICEF Azerbaycan, 2022).

Bu yükümlülükler,

- Engelli çocukların okullardan uzaklaştırılmamasını sağlamak;

- Engellilerin yaşadıkları toplumda diğerleri gibi eşit koşullarda kapsayıcı, kaliteli ve parasız ilk ve orta öğretim olanaklarını sağlamak;
- Kapsayıcı eğitimlerin tam bir şekilde temin edilebilmesi için akademik ve sosyal gelişime elverişli bir ortamda bireysel ihtiyaçlara uygun gerekli destek önlemlerini sağlamak

Eğitimin kapsayıcı olabilmesi için bu koşulların sağlanması gerekir. Kapsayıcı eğitim, çocuk merkezli bir yöntem geliştirmeyi amaçlar ve tüm çocukların eğitimde farklı ihtiyaçları olduğunu kabul eder, ancak bu ihtiyaçları karşılamak için daha etkili yaklaşımların geliştirilmesini de ister.

Kapsayıcı (İnklüziv) eğitim: genel eğitimin herkes için erişilebilir kılmayı ve tüm çocukların ihtiyaçlarını karşılamayı amaçlayan bir eğitim sürecidir (TİPİİ, 2018).

Kapsayıcı eğitim, Azerbaycan'da 2004 yılında itibaren uygulanmaya başlamış ve kapsayıcı eğitime ilişkin ilk proje 2004-2005 öğretim yılından itibaren Dünyaya Bakış Örgütü tarafından, "Özel bakıma muhtaç çocuklar: pozisyonlar, uygulamalar ve politikalar" pilot projesi ile hayata geçirilmiştir.

2004 yılında "Kapsayıcı Eğitim Projesi" uygulamaya başlamasının ardından, Azerbaycan Cumhuriyeti Bakanlar Kurulunun 3 Şubat 2005 tarihli kararıyla, "Azerbaycan Cumhuriyeti'nde özel bakıma muhtaç (engelli) çocukların eğitiminin düzenlenmesine ilişkin Devlet Programı (2005-2009)" kabul edilmiştir (2005-2009 Yılları Devlet Programı, 2022).

Bu Devlet Programının amacı şunlardır:

- Özel bakıma muhtaç çocukların eğitim hakkının yerine getirilmesi, bu kategorideki tüm çocuklar için eşit eğitim alma koşullarının yaratılması;
- Entegre (bütünleştirici) eğitime geçişin uygulanması;
- Eğitim kurumlarında tüm çocukların eğitimi için eşit imkân yaratmak;
- Devlet bakımı altındaki çocukların sosyal korumasını güçlendirmek;
- İlgili sınıflandırmaya uygun tüm kategorilerdeki özel bakıma muhtaç çocukları ülke genelinde kayıt altına almak ve eğitime dâhil etmek;
- Özel eğitim kurumlarının maddi ve teknik ve eğitim temellerinin modern standartlara

uygunlaştırmak.

Daha sonra 2009 yılında Azerbaycan Cumhuriyeti yeni “Eğitim Kanunu” çıkarılmış. Ancak, bu kanunda kapsayıcı eğitime ilişkin herhangi bir hükme yer verilmemiştir. Fakat daha önce kapsayıcı eğitime ilişkin yapılmış düzenlemeler ülkede uygulanmaya devam edilmiştir.

2015 yılında Azerbaycan Cumhuriyeti Eğitim Bakanlığı ile UNICEF arasındaki ortak işbirliği çerçevesinde kapsayıcı eğitime ilişkin yapılan çalışmalar ve bu alandaki uluslararası deneyimler analiz edilmiş. Ve Milli Eğitim Bakanı'nın 18 Mart 2015 tarihli ve 311 sayılı kararıyla "İlköğretim düzeyinde kapsayıcı eğitimin uygulaması" projesinin uygulanmasına başlanılmıştır. Projede, engelli çocukların eğitime dâhil edilmesine ilişkin kuralların güncellenmesi, özel eğitim alanında yeni yöntemlerin uygulanması ve genel eğitim okullarında engelli çocuklara yönelik yeni hizmetlerin oluşturulması amaçlanmıştır.

Ayrıca, UNICEF, Azerbaycan'da kapsayıcı eğitimi üç temel alanı hedefleyerek desteklemiştir. Bunlardan birincisi, kanunların temelini geliştirmek, ikincisi öğretmenlerin kapsayıcı eğitim konusunda eğitilmesi dâhil olmak üzere eğitim içeriğinin güçlendirilmesi, üçüncüsü ise velilere ve öğrencilere kapsayıcı eğitimin olumlu yönlerini aşlamak (Khudaverdiyeva, 2021).

Hemen bunun ardından 14 Aralık 2017 tarihinde Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, 2018-2024 Yılına ilişkin Azerbaycan Cumhuriyetinde sağlık imkânları sınırlı bireyler için kapsayıcı eğitimin geliştirilmesi için Devlet Programını onaylamış. Bu programın amacı, sağlık imkânları sınırlı bireylerin eğitim hakkının eğitimin her kademesinde diğer bireylerle eşit koşullarda eğitim görme hakkını sağlamak ve eğitimleri için engelsiz bir ortam yaratmaktır (Khudaverdiyeva, 2021).

Bu programdan diğerlerinden farklı olarak eğitim tüm kademelerindeki bireyler için uygulanmaktadır. Millî Eğitim Bakanlığının verilerine göre 2021-2022 eğitim öğretim yılında bu programlar sayesinde 12562 sağlık imkânları sınırlı birey eğitime dâhil edilmiştir. Bunlardan 157'si kapsayıcı eğitimle, 1180'i bütünleştirilmiş eğitim kurumlarında, 2740'ı özel eğitim kurumlarında, 8456'sı evde eğitimde ve 29'u yataklı hasta tedavi tesislerinde eğitime dâhil edilmişlerdir (Azerbaycan Millî Eğitim Bakanlığı 2. 2022)

Sonuç olarak, sağlık imkânları sınırlı olan bireyler için endişe doğuran nokta ülkedeki mevzuat eksikliğidir. Kapsayıcı eğitime ilişkin birtakım hükümlerin yasaya yansıtıldığı doğrudur, ancak bir bütün olarak kapsayıcı eğitime ilişkin bir yasanın olmaması, devletin bu alana kapsamlı bir

yaklaşımında bulunmadığının kanıtıdır.

Azerbaycan hükümeti, sağlık imkânları sınırlı bireylerin eğitim haklarını, kapsayıcı eğitim yoluyla destekleme sorumluluğunu kendi üzerine götürse de bu sorumluluğun yerine getirilmesi konusunda birçok eksiklikler hala devam etmektedir (DTE, 2018).

Bu eksikleri şu şekilde sıralamak mümkündür.

- Engelli öğrencilerin eğitim sürecine diğer öğrencilerle eşit koşullarda katılmalarını sağlayacak mevzuat ve politikaların eksikliği;
- Okullarda engelli çocuklar için fiziki koşulların olmaması; (Bu özellikle köy okullarında mevcut olan bir sorundur)
- Öğretmenlerin engelli çocuklarla çalışma deneyiminin yanı sıra sınıfta yardımcı teknolojileri kullanma konusunda gerekli bilgilerinin olmaması;
- Ülkenin birçok bölgesinde ve köylerde Kapsayıcı eğitim dışında kalan engelli çocuk sayısının çok olması;
- 2005-2009 ve 2018-2024 yıllarına ait Devlet Programının icrası yetkililer tarafından tam bir şekilde uygulanmaması.

Kapsayıcı eğitim alanındaki durumu ülke mevzuatına ve uluslararası standartlara uygun bir şekilde düzenlemek için aşağıdakileri bazı önerileri dikkate almak gerekiyor. Öneriler şu şekildedir: (Khudaverdiyeva, 2021).

- Kapsayıcı eğitime ilişkin mevzuat, engelliliğin sosyal modelini tanımlayan yasal bir çerçeve oluşturulmalı ve yoğun bir eylem planı geliştirilmelidir.
- Eğitime dâhil edilen ve eğitim dışı bırakılan engelli çocukların tespiti için tek bir veri tabanı oluşturulmalı, onların sağlık ve rehabilitasyonları ve eğitimsel gelişimleri izlenmeli, zamanla programın çocuğa uygun olup olmadığı tespit edilmeli ve programın çocuğa uygun olmaması durumunda müdahale edilmelidir.
- Maddi zorluk çeken ailelerin çocuklarını okula bırakmak ve geri getirmek için kapsayıcı eğitimin uygulandığı okullar gerekli araçlarla temin edilmelidirler.
- Çocuklarda engelliliği önlemek için ücretsiz erken müdahale programları uygulanmalıdır.

- Engelli çocuklara yönelik ders dışı etkinlikleri kapsayan, devlet tarafından finanse edilen merkezlerin sayısı artırılmalıdır.
- Kapsayıcı eğitim dâhilinde eğitim alan engelli çocuklara özel programlar, ders kitapları ve değerlendirme yöntemleri oluşturulmalıdır.
- Sağlık imkânları sınırlı bireylerin yükseköğretim düzeyinde kapsayıcı eğitime dâhil edilmeleri için bir eylem planı geliştirilmelidir.

Sonuç

Bahsedilen hususlar ışığında değerlendirme yapacak olursak Azerbaycan, yarın asırdan fazla bir süre içinde farklı yönetim tecrübesinden geçmekle beraber, bu süre içerisinde üç ayrı alfabe kullanma zorunda kalmıştır. Bu sebeple, Azerbaycan'da eğitim sisteminde süreklilik sağlanamamıştır. Dolayısıyla Azerbaycan'da genel eğitim sisteminin ve genel eğitimin gelenekler, milli manevi ve evrensel değerler temelinde dinamik ve amaçlı şekilde gelişimi, ancak devlet bağımsızlığından sonra mümkün olduğu görülmektedir. Bağımsızlığın ilk yıllarında yaşanan siyasi kriz, ekonomik gerileme, iç savaş tehdidi ve Ermenistan'ın saldırganlığı gibi faktörler kalkınmayı ciddi şekilde etkilediği gibi eğitim seviyesinde de olumsuzluklara neden olmuştur. Fakat Haydar Aliyev'in tekrardan Azerbaycan yönetimine dönmesiyle bütün bu olumsuzluklara son verilmiş ve eğitim seviyesi yükselmeye başlamıştır.

Günümüze geldiğinde Azerbaycan'da eğitime, stratejik bir önem verilmekte, toplumun ve devletin gelişmesinin temelini oluşturan faaliyet olarak üstün tutulmaktadır. Bununla birlikte Azerbaycan eğitim sistemi, demokratik, laik ve esasını milli ve uluslararası değerlerden oluşan bir eğitim sistemine çevrilmiştir.

Azerbaycan eğitim sisteminde büyük ve küçük sorunların olduğu da bir gerçektir. Ancak, eğitimde kalite göstericilerinin sayısını artırmak, bilimde ciddi başarılar elde etmek için mevcut sorunların zamanında ele alınması gerekmektedir. Bu nedenle ülkedeki insani sermaye oluşum süreci sürdürülebilir olmalıdır. Çünkü ulus devletler için eğitim faktörü önemli bir olgudur ve eğitim farklı siyasal ve ideolojik amaçlara hizmet edebilmektedir.

Azerbaycan'da eğitimin dayanağı, Azerbaycan Cumhuriyeti Anayasası, Azerbaycan Cumhuriyeti Eğitim Kanunu, ilgili kararnameler ve emirler başta olmakla, Azerbaycan Cumhuriyeti Millî Eğitim Bakanlığı reformları ve diğer normatif belgelerdir.

Kaynakça

- Azerbaycan Cumhuriyeti Anayasası. <https://e-qanun.az/framework/897> (Erişim Tarihi: 28.05.2022).
- Azerbaycan Milli Eğitim Bakanlığı. <https://edu.gov.az/higher-education/xarici-tehsil> (Erişim: 31.05.2022).
- Azerbaycan Milli Eğitim Bakanlığı 2. <https://edu.gov.az/az/news-and-updates/17955-1> (Erişim Tarihi: 18.05.2022).
- Azerbaycan Tahsil (Eğitim) Kanunu: <https://qidakolleci.edu.az/senedler/qanunvnsen/161-thsil-haqqnda-azrbaycan-respublikasnn-qanunu.html> (Erişim Tarihi: 28.05.2022).
- Ağamalıyev, R. (1999). Azerbaycan Cumhuriyeti Eğitim Sistemi, Milli Eğitim Dergisi, Sayı: 144.
- Demokratik Teşebbüsler Enstitüsü (2018). Azerbaycan'da İnküziv Tehsilin Veziyetine Dair Araştırma Senedi.
- <http://www.idi-aze.org/files/pdf/2021-11-22/eTYN1sJwEWKIQNKg4R31KJvzTAvb2U4LNbshQ5Vn.pdf> (Erişim Tarihi: 18.05.2022).
- Akhundova, J. (2016). Azerbaycan'da Sosyoekonomik Dönüşüm ve Eğitim, Uluslararası Türk Kültür Coğrafyasında Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 01, Sayı: 01, Sayfa: 8-13.
- Ergün, M. (1997). Azerbaycan Eğitim Sistemi, Eğitim Yönetimi Dergisi, Yıl: 3 Sayı: 4, Sayfa: 499-514.
- Engellilerin Eğitimi Hakkında (Özel Eğitim) Kanunu. <https://e-qanun.az/framework/4353> (Erişim Tarihi: 15.05.2022).
- Çeltikçi, O. (2013). Türkiye-Azerbaycan Eğitim Sistemlerinin Karşılaştırılması Üzerine Bir İnceleme. Bilim ve Kültür- Uluslararası Kültür Araştırmaları Dergisi, Sayı: 2, Sayfa: 40-57.
- Hudiyev, N. (2012). Azerbaycan'ın Modern Eğitim Sistemi: Sorunlar, Düşünceler,

Sebepler. https://www.yeniazərbaycan.com/Elm_e10820_az.html (Erişim Tarihi: 27.05.2022).

- Khudaverdiyeva, T. (2021). Principles Of Organization Of Teaching In Inclusive Education: Perspectives And Results, Azerbaijan Journal of Educational Studies, №3. file:///C:/Users/Asus/Downloads/İnkluziv_thsild_tlimin_tskili_prinsi.pdf (Erişim Tarihi: 17.05.2022).
- Seferov, R. & Akkuş, A. (2005). Azerbaycan Nüfusunun Eğitim Açısından Analizi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı: 13, Sayfa: 357-376.
- Seferov, R. (2005). Azerbaycan Nüfusunun Yapısal Özellikleri ve Eğitim Açısından Analizi. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Kol, S. (2019). Türkiye ve Azerbaycan'daki Eğitim Sistemlerinin İncelenmesi, UNEC, İÜ, SÜ, Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi, Bakü.
- TİPİİ (2018). İnkluziv Sınıflarda Telimin Teşkili.
- http://www.tipii.edu.az/noduploads/document/8588_oxu-materiali-inkluziv-tahsil.pdf (Erişim Tarihi: 17.05.2022).
- Yakıcı, A. & Savaşkan, V. (2016). Azerbaycan'daki Okullarda Edebiyat Eğitiminin Tarihî Gelişimi Ve Edebiyat Eğitimi Programları. A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi [TAED], Erzurum, s. 469-483.
- UNICEF Azerbaycan: <https://www.unicef.org/azerbaijan/az/inkl%C3%BCziv-t%C9%99hsil> (Erişim Tarihi: 15.05.2022).
- 2005-2009 Yılları Devlet Programı: <https://e-qanun.az/framework/7421> (Erişim Tarihi: 16.05.2022).

Introducing Local Culture to Children From an Early Age Literature Review in Indonesia

Winda Trimelia Utami¹

Jhoni Warmansyah²

Nurfitri Zainal Abidin³

Abstract

This research was conducted to review how the introduction and learning of regional culture in early childhood in Indonesia. This research method is a literature review. This study examined the literature related to the introduction of regional cultural learning in early childhood in kindergarten. The results show that early childhood education institutions are very concerned about introducing regional culture as early as possible and instilling a sense of love for the homeland, so there are several ways to introduce regional culture in early childhood, such as the following 1) introduction of regional dances, which in its implementation involves the use of traditional clothing, folk songs, as well as traditional musical instruments, 2) introduction to regional culture through folklore, 3) and finally the introduction of regional culture through traditional games. Introduction to regional culture not only promotes love for the homeland, but also motor, cognitive and social development, character building of children and tolerance of differences.

Keywords: Early childhood education and care, Local Culture, Indonesian culture, Local culture in kindergarten

Discipline : Social science and humanities (Child Development)

Introduction

Regional culture in Indonesia begins to be marginalized and isolated very quickly and inevitably with the invasion of foreign cultures (Sukarwo, 2017) Gadgets and children are getting closer and closer in this 21st century, gadgets are indeed a very sophisticated technology, we can also listen to information from faraway countries. This is also the reason

¹ 1 Cukurova University, Pre-School Education, Master Program Student

² Institut Agama Islam Negeri Batusangkar, Lecturer

³ Mersin University, Curriculum and Instruction, Master Program Student

that the identity of the nation itself is dwindling, as many young people are beginning to forget their respective cultures (Asminingtyas, 2020), although culture is the identity of a nation that distinguishes it from other nations.

There are around 1340 ethnic groups in Indonesia (Nation, 2019), therefore Indonesia is called a multicultural country because each ethnic group has its own culture and characteristics (Susrianto, 2019), with these differences making Indonesia unique from other nations (Salim, 2019). 2017), but is also prone to divisions because of these differences (Lintang, 2022). Therefore it is important for us to understand the motto of the Indonesia “*Bhineka Tunggal Ika*” “Unity in diversity” although they are different but still have one goal, where even though the Indonesian nation consists of various ethnic groups, we remain united in a country called Indonesia in peace, unity, integrity, and mutual assistance. Indonesia is very rich in regional culture. Regional culture, including traditions, is the wealth of a nation and therefore should be preserved. These traditions and cultures are passed down from generation to generation and were created by our ancestors as a means of worshiping the Creator, entertainment and recreation. These traditions and cultures take the form of language, literature, music, songs, dances, toys, traditional houses, games, sports, culinary arts and so on. (Lestari, 2016).

The diversity of traditional cultures in each region of Indonesia contributes to its uniqueness as a great nation. Times may change, generations may change, but the preservation of traditional culture is our collective responsibility. It is not without reason that introducing children to the culture of the nation will raise their awareness of the importance of loving the culture of their own nation. The uniqueness of Indonesia is quite often an attraction for other nations when they see Indonesia, because consciously or unconsciously, tourists come to Indonesia not only because Indonesia is rich in resources and spices, but also because of the uniqueness of its citizens, which we cannot possibly find in another country. Foreign tourists are so amazed at the diversity of cultures that exist in our country that is so densely populated, such as Bali, Yogya and Toraja. Every year, there are millions of foreign tourists who choose these places as a destination, not only to travel but also to expand their knowledge. (Massolo, 2018).

For the above reasons, there is a growing awareness among the Indonesian people that it is important to teach and preserve their local culture to the younger generation as early as possible so that the children's love for their nation will grow (Wahyudi, 2019). For this reason, the idea arose that Indonesian regional culture should be taught to children from kindergarten age.

Activities that support these goals are carried out with the help of educational institutions, through activities adapted to the age of the child (Satriana, 2013).

Based on the phenomenon described above, this paper will discuss how regional culture is taught from an early age in kindergartens in Indonesia. For the sense of pride and love for the traditional heritage of indigenous cultures must be instilled from an early age. Children must be given an understanding from an early age that our culture reflects the moral values of the Indonesian nation and the nation's identity in the midst of the world community. If we are proud and love our own native culture, then other nations will know our heritage and respect and regard us.

Literature Review

Regional Culture And The Importance Of Preserving It

In the context of culture, culture can be defined as the values that a community holds, or the ideas that citizens have about various things. Or culture can also be defined as its form that encompasses ideas or conceptions, with these things manifesting themselves in our traditional arts (Suneki, 2012). regional culture: a habit in a particular region/district that is passed on from generation to generation from the previous generation to the next generation within the framework of the region (Krisnadi, 2018).

Because culture is one of the priceless heritage of our ancestors. Culture is also a national identity that makes us unique from other countries. We need to protect, preserve and love Indonesian culture (Anggita, 2018). The next generation of the nation must ensure that the nation's culture is never lost because if the culture that is already known to foreign nations is lost, it will be a big threat to our own country. This is because it will result in not knowing the next generation of the nation in its own national identity (Susandi, 2016).

It is very important to introduce children to culture from an early age. If children are familiar with the culture of their nation, they are likely to be able to manage social conflicts based on differences as early as possible. In addition, introducing them to the nation's culture at an early age may also make them less likely to be influenced by anything that could divide their nation. At the same time, it fosters an attitude of respect, sympathy, and empathy for all the differences that exist around them (Reindrawati, 2020).

How To Introduce Local Culture To Early Childhood

So how do you introduce the culture of the nation into early childhood? It's not easy to teach it to children right away, but that does not mean it can not be done. You just have to find a simple way that is easy for children to understand but makes sense. What is it like ?

In early childhood education, it should be noted that the activities must be carried out fun, take place in a cheerful atmosphere and do not bore the children (Reindrawati, 2020). Some activities that can be perform to teach children about regional culture are the introduction of traditional musical instruments, the dressing of traditional dances, regional dances, and folk tales (Rahmawati, 2022). The above activities are conducted or taught through additional activities or extracurricular activities (Utami, 2019) or can also be part of the multicultural curriculum (Fadillah, 2017).

The Benefits Of Introducing Regional Culture To Children's Development

In addition to the love of the homeland, the introduction of local culture to children is also useful for the development of children's characters, characters with local wisdom (Suryana, 2021), for the development of children's motor development through dances and traditional games (Marselina,2018), for children's social and cognitive development (Hsb, 2021)

Method

The research method used is a literature review. A literature review is basically a review of scholarly articles, books, dissertations, conference proceedings, and other published materials. Its purpose is to provide a summary, description, and critical evaluation of a topic, problem, or area of research (Snyder, 2019).

Result And Discussion

There are several methods to introduce young children to local culture, including: Traditional dance (Utami, 2019), folklore (Cahyaningrum, 2014), traditional games (Setiawan, 2016).

Traditional Dance

Indonesia has many types of dances, considering that the number of ethnic groups is very large. It is estimated that there are hundreds or even thousands of different types of dances in Indonesia, which are different in each ethnic group (Hayyi; 2021). Traditional dance is

introduced in early childhood as a successor of the nation (Rahmi, 2019) and to preserve and maintain the regional culture (Kurniawati, 2019). When introducing traditional dance for early childhood in kindergarten, not only dance is introduced, but children learn many things. Starting with the movements, the costumes, the lyrics in the songs, and the musical instruments used in the implementation of the traditional dance.

Regional dances have movements that require their own elements and meanings, in other words, they have a story behind the dance, for example the *Turun kesawah* dance whose movements describe the farmer's process from plowing the fields to harvesting rice (Yasin, 2017), the plate dance which depicts the previous community's gratitude for the gods by presenting food offerings brought by the girls (Astuti, 2021), , *tari penthul manikin* dance which is a picture of the community's gratitude for building bridges in the *Tempuran* district (Kurniawati, 2019).

In addition to the movements and stories behind these traditional dances, the lyrics in the songs sung in the traditional dances also contain their own meanings, such as the songs in the Saman dance from Aceh, which contain moral messages, Islamic education, and also messages for life (Aini, 2016), the ancient Indang dance from West Sumatra, which contains lyrics about the stories of the Prophet and the teachings of Islam (Miftahul, 2020). The costumes used by children are special costumes used only on certain occasions. Costumes can help to describe the identity of the role of the dancer (Taena, 2018) and the character of the dancer in the dance (Hadi, 2018)

In addition, the musical instrument is also a traditional musical instrument that can describe and make a feature of different regions of Indonesia, such as the typical musical instrument gamelan, which is one of the traditional music of Java (Becker, 2019). Gamelan is a culture originated from Indonesia and registered on UNESCO (Asri, 2019). Gamelan is also used to teach Pancasila values in early childhood (Pamungkas, 2022). Sasando from East Nusa Tenggara (Bakok, 2014) has a unique form made of bamboo, wood, nails, strings, and a leaf of lontar (Gelu, 2017), which in this case truly reflects its uniqueness in Indonesia.

This traditional dance method is very often used by teachers in kindergarten to introduce local culture to children (Rahmawati; 2022, Fajriati; 2020, Suardika; 2018) because apart from being able to introduce ancestral traditions and instill love in the Indonesian nation (Jahja, 2022) can also help children's motoric development (, Utami; 2019, Sulistiowati; 2021, Handawi; 2020,

YUliana; 2020) Cognitive development, and Social emotional (Susiani ; 2020, Henny, 2022, Kurniawati; 2019 Rahmi; 2019, Sandi; 2017).

Folklore

Folklore is an inherited heritage that describes the culture, customs, ethnicity, and religion of each region of Indonesia. Each area of Indonesia, from Sabang to Merauke, has its own folklore. Through folklore, children can learn about Indonesian personality and indirectly teach character values and tolerance in accordance with the principles of Pancasila (Melasarianti; 2016, Ramdhani; 2019, Purnamasari; 2019). The stories selected for early childhood are stories appropriate to their age and values, such as the story of Malin Kundang, who is from West Sumatra, a poor young man who moves to the city to change his family's fate, but after he succeeds and returns to his village. On the side, he even forgets his mother because his mother is old, so he is known as a disobedient child (Eliza, 2017). From the story, children learn about the character of the Minang people who like to roam and the values of the Minangkabau community about how we should respect our parents and not be a disobedient child, so hopefully good moral values are planted in children from a young age (Darihastining; 2020, QORI'AH; 2021, Maya Pratiwi; 2013).

In addition to the values and culture of the folklore community, they can also indirectly introduce historical landmarks in their respective areas, such as the story of Malin Kundang, which includes the Malin Kundang stone found at the Air manisBeach tourist attraction in West Sumatra. (Rindani, 2016), the legend of Lake Toba, which introduces Lake Toba as the largest lake in Indonesia (Rahman, 2016). In addition to its function as a medium for transmitting culture, folklore also serves to stimulate children's interest in reading (Anggidesialamia; 2020, Wulan; 2021) and of course there are many more folktales that can give children a sense of love for their nation and make children know better their own nation.

Traditional games

Another way to introduce regional culture to early childhood is through traditional games, because apart from that, we also need to preserve traditional games that have eroded over time because children are already busy with their gadget games (Hariyanto, 2021). Apart from that, traditional games can also improve children's social interactions with friends and the environment (Setiawan, 2018), increase children's kinesthetic intelligence (Junaidi, 2018),

motor and emotional intelligence (Waspada, 2014).

There is a game Gobak Sodor, Gobak Sodor or Galah Asin is one of the traditional games in the special region of Yogyakarta. Gobak Sodor is about preventing the opponent from reaching the finish line. This game is played by two teams of three people each. One team as the barrier and one team as the attacker. Gobak Sodor is played on a square field, the borders of which are marked with chalk. The positions of the attacker and the guard are switched when an attacking player is touched by a player of the barrier. Gobak Sodor is a team game. In this game, there are many movements that are not easy (Iswantiningtyas, 2015). Then there is *engklek* game or tiptoe game, which is a traditional children's game. The *engklek* game is usually played with two to five participants. (Aida, 2018) This game originated in Hindustan and spread during the Dutch colonial period (Devana, 2018) How to play it, namely the participants of this game jump one foot at a time into the plots previously drawn on the ground (Nugraha, 2020) In order to play, each child must be armed with a *gacuk*, which is usually a form of tiles, which is also known as a *kreweng*. In the game, this *Kreweng* is placed in one of the plots drawn on the ground by throwing it, there is one *Gacuk* that cannot be entered/occupied by each player, so players must jump one foot around the available spaces to the next. Players who complete a turn first have the right to choose a plot as their "field". This means that the player in concerned can step on that field with both feet, while the other players are not allowed to step on that field during the game. The participant who owns the most fields wins this game. (Apriani; 2013,).

In addition to the above games, there are many other traditional games used by teachers in kindergarten as learning materials that also improve skills and promote children's development, including Kaulinan barudak to improve children's emotional intelligence (Gandana, 2016) Congklak game to improve children's mathematical intelligence (Santi, 2020) cublak cublak suweng (Kurniasari, 2019) Engrang (Febriani, 2021) Bekel ball (Al Ningsih, 2021) and many more.

Conculation

Based on the above findings and discussion, it can be concluded that children can be introduced to local culture in the following three ways: through traditional dances, folklore, and also through traditional games. Traditional dances play a very important role because the performances use distinctive costumes, songs, and traditional musical instruments. Moreover,

the movements and stories behind the dances also contain meanings that tell about the habits of people in the past or about an event in the past that later became a tradition.

Storytelling is very important in kindergarten. Therefore, in Indonesia, teachers also use folklore to teach children about their local culture or the legends of their region, which are often associated with famous and well-known places. Finally, traditional games serve not only to preserve the culture, but also to reduce the intensity of children's play with gadgets, because over time, children have forgotten the traditional games and are careless in using their gadgets.

This study was conducted using a literature review in which existing data were reviewed and then analyzed in depth to draw conclusions. It is hoped that future research can employ more complex research methods by conducting directly in the field using either qualitative, quantitative, or mixed methods to obtain data that is more comprehensive, valid, reliable, and objective.

References

- Aida, U. N. (2018). Mengembangkan Kemampuan Motorik Kasar Melalui Permainan Tradisional Engklek Pada Anak Kelompok A Tk Mutiara Hati Cerdas Tulungagung [Developing Gross Motor Ability Through The Traditional Engklek on A group Mutiara Hati Cerdas Tulungagung kindergarten]. *UNP Kediri*.
- Aini, I. Q. (2016). Nilai-Nilai Pendidikan Islam Yang Terkandung Dalam Tari Ratã% B Meuseukat [Islamic Education Values Contained In The Rate % B Meuseukat Dance]. *JURNAL ILMIAH DIDAKTIKA: Media Ilmiah Pendidikan dan Pengajaran*, 17(1), 118-137.
- Al Ningsih, Y. R. (2021). Manfaat Permainan Tradisional Bola Bekel terhadap Perkembangan Anak Usia Dini [Benefits Of Traditional Bekel Ball Games On The Development Of Early Children]. *Jurnal Penelitian Dan Pengembangan Pendidikan Anak Usia Dini*, 8(1).
- Anggidesialamia, H. (2020). Upaya meningkatkan minat baca melalui review konten cerita rakyat pada aplikasi youtube [the Efforts to increase reading interest through reviews of folklore content on the YouTube application]. *Comm-Edu (Community*

Education Journal), 3(2), 75-82.

- Anggita, G. M. (2018). Eksistensi permainan tradisional sebagai warisan budaya bangsa [The existence of traditional games as the nation's cultural heritage]. *JOSSAE (Journal of Sport Science and Education)*, 3(2), 55-59.
- Anggraini, R. (2020). Stimulasi Kemampuan Kerjasama Anak dengan Permainan Gobak Sodor Ditaman Kanak-kanak [Stimulation of Children's Cooperation Ability with Gobak Sodor Game in Kindergarten]. *Jurnal Pendidikan Tambusai*, 4(3), 3471-3481.
- Apriani, D. (2013). Penerapan Permainan Tradisional Engklek untuk Meningkatkan Kemampuan Motorik Kasar Anak Kelompok B RA Al Hidayah 2 Tarik Sidoarjo [The Application of Traditional Engklek Games to Improve Children's Gross Motor Skills on B group Al Hidayah 2 Tarik Sidoarjo Kindergarten] . *PAUD Teratai*, 2(1), 1-13.
- Asminingtyas, A. (2020). *Penggunaan Gadget Dan Pola Hidup Remaja (Studi Kasus Pada Keluarga Muda Di RT 02 RW 01 Kelurahan Dinoyo Kota Malang)*[*Gadget Use and Teenager Lifestyle (Case Study on Young Families in RT 02 RW 01 Dinoyo Village, Malang City)*]. (Doctoral dissertation, Universitas Muhammadiyah Malang).
- Asri, D. P. B. (2019). Legal protection of culture in Indonesia through the World Heritage Center UNESCO. In *Culture and International Law* (pp. 87-99). CRC Press.
- Astuti, I. A. D., & Bhakti, Y. B. (2021, July). Kajian Etnofisika Pada Tari Piring Sebagai Media Pembelajaran Fisika [The Study of Ethnophysics in Plate Dance as a Physics Learning Media]. In *SINASIS (Seminar Nasional Sains)* (Vol. 2, No. 1).
- Bakok, Y. D. B. (2014). Electric Sasando of East Nusa Tenggara, Indonesia. *International Journal of Creative and Arts Studies*, 1(2), 84-93.
- Becker, J. (2019). *Traditional music in modern Java: Gamelan in a changing society*. University of Hawaii Press.
- Cahyaningrum, E. S., Cholimah, N., & Christianti, M. (2014). Pelatihan pengenalan karakter untuk anak usia dini melalui cerita rakyat budaya lokal bagi pendidik PAUD

non formal TPA/KB/SPS se-kecamatan sleman [Character recognition training for early childhood through local cultural folklore for non-formal PAUD educators TPA/KB/SPS in Sleman district]. *Jurnal Pendidikan Anak*, 3(1).

- Darihastining, S., Aini, S. N., Maisaroh, S., & Mayasari, D. (2020). Penggunaan media audio visual berbasis kearifan budaya lokal pada anak usia dini [The use of audio-visual media based on local cultural wisdom in early childhood]. *Jurnal Obsesi: Jurnal Pendidikan Anak Usia Dini*, 5(2), 1594-1602.
- Devana, M. C. (2018). Mengembangkan Motorik Kasar Anak Melalui Permainan Tradisional Engklek Di PAUD Nurul Islam Bumi Waras Bandar Lampung [Mengembangkan Motorik Kasar Anak Melalui Permainan Tradisional Engklek Di PAUD Nurul Islam Bumi Waras Bandar Lampung](Doctoral dissertation, UIN Raden Intan Lampung).
- Eliza, D. (2017). Pengembangan model pembelajaran karakter berbasis cerita tradisional Minangkabau untuk anak usia dini [Development of a traditional Minangkabau story-based character learning model for early childhood]. *Pedagogi: Jurnal Anak Usia Dini dan Pendidikan Anak Usia Dini*, 3(3b).
- Erdiana, L. (2016). Pengaruh permainan tradisional gobak sodor terhadap perkembangan motorik kasar dan sikap kooperatif anak TK kelompok B di kecamatan Sidoarjo [The effect of the traditional game Gobak Sodor on the gross motor development and cooperative behaviour of kindergarten children of group B in Sidoarjo district]. *Jurnal Pedagogi*, 2(3), 9-17.
- Fadlillah, M. (2017). Model kurikulum pendidikan multikultural di taman kanak-kanak [Model of multicultural education curriculum in kindergarten]. *Jurnal Pembangunan Pendidikan: Fondasi dan Aplikasi*, 5(1), 42-51.
- Fajriati, R. (2020). Model Pembelajaran Berbasis Kearifan Lokal (Local Wisdom) pada Usia Kanak-kanak Awal [Local Wisdom-Based Learning Model in Early Childhood]. *Jurnal Pelita PAUD*, 4(2), 156-160.
- Gandana, G. (2016). Meningkatkan Kecerdasan Emosional Anak Usia Dini melalui Permainan Tradisional “Kaulinan Barudak” di Taman Kanak-Kanak [Improving Early

Childhood Emotional Intelligence through the Traditional Game “Kaulinan Barudak” in Kindergarten]. *Jurnal Pedagogik Pendidikan Dasar*, 4(1), 58-72.

- Gelu, A., Sulhadi, S., Darsono, T., & Liwa, K. (2017, October). Pengaruh Bentuk Daun Lontar Terhadap Intensitas Bunyi Alat Musik Sasando [The Effect of Lontar Leaf Shape on the Sound Intensity of Sasando Musical Instruments]. In *PROSIDING SEMINAR NASIONAL FISIKA (E-JOURNAL)* (Vol. 6, pp. SNF2017-MPS).
- Handawi, J. A. (2020). Upaya peningkatan kemampuan motorik kasar melalui tari tradisional Indang Badindin pada anak kelompok B di Raudhatul Athfal Darul Ulum Sukorambi Jember Tahun Pelajaran 2019/2020 [The Efforts to improve gross motor skills through Indang Badindin traditional dance for group B children at Raudhatul Athfal Darul Ulum Sukorambi Jember for the 2019/2020 academic year] (Doctoral dissertation, Institut Agama Islam Negeri Jember).
- Hariyanto, D., Abror, M., Yani, M., & Dharma, F. A. (2021). Pembudayaan Permainan Tradisional sebagai Wahana Belajar Luar Ruang bagi Anak [Cultivate traditional games as a means of outdoor learning for children]. *Berdikari: Jurnal Inovasi dan Penerapan Ipteks*, 9(1), 56-68.
- Hayyi, D. H. (2021). Penyutradaraan Dalam Film Dokumenter “Pesona Tari Gandrung” [Directing in the Documentary Film “Pesona Tari Gandrung”]. *Jurnal Visi Komunikasi/Volume*, 20(02), 256-283.
- Henny, H. (2022). Nilai-Nilai Tarian Mangaru pada Aspek Perkembangan Anak Usia Dini [Mangaru Dance Values on Aspects of Early Childhood Development]. *Murhum: Jurnal Pendidikan Anak Usia Dini*, 67-77.
- Heryanti, V., Wembrayarli, W., & Hadiwinarto, H. (2014). *Meningkatkan perkembangan kognitif anak melalui permainan tradisional (congklak)* [Improve children's cognitive development through traditional games (congklak)] (Doctoral dissertation, Universitas Bengkulu).
- Hsb, P. M., & Marlina, S. (2021). Pendekatan Pengembangan Sikap Sosial Multikultural Di Taman Kanak-kanak Al-Mukhlisin Pasaman Barat [Approach to Development of Multicultural Social Attitudes in Al-Mukhlisin Kindergarten Pasaman

Barat]. *EARLY CHILDHOOD: JURNAL PENDIDIKAN*, 5(2), 36-49.

- Iswantinegtyas, V., & Wijaya, I. P. (2015). Meningkatkan Kemampuan Motorik Kasar Anak Usia Dini Melalui Permainan Tradisional Gobak Sodor [Improving Gross Motor Ability of Early Childhood Through Traditional Game Gobak Sodor]. *PINUS: Jurnal Penelitian Inovasi Pembelajaran*, 1(2).
- Jahja, Y., & Faradiba, Y. (2022). Strategi Manajemen Sekolah di Taman Kanak-Kanak Melalui Kapital Sosial [School Management Strategy in Kindergarten Through Social Capital]. *Jurnal Indonesia Sosial Teknologi*, 3(3), 438-451.
- Junaidi, S., & Nugroho, I. H. (2014). Permainan Tradisional “Betengan” sebagai Metode Permainan untuk Pengembangan Kecerdasan Kinestetik Anak Usia Dini [“Betengan” Traditional Game as a Game Method for Early Childhood Kinesthetic Intelligence Development]. *Nusantara of Research: Jurnal Hasil-hasil Penelitian Universitas Nusantara PGRI Kediri*, 1(1).
- Krisnadi, A. R. (2018, September). Gastronomi Makanan Betawi Sebagai Salah Satu Identitas Budaya Daerah [Betawi Food Gastronomy as One of Regional Cultural Identity]. In *National Conference of Creative Industry*.
- Kurniasari, Y. R., & Rahardi, R. K. (2019). Nilai –Nilai Kearifan Lokal Dalam Permainan Tradisional Cublak-Cublak Suweng Di Yogyakarta [The Value of -Local Wisdom in the Traditional Game of Cublak-Cublak Suweng in Yogyakarta]: KAJIAN EKOLINGUISTIK. *Jurnal Pendidikan Bahasa dan Sastra Indonesia*, 8(2), 133-142.
- Kurniawati, L. D., & Azizah, E. N. (2019). Analisis Pembelajaran Tari Tradisional Pentul Melikan pada Anak Usia 4-6 Tahun [Analysis of Pentul Melikan Traditional Dance Learning for Children aged 4-6 Years]. *Jurnal Pendidikan Modern*, 5(1), 22-31.
- Lestari, G. (2016). Bhinneka tunggal ika: Khasanah multikultural indonesia di tengah kehidupan SARA [Unity in Diversity: Indonesia's multicultural treasures in the midst of SARA life]. *Jurnal Ilmiah Pendidikan Pancasila Dan Kewarganegaraan*, 28(1).
- Lintang, F. L. F., & Najicha, F. U. (2022). Nilai-Nilai Sila Persatuan Indonesia Dalam Keberagaman Kebudayaan Indonesia [Values of the Precepts of Indonesian Unity in Indonesia's Cultural Diversity]. *Jurnal Global Citizen: Jurnal Ilmiah Kajian*

Pendidikan Kewarganegaraan, 11(1), 79-85.

- Marselina, S. (2018). *Perancangan Alat Permainan Edukatif Berbasis Kearifan Lokal Sebagai Upaya Pengembangan Motorik Bagi Anak Taman Kanak-Kanak Di Kota Sukabumi* [Development of educational play tools based on local wisdom to promote motor development of kindergarten children in Sukabumi City](Doctoral dissertation, Universitas Pendidikan Indonesia).
- Massolo, M. M. (2018). *Perilaku Komunikasi Penjual Lokal Dan Wisatawan Mancanegara Di Toraja Utara (Studi Komunikasi Lintas Budaya)* [Communication Behavior of Local Vendors and fereign Tourists in North Toraja (Intercultural Communication Study).] (Doctoral dissertation, Universitas Hasanuddin).
- Maya Pratiwi, E. (2013). *Perancangan Film Animasi Cerita Rakyat Malin Kundang*[*Malin Kundang Folklore Animated Film Design*] (Doctoral dissertation, Universitas Komputer Indonesia).
- Melasarianti, L. (2016). Membentuk Karakter Anak Sesuai Prinsip Pancasila Melalui Cerita Rakyat [Shaping Children's Character According to Pancasila Principles Through Folklore]. *Jurnal Lingua Idea, 6(1)*.
- Miftahul, C. (2020). *Estetika Tari Indang Tuo di Jorong Balai Belo Kenagarian Koto Kaciak Kecamatan Tanjung Raya Kabupaten Agam Sumatera Barat* [Aesthetics of Indang Tuo Dance in Jorong Balai Belo Kenagarian Koto Kaciak, Tanjung Raya District, Agam Regency, West Sumatra] (Doctoral dissertation, Institut Seni Indonesia Padangpanjang).
- Nations, I. A. I. (2019). Islam Perekat Suku Bangsa Indonesia: Jejak Ulama Perintis Agama Islam Dan Integrasinya Terhadap Masyarakat Di Daerah Majene, Sulawesi Barat [Islam connects Indonesian ethnic groups: traces of Islam's pioneer ulamas and its integration into communities in the Majene region, West Sulawesi]. *Jurnal Walennae, 17(2), 101-112*.
- Nazipah, N., Ulfah, S. M., & Huda, H. (2020). *Menanamkan Sikap Jujur Pada Anak Usia Dini Melalui Permainan Tradisional Congklak Di Taman Kanak-Kanak Ittihadul Khoiriyah Muaro Jambi* [Teaching honesty in early childhood through traditional

congklak games in kindergarten Ittihadul Khoiriyah Muaro Jambi] (Doctoral dissertation, UIN Sulthan Thaha Saifuddin Jambi).

- Nilawati, E., & Suryana, D. Pengembangan Kurikulum Paud Berbasis Kearifan Lokal Melalui Permainan Tradisional [Developing a curriculum based on local wisdom for early childhood education through traditional games.]. *Academia. Edu*, 1-11.
- Novianti, N. G. A. K. F., Negara, I. G. A. O., Ke, S. P. M., & Suara, I. M. (2015). Penerapan metode demonstrasi melalui permainan tradisional engklek untuk meningkatkan perkembangan motorik kasar anak kelompok b2 semester ii tk widya santhi [The application of the demonstration method through the traditional Engklek game to improve the gross motor development of group B2 children in the second semester of Widya Santhi Kindergarten]. *Jurnal Pendidikan Anak Usia Dini Undiksha*, 3(1).
- Nugraha, J (21 April 2020). "9 Jenis Permainan Tradisional Indonesia yang Perlu Dilestarikan" ["9 Types of Traditional Indonesian Games That Need to be Preserved"]. *Merdeka.com*. Diakses tanggal 28 July 2022
- Pamungkas, J., Rahmawati, S. C., Lathifah, W., & Anggraeni, P. (2022). Little Gamelan Art Learning Model to Grow Pancasila Values in Kindergarten Students. *Devotion: Journal of Research and Community Service*, 3(8), 745-756.
- PEBRIANI, P., & Jamil, Z. A. (2021). *Meningkatkan Kemampuan Motorik Kasar Anak Melalui Permainan Tradisional Egrang Batok Di Taman Kanak-Kanak Miftahul Jannah Kabupaten Indragiri Hilir Riau* [Improving children's gross motor skills through traditional stilt walking games at Miftahul Jannah Kindergarten, Indragiri Hilir Regency, Riau.] (Doctoral dissertation, UIN Sultan Thaha Saifuddin Jambi).
- Purnamasari, Y. M., & Wuryandani, W. (2019). Media pembelajaran big book berbasis cerita rakyat untuk meningkatkan karakter toleransi pada anak usia dini [Big book learning media based on folklore to improve the character of tolerance in early childhood]. *Jurnal Obsesi: Jurnal Pendidikan Anak Usia Dini*, 4(1), 90-99.
- Purwanti, R. (2021). Peningkatan Kemampuan Berhitung Permulaan Melalui Permainan Tradisional Congklak (TK Dharma Wanita Kedunggalar Ngawi Tahun

Ajaran 2018/2019) [Improving beginning counting skills through traditional Congklak games (TK Dharma Wanita Kedunggalar Ngawi Academic Year 2018/2019)]. *Journal of Modern Early Childhood Education*, 1(01), 48-58.

- QORI'AH, P. U. T. R. I., & NINGSIH, R. (2021). Pembentukan Pendidikan Karakter Pada Siswa SD Dengan Media Cerita Rakyat “Malin Kundang” [Character education of elementary school students with the folklore medium "Malin Kundang"]. *Prosiding Konseling Kearifan Nusantara (KKN)*, 1, 61-65.
- Rahmah, U. S., Sujinah, S., & Affandy, A. N. (2020). Analisis Semiotika Pierce pada Pertunjukan Tari Dhânggâ Madura [Pierce's Semiotic Analysis on Dhângga Madura Dance Performances]. *JURNAL SOSIAL HUMANIORA (JSH)*, 13(2), 203-215.
- Rahman, A., Pratiwi, N. T. M., & Hariyadi, S. (2016). Struktur Komunitas Fitoplankton di Danau Toba, Sumatera Utara [Phytoplankton Community Structure in Lake Toba, North Sumatra]. *Jurnal ilmu pertanian Indonesia*, 21(2), 120-127.
- Rahmawati, M., Said, H., Abubakar, A., Nurzaima, N., & Rosida, W. (2022). Pelestarian Budaya Daerah Guna Pengembangan Sektor Pariwisata di Taman Kanak-Kanak [Preservation of regional culture for the development of the tourism sector in kindergarten]. *Aksiologi: Jurnal Pengabdian Kepada Masyarakat*, 6(1).
- Rahmawati, M., Said, H., Abubakar, A., Nurzaima, N., & Rosida, W. (2022). Pelestarian Budaya Daerah Guna Pengembangan Sektor Pariwisata di Taman Kanak-Kanak [Preservation of regional culture for the development of the tourism sector in kindergarten]. *Aksiologi: Jurnal Pengabdian Kepada Masyarakat*, 6(1).
- Rahmi, A., & Mayar, F. (2019). Pembelajaran Seni Tari Tradisional Minang Kabau Pada Anak Usia Dini Sebagai Penerus Bangsa [Learning the traditional Minang Kabau dance in early childhood as a successor to the nation] . *Jurnal Pendidikan Tambusai*, 3(3), 1194-1198.
- Rahmi, P. (2020). Pengenalan Sains Anak Melalui Permainan Berbasis Keterampilan Proses Sains Dasar [Introduction to science for children through games based on the basic skills of scientific processes]. *Bunayya: Jurnal Pendidikan Anak*, 5(2), 43-55.
- Ramdhani, S., Yuliasri, N. A., Sari, S. D., & Hasriah, S. (2019). Penanaman nilai-nilai

karakter melalui kegiatan storytelling dengan menggunakan cerita rakyat Sasak pada anak usia dini [Teaching character values through storytelling with Sasak folklore in early childhood]. *Jurnal Obsesi: Jurnal Pendidikan Anak Usia Dini*, 3(1), 153-160.

- Reindrawati, D. Y. (2020). PkM: Pengenalan Ragam Budaya Nusantara pada Siswa Taman Kanak-Kanak Bintang Kecil Surabaya [Introduction to the cultural diversity of the archipelago in the kindergarten of Bintang Kecil Surabaya]. *TRIDARMA: Pengabdian Kepada Masyarakat (PkM)*, 3(2, Nopembe), 169-173.
- Rindani, L., Silfeni, S., & Yuliana, Y. (2016). Kepuasan Wisatawan Tentang Daya Tarik Wisata Pantai Air Manis Padang [Tourist satisfaction about the tourist attraction Padang Air Manis Beach]. *Journal of Home Economics and Tourism*, 11(1).
- Rozi, M. F. (2022). A Alat Permainan Tradisional Berbahan Dasar Bambu Sebagai Inspirasi Karya Seni Grafis [A Traditional Bamboo-Based Game Tool As Inspiration for Graphic Artwork].
- Salim, M. (2017). Bhinneka Tunggal Ika Sebagai Perwujudan Ikatan Adat-Adat Masyarakat Adat Nusantara [Bhinneka Tunggal Ika as embodiment of the indigenous association of the indigenous peoples of the archipelago]. *Al Daulah: Jurnal Hukum Pidana Dan Ketatanegaraan*, 6(1), 65-74.
- Sandi, N. V. (2017). Analisis Pembelajaran Seni Budaya Pokok Bahasan Seni Tari Tradisional Di Sd Manggahang I Baleendah Bandung [Analysis of learning of art and culture The main discussion of traditional dance art at Manggahang I Primary School Baleendah Bandung]. *DIALEKTIKA Jurnal Pemikiran dan Penelitian Pendidikan Dasar*, 7(2), 44-58.
- Santi, S., & Bachtiar, M. Y. (2020). Peningkatan Kemampuan Berhitung Anak Melalui Permainan Tradisional Congklak Di Taman Kanak-Kanak Yustikarini Kabupaten Bantaeng [Improving children's counting skills through traditional congklak games in kindergarten Yustikarini, Bantaeng Regency]. *TEMATIK: Jurnal Pemikiran dan Penelitian Pendidikan Anak Usia Dini*, 6(1), 21-26.
- Sari, C. K., Muslihatun, A., Cahyaningtyas, L., Khaimudin, R. N. L. H., Fijatullah, R. N., & Nisa, E. U. (2019). Pemanfaatan permainan tradisional untuk media

pembelajaran: Congklak bilangan sebagai inovasi pembelajaran matematika sekolah dasar [Using traditional games as learning media: Congklak numbers as an innovation for teaching mathematics in elementary school.]. *Transformasi: Jurnal Pengabdian Masyarakat*, 15(1), 14-22.

- Satriana, M. (2013). Permainan Tradisional Berbasis Budaya Sunda Sebagai Sarana Stimulasi Perkembangan Anak Usia Dini [Traditional Games Based on Sundanese Culture as a Means of Stimulating Early Childhood Development]. *Jurnal Pendidikan Usia Dini*, 7(1), 65-84.
- Setiawan, A. (2018). Pendekatan Kognitif Sosial Berbasis Permainan Tradisional Jawa Dalam Meningkatkan Kecerdasan Sosial Siswa [Social Cognitive Approach Based on Javanese Traditional Games in Improving Students' Social Intelligence] . *Prosiding*, 13.
- Setiawan, M. H. Y. (2016). Melatih keterampilan sosial anak usia dini melalui permainan tradisional [Training early childhood social skills through traditional games]. *Jurnal Dimensi Pendidikan dan Pembelajaran*, 4(1), 1-8.
- Snyder, H. (2019). Literature review as a research methodology: An overview and guidelines. *Journal of business research*, 104, 333-339.
- Suardika, I. K. (2018). Mengembangkan Kecerdasan Musikal Anak dalam Kegiatan Bernyanyi Lagu Daerah Tolaki pada Kelompok B Tk Kuncup Pertiwi Kendari [Development of musical intelligence of children in Tolaki Regional Song Singing Activities in Group B Kindergarten Kuncup Pertiwi Kendari]. *Jurnal Pembelajaran Seni dan Budaya*, 3(1), 286836.
- Sukarwo, W. (2017). Krisis Identitas Budaya: Studi Poskolonial pada Produk Desain Kontemporer [Cultural Identity Crisis: A Postcolonial Study on Contemporary Design Products]. *Jurnal Desain*, 4(03), 311-324.
- Sulistiowati, N., Soemantri, E. B., & Yuniarti, Y. (2021). Peningkatan Kemampuan Motorik Anak Usia 5-6 Tahun Melalui Seni Tari Tradisional Di Taman Kanak-Kanak Kemala Bhayangkari 13 Pontianak [Improving motor skills of children aged 5-6 years through traditional dance in kindergarten Kemala Bhayangkari 13 Pontianak]. *Edukasi:*

Jurnal Ilmiah Pendidikan Anak Usia Dini, 8(2).

- Suneki, S. (2012). Dampak globalisasi terhadap eksistensi budaya daerah [The impact of globalization on the existence of regional culture]. *CIVIS*, 2(1).
- Suryana, D., Mayar, F., & Sari, R. E. (2021). Pengaruh Metode Sumbang Kurenah terhadap Perkembangan Karakter Anak Taman Kanak-kanak Kecamatan Rao [The effect of Kurenah contribution method on character development of kindergarten children in Rao . District]. *Jurnal Obsesi: Jurnal Pendidikan Anak Usia Dini*, 6(1), 341-352.
- Susandi, A., & Ipmawati, N. (2016). Pengimplementasian Pendidikan Karakter Terhadap Budaya Daerah Untuk Melestarikan Kerafiran Lokal Dalam Menghadapi Mea [Implementing character education about regional culture to preserve local crafts in the face of Mea]. *FKIP e-PROCEEDING*, 1-7.
- Susrianto, E. (2019). Tradisi pacu jalur masyarakat rantau kuantan (Studi nilai-nilai budaya melayu dalam olahraga tradisional di Kabupaten Kuantan Singingi) [Tradition of Pacu Trail of Rantau Kuantan Municipality (Study on Malay Cultural Values in Traditional Sports in Kuantan Singingi Regency)]. *JURNAL OLAHRAGA INDRAGIRI*, 4(1), 27-56.
- Taena, L. (2018). Makna Ragam Gerak Tari Tradisional Mondotambe Etnik Tolaki [The meaning of the traditional dance movements of the Tolaki ethnic group Mondotambe]. *Jurnal Pembelajaran Seni dan Budaya*, 3(2), 286858.
- Triyuda, D., & Ali, M. (2013). Mengenalkan kemampuan berhitung melalui permainan tradisional congklak pada anak usia 5-6 tahun [Introduction to the ability to count through the traditional game Congklak for children aged 5-6 years]. *Jurnal Pendidikan dan Pembelajaran Khatulistiwa*, 2(7).
- Utami, W. T., Yeni, I., & Yaswinda, Y. (2019). Pelaksanaan Kegiatan Ekstrakurikuler Tari Tradisional di Taman Kanak-kanak Sani Ashila Padang [Implementation of traditional dance activities in Sani Ashila Kindergarten Padang]. *Jurnal Ilmiah Potensia*, 4(2), 87-94.

- Utari, W. (2021). *Pengembangan Alat Permainan Tradisional Egrang Untuk Melatih Konsentrasi Anak Kelompok B Di Taman Kanak-Kanak (Studi Di Tk Al-Hidayah (Sungai Bungin) [Development of the traditional stilt game to train the concentration of group B children in kindergarten (Study in Al-Hidayah Kindergarten (Sungai Bungin)]* (Doctoral dissertation, Universitas Islam Negeri (UIN) Raden Fatah Palembang).
- Wahyudi, I., Bahri, S., & Handayani, P. (2019). Aplikasi Pembelajaran Pengenalan Budaya Indonesia. *Jurnal Teknik Komputer [Applications to learning an introduction to Indonesian culture. Journal of computer technology] AMIK BSI, 5(1), 71-76.*
- Waspada, E. (2014). Perbedaan Pengaruh Permainan Tradisional Dan Latihan Kecerdasan Kinestetik Terhadap Kemampuan Motorik Dan Kecerdasan Emosi Anak [Differences in the influence of traditional games and kinesthetic intelligence exercises on children's motor skills and emotional intelligence].
- Wulan, N. S. (2021). Pengembangan Model Literasi Keluarga Berbasis Simplifikasi Cerita Rakyat [Developing a family literacy model based on the simplification of folklore].
- Yuliana, T., Nugroho, I. H., & Sari, A. T. R. (2020). Strategi Pengembangan Kemampuan Motorik Kasar Anak Usia 4-5 Tahun melalui Tari Payung Gembira [Gross motor skill development strategy for 4-5 year old children through umbrella Joyful Dance]. *SELING: Jurnal Program Studi PGRA, 6(2), 129-145.*
- Yusvarita, Y. (2012). Peningkatan Kecerdasan Kinestetik Anak Melalui Tari Ke Sawah Di Taman Kanak-kanak Toyibah Talawi [Improving children's kinesthetic intelligence through dance to the rice fields at Toyibah Talawi Kindergarten]. *Jurnal Ilmiah Pesona PAUD, 1(5).*

ULUSLARARASI
ÖĞRENCİ
SEMPOZYUMU
International Student Symposium

23-25 | 20
EYLÜL | 22

KAHRAMANMARAŞ
SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ